

KAUNO BENEDIKTINIŲ
VIENUOLYNŲ TYRIMAI

II tomas

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

KAUNO BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNŲ TYRIMAI

II tomas

Aušra Vasiliauskienė

**Kauno benediktinių vienuolyno
ansamblio meninė savastis**

Mokslinė monografija

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS

VERSUS AUREUS

UDK 27-789.2(474.5)
Ka625

Recenzentai:

dr. Liudas Glemža (Vytauto Didžiojo universitetas)
dr. Raimonda Norkutė (Kauno technologijos universitetas)
dr. Rima Valinčiūtė-Varnė (Kauno arkivyskupijos muziejus)

Knygos rengimą ir leidybą rėmė Lietuvos mokslo taryba
pagal projektus nr. MIP-104/2012 ir LIP-113/2016.

Rekomenduota spausdinti Vytauto Didžiojo universiteto
Humanitarinių mokslų fakulteto tarybos posėdyje 2016 m. spalio 13 d.
(protokolo išrašo Nr. 6-2).

ISBN 978-609-467-252-1 (internetinis)
ISBN 978-9955-34-649-4 (internetinis)

ISBN 978-609-467-253-8 (spausdintas)
ISBN 978-9955-34-650-0 (spausdintas)

© Aušra Vasiliauskienė, 2016
© Vytauto Didžiojo universitetas, 2016
© „Versus aureus“ leidykla, redagavimas, vertimas, maketavimas, 2016

Turinys

PRATARMĖ	7
ĮVADAS	9
1. BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNŲ MENO SPECIFIKA EUROPOJE IR LIETUVOJE	19
2. KAUNO BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNO ANSAMBLIO ARCHITEKTŪRA IR DAILĖ: GROŽIS, DVASINGUMAS, KASDIENYBĖ	37
Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūros savitumas	37
Bažnyčios interjero dailė XVII–XVIII amžiuje	64
XVII a. pabaiga – XVIII a. pirmoji pusė	64
XVIII a. antroji pusė	81
Vienuolyno ansamblio pertvarkos XIX amžiuje	89
Senasis medinis vienuolyno pastatas ir jo aplinka	89
Mūrinio vienuolyno statyba	94
Naujų pamaldumo formų įtaka XIX a. altorių ikonografijai	105
Sesers Sofijos Glembauskaitės pertvarkymų reikšmė	110
Modernėjimo link: XX a. pirmoji pusė	120
Vienuolyno ansamblio tvarkymo etapų XX a. pirmojoje pusėje bendroji apžvalga	120
Inžinierių A. Gordevičiaus ir K. Reisono indėlis į ansamblio architektūrą	133
Bažnyčios altoriai prieš Švč. Sakramento amžinosios adoracijos įvedimą	154
Pirmieji interjero modernėjimo požymiai	160
1938–1940 m. rekonstrukcijos meninė koncepcija	168
Atgimimo šviesoje: XX a. antroji pusė	191
APIBENDRINIMAS	209
SUMMARY	215
SANTRUMPOS	222
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	223
ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS	234
PRIEDAI	242
ASMENVARDŽIŲ RORYKLĖ	279
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	285

PRATARMĖ

2012–2014 m. pagal Lietuvos mokslo tarybos finansuotą projektą¹ buvo vykdomi Kauno benediktinių vienuolyno istoriniai ir architektūros bei meno tyrimai, kurių rezultatas – dviejų tomų leidinys *Kauno benediktinių vienuolyno tyrimai*. Šiame (antrajame) leidinio tome apibendrinti menotyrinės analizės rezultatai. Autoriui buvo suteikta neįkainojama galimybė išsamiai pažinti iš pirmo žvilgsnio kuklų, tačiau vieną unikaliausių kultūros paveldo objektų Lietuvoje ir sukauptas žinias perteikti monografijoje. Šis vienuolynas išskirtinis ir tuo, kad greitai bus 400 metų, kai jame gyvuoja seserys benediktinės. Tai retas atvejis Lietuvos vienuolijų kontekste, nes įvairių negandų laikotarpiais, ypač XIX a., daugelis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vienuolijų sunyko arba mainėsi sakralinių ansamblių šeimininkai – vieną ordiną keisdavo kitas. Šiandien seserys benediktinės rūpinasi ansamblio išsaugojimu ir puoselėjimu taip pat uoliai, kaip tai darė keletą amžių. Vienuolyno archyve yra saugoma vertinga ir svari šaltinių dalis, kuri buvo itin svarbi šiam darbui. Aukšta vienuolių savimonė bei geranoriškumas prisidėjo prie šių tyrimų kokybės. Dėkoju visai Kauno benediktinių bendruomenei, kuria motiniškai rūpinasi ir jai vadovauja vyresnioji s. Juozapa Valerija Strakšytė OSB.

Bendras darbas su kolegėmis Vaida Kamuntavičiene ir benediktine s. Gabriele Aušra Vasiliauskaite OSB buvo viena vertingiausių ir gražiausių patirčių profesiniame kelyje. Tad nepaprastai esu

¹ Lietuvos mokslo tarybos finansuotas projektas „Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios ir benediktinių vienuolyno istorija“ (sutarties Nr. MIP-104/2012). Projekto vadovė prof. dr. Vaida Kamuntavičienė.

dėkinga kolegei istorikei ir projekto vadovei V. Kamuntavičienei už patarimus, konsultacijas bei nuolatinę pagalbą, jos nuoširdus entuziazmas, darbštumas ir profesionalumas visuomet įkvėpdavo. Sesuo Gabrielė – vienuolyno archyvo sergėtoja ir jauna, energinga tyrėja, kurios darbai dar džiugins ateityje. Jai dėkoju ne tik už galimybę dirbti su archyvo dokumentais, informaciją, profesinius patarimus, bet ir už gražų dvasingos asmenybės pavyzdį.

Kad šios knygos turinys būtų turtingesnis ir profesionalesnis, prisidėjo daugelis žmonių. Dėkoju recenzentams Liudui Glemžai, Raimondai Norkutei ir Rimai Valinčiūtei-Varnei už naudingas pastabas, įžvalgas, rekomendacijas, menotyrininkėms Laimai Šinkūnaitei, s. Kotrynai Indrei Šurkutei OSB, Lijanai Birškytei-Klimienei, Auksei Kaladžinskaitei, Astai Giniūnienei, Daliai Tarandaitei už nuotraukas ir pasidalijimą profesinėmis įžvalgomis, konsultacijas, muziejinkėms Mildai Gasiūnaitei, Virginijai Kirvelienei, Rasai Kisielis, istorikams Arvydui Pakštaliui, Antanui Kazimierui Urmanskiui, Mindaugui Balkui, architektūrologams Vaidui Petruiliui ir Ivetai Dabašinskienei, architektams Violetai Beigienei ir Dainiui Sadauskui, Kauno apskrities archyvo direktoriui Gintarui Dručkui ir specialistams už geranoriškumą, galimybę pasinaudoti Rusijos saugyklų vaizdine medžiaga. Knygą taip pat praturtina vaizdai iš Kultūros paveldo centro, Kauno apskrities viešosios bibliotekų, Lietuvos centrinio valstybės, Vilniaus apskrities archyvų, Lietuvos nacionalinio, Lietuvos dailės, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės, Šiaulių „Aušros“ muziejų. Esu dėkinga šių institucijų atstovams už bendradarbiavimą.

Taip pat kartu su pirmojo tomo, skirto vienuolyno istorijai, autore V. Kamuntavičiene dėkoju Lietuvos mokslo tarybai už paramą tyrimams ir leidybai, leidyklos „Versus aureus“ darbuotojams, knygos dailininkui ir maketuotojui Aurimui Švedui už kantrybę ir profesionalumą. Turiu vilties, kad knyga bus naudinga ne tik Kauno benediktinių bei tikinčiųjų bendruomenei, meno, istorijos specialistams, studentams, bet ir kiekvienam žmogui, besidominčiam Kauno ir apskritai Lietuvos kultūros istorija bei paveldu.

Į V A D A S

Kauno benediktinių vienuolynas yra įsikūręs senamiesčio pakraštyje, netoli Nemuno ir Neries santakos. Ansamblio dominantė – Šv. Mikalojaus bažnyčia, pastatyta XV amžiuje. Jos aštuonkampis bokštas yra viena iš Kauno senamiesčio dominančių ir kartu su gotikiniais fasadų kontraforsais mena senuosius viduramžių miesto laikus. Šventovė šiandien reprezentuoja vieną iš nedaugelio Lietuvoje išlikusių gotikinės architektūros pavyzdžių². Vienuolynas funduotas vėliau – XVII a. pradžioje, kai Kauno pavieto bajoro, Radvilos Našlaitėlio kelionės į Jeruzalę bendražygio Andriejaus Skorulskio kvietimu iš Nesvyžiaus čia atvyko pirmosios benediktinės ir pradėjo savo religinę, dvasinę bei kasdieniam gyvenimui būtiną ūkinę veiklą. Jų rūpesčiu vienuolyno ansamblis formavosi palaipsniui, per kelis amžius patyrė daug neišvengiamų negandų bei netekčių, tačiau įgijo originalią savastį ir šiandien yra valstybės saugoma kultūros vertybė. Bendrame architektūros ir dailės paveldo kontekste šis ansamblis nėra vienas iš didžiųjų, savo monumentaliomis formomis ir meno kūrinių gausa priverčiantis aihtelėti kiekvieną maldininką, turistą ar tiesiog praeivį. Šios sakralinės erdvės grožis ir nepaprastumas atsiskleidžia tiems, kurie gali stabtelėti ilgėliau ir bent trumpam pamiršti už vienuolyno sienų gaudžiantį šurmulį. Kad nedidukė bažnyčia bei vienuolynas buvo traukos centras rodo ir tai, kad ją dažnai tapė ar piešė dailininkai, ypač tarpukariu (il. 1–4).

² Apie bažnyčios architektūrą plačiau žr. Jankevičienė A., Dar apie Šv. Mikalojaus bažnyčią / Kauno tiesa, 1990, balandžio 20 d., nr. 88, p. 5; Šv. Mikalojaus bažnyčia ir benediktinių vienuolynas / Kauno architektūra, sudarytoja A. Jankevičienė, Vilnius: Mokslas, 1991, p. 198–203; Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios / Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gotika: sakralinė architektūra ir dailė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002, p. 98–149.

1. K. Šimonis. Kauno benediktinių vienuolyno vartai. 1927

2. K. Šimonis. Kauno benediktinių vienuolyno fasadas. 1925

Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio meninis paveldas iki šiol neturėjo išsamios studijos, nors tam tikri aspektai daugiau ar mažiau jau buvo tirti. Daugiausiai dėmesio yra sulaukusi gotikos laikotarpio architektūra ir šiandieninis interjeras, kurio meninėje visuomenėje dominuoja tarpukario bei Atgimimo laikotarpių sprendimai, integruojantys gotikinę erdvės sandarą, barokinius elementus, tautinio stiliaus bruožus ir naujausius meninius „intarpus“. Šioje monografijoje siekta išplėtoti ir išsamiai atskleisti meninį Kauno benediktinių ansamblio savitumą nuosekliai įvertinant išorės architektūros bei interjero formų raidą, kaitą, ypatumus; pateikti ikonografinės programos interpretacijas ir pokyčius atsižvelgiant į benediktinių dvasingumo aspektus, atkreipiant dėmesį ir į išorines priežastis, kartais lėmusias šv. Benedikto regulos neatitikimus ikonografiniu požiūriu; išanalizuoti meno kūrinių bruožus, pateikti naujų faktų apie vienuolyno statytojus, meistrus, dailininkus.

Monografijos struktūrą sudaro dvi dalys. Pirmoji dalis yra kontekstinė, joje siekta trumpai aptarti benediktinių vienuolijų ikonografijos ištakas ir apibrėžti pagrindinius šio meno ypatumus Europoje ir Lietuvoje. Atspirties tašku pasirinkta Subiaco ir Monte Cassino vienuolynų dailė. Netoli viena nuo kitos išsidėsčiusios vietovės yra

šv. Benedikto regulos kilmės šerdis, VI a. čia parašė regulą, steigė vienuolynus pats šventasis, atsiskyrėliškai tris metus gyvenęs vienoje iš grotų Subiaco'e. Šių vienuolynų dailė apima platų keliolikos amžių laikotarpį ir gerai atspindi pagrindines benediktiniškos ikonografijos ypatybes – svarbiausius šventuosius, vyraujančias temas, naratyvo vystymo principus. Toliau šioje dalyje išryškinta, kaip dailėje save reprezentuoja būtent moterų benediktinių bendruomenės, analizuoti benediktinių vienuolynų meno pavyzdžiai Lietuvoje, iš kurių ryškiausi objektai – Nesvyžiaus ir Vilniaus benediktinių bažnyčios.

Monografijoje neliečiami benediktinių vienuolijų kūrimosi ir sklaidos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje bei Abiejų Tautų Respublikoje aspektai, nes jie yra analizuojami leidinio *Kauno benediktinių vienuolyno tyrimai* pirmajame tome – V. Kamuntavičienės monografijoje *Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje*. Minėtoje knygoje skaitytojai ras daugelį atsakymų į klausimus, kurių galbūt buvo galima tikėtis šiame tekste, ir atvirkščiai.

Antra knygos dalis yra pagrindinė, ją sudaro penki skyriai, kuriuose apibendrinti Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio tyrimai. Pasakojimas pradėtas nuo seniausio objekto – Šv. Mikalojaus bažnyčios. Apie gotikinį šio pastato architektūros palikimą, kaip minėta, esminiai teiginiai jau buvo suformuluoti anksčiau. Keletą naujų faktų ir patikslinimų apie bažnyčios fundaciją pateikė V. Kamuntavičienė³. Šioje monografijoje plėtotos ankstesnės menotyrinės išvalgos, į gotikinį paveldą siekta pažvelgti plačiau ir naujai, tačiau ypatingų atradimų, nesant naujų empirinių architektūrinių bei archeologinių tyrimų, papildomų archyvinių šaltinių, čia negalėjo būti pateikta. Vis dėlto gotikinės bažnyčios architektūros analizė būtina dėl teksto vientisumo bei siekio visapusiškai atskleisti objektą, jį praplėsta išsamiau pristatant lyginamąją medžiagą, taip pat įdėmiau pažvelgta, kaip formavosi samprata apie bažnyčios meninę vertę nuo pirmųjų XIX a. tekstų iki profesionalaus bei įvairiapusiško įvertinimo.

³ Kamuntavičienė V., Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios fundatorių beiškant: kelių dokumentų analizė / Kauno istorijos metraštis, Kaunas, 2014, t. 14, p. 193–203; Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje. Kauno benediktinių vienuolyno tyrimai, t. 1, Kaunas, 2016, p. 83–89.

Visai kita tyrimų situacija, susijusi su bažnyčios interjeru. Dailės paveldo požiūriu Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras patyrė dramatiškų netekčių. Dabartinėje vidinėje benediktinių šventovės erdvėje, kaip minėta, dominuoja nauji rekonstrukcijos, vykdytos 1938–1940 m., sprendimai. Iš barokinių XVII a. pabaigos – XVIII a. altorių, kurie buvo turtingi vertinga drožyba, šiandien telikęs tik vienas – Šv. Benedikto, tačiau ir šis yra nepilnai sukomplektuotas, iš skirtingų altorių bei jų kūrinių dalių. Kitų altorių elementų, sukrautų bažnyčios palėpėje, laukia neaiškus likimas. Šventovės sienas puošia keletas XVII–XX a. pradžios tapybos darbų. XVII a. didysis altorius, buvęs presbiterijoje, išliko, tačiau tarpukariu jis buvo perkeltas į Ariogalos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčią, kuriai tebetarnauja iki šiol. Žvelgiant į dabartinį interjerą neišvengiamai kyla klausimai, kokia buvo pirminė šios bažnyčios erdvė, kaip ji keitėsi, kokie kūriniai ją puošė ir ką jie bylojo apie pačias benediktines, jų dvasingumą? Į šiuos klausimus iki šiol nebuvo atsakyta⁴, tad knygoje naudojantis šaltinių medžiaga bei išlikusių kūrinių analize daug dėmesio skirta XVII–XIX a. interjero istorinei rekonstrukcijai. Didelė dalis bažnyčiai priklausiusių paveikslų šiandien saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Žinių apie ankstesnius (XV–XVI a.) kūrinius, deja, kol kas nėra.

Daugiausiai naujų istorinių žinių knygoje pateikiama apie XIX a. įvykdytą bažnyčios rekonstrukciją bei naujo mūrinio vienuolyno statybas, vienuolyno ansamblio aplinkos pokyčius XX a. pirmojoje pusėje, ypač tarpukario laikotarpiu. Tai lėmė išlikusi archyvinės dokumentacijos dalis. Daug dėmesio skirta statybų eigai, nors statybų procesas tiesiogiai nepriklauso meno sričiai, yra daugiau susijęs su materialiniais bei kasdienio gyvenimo aspektais, tačiau yra svarbus istorinės tiesos nustatymui, o rezultatas vertinamas menotyros aspektu. Siekiant rekonstruoti vienuolyno ansamblio teritorijos visumą monografijoje nemažai dėmesio skirta ne tik didiesiems

⁴ Tik vykdant vienuolyno tyrimus 2012–2014 m. šios monografijos autorė publikavo du straipsnius apie bažnyčios senojo interjero dailę ir ikonografiją: Vasiliauskienė A., Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių ikonografijos ir meninės raiškos kaita XVII–XVIII a. / Soter, 2014, nr. 50 (78), p. 115–140; Vasiliauskienė A., Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių kūrinių kaita XIX a. / Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės moterų vienuolijos: istorija ir paveldas: mokslo straipsnių rinkinys, sudarytoja A. Vasiliauskienė, Kaunas, 2014, p. 247–261.

3. M. Dobužinskis. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia. 1929

pastatams (bažnyčiai, vienuolynui, klebonijai), kurie yra menotyros mokslo dėmesio centre, bet ir mažosios architektūros formoms, kasdieniam naudojimui skirtoms patalpoms. Tai paaiškina, kodėl į monografijos dalies apie Kauno benediktinių ansamblio architektūrą bei dailę pavadinimą įtrauktas ir *kasdienybės* segmentas. Toks požiūris siejasi su mikroistoriniu metodu, kai, siekiant gilaus ir visapusiško objekto pažinimo, į tyrimų lauką patenka ir mažesnės reikšmės objektai.

Skyriuje „Modernėjimo link: XX a. pirmoji pusė“ išryškunami pirmieji bažnyčios interjero modernėjimo požymiai, nauji inžinierių Aleksandro Gordevičiaus bei Karolio Reisono sprendimai, jų indėlio reikšmė į bendrą architektūrinę ansamblio visumą, analizuojama rekonstrukcija pagal Liudo Truikio projektą, pateikiama naujos ikonografinės programos interpretacija. Paskutiniajame skyriuje trumpai atskleidžiama situacija sovietmečiu ir šventovės bei vienuolyno grįžimas naujam gyvenimui.

Prieduose pateikti dviejų menotyrinei analizei svarbių dokumentų tekstai – 1700 m. vizitacijos akto, kuriame pirmą kartą ap-

4. S. Dembovskytė-Riomerienė. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia. 1938

rašytas Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras, ir 1934 m. inventoriaus, kur itin išsamiai apibūdinta tuometinė ansamblio situacija – bažnyčios vidaus įranga, meno kūriniai ir dekoras prieš 1938 m. pradėtus pertvarkymus. Dokumentų kalba netaisyta, 1934 m. teksto minimaliai koreguota skyryba, norminta kai kurių žodžių rašyba.

Pagrindiniai tyrimo metodai – istorinis-rekonstrukcinis, formalusis ir ikonografinis-ikonologinis. Monografijoje siekta atskleisti esminius benediktiniško dvasingumo ir meno ryšius, meninius altorių bruožus, interjero pokyčius laiko tėkmėje.

Tyrimas atliktas remiantis įvairiais šaltiniais ir literatūra. Minimalios žinios, daugiausia liečiančios bažnyčios architektūrą, buvo pateikiamos nuo XIX a. antrosios pusės kraštotyrimo, istorinio statistinio pobūdžio publikacijose: Eustachijaus Antano Ivanovskio knygoje *Wspomnienia narodowe* (1861)⁵, Motiejaus Valančiaus užrašuose⁶ ir panašiuose leidiniuose. Nepriklausomoje Lietuvoje vienuolijoje vykstančius svarbesnius įvykius visuomet siekta atspindėti spaudoje, kuri šiaandien yra rimtas šaltinis to laikotarpio tyrimui. Tarpukario spauda ypač mirgėjo nuo pranešimų apie 1938–1940 m. vykdytą bažnyčios rekonstrukciją, tuomet interjeras buvo iš esmės pertvarkytas jį pritaikant Švč. Sakramento nuolatinei adoracijai.

Sovietmečio periodu dominavo architektūriniai tyrimai. Ruošiantis restauravimo ir konservavimo ar aplinkos tvarkymo darbams visuomet buvo atliekama istorinė bei menotyrinė analizė. Dar 1961 m. Regina Legaitė parengė pirmines istorines žinias apie Kauno

benediktinių ansamblį⁷. Kiekvieną kartą vykdant panašius darbus, remiantis ankstesniu įdirbiu ir papildant trūkstamais aspektais, tokie tyrimai buvo kartojami. Pavyzdžiui, 1975 m. atliekant vienuolyno ansamblio aplinkos sutvarkymą Birutės Sabakonienės istoriniame tyrime didelis dėmesys skirtas kvartalo susiformavimui, jame taip pat pateikiami Kauno magistrato knygos išrašai, trumpai apžvelgiami ir inventoriai bei vizitacijos⁸. Šie darbai – rimta atsvara tolimesniems tyrimams, analizei bei interpretavimui.

Ypač didelis susidomėjimas benediktinių bažnyčia bei vienuolynu kilo Atgimimo bei Sąjūdžio laikais. Šis dėmesys buvo susijęs su Šv. Mikalojaus bažnyčios ir vienuolyno grąžinimu teisėtoms šeiminkėms – seserims benediktinėms. Kauno paminklų restauravimo ir projektavimo instituto užsakymu Raimonda Rickevičienė ir kiti istorikai pasinaudodami daugiausia bažnyčios ir vienuolyno vizitacijų bei inventorių duomenimis papildė istorinius tyrimus⁹. Visi minėti darbai liko rankraštyje, tačiau neabejotinai verti išplėtoti toliau. Architektūros istorikė Algė Jankevičienė savo publikacijose pirmoji profesionaliai įvertino Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūrą¹⁰. Kauno paminklų restauravimo ir projektavimo instituto užsakymu Marijos Matušakaitės atliktas menotyrinis tyrimas taip pat liko rankraštyje¹¹, nors pagrindiniai dailėtyrininkės tyrimų rezultatai, susiję su altorių drožyba, publikuoti knygoje *Senoji medžio skulptūra ir dekoratyvinė drožyba Lietuvoje*¹². Į spaudą taip pat pateko daugiau

⁵ Iwanowsky E. A., *Wspomnienia narodowe*, Paryz: w drukarni L. Martinet, 1861, p. 443.

⁶ Valančius M., *Namų užrašai*, sudarė Aldona Prašmantaitė, Baltos lankos, 2003; Valančius M., *Pastabos pačiam sau. Iš lenkiškosios vyskupo Motiejaus rašliavos sulasė ir savo pastabų pridėliojo doc. J. Tumas [Vaižgantas]*, Vilnius, 1996 (pirmas leidimas – Kaunas, 1929).

⁷ Legaitė R., *Kauno buvęs benediktinių vienuolynas ir Mikalojaus bažnyčia*, Pakalnės g. 10. Istorinės žinios, Vilnius, 1961, mašinraštis, KPC, f. 5-1-44; VAA, f. 1019-11-56, l. 1–17.

⁸ Sabakonienė B., *XV–XIX a. kultūros paminklo buv. Mikalojaus bažnyčios ir vienuolyno aplinkos sutvarkymas*, Vilnius, 1975, mašinraštis, KPC, f. 5-1-670, l. 1–101.

⁹ Rickevičienė R., Reipaitė V., *Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune. Istorinė dalis. Tyrimas, atliktas Kauno paminklų restauravimo instituto užsakymu*, Kaunas, 1993, mašinraštis, R. Rickevičienės asmeninis archyvas, l. 4–6. Dėkoju autorei už galimybę susipažinti su šiuo rankraščiu bei su šiam tyrimui sukauptos šaltinių medžiagos išrašais ir kopijomis. Taip pat šis mašinraštis saugomas: Kauno benediktinių archyvas (toliau – KBA), f. 7-6-10, l. 1–29.

¹⁰ Lietuvos architektūros istorija, redagavo Jonas Minkevičius, Vilnius, 1988, t. 1, p. 138–139; Jankevičienė A., *Dar apie Šv. Mikalojaus bažnyčia*, op. cit., p. 5; Kauno architektūra, op. cit., p. 198–203; Jankevičienė A., *Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune / Urbanistika ir architektūra*, 2001, t. 25, nr. 1, p. 3–10; Jankevičienė A., *Kauno gotikinės bažnyčios*, op. cit., p. 98–149.

¹¹ Matušakaitė M., *Šv. Mikalojaus bažnyčios Kaune menotyriniai tyrimai*, Kaunas, 1993, KBA, f. 7-6-2, l. 1–62.

¹² Matušakaitė M., *Senoji medžio skulptūra ir dekoratyvinė drožyba Lietuvoje*, Vilnius, 1998, p. 223, 249–250, 255–257, 272, 274.

proginiai menotyrininkės Laimos Šinkūnaitės straipsniai, skirti pasidžiaugti, kad benediktinės atgavo savo bažnyčią bei vienuolyną¹³. Šiose publikacijose pateiktos žinios glaustos, tačiau informatyvios. Vis tik giluminis tyrimas meno istorijos požiūriu iki šiol nebuvo atliktas.

Kontekstinei menotyrinei analizei, įvairių aspektų plėtojimui buvo naudinga įvairi literatūra specifiniais klausimais. Pavyzdžiui, Monte Cassino vienuolyno viduramžių menas analizuojamas Herberto Blocho knygoje *Monte Cassino in the Middle Ages*¹⁴ bei kituose specializuotuose straipsniuose: minėtina amžininko publikacija apie šiame vienuolyne esančias XIX a. Beurono mokyklos atstovų freskas¹⁵. Įdomus italų kilmės mokslininkės Giancarlo Periti tekstas *Female Self-Commemoration, Spirituality, and Lineage in Jacopo Loschi's Frescoes for the Convent of San Paolo in Parma*¹⁶, kuriame, remiantis išlikusių kūrinių ikonografija, atskleistas Parmos benediktinių požiūris į savo bendruomenės reprezentaciją bei atminimo būdus. Kadangi LDK buvo integrali Abiejų Tautų Respublikos dalis, be abejonės, yra svarbūs lenkų mokslininkų tyrimai apie Lenkijos teritorijoje buvusius ar tebeveikiančius vienuolynus bei jų meną. Pavyzdžiui, Lucynos Rotter monografijoje *Duchowość i historia benedyktynek w symbolice dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach*¹⁷ labai išsamiai analizuota Staniontkų benediktinių vienuolyno bažnyčios dailė, kuri, galima sakyti, yra vizualus ne tik dvasingumo, bet ir šios bendruomenės istorijos tekstas. Lietuvos benediktinių meno konteksto sampratai, be abejonės, svarbiausia yra Liudo Jovaišos sudaryta knyga *Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje*¹⁸, ypač Auksės

¹³ Šinkūnaitė L., ...Po negandų – į šventę / Kauno tiesa, 1992, kovo 21 d., nr. 56; Šinkūnaitė L., Benediktinių bažnyčios taurumas ir žavesys / Artuma, 2000, nr. 6, p. 11–14.

¹⁴ Bloch H., Monte Cassino in the Middle Ages, vol. 1, Harvard University Press, 1986.

¹⁵ Davidson T., The New Frescos in the Benedictine Abbey at Monte Cassino / The American Art Review, 1881, vol. 2, no. 9, p. 105–111; Davidson T., The New Frescos in the Benedictine Abbey at Monte Cassino / The American Art Review, 1881, vol. 2, no. 10, p. 151–158.

¹⁶ Periti G., Female Self-Commemoration, Spirituality, and Lineage in Jacopo Loschi's Frescoes for the Convent of San Paolo in Parma / I Tatti Studies in the Italian Renaissance, 2010, vol. 13, p. 11–32.

¹⁷ Rotter L., Duchowość i historia benedyktynek w symbolice dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach, Kraków, 2004.

¹⁸ Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius, 2008.

Kaladžinskaitės publikacija apie Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčios ikonografiją¹⁹. Ši sąrašą būtų galima tęsti bei plėtoti, tačiau jos panaudojimo būdai ir svarba atsiskleis tolimesniuose tekstuose.

Šaltinių kontekste didelės svarbos turėjo Kauno benediktinių archyvo dokumentai. Nepaisant to, kad didelė dokumentų dalis sovietmečiu buvo išblaškyta po įvairias institucijas, vienuolijoje išliko gana didelė jų dalis – protokolų knygos, įvairūs ūkiniai dokumentai, brėžiniai, planai, fotografijos ir t. t. Svarbiais dokumentais, informatyviai parodančiais bažnyčios ir vienuolyno padėtį amžių bėgyje, buvo vienuolyno vizitacijų ir inventorių medžiaga. Deja, ankstyviausia vizitacijos medžiaga išlikusi tik iš Vilniaus vyskupo Konstantino Kazimiero Bžostovskio laikų – atlikta 1700 m. balandžio 7 d. Kauno dekanas ir klebonas Samuelio Goligonto²⁰. Iš XVIII a. yra išlikęs tik 1797 metų bažnyčios ir vienuolyno inventorius²¹. XIX–XX a. pradžioje vienuolynas vizituotas dažnai: išlikusios 1813 m.²², 1817 m.²³, 1818 m.²⁴, 1820 m.²⁵, 1830 m.²⁶, 1834 m.²⁷, 1841 m.²⁸, 1850 m.²⁹, 1858 m.³⁰, 1888 m.³¹, 1894 m.³², 1919 m.³³, 1920 m.³⁴, XX a.

¹⁹ Kaladžinskaitė A., Vilniaus benediktinių vyresniųjų portretų rinkinys XVIII–XX a. / Dailės istorijos studijos, t. 3: Ars memoriae: atmintis – dailės funkcija ir tema (XVIII–XIX a.), Vilnius, 2008, p. 24–42.

²⁰ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1700, Krokuvos Čartoriskų biblioteka (toliau – BCz.) 1775, l. 963–964. Varšuvos nacionalinėje bibliotekoje (toliau – BNW) saugomas mikrofilmas – Vilniaus vyskupijos vizitacijos aktai, 1668–1717, mf. 79481, l. 1–3100.

²¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1797 07, Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA), f. 696-2-900, l. 1–36.

²² Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1813 09 05, LVIA, f. 694-1-3177, l. 234–237.

²³ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1817, MAB, f. 38-30, l. 170–173.

²⁴ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1818 12 21, LVIA, f. 694-1-4014, l. 648–654; MAB, f. 38-33, l. 2–8.

²⁵ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1820 07 31, MAB, f. 38-52, l. 1–18.

²⁶ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, Rusijos valstybinis istorijos archyvas (toliau – RVIA), f. 822-12-2983. Naudotasi Lietuvos istorijos institute (toliau – LIIR) saugomu šios vizitacijos mikrofilmu – f. 50-P61, l. 89–101. Dėkoju Algimantui Katiliui už galimybę pasinaudoti šaltiniu.

²⁷ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1834 07 13, MAB, f. 38-54, l. 1–16.

²⁸ Kauno benediktinių vienuolyno ūkinės padėties aprašymas, 1841 04 12, LVIA, f. 604-1-12799, l. 1–5.

²⁹ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1850, LVIA, f. 669-2-317, l. 35–36; LVIA, f. 669-2-318, l. 35–36.

³⁰ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1858 11 12, MAB, f. 38-100, l. 2–15.

³¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1888, MAB, f. 38-120, l. 5–9.

³² Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1894, LVIA, f. 669-3-2486, l. 4–7.

³³ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1919 12 07, KBA, f. 21-1-5, l. 1–16.

³⁴ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1920, LVIA, f. 1671-8-238, l. 1–14.

3 dešimtmečio (iki 1924 m.)³⁵, 1934 m.³⁶ bažnyčios ir vienuolyno vizitacijos bei inventoriai. Jie leidžia spręsti apie tuometinės bažnyčios ar vienuolyno eksterjero bei interjero situaciją, nustatyti pokyčius. Šiai knygai naudinga medžiaga rasta ir Kultūros paveldo centro bibliotekoje, Vilniaus apskrities archyve, Lietuvos valstybės istorijos archyve, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje, Kauno apskrities archyve, Nacionaliniame dailės muziejuje, Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, Šiaulių „Aušros“ muziejuje ir kt. Visa minėtose institucijose saugoma ikonografinė ir rašytinė medžiaga padėjo sukurti tokią istorinę ansamblio viziją ir vertinimą, kuris čia pateiktas. Tačiau negalima nepaminėti ir šaltinių fragmentiškumo. Belieka apgailestauti, kad nėra išlikusių dokumentų, liudijančių apie ankstyviausią bažnyčios interjerą ir kūrinius jame. XVII–XVIII a. šaltiniai suteikia daugiau žinių, kuriomis remiantis buvo galima rekonstruoti dalinį vaizdą, tačiau gausesnė informacinė bazė sudarytų galimybę tikslesniam interpretavimui. Tikėtasi rasti daugiau bažnyčios interjero nuotraukų iki 1938 m. pradėtos rekonstrukcijos. Ne visi rasti tarpukariu bei sovietmečiu išblaškyti kūriniai. Tad neatsakytų klausimų lieka tikrai nemažai, erdvės tyrimams dar yra. Reikia tikėtis, kad juos pratęs ateities kartos, o šioje knygoje pateikiamas šiandieninis rezultatas.

³⁵ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, XX a. 3 deš. (iki 1924), KBA, f. 21-1-7, l. 1–13.

³⁶ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1934, KBA, f. 21-1-8, l. 1–53.

1 BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNŲ MENO SPECIFIKA EUROPOJE IR LIETUVOJE

Vienuolijų meno savitumas glaudžiai susijęs ne su formaliaisiais aspektais, t. y. stilių raida, meniniu dailininko braižu ar kompoziciniais sprendimais, bet pirmiausia su konkrečios vienuolijos puoselėjamu dvasingumu ir bendrakrikščioniškomis tiesomis. Visa tai atsiskleidžia ikonografinių programų turinyje. Benediktinių dvasiinis gyvenimas remiasi šv. Benedikto regula, tad suprantama, jog pagrindinis jų maldos namų ikonografijos akcentas yra su šio šventojo gyvenimu bei vertybėmis susiję siužetai.

Pagal tradiciją pirmąją moterų benediktinių vienuolyną Plumbarioloje (šiandieninėje Piumaroloje), esančioje už kelių kilometrų nuo Monte Cassino, įsteigė šv. Benedikto sesuo šv. Skolastika. Tačiau tai legendinio pobūdžio pasakojimas, nes nėra jokių žinių, patvirtinančių apie tokio vienuolyno egzistavimą šioje vietovėje šv. Skolastikos gyvenimo metais. Manoma, kad ji galėjo gyventi Monte Cassino kalno papėdėje buvusiuose atsiskyrėlių nameliuose kartu su keliomis kitomis pamaldžiomis moterimis, nes čia yra išlikusi jos vardo bažnyčia. Tuo laiku buvo įprasta koplyčioms, bažnyčioms suteikti toje vietovėje gyvenusio šventojo vardo titulą³⁷. Apie šv. Skolastikos gyvenimą labai trumpai užsimenama šv. Grigaliaus Didžiojo *Dialogų* antroje knygoje *Šventojo Benedikto gyvenimas*, kurioje aprašomas popiežiaus itin vertinto šv. Benedikto gyvenimas ir stebuklai. Čia

³⁷ Engs R. C., St. Scholastica: Finding Meaning in Her Story [interaktyvus, žiūrėta 2013 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.indiana.edu/~engs/scholas.htm>; Rotter L., Duchowość i historia benedyktynek w symbolice dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach, op. cit., p. 22–23.

5. Šv. Benedikto vienuolynas Subiaco'e, kur yra Šventoji grotas (*Sacro Speco*)

6. A. Raggis. Šv. Benediktas. Šv. Benedikto vienuolynas Subiaco'e

minimas paskutinis jos susitikimas su broliu³⁸. Šis šventosios gyvenimo epizodas, nors trumpas ir praktiškai vienintelis aprašytas, tapo vienu ryškiausių pasakojimų šv. Benedikto gyvenimo kontekste bei plačiai paplito vienuolijų dailėje.

Benediktiniškos ikonografijos ištaškų, kurios yra bendros ir vyrų, ir moterų vienuolijoms, pirmiausia reikia ieškoti šv. Benedikto gyvenimo laikotarpio aplinkoje bei šia regula besiremiančių vienuolynų erdvėse. Šv. Benediktas vienuolišką gyvenimo būdą pradėjo Subiaco kalvose, vadinamojoje Šventojoje grotose (*Sacro Speco*). Šioje vietovėje iki šių dienų išliko du viduramžiais statyti vienuolynai – Šv. Benedikto ir Šv. Skolastikos³⁹.

Šv. Benedikto vienuolynas yra vienas gražiausių bei įdomiausių pasaulyje: jo koplyčios ir dvi bažnyčios išsidėsčiusios vaizdingoje vietovėje tarp kalvų, kur yra ir Šventoji grotas (il. 5). Dabar esantis pastatų kompleksas formavosi palaipsniui nuo IX iki XVIII amžiaus. Bažnyčių bei koplyčių erdves puošė įvairių laikotarpių (bizantinio, gotikos, renesanso, baroko) bei mokyklų meistrai. Nuosekliai išanalizuoti dekoravimo istoriją nėra šios monografijos tikslas, tačiau trumpas žvilgsnis į vienuolinio gyvenimo šerdies menus leidžia suprasti esminius ikonografinius akcentus, principus, kuriais remian-

³⁸ Iš čia sužinome, kad šventoji turėjo įprotį aplankyti brolių vieną kartą metuose. Syki, kaip įprastai, ji atvyko ir abu kalbėjosi visą naktį, kol atėjo laikas išsiskirti. Tuomet šv. Skolastika prašė brolių pasilikti, tačiau jis nenorėjo sutikti. Sesuo susisielėjo, pradėjo verksti bei melstis, prašydama Dievą ją išklaudyti. Staiga užėjo tokia stipri audra, dėl kurios šv. Benediktas negalėjo išeiti, todėl pasiliko ir su seserimi kalbėjosi per visą naktį. Po trijų dienų jis savo vizijoje išvydo, kaip šv. Skolastikos dvasia balandžio pavidalu pakilo į dangų. Taigi tapo aišku, kad ji su broliu norėjo ilgiau pabūti jau paskutinį kartą. Žr. Grigalius Didysis, Šventojo Benedikto gyvenimas (*Dialogų II knyga*), Vilnius, 1996, p. 105–109.

³⁹ Abu šiaandien priklauso vienai – Šv. Skolastikos – abatijai.

tis puošiamos šv. Benedikto regula besivadovaujančių vienuolijų erdvės.

Šventojoje grotose, kurioje gyveno vienuolis, šiandien yra skulptūra, vaizduojanti dar visai jauną šv. Benediktą, prisėdusį ant akmenų, sudėjęs rankas ant krūtinės ir žvelgiantį į priešais esantį kryžių (il. 6). Viršuje pastatyta pintinė, kuri primena, kad vienuolis, šv. Romanas, atnešdavo jam valgyti (pririštą pintinę su varpeliu nuo olos krašto nuleisdavo žemyn). Skulptūrą 1657 m. sukūrė Antonio Raggis (1624–1686), garsiojo Berninio mokinys⁴⁰. Šis dinamiškas barokinio stiliaus kūrinys, esantis pačiame Vakarų vienuolinio gyvenimo kilmės centre, nurodo svarbiausią šv. Benedikto regulos vienuolijų ikonografijos figūrą, ir ji, be abejonės, sutinkama bene kiekviename šio ordino vienuolyne.

Žemutinė bažnyčia išsamiai dekoruota XIII a. bizantinio ir gotikinio stiliaus freskomis, vaizduojančiomis šv. Benedikto gyvenimo bei su vienuolijų įkūrimu susijusias scenas: „Šv. Benedikto susitikimas su šv. Romanu“, „Bandymas nunuodyti šv. Benediktą“, „Šv. Benediktas siunčia šv. Maurą gelbėti šv. Placidą“, „Stebuklas su gotu“, „Šv. Benedikto mirtis“ ir t. t. Didžioji šių freskų dalis priskiriama nežinomam romėnų dailininkui, kita – meistrui Conxolus'ui, nutapusiame ankstyvasias šventojo gyvenimo scenas⁴¹.

Benediktiniška tema šioje bažnyčioje nėra vienintelė, naratyvai vystomi greta tradiciskų bendrakrikščioniškų kristologinių bei mariologinių temų. Pavyzdžiui, Švč. Mergeles Marijos koplyčioje plėtojamas jos gyvenimo istorijos pasakojimas, antrojoje, aukštutinėje vienuolyno bažnyčioje svarbią vietą užima XIV a. Sienos mokyklos atstovų nutapyti kristologinės temos kūriniai. Šioje šventovėje yra ir XV a. pradžios freskos, vėlgi vaizduojančios su šv. Benediktu

7. Umbrijos mokykla. Paskutinis šv. Benedikto ir šv. Skolastikos susitikimas. XV a. pr. Subiaco Šv. Benedikto vienuolyno Aukštutinė bažnyčia

⁴⁰ Monastery of Saint Benedict. Saint Benedict's grotto [interaktyvus, žiūrėta 2013 08 14]. Preiga per internetą: http://www.benedettini-subiaco.it/monastery_stbenedict.asp?rid=40

⁴¹ Ten pat.

8. Monte Cassino
vienuolynas

9. Šv. Skolastika. Monte
Cassino vienuolyno
skulptūros fragmentas

susijusias scenas ir priskiriamos dailininkui Ottaviano'ui Nelli, o transepto dekore išsiskiria Umbrijos mokyklos meistrų nutapyta „Paskutinio šv. Benedikto susitikimo su šv. Skolastika“ freska (il. 7).

Šv. Skolastikos vienuolynas – vienintelis išlikęs iš dvylikos, kuriuos šioje vietovėje įsteigė pats šv. Benediktas. Vienuolyną taip pat sudaro kelių skirtingų laikotarpių pastatų kompleksas. Gotikinėje vienuolyno bažnyčioje, pastatytoje XII a. pabaigoje – XIII a. pradžioje, yra išlikęs ir šv. Benedikto gyvenimą vaizduojantis freskų ciklas, sukurtas XIV amžiuje: čia pavaizduotas „Stebuklas su gotu“, „Bandyamas nunuodyti šv. Benediktą“, „Tingaus vienuolio išgydymas“.

Išgyvenęs Šventojoje grotoje trejus metus, apie 529 m. šv. Benediktas persikėlė į Monte Cassino ir čia, buvusios Apolono šventyklos vietoje, įkūrė garsųjį vienuolyną (il. 8–9). Ansamblio bažnyčios

10. Šv. Benedikto ir šv. Skolastikos palaidojimo vieta Monte Cassino

kriptoje (po Šv. Jono Krikštytojo koplyčios altoriumi), manoma, ir šiandien yra šio šventojo bei jo sesers šv. Skolastikos relikvijos⁴² (il. 10). Originalus vienuolyno ansamblis neišliko: nuo VI iki XIV a. jis buvo ne kartą sugriautas ir vėl atstatytas. Pradėtas atstatinėti po paskutinio sugriovimo 1350 m.⁴³, jis palaipsniui išsiplėtė į didžiulį kompleksą, stovėjusį beveik šešis šimtus metų. Vienuolynas buvo vienas garsiausių ir turtingiausių visoje Europoje. Deja, Antrojo pasaulinio karo metais, bombardavimo metu, jis vėl buvo nušluotas nuo žemės paviršiaus. Šio piligriminio traukos centro reikšmę dar kartą įrodė tai, kad ansamblis pagal ankstesnį planą ir vėl atstatytas toks, koks regimas šiandien.

Akivaizdu, kad tokiomis aplinkybėmis pirminis, autentiškas dekoras negalėjo išlikti. Šaltiniai rodo, kad XI a. antrojoje pusėje abato Desiderijaus pastangomis pradėta vykdyti vienuolyno rekonstrukcija. Statybos bei dekoravimo darbams vykdyti buvo kviečiami

⁴² Šv. Benediktas ir šv. Skolastika buvo palaidoti viename kape Monte Cassino bažnyčios kriptoje. Vėliau relikvijos buvo pervežtos į Prancūziją, Fleury benediktinų vienuolyną Loire'te (Saint-Benoît-sur-Loire). Manoma, jog dalis relikvijų buvo sugrąžintos į Monte Cassino. Abu vienuolynai teigia saugojantys autentiškas šventųjų relikvijas. Žr. Benedykt z Nursji / Encyklopedia katolycka, t. 2, Lublin, 1995, p. 227–229; Scholastyka z Nursji / Encyklopedia katolycka, t. 17, Lublin, 2012, p. 1268–1269.

⁴³ Sugriuvo žemės drebėjimo metu.

geriausi Bizantijos meistrai iš Konstantinopolio⁴⁴. Šv. Benedikto bazilika, pastatyta 1066–1071 m., XI–XII a. buvo dekoruota freskomis, kurių teminėje skalėje svarbią vietą užėmė ir šv. Benedikto asmuo, jo gyvenimo bei stebuklų scenos. Pavyzdžiui, centrinėje apsidėje buvo pavaizduotas Kristus Pantokratorius, žemiau jo – trys arkan gelai (Gabrielius, Mykolas ir Rapolas), jiems iš šonų – pats abatas Desiderijus (su stačiakampe aureole, nes buvo dar gyvas) ir šv. Benediktas⁴⁵. Bažnyčioje taip pat buvo šio šventojo altorius, kurio antepedijus dekoruotas šv. Benedikto gyvenimo scenomis. Manoma, kad jos sukurtos remiantis tame pačiame vienuolyne buvusio iliuminuoto rankraščio *Codices Vaticani Latini* (1202)⁴⁶ miniatiūrų pavyzdžiais⁴⁷. Šiame vienuolyne buvo ir biblioteka, kurioje iliuminuoti rankraščiai, sukurtas naujas rankraščių inicialų iliuminavimo stilius⁴⁸.

XIX a. pabaigoje, ruošiantis 1400-ųjų šv. Benedikto gimimo metinių jubiliejui, pradėta domėtis senosiomis, VI a. statyto vienuolyno liekanomis, pradėti kasinėjimo darbai. Archeologiniai tyrimai ir šaltinių studijos parodė, kad įmanoma atstatyti didelę dalį senųjų vienuolyno patalpų. Tai nutarta ir padaryti, o sienas atitinkamai dekoruoti šv. Benedikto gyvenimo scenomis. Patalpų dekoro darbams vadovavo XIX a. pabaigoje (1894) Vokietijoje įkurtos garsios Beurono, dar vadinamos benediktinų, meno mokyklos atstovas Peteris Desiderius'as Lenz'as (1832–1928)⁴⁹. Šios mokyklos kūrybos principai savo vertybinėmis nuostatomis buvo artimi nazarėnų, tačiau rėmėsi kita menine išraiška⁵⁰. Jos atstovai sukūrė savitą estetikos teoriją, paremtą Egipto ir antikos grožio idealais. Žymūs mokyklos dailininkai buvo ir Maurus'as Wolteris (1825–1890) bei Jacobas Gabrielius

Wügeris (1829–1892). Pagrindinis mokyklos teoretikas P. D. Lenz'as parašė veikalą *Beurono mokyklos estetika (Zur Ästhetik der Beuroner Schule, 1898)*⁵¹. Kartu su G. Wügeriu jis svajoto apie menininkų vienuolių bendruomenės įkūrimą. Jų požiūriu, kurti sakralinį meną gali tik vienuolinį gyvenimo būdą praktikuojantys dailininkai. 1868 m. Romoje jie sutiko bendramintį vienuolį M. Wolterį, kartu su broliu Placidu neseniai (1863) įkūrusį benediktinų vienuolyną Beurone. M. Wolteris puoselėjo planus šį vienuolyną paversti bažnytinio meno atgimimo centru ir pradėjo nuo grigališkojo choralo giedojimo atgaivinimo. Turėdami panašių tikslų dėl meno bei architektūros į šį vienuolyną įstojo P. D. Lenz'as ir kiti bendraminčiai.

Beurono mokyklos atstovai atsisakydami visų atsitiktinių detalių savo kūryboje siekė natūralaus paprastumo ir formų išgryninimo. Jų darbuose nustatant proporcijas itin svarbus geometrijos vaidmuo. Menininkai naudojo grynas spalvas, plokščią foną, saikingą perspektyvą. Darbai stilizuoti, dekoratyvūs, ryškios vizualios sąsajos su Egipto menu (il. 11). Kitos Beurono kūrėjų nuostatos skelbė, kad menas turi kalbėti žiūrovui, jis yra liturginio vyksmo dalis, skirtas garbinti bei šlovinti Dievą, ir kviečia prisijungti prie šio šlovinimo ir kitus; menas turi būti anoniminis, skirtas išaukštinti Dievą, o ne menininką; imitacija yra aukščiau originalumo – menininko genijus atsiskleidžia laisvai kopijuojant; dailė nėra tik priedas prie architektūros, bet integrali jos dalis⁵². Siekta „...suformuoti griežtai reglamentuotą aukščiausios prasmės, kanoninės formos *l'art pour Dieu* – savotišką priešpriešą *menas menui* koncepcijai“⁵³.

Šios mokyklos brandos viršūne laikoma kūryba Monte Cassino vienuolyne⁵⁴, kurio celės buvo dekoruotos išsamiais šv. Benedikto gyvenimo scenomis (il. 12). Beurono meno principus paprastai, populiariai, tačiau taikliai atspindi amžininko publikacijoje pateiktas aprašymas, kuriame teigiama, kad ciklą kūrusių menininkų tikslas

⁴⁴ Bloch H., Monte Cassino in the Middle Ages, op. cit., p. 40–70.

⁴⁵ Ten pat, p. 62.

⁴⁶ Tai buvo vienas garsiausių veikalų, parašytų abato Desiderijaus laikais, jame sukaupiti įvairūs tekstai (daugiausia iš Grigaliaus Didžiojo Dialogų) apie šv. Benedikto gyvenimą.

⁴⁷ Bloch H., op. cit., p. 68.

⁴⁸ Ten pat, p. 71–81.

⁴⁹ Davidson T., The New Frescos in the Benedictine Abbey at Monte Cassino, op. cit., p. 109. P. D. Lenz'as 1400-ųjų šv. Benedikto gimimo metinių jubiliejui taip pat sukūrė specialų medalį.

⁵⁰ Smilingytė-Žeimienė S., Apie Katalikų Bažnyčios poziciją religinės dailės atžvilgiu XIX a. pab. – XX a. I pusėje / Menotyra, 2004, t. 36, nr. 3, p. 38; Smilingytė-Žeimienė S., Lietuvos bažnyčių dailė. XX a. I pusė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2009, p. 43–45.

⁵¹ Lenz D., Zur Ästhetik der Beuroner Schule, Braumüller, 1898; Lenz D., The Aesthetic of Beuron and Other Writings, London: Francis Boutle publishers, 2002.

⁵² Beuronese Murals [interaktyvus, žiūrėta 2013 05 17]. Prieiga per internetą: <http://www.conceptionabbey.org/basilica/beuronese-murals>.

⁵³ Smilingytė-Žeimienė S., Apie Katalikų Bažnyčios poziciją religinės dailės atžvilgiu, op. cit., p. 38.

⁵⁴ Celso C., L'Arte Benedettina / Emporium, 1911, nr. 194, p. 87.

11. Beurono mokykla.
Apokalipsės vyresnieji.
1880. Monte Cassino
Nukryžiuojimo koplyčia

12. Beurono mokykla.
Šv. Benedikto mirtis. 1880.
Monte Cassino vienuolyno
Nukryžiuojimo koplyčia

buvo išreikšti šventojo gyvenimo idealiąją pusę, naudojant išorines formas tik kaip patogią priemonę perteikti jo vidinį gyvenimą ir charakterį: „Atstatytų patalpų dekorui natūraliai „siūlėsi“ šv. Benedikto gyvenimo tema. Reikėjo pavaizduoti ne visą paprastą žmogaus gyvenimą su nesuskaičiuojamomis neharmoningomis bei nemėnėmis detalėmis, bet epinę jo pusę...“⁵⁵. Antra vertus, naratyviniame šv. Benedikto gyvenimo cikle, kaip minėta, labai išsamiai, netgi smulkmeniškai atkleisti esminiai įvykiai nuo šventojo išvykimo iš Subiaco⁵⁶.

Subiaco, Monte Cassino vietovių vienuolynų dailė, apimanči platų laiko intervalą nuo viduramžių iki XIX a., reprezentuoja ir

atspindi benediktiniško meno specifiką, kuri atsiskleidžia per ordinui svarbių šventųjų vizualinį interpretavimą. Ypatingai svarbus vaidmuo čia tenka Vakarų vienuolijų patriarchui šv. Benediktui bei su juo susijusių naratyvų plėtojimui. Neabejotina, kad Subiaco'as, Monte Cassino buvo vieni svarbiausių centrų, lėmusių benediktiniškos dailės formavimąsi bei sklaidą.

Moterų benediktinių vienuolynų dailėje greta šv. Benedikto gyvenimo ir stebuklų scenų visuomet akcentuojama šv. Skolastika, būdingi kitų ordinui svarbių moterų šventųjų atvaizdai – šv. Gertrūdos, šv. Matildos, šv. Eufemijos ir kitų. Skirtumas tarp moterų ir vyrų vienuolijų dailės dažniausiai nėra labai ryškus: šv. Skolastikos atvaizdas dažnai puošė ir vyrų bendruomenių patalpas, o „Paskutinio šv. Benedikto ir šv. Skolastikos susitikimo“ siužetas populiarus ne tik benediktinų, bet ir įvairiose šio ordino atšakose. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia – įdomi šios temos scena, kurią XVII a. antrojoje pusėje nutapė Michelangelo Palloni, yra Pažaislio kamaldulių vienuolyno Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčioje. Verta paminėti, kad Pažaislio Šventųjų vartų rytinės patalpos puošyboje taip pat išplėtotas vizualinis šv. Benedikto gyvenimo ir stebuklų pasakojimas. Iš viso čia būta dvidešimties scenų, tačiau išliko tik kelios: „Monte Cassino vienuolyno statyba“, „Šv. Benediktas išgauna vandenį“, „Šv. Benediktas siunčia šv. Maurą gelbėti šv. Placidą“, „Šv. Benediktas prikelia iš numirusių kaimiečio sūnų“, „Šv. Benedikto kilimas į dangų“ ir kitos scenos⁵⁷.

Antra vertus, yra atvejų, kai benediktinių vienuolynuose, kuriuose labiau išplėtoti ciklai, yra pabrėžiama būtent moteriškoji linija. Tokiu pavyzdžiu gali būti freskos, sukurtos Šv. Pauliaus konventui Parmoje. XV a. viduryje jas nutapė dailininkas Jacopo'as Loschi's (1425–1504). Pasak Giancarlo Periti, atlikusios analizę feministiniu metodu, šie „...atvaizdai buvo tarpininkai, perteikiantys dvasinį ir socialinį diskursą, atspindinys seserų savireprezentaciją bei savi-

⁵⁵ Davidson T., *The New Frescos in the Benedictine Abbey at Monte Cassino*, op. cit., p. 109.

⁵⁶ Ten pat, p. 111.

⁵⁷ Šinkūnaitė L., *Šv. Benedikto gyvenimo freskos Pažaislio kamaldulių vienuolyne / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje*, sudarė Liudas Jovaiša, Vilnius, 2008, p. 203–215; Šinkūnaitė L., *Kelionė į Ramybės kalną. Pažaislio kamaldulių vienuolyno dailės ikonologija*, Vilnius, 2014, p. 31–37.

13. J. Loschi's. Paskutinis šv. Benedikto ir šv. Skolastikos susitikimas. XV a. vid. Šv. Pauliaus kambarys, Parma

refleksiją, išreiškiantys jų identitetą⁵⁸. Išlikusios freskos vaizduoja Švč. Mergelės Marijos ir šv. Skolastikos gyvenimo scenas: vėlgi „Paskutinį šv. Benedikto ir šv. Skolastikos susitikimą“ (il. 13), „Šv. Skolastikos sielą balandžio pavidalu“, „Gailėtingąją Dievo Motiną“⁵⁹. Įdomiausias pastarasis paveikslas, kuriame nutapyta Švč. Mergelė Marija, po savo apsiaustu globojanti konvento nares (kairėje) ir Parmos miestiečius (dešinėje). Tarp jų yra identifikuojami istoriniai asmenys, t. y. abatė Maria Benedetti, jos sesuo Simona (arba kita šeimos narė), didikė Antonia Torelli⁶⁰. Socialinio konteksto analizę atlikusios G. Periti nuomone, J. Loschi'o freskose yra įamžinta abatės Benedetti giminės linija ir jos vadovaujama vienuolių bendruomenė, atskleidžiamas šių moterų dvasingumas bei parodomas būdas, kuriuo jos norėtų būti atmenamos⁶¹.

Tokių pavyzdžių, kai kūriniuose pavaizduotos vienuolės siejamos su konkrečiais istoriniais asmenimis, yra ir Lietuvos mene. Bene daugiausiai tokių atvaizdų yra siejama su Nesvyžiaus benediktinių abate Kristina Eufemija Radvilaite (1598–1657): vienuolyno

bažnyčioje buvo porinės šv. Benedikto ir šv. Skolastikos skulptūros, sukurtos XVII a. ketvirtajame (?) dešimtmetyje⁶². Pastaroji yra laikoma portretiniu minėtosios abatės atvaizdu. Ši nuomonė grindžiama palyginimu su Hiršo Leibovičiaus leidinyje *Kunigaikščių Radvilų šeimos atvaizdai (Icones familiae ducalis Radviliana)* esančiu grafiniu K. E. Radvilaitės atvaizdu (XVIII a. kopija)⁶³. Ši vienuolė, nors ir epizodinė, tačiau ryškų vaidmenį atliko ir Kauno benediktinių istorijoje: būsimoji Nesvyžiaus benediktinių abatė K. E. Radvilaitė su tuometine vienuolyno viršininke Darata Hartmanaite-Bransberskaite atvyko į naujai kuriamą Kauno vienuolyną padėti tvarkyti reikalų. Neatmetama galimybė, kad tuo metu kaunietiams jos ir padovanojo garsųjį XVII a. sukurtą „Kristaus Apraudojimo“ paveikslą, kuriame, spėjama, šv. Marijos Magdalenos vaidmenyje pavaizduota pati K. E. Radvilaitė (il. 14).

Renesanso, baroko laikotarpiais (ir vėliau) ir moterų, ir vyrų vienuolijose buvo įprasta kaupti aukščiausias pareigas ėjusių asmenų, garsių bendruomenės narių portretų galerijas. Daug tokių galerijų pavyzdžių yra Lenkijoje, pavyzdžiui, Čenstakavos paulinų, Olyvos cistersų abatų, Krokuvos dominikonų ar pranciškonų portretų galerijos. Tarp moterų vienuolių minėtini Krokuvos basųjų karmeličių, norbertinių atvaizdų rinkiniai⁶⁴. Abiejų Tautų Respublikoje portretų galerijas kaupė ir benediktinės – jų būta Staniontkų, Peremislio, Sandomiero, Lvovo vienuolijose⁶⁵. Manoma, kad portretiniai atvaizdai kaupti ir Nesvyžiuje, nes yra išlikę vienuolyno vyresniašias – jau minėtą K. E. Radvilaitę ir Eufemiją Justiną Šaniavską – vaizduojantys kūriniai⁶⁶. Lietuvoje savo vienuolijos vyresniųjų portretus kaupė Vilniaus benediktinės⁶⁷. Istorinių benediktinių asmenų atvaizdai – atskirų portretų galerijos ar portretai teminėse

⁵⁸ Periti G., *Female Self-Commemoration, Spirituality, and Lineage in Jacopo Loschi's Frescoes*, op. cit., p. 12.

⁵⁹ 1968 m. jos buvo išmontuotos ir perkeltos į ekspozicinę erdvę Parmos Šv. Pauliaus abatijoje.

⁶⁰ Periti G., *Female Self-Commemoration, Spirituality, and Lineage in Jacopo Loschi's Frescoes*, op. cit., p. 28.

⁶¹ Ten pat, p. 31.

⁶² Iš Nesvyžiaus šios skulptūros, kartu su kita įranga bei kūrinių, buvo perkeltos į Novąją Myš bažnyčią. Žr. Matusakaitė M., *Lietuvos skulptūra iki XVII a. vidurio*, Vilnius, 2002, p. 202–203, 260.

⁶³ Ten pat, p. 203, 260.

⁶⁴ Kaladžinskaitė A., *Vilniaus benediktinių vyresniųjų portretų rinkinys XVIII–XX a.*, op. cit., p. 25.

⁶⁵ Ten pat, p. 28–29.

⁶⁶ Ten pat, p. 29.

⁶⁷ Šeši portretai po Antrojo pasaulinio karo pateko į Lenkiją, Żarnowieco benediktinių vienuolyną. Žr. Kaladžinskaitė A., *Vilniaus benediktinių vyresniųjų portretų rinkinys XVIII–XX a.*, op. cit., p. 24.

14. Kristaus apraudojimas (fragmentas). XVII a. pr. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia

kompozicijose – vienuolijose sudarė specifinę grupę. Ji integravosi į bendrą ikonografinę programą, kurioje greta būtinų Jėzaus Kristaus ir Švč. Mergelės Marijos atvaizdų dominuojantį vaidmenį atlieka benediktinių šventieji. Vienuolijų asmenų portretų galerijos, kaip ir valdovų, didikų, buvo svarbios bendruomenės savireprezentacijai bei atminties ateities kartoms išsaugojimui.

Potridentinėje baroko dailėje išsamių naratyvinių ciklų, taip populiarių viduramžių, renesanso epochose, buvo kuriama ženkliai mažiau. Sakraliniame mene, taip pat ir benediktiniškų temų kontekste, populiarios tapo apoteozines, glorifikacines scenas vaizduojantys siužetai ar tiesiog portretinio tipo atvaizdai (il. 15–17). Tačiau neatsisakyta ir naratyvinio tipo kūrinių.

Potridentinio laikotarpio benediktinių vienuolijų puošybos tendencijas LDK puikiai gali iliustruoti Nesvyžiaus ir Vilniaus benediktinių vienuolynų bažnyčių dailė. Nors abiejų konventų meninis paveldas sovietmečiu buvo išblaškytas po įvairias vietas, tačiau išlikusi dokumentacija leidžia susidaryti bendrą vaizdą apie interjero ikonografinės programos visumą. 1796 m. Nesvyžiaus benediktinių vienuolyno vizitacijos akto duomenimis, bažnyčioje buvo septyni altoriai: didysis Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bei šoniniai

15. S. Čechavičius. Šv. Benediktas. XVIII a. vid. Vilniaus benediktinių vienuolyno Šv. Kotrynos bažnyčia, LDM

16. S. Čechavičius. Šv. Skolastika. XVIII a. vid. Vilniaus benediktinių vienuolyno Šv. Kotrynos bažnyčia, LDM

Šv. Gertrūdos, Trakų Švč. Mergelės Marijos, Šventųjų Benedikto ir Skolastikos, Šventųjų Eufemijos ir Sabinos, Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios ir Šv. Onos⁶⁸. Akivaizdu, kad moteriškajai linijai bažnyčioje skirta nemenka vieta – Nesvyžiaus vienuolijos pamaldume akcentuojamos net keturių moterų šventųjų, susijusių su benediktiniškąja linija, svarba. Šv. Eufemijos vardas Nesvyžiaus konvente buvo itin svarbus – jos vardą dažnai turėjo vienuolyno abatės, vyresniosios. Šv. Eufemija buvo ankstyvosios krikščionybės laikų kankinė, mirusi apie 307-uosius metus. Apie jos gyvenimą beveik neišliko žinių, o legendinio pobūdžio pasakojimai atkleidžia, kad ji buvo nukankinta už atsisakymą dalyvauti pagonių šventėje. Jos vardo bažnyčios buvo populiarios ir Rytų, ir Vakarų tradicijoje⁶⁹. Nesvyžiaus benediktinių vienuolyno bažnyčia, kaip žinoma, taip pat yra

⁶⁸ Nesvyžiaus benediktinių bažnyčios ir vienuolyno vizitacijos aktas, 1796, NGAB, f. 1781-27-561, l. 3.

⁶⁹ Krikščioniškosios ikonografijos žodynas, sudarė D. Ramonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997, p. 75.

17. Šv. Benediktas. Jono Kazimiero Vilčinskio *Vilniaus albumas*, V serija. XIX a. II p.

šv. Eufemijos titulo. Vietinėje, LDK tradicijoje šios šventosios vardo populiarumas yra siejamas su benediktinių LDK įkūrėjo M. K. Radvilos Našlaitėlio žmonos Elžbietos Eufemijos Višnioveckos Radvilienės vardu⁷⁰. Tad Nesvyžiaus benediktinių bažnyčios ikonografijoje greta minėtosios abatės K. E. Radvilaitės, nors ir netiesiogiai, įsipina dar vienos moters, kaip istorinio asmens, linija, susijusi su fundacijos aspektu. Pamaldumo šv. Eufemijai svarbą gali iliustruoti ir toks pavyzdys, kad vienuolyne šios šventosios šventės metu buvo

giedamos specialios valandos, šiam tikslui buvo išleista ir knygelė *Officium in festo s. Euphemiae virginis et martyris pro templo Nesvisiensi sacrarum virginum ordini s. Benedicti*⁷¹. Jos titulinio puslapio raizinyje šv. Benediktas pavaizduotas poroje ne su šv. Skolastika, kaip dažniausiai įprasta, bet su šv. Eufemija (il. 18).

Itin turtinga altorių ir kūrinių juose visuma buvo Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje. Išsamioje ikonografinėje programoje deramas dėmesys skirtas pagrindiniams benediktinių šventiesiems. Tarp aštuonių marmuro altorių yra (arba buvo⁷²) skirti šv. Benediktui, šv. Romualdai bei šv. Placidui. Kiekviename altoriuje pagrindinio šventojo temą papildė gretutinės, atskleidžiančios benediktinių šventųjų įvairovę. Pavyzdžiui, Šv. Benedikto titulo altoriaus pirmąjį tarpinį puošė šio šventojo atvaizdas, antrąjį – paveikslas, vaizduojantis

⁷⁰ Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 27.

⁷¹ *Officium in festo s. Euphemiae virginis et martyris pro templo Nesvisiensi sacrarum virginum ordini s. Benedicti*, Romae: apud Aloysium Zannettum, 1605.

⁷² Šv. Romualdo altoriaus vietoje XIX a. antroje pusėje buvo įrengtas Švč. Mergelės Marijos titulo altorius. Žr. Kaladžinskaitė A., Benediktiniškoji ikonografija Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje, op. cit., p. 222–223.

18. Šv. Benediktas ir šv. Eufemija. Knygos *Officium in festo s. Euphemiae virginis et martyris pro templo Nesvisiensi sacrarum virginum ordini s. Benedicti* titulinio lapo fragmentas. 1605

„Šv. Benedikto mirtį“, o viršuje įkomponuota „Šv. Benedikto kilimo į dangų“ skulptūrinė kompozicija. Kompoziciją papildė mažiau žinomų benediktinių šv. Bedos ir šv. Albino skulptūros⁷³. Šv. Placido altoriaus pirmajame tarpsnyje taip pat kaboją titulinis šio šventojo atvaizdas, antrajame tarpsnyje – „Šv. Mauro“, o šonuose įkomponuotos šv. Kolumbano ir šv. Odilono skulptūros. Šioje vietoje reikia paminėti, kad šventųjų Placido ir Mauro atvaizdai buvo populiarūs nuo ankstyvųjų laikų. Viduramžiais naratyvinių ciklų kontekste plito keletas su šiais šventaisiais susijusių siužetų, iš kurių populiariausias – „Šv. Benediktas siunčia šv. Maurą gelbėti šv. Placidą“. Pastarasis, pavaizduotas ir minėtose XIII a. Subiaco freskose, išliko populiarus ir Renesanso, ir baroko dailėje, tuo tarpu daugelis kitų naratyvinių scenų arba nunyko, arba vaizduotos daug rečiau. Siužetas remiasi pasakojimu, kad šv. Benediktas savo regėjime išvydo skęstantį Placidą ir skubiai pasiuntė Maurą, kuris skęstantįjį stebuklingai išgelbėjo eidamas vandens paviršiumi⁷⁴. Šių šventųjų populiarumą benediktiniškoje dailėje veikiausiai lėmė tai, kad jie buvo pirmieji ištikimi šv. Benedikto mokiniai, lydėję jį Subiaco'e ir labai prisirišę prie savo

⁷³ Ten pat, p. 223.

⁷⁴ Krikščioniškosios ikonografijos žodynas, op. cit., p. 50.

mokytojo. Kai kurios šv. Placido ir šv. Mauro gyvenimo detalės pateikiamos šv. Grigaliaus Didžiojo *Dialoguose*. Potridentiniame vėlyvojo baroko mene šis siužetas taip pat vaizduotas, tačiau atliepiant bendras baroko dailės tendencijas labiau plito portretinio ar apoteozinio tipo šių šventųjų atvaizdai tapyboje bei skulptūroje. Tai puikiai iliustruoja ir Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčios pavyzdys.

Labai įdomi Šv. Kotrynos bažnyčioje yra moteriška benediktiniškoji linija. Benediktinėms skirti net trys altoriai su išplėta ikonografija. Du iš jų – Šv. Gertrūdos ir Šv. Matildos – teminiu požiūriu yra susijusios su didžiojo altoriaus paveikslu, kuriame vaizduojamos „Šv. Kotrynos Aleksandrietės sužadėtuovės su Jėzumi“. Puiki A. Kaladžinskaitės ikonografinė analizė atskleidė, kad visus juos vienija mistinių sužadėtuvių tema, kuri vienuolinio gyvenimo kontekste siejasi su amžinųjų vienuolystės įžadų idėja⁷⁵. Pati šv. Kotryna Aleksandrietė, kaip ir šv. Eufemija, taip pat buvo ankstyvosios krikščionybės laikų šventoji, kankinė, nužudyta dėl to, kad atsakė jos itin geidusio imperatoriaus Maksencijaus pasiūlymo tapti pasaulio valdove. Nuo XIV a. šventosios ikonografijoje populiariu tapo „Mistinių šv. Kotrynos sužadėtuvių“ siužetas, kuris buvo pritaikytas Vilniaus bažnyčioje ir subtiliais semantiniiais ryšiais susietas su moterų vienuolinio pašaukimo tema: kitų dviejų paminėtų altorių pagrindiniuose paveiksluose taip pat pavaizduotos šv. Gertrūdos ir šv. Matildos sužadėtuovės su Kristumi (il. 19). Altorių ikonografinę programą gausiai papildė kitų šventųjų moterų tapybiniai ar skulptūriniai atvaizdai – „Šv. Valburga“, „Šv. Hildegarda“, „Šv. Florencija“, „Šv. Liobė“ ir t. t. Tad Vilniaus bažnyčios ikonografijai būdinga itin didelė šventųjų įvairovė, o įkvėpimo jai semtasi, manoma, iš benediktinų ordino šventųjų liturginio metų kalendoriaus *Kalendarz benedyktyński na każdy dzień całego roku...*, 1768 m. išleisto Vilniuje⁷⁶.

Apibendrinant matyti, kad pirmosios su šv. Benediktu susijusių vienuolynų bažnyčios, kaip ir įprasta viduramžių laikotarpiui, de-

koruotos išsamiais naratyviniais ciklais, vaizduojančiais šv. Benedikto, šv. Skolastikos, pirmųjų mokinių šv. Mauro ir šv. Placido gyvenimo, stebuklų, vienuolynų steigimo momentus. Šiam laikotarpiui būdinga didelė temų įvairovė, o pagrindinis šaltinis, kuriuo remiantis formavosi ikonografiniai tipai, – šv. Grigaliaus Didžiojo *Dialogų* antroji knyga. Iš šių gausių siužetų vėliau, ypač baroko laikotarpiu, išsikristalizuos keli populiariausi, būdingi ir vyrų, ir moterų vienuolijų ikonografinėms programoms. Potridentiniu laikotarpiu naratyvinius siužetus keitė baroko laikotarpiui būdingi gloriifikaciniai, apoteoziniai, portretinio tipo šventųjų atvaizdai. Labai ryškus vėlyvojo baroko benediktinų meno pavyzdys yra Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje.

XIX a., atgimus viduramžių meno tradicijoms, naratyviniai ciklai vėl tapo populiari, idealiu benediktiniško meno pavyzdžiu yra Beurono mokyklos kūryba Monte Cassino vienuolyne. Galima sakyti, jog Subiaco ir Monte Cassino vietovės, kuriose gyveno ir savo veiklą vystė pats Vakarų vienuolijų patriarchas šv. Benediktas, yra vienas svarbiausių benediktinų meno centrų, iš kurio tendencijos plito po visą Europą.

Įdomu, kad moterų vienuolijose buvo siekiama pabrėžti moteriškąją liniją pirmiausia išryškinant svarbiausios šventosios, šv. Skolastikos svarbą. Kitos populiarios šventosios, vaizduotos dailėje, – šv. Gertrūda, šv. Matilda. Benediktinų dvasingumui svarbių šventųjų gretas papildė atvaizdai, kuriuose užfiksuoti istoriniai asmenys, dažniausia vienuolynų vyresniosios, abatės ar kitos vienuolijoms svarbios moterys. Tokie kūriniai atspindi seserų savireprezentaciją bei identitetą.

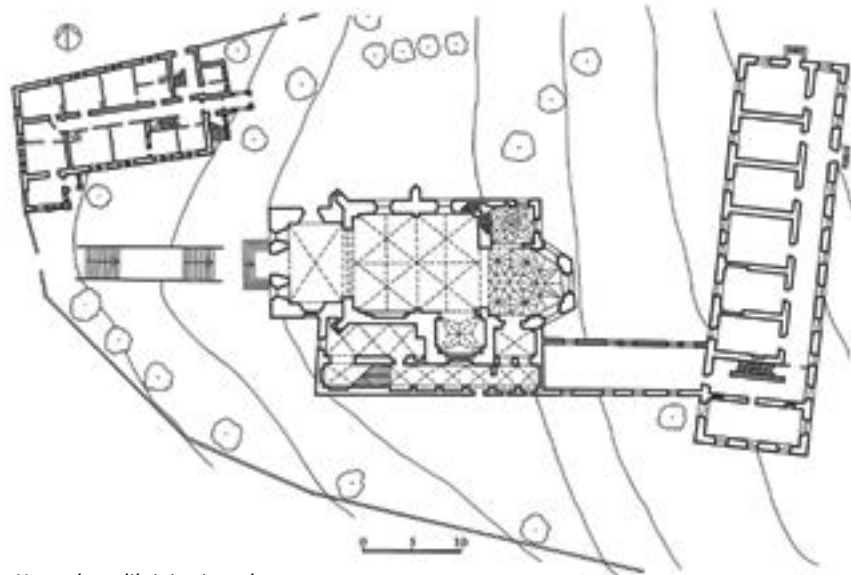
Toliau atskleisime, kaip šiame kontekste atrodė Kauno benediktinų vienuolyno ansamblio meninė visuma.

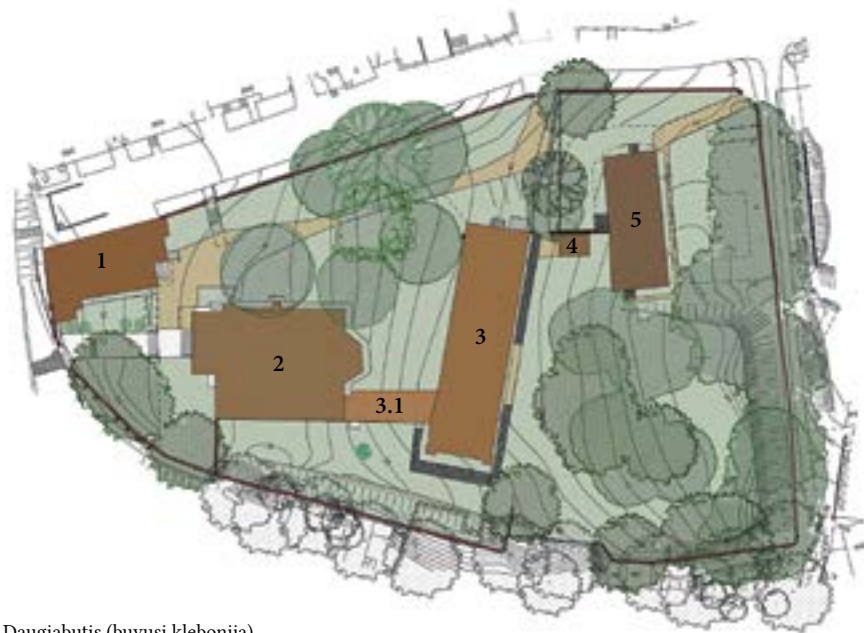
19. Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčios šoninio altoriaus fragmentas. XX a. 4 deš.

⁷⁵ Kaladžinskaitė A., Benediktiniškoji ikonografija Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje, op. cit., p. 230.

⁷⁶ Kalendarz benedyktyński na każdy dzień całego roku..., cz.1-2, Wilno: druk. I. K. M. XX. Bazylianów y I. K. M. i Rzeczyp. XX. Scholarum Piarum, 1768. Žr. Kaladžinskaitė A., Benediktiniškoji ikonografija Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje, op. cit., p. 220.

20. Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio teritorijos planas. XX a. II p.

1. Daugiabutis (buvusi klebonija)
2. Bažnyčia
3. Vienuolynas
- 3.1 Galerija
4. Pagalbinis pastatas (buvusi ledainė)
5. Pagalbinis pastatas (buvusi oficina)

21. Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio teritorijos planas. Archit. V. Beigienė, 2012

2 KAUNO BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNO ANSAMBLIO ARCHITEKTŪRA IR DAILĖ: GROŽIS, DVASINGUMAS, KASDIENYBĖ

Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūros savitumas

Kauno benediktinių vienuolyno ansamblis išsidėstęs vaizdingoje miesto vietovėje, ant kalvos, netoli Nemuno ir Neries upių santakos. Šiauriniu pakraščiu jo teritorija ribojasi su Benediktinių gatve, pietiniu – su Šv. Gertrūdės gatvėje esančiais gyventojų sklypais, rytiniu – su P. Eimučio, vakariniu – su Šauklių gatvėmis. Centrinę teritorijos dalį užima bažnyčia bei su ja sujungtas vienuolyno gyvenamasis namas, o šiaurės vakarų kampe stovi buvusios klebonijos pastatas (il. 20–21). Teritoriją juosia mūrinė tvora. Visas kompleksas su išvardytais pastatais yra kultūros paminklas ir valstybės saugomas objektas⁷⁷.

Vienuolyno ansamblis formavosi palaipsniui. Pats seniausias objektas, be abejo, yra gotikinė Šv. Mikalojaus bažnyčia, kurios kilmė nėra susijusi su Kauno benediktinėmis – ji iškilo daug anksčiau nei čia įsikūrė konvento seserys (il. 22–23). Tikslus bažnyčios pastatymo laikas nėra žinomas, tačiau pastatas datuojamas XV a. antroje puse⁷⁸. Ankstyvoji šio sakralinio objekto istorija yra labai kukli – neišliko XV a. laikotarpio fundacinių dokumentų, nė duomenų apie statybas. Remiantis paskutiniaisiais tyrimais pateikti hipotetiniai svarstymai dėl galimų bažnyčios fundatorių: manoma, kad statybai įtakos galėjo turėti besigiminiuojančios Iliničių ir Kęsgailų giminės,

⁷⁷ Unikalus objekto kodas Kultūros vertybių registre – 823.

⁷⁸ Kauno architektūra, op. cit., p. 199.

22. Šv. Mikalojaus bažnyčia iš rytinės pusės

nes būtent Kęsgailos 1528 m. kunigui Baltramiejui Jonaičiui, ištikimai tarnavusiam jų šeimai, dovanojo valdas šalia Šv. Mikalojaus bažnyčios⁷⁹.

Istoriografijoje visur kartojamas faktas, kad bažnyčia pirmą kartą paminėta 1495 m., kai popiežius Aleksandras VI išleista bule suteikė šv. Mikalojaus, šv. Baltramiejaus, šv. Margaritos ir šv. Magdalenos atlaidus. Dabartiniai tyrimai parodė, kad dokumento nuoraše lenkų kalba buvo padaryta klaida ir pirmoji data, aiškiai liudijanti apie bažnyčios egzistavimą, yra šiek tiek ankstesnė – 1493 metai. Tai liudija Štutgarto archyve saugomas dokumento originalas lotynų kalba⁸⁰. Nauji V. Kamuntavičienės tyrimai taip pat atskleidė, kad atlaidų suteikimą inicijavo ne kunigas Baltramiejus, bet Stanislovas Kaunietis. 1503 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Aleksandro privilegija Šv. Mikalojaus šventovė, dar vadinta Antakalnio koplyčia,

⁷⁹ Plačiau žr. Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 43.

⁸⁰ Ten pat, p. 83.

atiteko parapinei Kauno bažnyčiai. Valdovas Zigmantas Vaza, išreikšdamas sutikimą Kaune steigti benediktinių vienuolyną, 1621 m. rugsėjo 27 d. privilegijoje prašė Vilniaus vyskupo Eustachijaus Valavičiaus paskirti joms tuo metu apleistą Šv. Mikalojaus bažnyčią. Vyskupo raštu šventovė benediktinėms perduota 1627 m. rugsėjo 15 d.⁸¹

Kai kurie tyrinėtojai daro prielaidą, kad šventovė galėjo būti pastatyta daug anksčiau nei XV a., dar iki krikščionybės Lietuvoje įvedimo, ir pirmiausiai siejosi su sveltimsalių pirklių bei keliautojų poreikiais, nes tuo metu Nerimi vyko intensyvi prekyba. Šv. Mikalojaus kultas Europoje išplito XI a. Šio titulo bažnyčios yra vienos seniausių ir dažnai buvo statomos šalia uostų, nes šv. Mikalojus yra jūrininkų, uosto krovikų, keliautojų, pirklių grūdais globėjas. Kaune ties Neries linkiu, netoli Šv. Mikalojaus bažnyčios vietos taip pat buvo uostas prekybiniam laivams. Šioje vietoje esanti šventovė galėjo būti patogi aptarnauti pravažiuojančius pirklius⁸². Ši prielaida turi pagrindą, nes Europoje yra daug pavyzdžių, kai Šv. Mikalojaus titulo bažnyčios statytos šalia prieplaukų ir sietos su prekyba

23. Šv. Mikalojaus bažnyčia iš šiaurės rytų pusės

⁸¹ Ten pat, p. 42, 47, 313.

⁸² Legaitė R., op. cit., l. 1; Rickevičienė R., Reipaitė V., op. cit., l. 4–6.

24. Šv. Mikalojaus bažnyčios varpinės bokštas

ir amatais. Pavyzdžiui, Hamburge prie Aslerio upės XII a. įkūrus uostą pastatyta medinė koplyčia, dedikuota šiam šventajam, vėliau, XIV a., vietoj medinės iškilo gotikinė mūro šventovė, išlikusi iki šių dienų; prie Adrijos jūros esantis istorinis Trogiro miestas (ir uostas) – čia stovi XI a. įsikūrusių benediktinių konvento Šv. Mikalojaus bažnyčia; Leipcige esanti šventovė pastatyta XII a. prie dviejų svarbių prekybos kelių – Karališkojo (*Via Regia*) ir Imperijos (*Via Imperii*); Bielefelde šio titulo sakralinis pastatas, iškilęs, spėjama, XIV a. pradžioje⁸³, yra seniausias, o pirklių globėjo pasirinkimas atspindėjo šio miesto, kaip prekybos centro, koncepciją; Gente esanti gotikinė Šv. Mikalojaus šventovė, XIII a. pastatyta šalia judraus pagrindinio miesto turgaus, buvo globojama amatų gildijų, kurios bažnyčioje turėjo savo koplyčias, ir t. t. Lietuvoje seniausia Vilniaus miesto Šv. Mikalojaus bažnyčia, iškilusi dar Gedimino laikais (pirmą kartą dokumentuose paminėta 1387 m.), taip pat buvo skirta aptarnauti į Lietuvą pakviestiems amatininkams ir pirkliams.

Architektūros istorikai remdamiesi formaliąja analize Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčią, kaip minėta, datuoja XV a. antrąja puse. Antra vertus, ir šie tyrėjai pripažįsta, kad tai tik hipotezė, nors ir pakankamai pagrįsta. Prielaidas patvirtinti arba paneigti, pasak pačių tyrinėtojų, galėtų tik detalūs archeologiniai bei architektūriniai natūros tyrimai, kurie iki šiol neatlikti⁸⁴.

Formaliuosius gotikinės bažnyčios architektūros savitumus išsamiausiai ir tiksliausiai suformulavo architektūrologė A. Jankevičienė, tačiau įdomu pažvelgti, kaip šis sakralinės architektūros paveldo statinys buvo vertinamas anksčiau, kaip formavosi jo samprata. Šv. Mikalojaus bažnyčia greta kitų senųjų Kauno statinių nuolat traukė besidominčiųjų architektūra ir menu dėmesį, anksti suvokta šio statinio, kaip Lietuvos kultūros paveldo, reikšmė.

Istoriografijoje pirmieji šaltiniai, publikacijos, kur minima Kauno benediktinių vienuolyno bažnyčia, buvo kraštotyrinio, istorinio statistinio pobūdžio, todėl apie meninius bruožus juose užsimenama labai trumpai. Antai, E. A. Ivanovskis knygoje *Wspomnienia*

⁸³ Antrojo pasaulinio karo metais sugriautas ir vėliau atstatytas.

⁸⁴ Rickevičienė R., Reipaitė V., Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune, op. cit., l. 6; Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 140.

narodowe (1861) apie Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčią parašė šiuos pagrindinius faktus, kurie buvo kartojami daugelyje vėlesnių publikacijų – didžiojo kunigaikščio Aleksandro 1503 m. privilegijoje ši šventovė minima kaip koplyčia ir jai suteiktas parapinės bažnyčios statusas; architektūra yra XV a., netinkuota, skliautai remiasi į du piliorius, prie bažnyčios glaudžiasi aštuonkampis bokštas⁸⁵ (il. 24). Bažnyčios datavimas XV-uju amžiumi, kaip matyti, įsitvirtino, nėra paneigtas iki šiol. Reikia manyti, kad tokią istorikų nuomonę lėmė pirmasis bažnyčios paminėjimas XV a. pabaigoje.

XIX a. 7-ojo dešimtmečio pabaigoje – 8-ojo dešimtmečio pradžioje Motiejus Valančius rašė savo *Namų užrašus (Pamiėtnik domowy)*⁸⁶, kuriuose fiksavo tuometinę Lietuvos bažnyčių padėtį. Pateikdamas istorines žinias apie Kauno benediktinių bažnyčią jis lakoniškai užsiminė ir apie jos architektūrą pastebėdamas, kad „Šv. Mikalojaus bažnyčios statyba senovinė ir primena XV a. architektūrą. Prie jos šono yra nelabai aukštas aštuonkampis bokštas, kuriame kabo varpai. Iš išorės sienos netinkuotos, viduje išdažytos, presbiterija aukštesnė už pačią bažnyčią. Skliautai remiasi į dvi kolonas“⁸⁷. Reikia paminėti, kad M. Valančiaus užrašai nebuvo skirti publikavimui, tačiau laikui bėgant buvo spausdinami atskiri raštų fragmentai „Tėvynės sarge“, „Žinyčioje“, „Dirvoje-Žinyne“⁸⁸. Fragmentai apie Kauno bažnyčią, tarp jų ir benediktinių, istoriją publikuoti 1900 m. „Žinyčioje“⁸⁹. Tas pats tekstas atsidūrė Juozo-Tumo Vaižganto sudarytoje ir 1929 m. išleistoje knygelėje *Pastabos pačiam sau*⁹⁰.

1904 m. leidinyje rusų kalba *Kauno miestas (Городъ Ковна)*, skirtame Kaunui, ši bažnyčia tiesiog apibūdinama kaip esanti už didelės mūrinės tvoros ir „pakankamai graži“⁹¹.

Didesnio susidomėjimo Šv. Mikalojaus bažnyčia sulaukė tarpukario laikotarpiu. Spausdoje pasirodė pirmieji bandymai vertinti

statinį stiliaus požiūriu. Kadangi Nepriklausomoje Lietuvoje profesionali menotyros mokykla dar tik pradėjo formuotis⁹², šie pirmieji vertinimai buvo nedrąsūs, riboti dėl specifinių žinių bei istorinių tyrimų trūkumo. Akivaizdu, kad bažnyčios architektūros stilius pradžioje kėlė keblumų dėl to, kad XIX a. pirmojoje pusėje buvo atlikta rekonstrukcija ir gotikinės formos sumišo su neobarokinėmis. Tarpukario spaudoje stilius buvo apibūdinamas kaip „neaiškus“. Tačiau beveik visi, nors ir neužtikrintai, bažnyčios pastatymo datą nurodo XV amžių. Kaip minėta, šis

25. T. Makovskis. Kauno panorama (fragmentas). XVII a. pr.

datavimas tikriausiai siejasi su pirmuoju užfiksavimu šaltiniuose. Įdomus dar vienas tarpukario autorių pastebėjimas, kad XV a. pro Kauną vykęs flamandų keliautojas Launney (ar Lenney) ant kalno neva matęs Kauno pilį. Kaip žinia, Nemuno ir Neries santakoje esanti Kauno pilis nestovi ir nestovėjo ant kalno. Minėtasis keliautojas galėjo matyti Šv. Mikalojaus bažnyčią, kuri savo santūria architektūra priminė pilį⁹³. Neaišku, koks šaltinis buvo minėtas, tačiau reikia manyti, kad jis egzistavo, ir pasakojimas turi pagrindą. Išlikęs Tomo Makovskio Kauno panoramos XVII a. pradžios raižinys⁹⁴ (il. 25), kuriame pavaizduota (nors ir labai nedetaliai) bažnyčia su originaliu fasadu, taip pat patvirtina, kad statinys galėjo būti palaikytas pilimi.

Jonas Puzinas Kauno bažnyčių istoriją apžvelgiančiame straipsnyje pasiremia ankstesniais autoriais ir atkreipia dėmesį, kad bažnyčia yra gana gražios ir primenančios XV a. statinius architektūros, bei vėlgi akcentuoja aštuonkampį jos bokštą, tačiau konkretnių įžvalgų nepateikia⁹⁵. 1930 m. Vytautas Bičiūnas knygoje

⁸⁵ Iwanowsky E. A., *Wspomnienia narodowe*, op. cit., p. 443.

⁸⁶ Rankraštis baigtas 1873 m. Žr. Valančius M., *Namų užrašai*, op. cit., p. xxii.

⁸⁷ Ten pat, p. 683–684; Valančius M., *Trumpa Kauno bažnyčių istorija / Žinyčia*, 1900, nr. 2, p. 41–42.

⁸⁸ Valančius M., *Namų užrašai*, op. cit., p. xiii.

⁸⁹ Valančius M., *Trumpa Kauno bažnyčių istorija*, op. cit., p. 41–42.

⁹⁰ Valančius M., *Pastabos pačiam sau*, op. cit., p. 142–144.

⁹¹ Гуковский К. П., *Городъ Ковна. Краткій историко-статистический очеркъ, Ковна*, 1904, p. 61.

⁹² Kulvietytė-Slavinskienė A., *Menotyra Vytauto Didžiojo universitete tarpukariu / Meno istorija ir kritika*, t. 7, *Meno istorijos riboženkliai*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, p. 77.

⁹³ Bičiūnas V., *Kaunas 1030–1930*, Kaunas, 1930, p. 208; *Paminklai, apie kuriuos mažai žinome / Bangos*, 1932, nr. 46, p. 1197.

⁹⁴ *Raižinys publikuotas: Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios*, op. cit., p. 137.

⁹⁵ Puzinas J., *Iš Kauno bažnyčių istorijos / Savivaldybė*, 1928, nr. 12, p. 13–15.

26. Kauno senamiesčio
panorama (fragmentas),
Aleksoto tiltas per Nemuną.
Apie 1930

Kaunas 1030–1930 jau tiksliau teigia, kad šventovė yra gotikinė, savo aprašymą jis pradeda taip: „Dar prieš didįjį karą pateko man į rankas vienas piešinys, vaizdavęs neva pagonių lietuvių mūro žinyčią. Žinyčios architektūra buvo primityviškai gotiška. Pirmą kartą išvydęs benediktinių bažnyčią nustebau: panaši ji man pasirodė į anuomet matytą žinyčią“⁹⁶. Tačiau autorius apibendrinamas prieina prie išvados, kad priekinis fasadas ir pietinė pusė su galerija bažnyčią deformuoja ir padaro nepanašią į jokie stiliaus statinį⁹⁷. Kitame leidinyje, skirtame Kauno miesto 900-osioms metinėms, taip pat pakartota, kad bažnyčios stilius neaiškus⁹⁸.

Išsamesnis straipsnelis pavadinimu „Paminklai, apie kuriuos mažai žinome“ 1932 m. buvo publikuotas savaitraštyje „Bangos“⁹⁹. Aprašymas prasideda nuo to, kad Šv. Mikalojaus bažnyčia atsidūrusi miesto pakraštyje ir ją užgožia aplinkiniai pastatai. Nežinia, kodėl autoriui (jis nenurodytas) taip pasirodė, nes iš tam tikrų vietų bažnyčia gana gerai matoma. Tą rodo ir kelios tarpukaryje darytos nuotraukos, pavyzdžiui, nuo Aleksoto kalno (il. 26). Architektūros

⁹⁶ Bičiūnas V., *Kaunas 1030–1930*, op. cit., p. 207. Kalba netaisyta (aut. past.).

⁹⁷ Ten pat, p. 208.

⁹⁸ Kauno miestas: Apžvalginis informacinis leidinys Kauno miesto 900 m. sukaktuvėms paminėti, Kaunas: Lietuvių tautinės muzikos-dainos draugija „Gabija“, 1930, p. 26.

⁹⁹ Paminklai, apie kuriuos mažai žinome, op. cit., p. 1197.

požiūriu bažnyčia apibūdinta kaip „statybos fenomenas“¹⁰⁰. Visus rašiusius itin stebino netaisyklingas jos planas: „Nė viena kita bažnyčia Kaune, o gal ir visoje Lietuvoje, savo išplanavimu nėra taip keista, kaip ji. [...] Atrodo, kad architektas, stąsęs ją, nesilaikė jokios simetrijos, o krovė plytas taip, kaip tuo momentu atėjo jam į galvą“¹⁰¹. Jau tuomet net ir nespecialistui buvo nesunku pastebėti, kad tokį savitumą ir „keistumą“ lėmė nevienalaikė statyba. Darytos prielaidos, kad pirmiausiai buvo pastatyta presbiterija (kaip koplyčia), vėliau, atsiradus didesnės erdvės poreikiui, nava, o dar vėliau – ir pietinį fasadą uždengusi galerija¹⁰². Pastarasis spėjimas dėl priestato buvo teisingas ir vėliau pasitvirtino.

Kunigas Kazimieras Jasėnas (1867–1950) tvirtai įvardijo, kad bažnyčia – gotikinio stiliaus ir kaip vieną svarbiausių požymių nurodė aštuonkampį bokštą, kuris kartu su raudonų čerpių stogu darniai įsikomponuoja viduramžiškos miesto dalies panoramoje¹⁰³. Nors jis deramai neįvertino originaliosios šiaurinio fasado bei apsidės dalies ir statinį apibūdino kaip „galutinai barokizuotą“, tik „...išoriniai spyriai paliko iš senosios bažnyčios“¹⁰⁴, tačiau aiškiai įvardijo pirminį, originalųjį, jos stilių. K. Jasėnas, nors ir neturėdamas specialaus išsilavinimo, meno istorijos srityje buvo itin išprusęs, parašė *Visuotinę meno istoriją*, kurią leido savo lėšomis¹⁰⁵. Joje daug dėmesio skirta ir Lietuvos menui. Deja, K. Jasėno pastangos tuomet nebuvo įvertintos¹⁰⁶.

Taigi nuo XIX a. vidurio, ypač ankstyvuosiuose tarpukario rašiniuose, buvo vertinami Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūriai sprendimai. Atkreiptas dėmesys į keletą esminių bruožų – netaisyklingos formos planą, gotikinius elementus, taip pat būta spėjimų apie rekonstrukciją ir priestatą.

¹⁰⁰ Ten pat, p. 1197.

¹⁰¹ Ten pat, p. 1197.

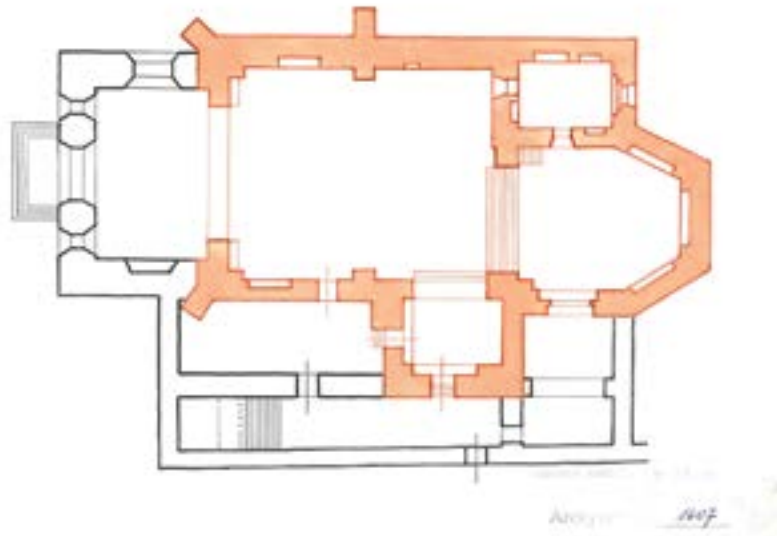
¹⁰² Bičiūnas V., *Kaunas 1030–1930*, op. cit., p. 207–208; Paminklai, apie kuriuos mažai žinome, op. cit., p. 1197.

¹⁰³ Jasėnas K., *Dailioji Lietuvos architektūra viduramžiais / Židinys*, 1933, spalio 10 d., nr. 10 (106), p. 273.

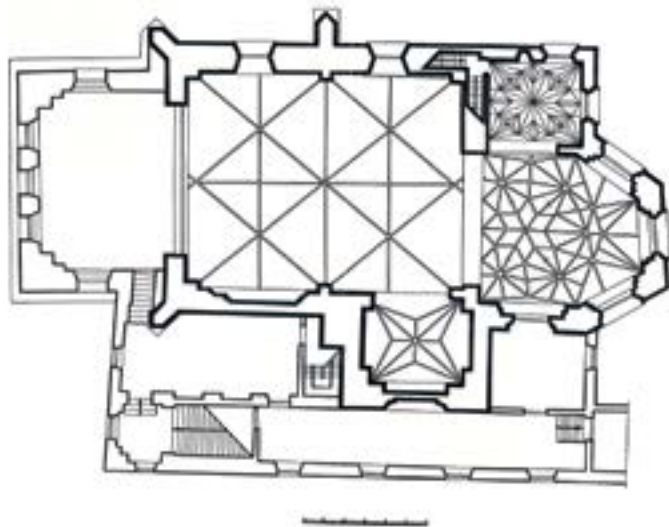
¹⁰⁴ Ten pat, p. 274.

¹⁰⁵ Jasėnas K., *Visuotinė meno istorija*, t. 1, Architektūra, Mintauja, 1923.

¹⁰⁶ Misius K., *Meno istorikas kunigas Kazimieras Jasėnas / Žiemgala*, 2000, nr. 1, p. 29–31.

27. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios planas, kuriame raudonai pažymėta originalioji gotikinė dalis. XX a. I p. (?)

28. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios planas. XX a. II p.

Kokie yra esminiai saviti Šv. Mikalojaus šventovės architektūros bruožai? Sakralinio pastato architektūra formavosi dviem etapais – XV ir XIX amžiuje. Nedidukė bažnyčia yra asimetriško plano, vienanavė. Originalioji, gotikinė, pastato dalis sumūryta iš plytų, ją sudaro beveik stačiakampė nava su prie jos esančia presbiterija, kuri įkomponuota ne centre, bet patraukta į pietinę pusę, o šoninė jos siena sutampa su navos (il. 27–28). Šiaurinę navos dalį ties presbiterija pratęsia zakristija su empora. Virš pietinio fasado, maždaug ties viduriu, kyla ir gotikinis varpinės bokštas, kurį sudaro stačiakampė apatinė ir aštuonkampė viršutinė dalys. Bokštą dengia varpo formos šalmas. Tokios formos gotikinis šalmas retai sutinkamas kaimyninėse Europos šalyse¹⁰⁷. Dvitarpsnė, daugiabriaunė bokšto plokštumą skaido smulkus šešiolikos nedidelių arkinių angų ritmas. Pirminia- me variante bokštas buvo išsikišęs, tarsi fasado priestatas, o jo apačioje įrengta koplyčia.

Bokšte nuo 1624 m. kabojo trys vienuolyno fundatoriaus A. Skorulskio dovanoti varpai, kurie turėjo pagrindinių benediktinų šventųjų vardus: didžiausias – Šv. Benedikto, mažesnis – Šv. Placido, mažiausias – Šv. Mauro¹⁰⁸. Krikščioniškoje tradicijoje įprasta bažnyčių varpams suteikti vardus. LDK benediktiniškos regulos vienuolynų didieji varpai dažnai turėjo Šv. Benedikto vardą: pavyzdžiui, Nesvyžiaus¹⁰⁹, Slanimo¹¹⁰, Horodiščės¹¹¹. Varpai galėjo turėti ir kitų šventųjų, nebūtinai benediktinų, vardus – fundatorių, jų globėjų, aukotojų ir pan. 1733 m. abatė Elžbieta Iliuminata Sesickaitė Kauno vienuolynui parūpino ankstyvųjų viduramžių šventųjų Fabijono ir Sebastijono vardo varpą. Jame buvo įrašas: *1733 D. NN. Za staraniem w Bogu naipz. icip. Liuminaty Siesieckiey Z. S. O. B. X. K. K. imie jego Fabian Sebastian*¹¹². Šie šventieji buvo du garsūs trečiojo amžiaus kankiniai,

¹⁰⁷ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 135.

¹⁰⁸ Kauno benediktinų bažnyčios ir vienuolyno kronika, 1848, VUB, f. 4-A-2217, l. 1.

¹⁰⁹ Nesvyžiaus benediktinų vienuolyno ir Šv. Eufemijos bažnyčios duomenys, 1848, VUB, f. 4, b. A-2318, l. 1.

¹¹⁰ Slanimo benediktinų Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčios ir vienuolyno kronika, 1848, VUB, f. 4, b. A-2311, l. 1.

¹¹¹ Horodiščės benediktinų vienuolyno ir Šv. Onos bažnyčios duomenys, 1840, VUB, f. 4, b. A-2323, l. 1.

¹¹² Įrašas pateiktas taip, kaip nurodyta dokumente: Kauno benediktinų vienuolyno invento- rius, 1934, op. cit., l. 20.

29. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios didysis varpas

abu minimi sausio 20 d. ir dažnai kartu vaizduojami dailėje. Nėra žinoma konkrečiai šių vardų sąsaja su Kauno benediktiniais, tačiau galima spėti, jog jie susiję su vienu iš aukotojų, galbūt net fundavusio varpo liejybą, asmeniu. Seniausi Kauno benediktinių varpai neišliko – jie Pirmojo pasaulinio karo metais išvežti į Rusiją¹¹³. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą bažnyčioje minimi ir du XVIII a. pagaminti varpai: minėtas E. I. Sesickaitės ir antras – sidabrinis, kurį 1738 m. Karaliaučiuje nuliejo meistras Andriejus Dorlingas. Ant varpo buvo įrašas: *me fecit Andreas Dorling / Regiomonti / 1738. / Soli Deo gloria*¹¹⁴. Po karo kai kurie varpai pagal Lietuvos taikos su Rusija sutartį buvo sugražinti¹¹⁵. 1934 m. inventoriuje minimi du su jų kilmę liudijantiais įrašais: E. I. Sesickaitės ir naujas, nuliedintas Rusijoje, varpų liejybos tradicijomis nuo seno garsėjusiam Valdajaus mieste (Novgorodo sritis), Usačovų liejykloje. Ši liejykla veiklą pradėjo XIX a.

¹¹³ Žinios apie į Rusiją ir Vokietiją išvežtus varpus, 1920 12 13, KBA, f. 1-3-9, l. 28.

¹¹⁴ Įrašas pateiktas taip, kaip nurodyta dokumente: Į Rusiją išvežtų varpų žymės, 1920, KBA, f. 1-3-9, l. 26.

¹¹⁵ Žemaičių vyskupijos kurijos aplinkraštis dėl į Rusiją išvežtų varpų ir kito turto grąžinimo, 1920 11 24, KBA, f. 1-3-9, l. 28.

šeštame dešimtmetyje, aktyviai veikė ir XX amžiaus pradžioje¹¹⁶. Varpas Kauno benediktinems, matyt, buvo nuliedintas po Pirmojo pasaulinio karo ir varpinės bokšte kabo iki šių dienų (il. 29). Jame yra įrašas kirilica¹¹⁷: *Lit v gorodie Valdaie v zavod I. Usačovoi, viesu 6 p. 2 f. P. K. 24 vm. Gornyi, viduje: P. K. 24 v. M.*

Šv. Mikalojaus bažnyčios eksterjere originalūs išliko du fasadai – šiaurinis ir rytinis su apside (il. 30–31, 38). Jų plokštumas pajvairina gotikai būdingas rombinis juodų plytų ornamentas (il. 39). Šiaurinę dalį remia du laiptuoti kontraforsai: apatinė dalis yra stačiakampė, viršutinė – penkiakampė, viršuje papuošta porinėmis laiptuotomis konsolėmis ir užbaigta vienslaičiu stogeliu¹¹⁸. Fasadą skaido du aukšti pusapskričiai langai ir ties rytiniu kampu esantis nedidelis smailiaarkis emporos langelis. Įdomu, kad siauri laipteliai į šią patalpą įrengti šiaurinės sienos viduje. Emporą taip pat apšviečia ir antras rytinio fasado smailiaarkis langelis. Pastarojo fasado apačioje yra dar vienas panašaus dydžio pusapskritis langas, apšviečiantis zakristiją. Didžiausia sakralinio pastato puošmena, be bokšto, yra trys aukšti smailiaarkiai gotikiniai apsidės langai. Vidurinis ilgą laiką buvo užmūrytas, tyrinėtojų nuomone, tai įvyko XVII a., kai presbiterijoje buvo pastatytas to laikmečio tendencijas atitinkantis aukštas altorius, užstojęs langą¹¹⁹. Anga buvo rasta ir atmūryta 1938 m. vykdamas pastato rekonstrukciją. Rastas originalus gotikinis masverkas, sudarytas iš ant medinės armatūros suvertų kiauravidurių profiliuotų plytų. Pagal jį atstatyti ir du šoniniai langai. Masverkas lango plokštumą, kaip įprasta gotikinėje sakralinėje architektūroje, skaido į kelias smailiaarkes dalis – dvi simetriškas beveik per visą lango aukštį ir trečią tarp jų pačiame viršuje (il. 40). Apsidėje yra originalus profiliuotas karnizas, kuris, pasak A. Jankevičienės, „kaip reta gerai išliko“¹²⁰.

¹¹⁶ Валдайские колокольчики, 2009 10 12 [interaktyvus, žūrėta 2014 14 26]. Prieiga per internetą: <http://valday.com/bells/1/comments>.

¹¹⁷ Šiandieninės būklės varpe įrašas sunkiai įskaitomas, todėl pateiktas taip, kaip nurodyta dokumente: Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1934, op. cit., l. 20. Varpas įrašytas į Kultūros vertybių registrą, unikalus objekto kodas – 7601.

¹¹⁸ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 135.

¹¹⁹ Matušakaitė M., KBA, op. cit., f. 7-6-2, p. 17.

¹²⁰ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 135.

FASADAS I

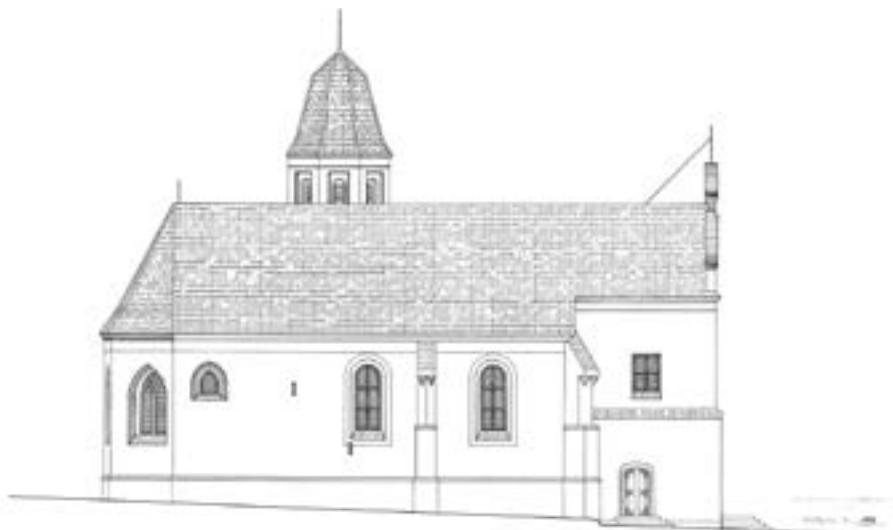
Z. J. 1947

FASADAS II

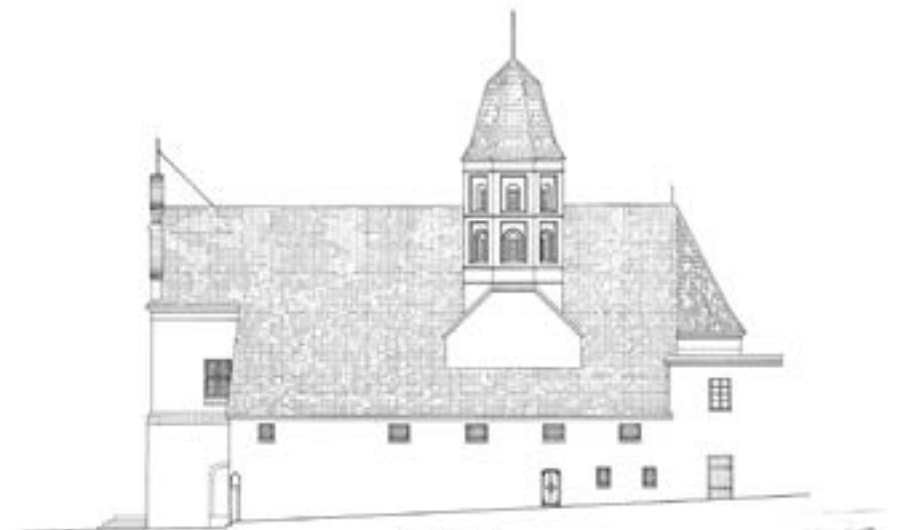
Z. J. 1947

FASADAS III

Z. J. 1947

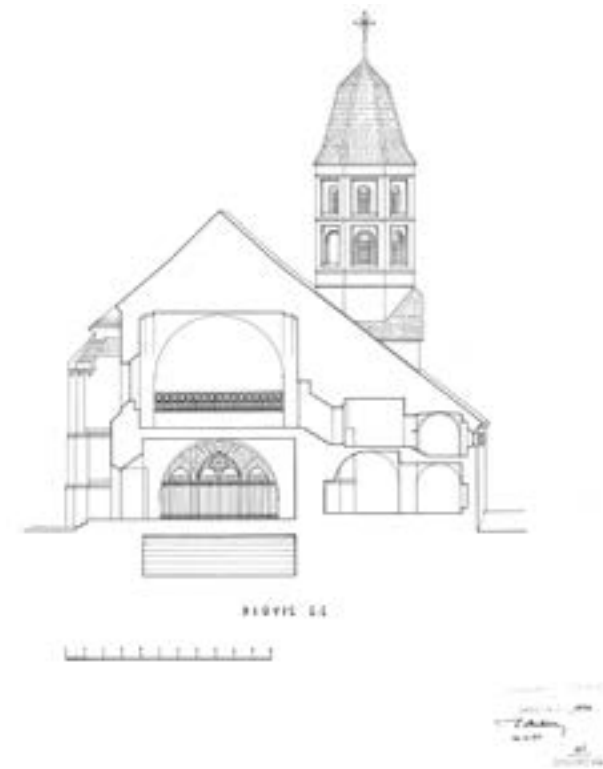
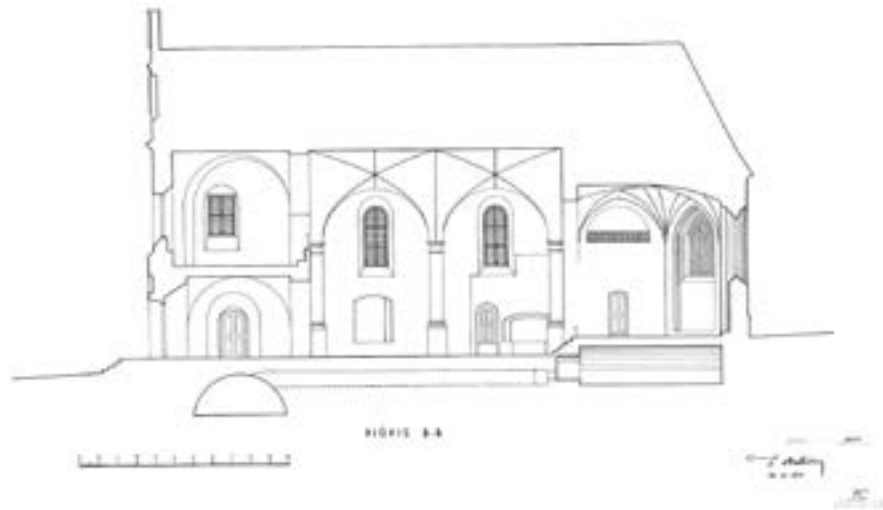
FASADAS IV

Z. J. 1947

30-31. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia.
Fasadai I ir II. 1947

32-33. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia.
Fasadai III ir IV. 1947

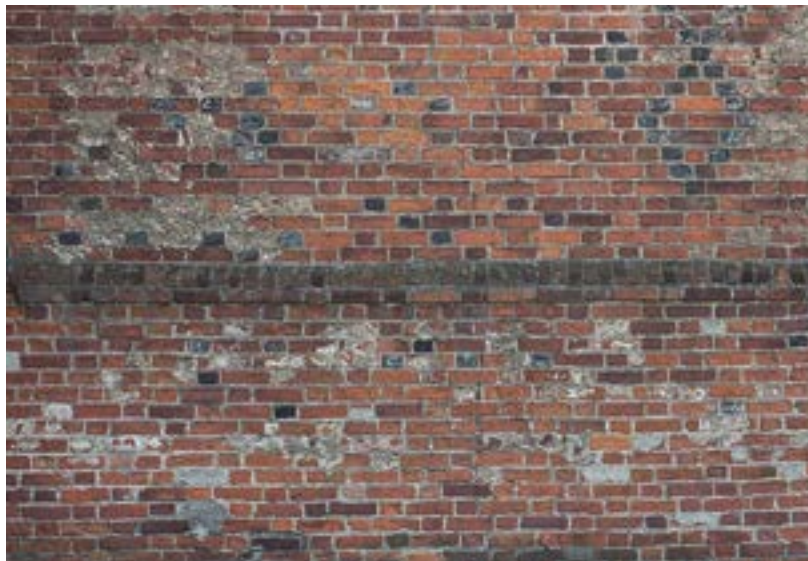

34-35. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia.
Pjūviai A-A ir B-B. 1947

36-37. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia.
Pjūviai D-D ir E-E. 1947

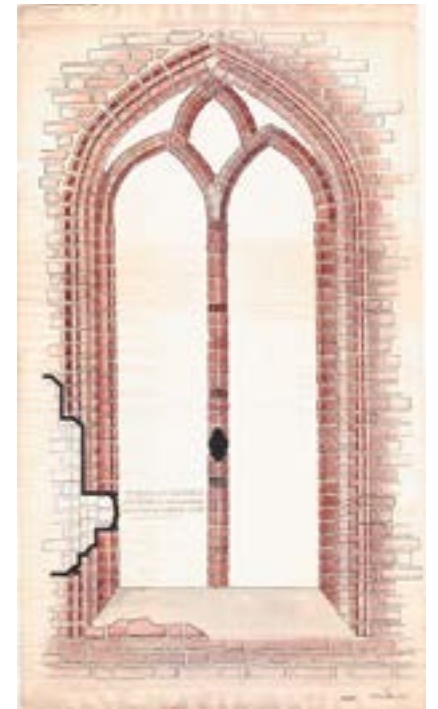
38. Šv. Mikalojaus bažnyčios apsidė

39. Šv. Mikalojaus bažnyčios šiaurinės sienos mūro fragmentas

XIX a. pietinį fasadą uždengė prista-
tyta dviejų aukštų galerija, kuria bene-
diktinės gali tiesiai iš vienuolyno patekti į
bažnyčią ir, labai svarbu, – į chorą (il. 41).
Viduje atsidūrusioje išorinėje XV a. sie-
noje matomos vietos, kuriose buvo arki-
nės angos profiliuotais angokraščiais: vie-
na šoninėje, su nava besilygiuojančioje
presbiterijos sienoje, kurios apačioje yra
įėjimas į presbiteriją, o viršuje, dabartinės
kapitulos patalpoje, įstatytas vitražas. Už
bokšto, einant toliau choro link, yra kita
niša, kurios vietoje irgi galėjo būti langas
(il. 42).

Europoje, ypač Vidurio ir Rytų, gre-
ta išpūdingos, aukštai į viršų vertikalė-
mis kylančios, gausiai puoštos gotikinės
sakralinės architektūros plito ir nedide-
lės, kuklios, gan paprastų formų ir plano
šventovės, kurioms priklauso ir daugelis
Lietuvos pastatų, taip pat ir Kauno Šv. Mi-
kalojaus bažnyčia. Pastebėtas originalios Šv. Mi-
kalojaus bažnyčios plano dalies panašumas su nedidelėmis Vokietijos gotikinėmis baž-
nyčiomis, kurios plito nuo XIII a. antrojo ketvirčio¹²¹. Asimetrinis
planas, kurio daugiau neaptikta Lietuvos Didžiosios Kunigaikštys-
tės gotikinės architektūros kontekste¹²², Europoje nebuvo išskirtinis
reiškinys, tačiau architektūrą analizuojančioje literatūroje jam ne-
skirta daug dėmesio. Šiuo požiūriu naudinga Teresos Mroczo mon-
ografija apie Kulmo žemės gotikinę architektūrą¹²³, joje pateikiama
asimetrinio plano gotikinių bažnyčių pavyzdžių. Daug jų koncent-
ruojasi Vokietijoje. Dalis pastatų yra pailgo stačiakampio formos,
dviejų navų, iš kurių pagrindinė yra platesnė, ją nuosekliai pratęsia

40. Šv. Mikalojaus bažnyčios atmūryto
gotikinio lango piešinys. 1938

¹²¹ Ten pat, p. 133.

¹²² Ten pat.

¹²³ Mroczo T., Architektura gotycka na ziemi Chełmińskiej, Warszawa: Państwowe Wydaw-
nictwo Naukowe, 1980, p. 130–157.

41. Kauno benediktinių vienuolyno pietinė pusė

prailginta presbiterija, o šalia glaudžiasi siauresnioji nava. Tokių pastatų pavyzdžiai – pranciškonų (minoritų) bažnyčios Höxteryje ir Fritzlarė, pranciškonų Neubrandenburge, karmelitų Kasselyje ir kt.¹²⁴ Asimetrinio plano šventovės plito ir Lenkijoje, pavyzdžiui, buvusio dominikonų vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios Torunėje.

Analizuojamam Kauno pastatui artimi yra Šv. Mikalojaus bažnyčių planai Frankfurte prie Maino (XIII a. pab.) ir pranciškonų (minoritų) Seligenthalė (il. 43)¹²⁵. Pirmajame matyti, kad čia, kaip ir Kaune, prie beveik stačiakampės navų dalies glaudžiasi presbiterija, tik jos šoninė siena nesiriboja tiksliai su navos. Antrą, siauresnę navą pratęsia keturkampis bokštas, o Kaune šioje vietoje yra zakristija ir empora. Seligenthalio bažnyčios plane pagrindinė nava nuosekliai pereina į presbiteriją, šoninės jų sienos sutampa, tik Seligenthalio planas yra ne kvadrato, bet pailgo stačiakampio formos. Panašios į Kauno benediktinių bažnyčios, t. y. nedidelės kvadratinės struktūros planų galima aptikti ir tarp simetrinių šventovių, pavyzdžiui, Šv. Mikalojaus bažnyčioje Bielefelde¹²⁶.

¹²⁴ Mrozcko T., op. cit., p. 148; Die Kunstdenkmäler von Bayern, München: Oldenbourg, 1990, p. 56.

¹²⁵ Mrozcko T., op. cit., p. 146. Seligenthalis yra Siegburgo miesto (Vokietija) dalis.

¹²⁶ Mrozcko T., p. 95.

Viduramžiais dviejų navų bažnyčios buvo itin būdingos elgetaujančių ordinų¹²⁷ vienuolynų ansambliams. Egzistavo keletas prielaidų dėl šios architektūrinės ypatybės: viena iš versijų buvo ta, kad asimetrija yra kelių etapų statybos rezultatas, kita – kad trečioji nava laikui bėgant galėjo būti panaikinta. Galiausiai dviejų nevienodo pločio navų bažnyčių kilmė susieta su nauja, XIII a. susiformavusia elgetaujančių ordinų (pranciškonų ir dominikonų) bažnyčių sakralinės erdvės samprata. Pagal dominikonų nuostatus (1228 m. statutą), Dievo namai turėjo būti kuklūs ir paprasti, ribotas jų dydis, skliautuota erdvė buvo galima tik presbiterijoje. Dvinavės bažnyčios planas buvo labai parankus sprendimas pamokslininkų ordinui: vienoje navoje (iš vienuolyno pusės) stovėjo vienuolių stalės, o kita buvo skirta tikintiesiems. Ši atskirtis leido vienuoliams susikaupti ir netrukdomai dalyvauti šv. Mišiose. Pirmoji dvinavė dominikonų bažnyčia pastatyta 1221 m. Paryžiuje (vadinta jakobinų, nes stovėjo prie Šv. Jokūbo ligoninės). Nors tokios šios vienuolijos bažnyčios plito visą XIV bei XV a., jų asimetrinis planas ilgainiui buvo pripažintas kaip neatitinkantis dominikonų regulos, tad grįžta prie simetrinio¹²⁸.

Pranciškonų vienuolijos bažnyčios pagal 1260 m. statutą galėjo būti statomos tik gavus provincijolo sutikimą ir projektą suderinus su juo. Sakralinio pastato koncepcijos pagrindas taip pat buvo paprastumas – vidaus erdvė, kaip ir pas dominikonus, negalėjo būti skliautuota, išskyrus vietą presbiterijoje, virš didžiojo altoriaus, ir

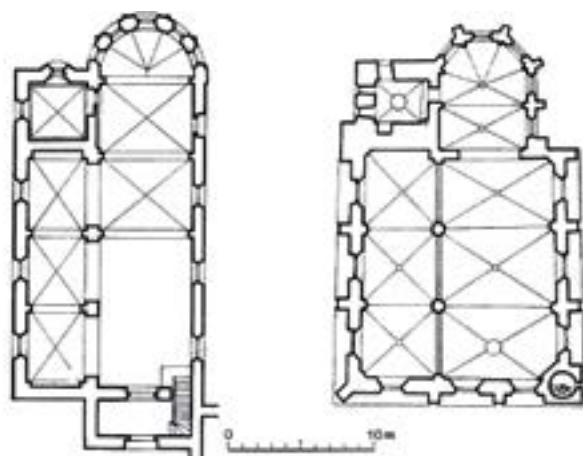

42. Šv. Mikalojaus bažnyčios vidinės sienos fragmentas

¹²⁷ Viduramžiais elgetaujantys ordinai buvo pranciškonų, dominikonų, karmelitų, augustinų.

¹²⁸ Mrozcko T., op. cit., p. 143–145.

43. Seligenthalio pranciškonų
(kairėje) ir Frankfurto prie
Maino Šv. Mikalojaus (dešinėje)
bažnyčių planai

tik už jo buvo leidžiama langus papuošti vitražais. Pranciškonų dvinavės asimetrinės bažnyčios pradėjo plisti nuo XIII a. antrojo ketvirčio Vokietijoje. Paprastas planas, turintis pagrindinę ir tik vieną šoninę navą su išskirta presbiterija, buvo ordino aprobuotas tarp daugelio kitų. Ankstyvieji pavyzdžiai yra minėtosios Seligenthalio, Šv. Mikalojaus Frankfurte prie Maino bažnyčios, su kurių planais aukščiau lyginta ir Kauno Šv. Mikalojaus šventovė. Iš šių toliau išsivystė didesnės, pailgo stačiakampio formos dvinavės bažnyčios su prailginta presbiterija¹²⁹. Tai rodytų, kad Kauno Šv. Mikalojaus šventovės planas yra ankstyvesnės, archaiškesnės struktūros ir neprieštarautų hipotezei, kad bažnyčia galėjo būti pastatyta anksčiau nei XV amžiuje. Tačiau kai kurie formalieji jos architektūros aspektai, pavyzdžiui, smailiaarkių ir pusapskričių langų derinimas, neabejotinai liudija vėlyvesnį, t. y. XV a. pabaigos datavimą. Antra vertus, renesansą pranašaujantys architektūros elementai galėjo būti iki šiol nežinomų rekonstrukcijų rezultatas.

Asimetrinės navų dalys šio tipo bažnyčiose paprastai atskiriamos pilioriais, tačiau Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčioje jų nėra, visą didelę erdvę gaubia vientisas cilindrinis skliautas, kuris nėra originalus. Tiksliai nežinoma, kada jis išmūrytas, tačiau spėjama, kad

XIX a. pirmojoje pusėje, kai buvo įvykdyta bažnyčios rekonstrukcija¹³⁰. XIX a. ir net XX a. pirmosios pusės autoriai kartojo faktą, kad bažnyčioje buvo du pilioriai. A. Jankevičienė teigia, kad po XIX a. rekonstrukcijos šioje šventovėje jų negalėjo būti, nes tokiu atveju turėjo stovėti ties dviem bažnyčioje esančiais langais, o čia galėjo tilpti tik vienas piliorius tarplangyje. Tyrinėtoja daro prielaidą, kad rašiusieji omenyje galėjo turėti atsikišusius sienos puspiliorius, tačiau taip pat neatmeta hipotezės, kad originaliame variante bažnyčia galėjo būti dvinavė, dviejų travėjų, su navas skiriančiais pilioriais, nes visos nedidelės šio pobūdžio asimetrinės gotikinės bažnyčios, aptinkamos Vokietijoje, tokios ir buvo – dvinavės bei kelių travėjų¹³¹. Šiems spėjimams patvirtinti šiandien trūksta duomenų.

Kaip jau buvo galima pastebėti, nemažai to laikotarpio ir panašaus plano bažnyčių turėjo Šv. Mikalojaus titulą. Peršasi hipotezė, kad plano tipas ir titulas galėjo būti susiję, tačiau spėjimui patvirtinti reikėtų gilesnių tyrimų. Akivaizdu tai, kad šio šventojo vardo bažnyčios Europos (ypač Vidurio) gotikos laikotarpiu buvo tikrai populiarios.

Taip susiklostė, kad apie XVI–XVIII amžių architektūrą beveik neišliko istorinių duomenų, tačiau nesunku numanyti, kad gotikinė pastato dalis šiuo periodu kito nedaug. XVIII a. bažnyčią ir vienuolyno teritoriją apjuosė mūrinė tvora (il. 44). Išskirtinis jos akcentas – barokiniai vartai, kuriuos sudaro du tarpsniai. Apatinėje dalyje tarp dviejų menčių įkomponuota įėjimo arka, viršuje „karpyta“ barokui būdinga maniera¹³². Medinę vartų dalį puošia šv. Benedikto kryžius ovaliame aprėminime. Viršutinį stačiakampės formos tarpsnį su čerpių stogeliu išorinėje pusėje pagyvina pagal tapytus Rafaelio angelus sukurta horeljejinė kompozicija, o vidinėje įkomponuota reljefinė Apvaizdos akis.

Svarbūs pokyčiai įvyko XIX a. trečiajame dešimtmetyje – šis laikotarpis yra antrasis Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūros

¹²⁹ Ten pat, p. 147.

¹³⁰ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 134.

¹³¹ Ten pat, p. 133.

¹³² Lietuvos architektūros istorija. Nuo XVII a. pradžios iki XIX a. vidurio, ats. red. A. Jankevičienė, t. 2, Vilnius: Mokslas, 1994, p. 187–188.

44. Kauno benediktinių vienuolyno vartai ir tvora

formavimosi etapas. Atlikta stambi vakarinio fasado rekonstrukcija – originalioji dalis išgriauta ir pastatytas naujas priestatas. Po šių pertvarkų pastatas įgavo dabartinę išvaizdą (il. 45). Priestato architektūra kukli, saikinga. Fasado pirmojo tarpsnio centre yra didžiosios durys, iš šonų plokštumą pagyvina dvi nedidelės apvalios angos, kurių gilumoje įstatyti langai. Antrąjį tarpsnį skaido trys simetriškai įkomponuoti stačiakampiai langai. Lankstyto kontūro frontonas yra dviejų dalių: pirmoji plati, su lengvai į vidų lenktais kraštais, plokštumą pajvairina negili pusapvalė niša centre bei nedidelės apvalios angos – po dvi ties išoriniais kraštais, subtiliai atkartojančios jų linkius. Viršuje frontoną užbaigia pusapvalė dalis su

geležiniu kryžiumi viršuje. Visus tarpsnius vieną nuo kito skiria čerpėmis dengti karnizai.

Centrinėje fasado ašyje yra dvi nišos: viena, mažesnioji, virš durų, antra, minėtoji, frontono centre. XX a. pirmosios pusės dokumentuose minima, jog frontono nišoje buvo ant lentų tapytas „Šv. Benedikto“ atvaizdas¹³³, kurį dar galima išvelgti tarpukario nuotraukose, darytose prieš didžiąją tarpukario rekonstrukciją bei jos metu. Virš portalo esančioje nišoje po stiklu buvo patalpintas įrėmintas „Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos“ atvaizdas¹³⁴. Neaišku, kada atvaizdai čia atsirado, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad nišos greičiausiai ir buvo padarytos tuo tikslu, kad jas užpildytų kūriniai, galima daryti prielaidą, kad kūriniai, bent jau „Šv. Benedikto“ paveikslas, buvo patalpinti XIX a. atliekant pertvarkymus.

¹³³ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 12.

¹³⁴ Ten pat, l. 12.

45. Šv. Mikalojaus bažnyčios vakarinis fasadas

Bažnyčios fasado rekonstrukcijos data iki šiol laikyti 1834-ieji metai¹³⁵. Tokia nuomonė remiasi tų metų inventoriumi, kuriame pirmą kartą (Lietuvoje išlikusių dokumentų kontekste) aprašytas jau atnaujintas pastatas. Tačiau Rusijos valstybiniame istorijos archyve Sankt Peterburge yra išlikusi ketveriais metais ankstesnė, t. y. 1830 m. Kauno benediktinių vienuolyno vizitacija, kurioje taip pat kalbama jau apie naujus bažnyčios ir vienuolyno fasadus¹³⁶. Tai rodo, kad šventovė rekonstruota anksčiau, iki 1830 metų. Sunku nurodyti tikslią datą, kada ji buvo užbaigta. Veikiausiai tai buvo ilgalaikis procesas, tačiau reikia manyti, kad šio darbo imtasi išmūrijus naują vienuolyną, t. y. apie 1825 metus, ir jis baigtas per kelerius metus. Rekonstrukcija šiek tiek praplėtė bažnyčios erdvę, priestate buvo įrengtas prieangis, o antrajame aukšte – choras. XIX a. pirmojoje pusėje daryti architektūros pakeitimai buvo paskutiniai, jie turėjo lemiamos reikšmės meninėms pastato formoms, ir šio pavidalo bažnyčia išliko iki šių dienų. Gana rimtu architektūros trūkumu

¹³⁵ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 139.

¹³⁶ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, op. cit., l. 89.

reikia laikyti tai, kad gotikinį pietinį fasadą uždengė dviaukštė galerija, sujungusi bažnyčią su vienuolyno pastatu, o išorinė, originali, jo siena su nišomis atsidūrė viduje.

Vidinė bažnyčios erdvė taip pat formavosi keliais etapais. Gotikinės dalies puošmena yra šių bažnyčių garsinantys trijų tipų skliautai: tinklinis presbiterijoje (il. 46), krištolinis zakristijoje bei emporoje (il. 47) ir žvaigždinis koplyčioje. Tinklinis skliautas išsiskiria tuo, kad geometrinį jo piešinį sudaro linijos ir centre esanti šešiakampė žvaigždutė. Tokie skliautai plito Vidurio Europos šalyse: Vokietijoje, Lenkijoje¹³⁷. Presbiteriją nuo navos dalies skiria plati triumfo arka, išryškinanti erdvės asimetriškumą. Šis nedidelis trūkumas virsta privalumu, nes suteikia pastato vidui savitą žavesį, jaukumą bei originalumą.

Taigi Kauno Šv. Mikalojaus benediktinių vienuolyno bažnyčios architektūros vertinimai kristalizavosi ir ryškėjo palaiptai nuo XIX a. vidurio, o tarpukaryje, nors ir trūkstant mokslinio pagrindo, buvo išryškinti esminiai jos architektūros savitumai – asimetrinis planas, aštuonkampis bokštas, stilių samplaika. Profesionaliai bei išsamiai formaliuosius jos bruožus pirmoji įvertino A. Jankevičienė. Apibendrinant Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūros ypatybes galima dar kartą akcentuoti, kad savičiausias bruožas Lietuvos sakralinių objektų kontekste yra asimetrinis jos planas, kuris palyginamas su seniausiais, nuo XIII a. antrojo ketvirčio Vokietijoje plitusiai tokio tipo nedidelių gotikinių šventovių planais, būdingais elgetaujančių ordinų vienuolijų (ypač pranciškonų) bažnyčioms. Kauno bažnyčia remiasi ankstyvąja asimetrinių dvinavių bažnyčių plano versija, tačiau kitų formaliųjų jos bruožų visuma artimesnė vėlyvesniam, XV a. antrosios pusės, datavimui. Šv. Mikalojaus bažnyčią, be abejonės, garsina ir trijų tipų gotikiniai skliautai bei aštuonkampis bokštas.

Nauji tyrimai parodė, kad XIX a. daryta rekonstrukcija, po kurios vakarinis bažnyčios fasadas įgavo romantizmui būdingų neobaroko stiliaus bruožų, įvykdyta keleriais metais anksčiau nei iki

46. Šv. Mikalojaus bažnyčios presbiterijos tinklinis skliautas

47. Šv. Mikalojaus bažnyčios zakristijos krištolinis skliautas

šiol manyta – ne 1834 m., bet nuo 1825-ųjų iki 1830-ųjų metų. Šio fasado rekonstrukcija buvo sėkminga: kartu su taip pat naujai pastatyto vienuolyno pietiniu fasadu jis dera su gotikine dalimi ir darniai įsilieja į bendrą miesto panoramą. To paties negalima pasakyti apie pietinį fasadą, uždengtą XIX a. pristatytos galerijos, kuri puikiai pasitarnavo praktiniams tikslams, tačiau (tikriausiai jau negrįžtamai) paslėpė originalią gotikinę pastato dalį.

¹³⁷ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 136.

Bažnyčios interjero dailė XVII–XVIII amžiuje

XVII a. pabaiga – XVIII a. pirmoji pusė

Ankstyviausias dokumentas, suteikiantis išsamesnių žinių apie Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčios interjero įrangą ir puošybą, kaip minėta, yra 1700 m. vizitacija¹³⁸. Joje pateikiamas trumpas, tačiau informatyvus tekstas. Interjero aprašymas pradeda nuo didžiajame altoriuje paausutos ciborijos, tai – baldakimo formos įrenginys, pabrėžiantis vietos ir jame esančio daikto svarbą. Ciborijoje stovėjo paausuta sidabrinė komuninė.

Didįjį altorių puošė meninė medžio drožyba. Pirmajame tarpsnyje buvo „Dievo Motinos su Kūdikiu“, antrajame – „Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai“ atvaizdai. Pirmojo paveikslas Dievo Motina įvardyta kaip *Maioris*. Remiantis šiuo apibūdinimu, galima daryti dvi prielaidas. Pirmą, atvaizdas galėjo būti Romos *S. Maria Maioris* (lot.)¹³⁹ paveikslas, kuriame vaizduojama Švč. Mergelė Marija Škaplierinė¹⁴⁰ su Kūdikiu, sekiny. Romos atvaizdas turi dar du, populiariesnius nei pirmasis, pavadinimus¹⁴¹: Romiečių Globėjos (lot. *Salus Populi Romani*) ir Švč. Mergelės Marijos Snieginės (lot. *S. Maria ad Nives*), nes pagal legendą Didžioji Švč. Mergelės Marijos bazilika (it. *Basilica di Santa Maria Maggiore*), kurioje saugomas kūrinys, pastatyta toje vietoje, kur rugpjūčio mėnesį stebuklingai iškrito sniegas. Šie Romos atvaizdo sekiniai, kaip ir originalas, laikomi stebuklingais ir ypatingai gerbiami. Jie plačiai plito Lenkijoje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (toliau – LDK), vienas garsiausių – Šiluvos bazilikos Dievo Motinos paveikslas.

¹³⁸ Kauno benediktinių bažnyčios vizitacijos aktas, 1700, BCz., f. 1775 IV, 963–964; Vilniaus vyskupijos vizitacijos aktai, 1668–1717, BNW, Mf. 7948, l. 963–964.

¹³⁹ Italų kalba – *S. Maria Maggiore*.

¹⁴⁰ Škaplierius čia – skepetaitės pavidalo.

¹⁴¹ Stankevičienė R., Šiluvos bazilikos paveikslas „Švč. Mergelė Marija su Vaikeliu“. Istorinis ir ikonografinis kontekstas / Lietuvos dailės muziejaus metraštis, 6 knyga, 2005 [interaktyvus, žiūrėta 2013 09 03]. Prieiga per internetą: http://www.ldm.lt/Metrastis/Sestas_Stankevicienes_straipnis.htm.

Pagrindiniai *S. Maria Maioris* kulto platintojai yra karmelitų vienuolijos, tačiau atvaizdas bei pamaldumas Škaplierinei buvo populiarius ir benediktiniškoje tradicijoje. Tarp Lomžos benediktinių Švč. Trejybės bažnyčios barokinių meno vertybių išskiriamas „Švč. Mergelės Marijos Snieginės“ paveikslas yra svarbus kulto požiūriu. Šį kūrinių vienuolės atsivežė iš Torunės miesto, manoma, kad apie 1630 m. jis ir buvo sukurtas Torunės dirbtuvėse. Škaplierinės atleidai Lomžos benediktinėms nuo seno buvo labai svarbūs¹⁴².

„Švč. Mergelės Marijos Snieginės“ paveikslas nuo 1694 m. papuošė ir Sandomiero (*Sandomierz*) benediktinių Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios puikios barokinės drožybos šoninį altorių. Tai, kad šiam kūriniui (kartu su ordino įkūrėjo „Šv. Benedikto“ atvaizdu poriniame šoniniame altoriuje) skirtas ypatingas dėmesys, rodo ir išsamus abatės Annos Chrzastowskos nurodymas meistriui sukurti šių altorių retabulus be architektūrinės dalies, tik skulptūrinės drožybos priemonėmis, juose turi dominuoti šventuosius atvaizdus supantys angelai, akanto lapai, vaisiai ir gėlės¹⁴³.

Kauno benediktinių *S. Maria Maioris* atvaizdas taip pat buvo ypatingai gerbiamas. Tai rodo vizitacijoje minimos dvi paausutos sidabro karūnos, dengusios Švč. Mergelės Marijos ir Kūdikių galvas bei prie paveikslas buvę dvidešimt aštuoni sidabriniai votai. Daugiau informacijos apie šį atvaizdą nepateikiama.

Didžiojo altoriaus antrojo tarpsnio „Apreiškimo“ paveikslą taip pat puošė dvi paausutos sidabro karūnos, kurios turėjo dengti Dievo Motinos ir arkangelo Gabrieliaus galvas. Šio siužeto atvaizduose arkangelas su karūna yra retas, tačiau pasitaikantis reiškinys. Lietuvoje tokių atvejų iliustruoja Platelių Šv. Apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčios „Apreiškimo“ paveikslas, sukurtas XVII amžiuje. Minimo ikonografinio tipo atvaizduose Švč. Mergelės Marijos galvą karūna (kaip aptaisas) dengia dažnai.

1700 m. vizitacijoje minimas Kauno benediktinių didysis altorius išliko iki šių dienų (jis yra Ariogalos Šv. Arkangelo Mykolo

¹⁴² Godlewska D., Brodzicki Cz., Mniszki benedyktyнки w Opactwie Przenajświętszej Trójcy w Łomży 1628–2000, Łomża, 2000, p. 40–41.

¹⁴³ Sandomierz – kościół i klasztor benedyktynek, tekst i red. Jerzy Zub, Tarnobrzeg, 2004, p. 20–21.

bažnyčios presbiterijoje, il. 48). Altorius suteikia papildomos, dokumente neminimos informacijos bei padeda suprasti, kaip jis atrodė XVII amžiuje. Autentiška yra drožyba, sparnuotų angeliukų galvutės, šv. Benedikto ir šv. Skolastikos bei šv. Arkangelo Mykolo skulptūros. Senieji XVII a. paveikslai altoriuje neišliko.

M. Matušakaitės atlikta formalioji drožybos analizė rodo, kad altorius sukurtas XVII a. antrojoje pusėje. Viršutinio tarpsnio apvadas bei šoninius sparnus puošia abstrakčioji kremzlinė ornamentika, kuri Lietuvoje pradėjo populiarėti nuo XVII a. vidurio. Kartu su šiuo ornamentu plito sparnuotos angeliukų galvutės, praturtinusios ir benediktinių altoriaus puošybą¹⁴⁴. Drožybą papildė to laikotarpio skulptūra. Pačiame altoriaus viršuje, segmentinio nutrūkstančio kontūro frontono dešinėje stovi šv. Arkangelo Mykolo figūra. Šv. Mykolas čia traktuojamas kaip Paskutiniojo teismo angelas¹⁴⁵. Jo rankų gestai rodo, kad jį laikė svarstyklės (neiškilo). Arkangelo padėtis šiandien kiek pakitusi – jo figūra perkelta į dešinią frontono šoną, dėl kompozicinės pusiausvyros kitame šone pastatyta antra, meninės vertės neturinti angelo skulptūra, o viduryje įkomponuotas kryžius. Kai kurios sparnuotų angeliukų galvutės taip pat yra pakeitusios savo pirmąją padėtį¹⁴⁶.

Šoniniuose sparnuose, kremzlinės ornamentikos dekoro kontekste įkomponuotos benediktinių pamaldumui labai svarbios šv. Benedikto ir šv. Skolastikos skulptūros, kurios dokumentuose pirmą kartą paminėtos tik 1834 metais¹⁴⁷. Šiuos šventuosius vaizduojantys paveikslai ar statulos buvo bene kiekvienoje benediktinių bendruomenės bažnyčioje. Tai susiję su akivaizdžiomis priežastimis – svarbiausias dokumentas, kuriuo turi vadovautis šios vienuolės, yra benediktinų ordino įkūrėjo šv. Benedikto regula¹⁴⁸. Šventojo

¹⁴⁴ Matušakaitė M., KBA, op. cit., p. 18–19. Altorius įrašytas į Kultūros vertybių registrą, unikalus objekto kodas – 20057.

¹⁴⁵ Ten pat, p. 17, 20.

¹⁴⁶ Ten pat, p. 20.

¹⁴⁷ Rickevičienė R., Reipaitė V., op. cit., p. 13.

¹⁴⁸ Manoma, kad XVII a. Lietuvos benediktinės galėjo naudotis Vilniaus vyskupo Eustachijaus Valavičiaus į lenkų kalbą išversta bei deklaracijomis papildyta šv. Benedikto regula, kuri 1629 m. buvo parengta spaudai, tačiau vyskupui mirus tuo metu neišspausdinta ir išleista tik XIX amžiuje. Lenkijos benediktinės vadovavosi Kulmo benediktinų regula, kurią Lietuvos vienuolės taip pat turėdavo savo bibliotekose. Žr. Kamuntavičienė V., Pirmoji Kauno benediktinų abatė Ona Eufemija Skorulskytė / Studiae Magni Ducatus Lituaniae, Kaunas, 2013, nr. 1, p. 191.

48. Ariogalos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios didysis altorius (iš Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios)

49. Šv. Benediktas. XVII a. II p.
Ariogalos bažnyčios didysis altorius

sesuo dvynė šv. Skolastika tradiciškai laikoma moteriškosios ordino atšakos įkūrėja¹⁴⁹ (il. 50). Kauno benediktinių šventieji traktuoti realistiškai ir neturi aukštajam barokui būdingos ekspresijos bei jausmingumo. Toks skulptūrų vaizdavimo tipas įsitvirtino XVIII a. pradžios medžio drožyboje¹⁵⁰. Kai kurių tyrinėtojų vertinimu, šv. Benediktas pavaizduotas savimi patenkinto žmogaus veidu¹⁵¹, tačiau atidžiau pažvelgus matyti, kad šventasis yra užmerktomis akimis, ramybės būsenoje paniręs į apmąstymus, jo veide žaidžia lengva šypsena (il. 49). Rankose šv. Benediktas laiko jam būdingus atributus – pastoralą ir taurę. Antra vertus, daugkartiniai skulptūrų perdažymai neabejotinai paveikė ir susilpnino autentišką meninę raišką bei įtaigumą.

Toliau 1700 m. vizitacijoje kalbama apie dešinėsios koplyčios altorių, kurio pirmajame tarpsnyje taip pat buvo

dviem paaukuotomis sidabro karūnomis puoštas Dievo Motinos su Kūdikiu atvaizdas. Įdomu, kad jis vėl įvardijamas kaip *Mariae Maioris*. Tad antroji prielaida (greta pirmosios apie Romos *Salus Populi Romani*) būtų ta, jog vizitacijose bei inventoriuose *Maioris* vardu buvo apibūdinami tiesiog reikšmingi, ypatingai gerbiami Dievo Motinos su Kūdikiu atvaizdai, o ne konkretus ikonografinis tipas. Šiai prielaidai patvirtinti reikėtų tolesnio gilinimosi, tačiau atsizvelgiant į tai, kad Švč. M. Marijos Snieginės atvaizdo kopijos buvo labai

¹⁴⁹ Kaip minėta, pagal tradiciją šv. Skolastika (480–543) įkūrė moterų benediktinių vienuolyną šalia Monte Cassino, netoli brolio įkurto vyrų vienuolyno. Ši versija yra daugiau legendinio pobūdžio. Nėra tikslių žinių, kada įkurtas pirmasis moterų benediktinių vienuolynas, manoma, kad tai galėjo būti VI a., o konkretesnė informacija siekia VII a. pradžią. Žr. Rotter L., Duchowość i historia benedyktynek w symbolice dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach, op. cit., p. 22–23.

¹⁵⁰ Matušakaitė M., KBA, op. cit., p. 21.

¹⁵¹ Ten pat, p. 21.

populiarios LDK ir Lenkijoje¹⁵², taip pat – ir benediktinių vienuolijose, labai tikėtina, kad Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčioje XVII a. antroje pusėje – XVIII a. buvo du Romos *S. Mariae Maioris* sekiniai.

Koplyčios altoriaus antrajame tarpsnyje buvo įkomponuotas Švč. Mergelę Mariją Nekaltai Pradėtąją vaizduojantis kūrinys. Nekaltai Pradėtoji taip pat buvo svarbi benediktinių dvasingume, atvaizdai plito jų vienuolynų bažnyčiose Lenkijoje ir LDK. Pavyzdžiui, šio ikonografinio tipo paveikslai buvo Staniontkų benediktinių Šv. Vaitiekiaus bažnyčios didžiajame (iki XVII a. pab. rekonstrukcijos)¹⁵³, Minsko benediktinių to paties titulo šventovės šoniniame altoriuose¹⁵⁴.

Kauno bažnyčios kairėje pusėje stovėjo Šv. Mikalojaus ir Šv. Benedikto, o dešinėje – Šv. Marijos Magdalenos altoriai, visi jie buvo paaukuoti. Tikėtina, kad pirmasis Kauno miesto ir benediktinių vienuolyno globėjo šv. Mikalojaus altorius anksčiau stovėjo didžiojo vietoje, nes tradiciškai centriniuose altoriuose buvo talpinami šventovės titulą atspindintys atvaizdai. Kadangi pirmoji Kauno benediktinėms priklausiusi medinė benediktinių bažnyčia buvo Apreiškimo titulo, tikėtina, kad jos didysis altorius buvo Apreiškimo. Galbūt iš šios bažnyčios Apreiškimo altorius buvo perkeltas į benediktinėms perduotą mūrinę Šv. Mikalojaus bažnyčią ir patalpintas didžiojo altoriaus vietoje, o Šv. Mikalojaus jau tuomet „patrauktas“ į šoną. Tačiau

50. Šv. Skolastika. XVII a. II p.
Ariogalos bažnyčios didysis altorius

¹⁵² Rotter L., Duchowość i historia benedyktynek w symbolice dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach, op. cit., p. 21.

¹⁵³ Krasnowolski B., Kościół i klasztor panien benedyktynek w Staniątkach, Staniątki, 1994, p. 22.

¹⁵⁴ Minsko benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1799, NIAB, f. 1781-27-263, l. 3. Už vizitacijos išrašą dėkoju V. Kamuntavičienei.

51. Šv. Mikalojaus altoriaus retabulo detalės

iš presbiterijos jis galėjo būti iškeltas ir vėliau, po XVII a. vidurio pertvarkų, užleidžiant vietą benediktiniškąjį kultą labiau atspindintiems kūriniams¹⁵⁵.

Šv. Mikalojus nėra išskirtinis benediktinių pamaldumo šventasis, jo pagerbimas Kauno bendruomenėje yra susijęs su paveldėtu titulu ir reikšme: kaip minėta, šv. Mikalojus yra Kauno globėjas, jo vardo bažnyčios Lietuvoje yra vienos seniausių, buvo statomos aptarnauti svetimšalius pirklius. Laikui bėgant šv. Mikalojus tapo ir Kauno benediktinių vienuolyno neatsiejamu simboliu.

Šio šventojo vardo altorinio įrenginio išliko tik keli fragmentai, kuriais remiantis jis datuojamas XVII a. paskutiniuoju ketvirciu (?) (il. 51). Altoriaus drožyba itin grakšti ir subtili¹⁵⁶. Dar prieš 1938–1940 m. rekonstrukciją darytoje interjero nuotraukoje aiškiai matomas Šv. Mikalojaus altorius, stovėjęs kairėje bažnyčios pusėje prie presbiterijos, vyskupo figūrą paveiksle dengė aptaisai (il. 52). „Šv. Mikalojaus“ paveikslas, šiandien kabantis dešiniojoje koplyčioje, veikiausiai nėra tas pats, kuris čia buvo XVII amžiuje (il. 53). Šaltinių duomenimis, 1862 m. bažnyčios kūriniai buvo atnaujinami ar iš naujo pertapomi pagal senuosius. Kadangi restauruojant nebuvo

¹⁵⁵ Matuškaitė M., KBA, op. cit., p. 22.

¹⁵⁶ Ten pat.

daryti išsamūs tyrimai, reikiami nustatyti pertapymams, dažų pigmentams ir t. t., nėra iki galo aišku, ar šis paveikslas buvo pertapytas pritaikant jam seną XVIII a. aptaisą ar iš naujo nutapytas pagal ankstesnę XVII a. pavyzdį. Bet kuriuo atveju paveikslo kompozicijos specifika yra būdinga XVII a. portretams. Vyskupas pavaizduotas pagal standartinę XVII a. visafigūrių portretų, kuriuose atsispindi portretuojamojo statusas, tradiciją. Kompozicija nėra perkrauta detalėmis, suteikia tik esminę informaciją. Motiejus Valančius šį atvaizdą apibūdino kaip labai senovinį, bet nesvarbų tapymo požiūriu¹⁵⁷, tačiau paveikslas turi ir įdomių, savitų detalių. Šv. Mikalojus čia pavaizduotas visu ūgiu, interjere, stovintis prie stalo, ant kurio – kryžius, atverstas Šventasis Raštas, trys pinigėliai ir fakelas. Pagal šventajam būdingą ikonografiją jis nutapytas su barzda, dėvintis vyskupo drabužius ir mitrą, viena ranka laiminantis, kitoje laikantis pastoralą. Šv. Mikalojaus veidas – švelnių, šiltų ir kartu gilių bruožų. Interjero erdvė santūri, kiek tuštoka, kairiajame šone pavaizduotas arkinis langas, o už jo matomos pastato liekanos, kurių fone stovi trys figūros. Trijų figūrų (dažniausiai vaikų) atsiradimas šv. Mikalojaus ikonografijoje yra susijęs su legendomis. Pasak vienos iš jų, šv. Mikalojus išlaisvino neteislingai apkaltintus tris pareigūnus, kurie raštuose vadinti nekaltaisiais (*innocentes*). Kadangi nekaltisiai yra vaikai, tai pareigūnai ikonografijoje ilgainiui tapo trimis vaikais. Pagal kitą legendą šventasis prikėlė tris vaikus, kuriuos Kalėdų naktį

52. Šv. Mikalojaus altorius. XX a. 3–4 deš.

¹⁵⁷ Valančius M., Pastabos pačiam sau, op. cit., p. 144.

53. Šv. Mikalojus. XVIII–XIX a.

54. Šv. Mikalojaus paveikslo
aptaisai. Apie 1770 m.

sukapojo smuklininkas¹⁵⁸. Benediktinių paveiksle sunku įžiūrėti, ar ten pavaizduotos vaikų, ar suaugusiųjų figūros, tačiau kompozicinis sprendimas įdomus ir atitinka šventajam būdingą ikonografiją.

Tai, kad aprašytoji kompozicija sukurta iki 1770 m., liudija išlikę kūrinio aptaisai, šiaudien saugomi Lietuvos nacionaliniame muziejuje¹⁵⁹ (il. 54). Kairėje apatinėje apsiausto dalyje esantis įrašas liudija, jog 1770 m. spalio 28 d. jį paaukojo tos pačios Kauno benediktinių vienuolijos sesuo Iliuminata Oginskytė¹⁶⁰: *Roku. 1770. Mca: Septembra: dnia 28: / Iliuminata Oginska [...]* (il. 55).

Pagarba šv. Marijai Magdalenai Šv. Mikalojaus bažnyčioje taip pat siekia senus laikus. Ši šventoji figūruoja jau pirmajame sakralinio pastato paminėjime, t. y. popiežiaus Aleksandro VI 1493 m. bulėje, kuria šventovei buvo suteikti šv. Mikalojaus, šv. Baltramiejaus, šv. Margaritos ir šv. Marijos Magdalenos atlydai. Iš šios senos tradicijos ilgai išliko tik dviejų šventųjų atlydai – šv. Marijos Magdalenos buvo švenčiami dar tarpukariu¹⁶¹, o šv. Mikalojaus – ir šiaudien.

Šv. Marijos Magdalenos altoriuje¹⁶² kabojo iki šių dienų išlikęs XVII a. pradžios kūrinys, kuris 1700 m. dokumente neminimas,

¹⁵⁸ Lanzi F. ir G., Šventieji globėjai ir jų simboliai, Vilnius: Alma littera, 2005, p. 110.

¹⁵⁹ Inv. nr. P 409.

¹⁶⁰ Konstancija (s. Iliuminata) Oginskytė (*Ogińska*), tėvai Darsūniškio seniūnai Juozapas ir Antanina Oginskiai, gimė apie 1737 m. (kitur – 1747 m.), novicė 1759 m., profesė 1761 05 21. Kraittis 1000 auksinų gautas 1761 05 28, užtat atsisakė brolio Ignaco Oginskio naudai Vihovskijų (*Wyhowskich*) valdos Karūnoje. 1798 m. ir 1803 m. minima kustode. Mirė 1807 06 08. Žr. Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 349.

¹⁶¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1920, op. cit., l. 6.

¹⁶² Šv. Marijos Magdalenos altorius ne tik XVIII, bet ir XIX, XX a. dokumentuose visuomet įvardijamas būtent šiuo titulu, tačiau paskutiniu metu kai kuriuose darbuose jis pavadinamas ir Kristaus Apraudojimo altoriumi dėl to, kad jame buvo atitinkamo siužeto paveikslas. Žr. Girdziusaitė R., Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios Jėzaus Kristaus Apraudojimo altorius: rekonstrukcija, ikonografija, meninė raiška [menotyros bakalauro darbas, vadovė doc. dr. L. Šinkūnaitė], Kaunas, 2005.

55. Šv. Mikalojaus paveikslo aptaisai (fragmentas)

tačiau į šv. Mikalojaus bažnyčią pateko veikiausiai jau nuo pat benediktinių šeimininkavimo pradžios. Tai „Kristaus Apraudojimo“ paveikslas, šiandien kabantis bažnyčios kairės sienos nišoje (il. 56). Spėjama, kad Kauno benediktinėms jį padovanojo kartu su pirmosiomis vienuolėmis į naujai kuriamą vienuolyną trumpam atvykusi būsimoji Nesvyžiaus abatė Kristina Eufemija Radvilaitė¹⁶³. Įdomiausias ir labiausiai intriguojantis šio paveikslo aspektas yra ne tiek apraudojimo scena, kiek šv. Marijos Magdalenos vaidmenyje pavaizduota pati Eufemija. Abiejų Tautų Respublikos vienuolijose, kaip minėta, buvo įprasta kaupti vyresniųjų portretų galerijas¹⁶⁴. Manoma, kad tokia galerija galėjo būti ir Nesvyžiuje, nors nėra akivaizdžiai tai patvirtinančių šaltinių. Yra išlikę keli tapybiniai bei skulptūriniai K. E. Radvilaitės atvaizdai¹⁶⁵. Tačiau tik šiame paveiksle ji nutapyta dar visai jaunutė, vilkinti pasaulietiniais drabužiais, sėdinti kairiajame kampe, žvelgianti į žiūrovą ir tarsi atsiribojusi nuo pagrindinio vykstančio veiksmo – apraudojimo. Vėlesniuose kūriniuose ji vaizduota solidaus amžiaus, atspindint jos socialinį statusą. Valstybiniame Baltarusijos dailės muziejuje saugomas galimai

¹⁶³ Kamuntavičienė V., Pirmoji Kauno benediktinių abatė Ona Eufemija Skorulskytė, op. cit., p. 3. K. E. Radvilaitė Nesvyžiaus benediktinių abate tapo 1630 metais.

¹⁶⁴ Kaladžinskaitė A., Vilniaus benediktinių vyresniųjų portretų rinkinys XVIII–XX a., op. cit., p. 24–42.

¹⁶⁵ Šinkūnaitė L., XVII a. Lietuvos portretas, Vilnius, 2000, p. 55, 104–105.

56. Kristaus apraudojimas. XVII a. pr.

Johanno Schroetterio (m. iki 1685) XVII a. penktajame dešimtmetyje nutapytas K. E. Radvilaitės, kaip abatės, portretas, o Novaja Myš (Bresto sr.) bažnyčioje yra skulptūrinis atvaizdas, kuriame abatė pavaizduota šv. Skolastikos vaidmenyje.

Šv. Marijos Magdalenos altorinis įrenginys meniniu požiūriu siejosi su Šv. Benedikto altoriumi. Abu jie stovėjo bažnyčios navų erdvėje, vienas prieš kitą prie priešingų šoninių sienų: pirmasis dešinėje, Šv. Benedikto – kairėje. Altorius puošė XVII–XVIII a. san-

57. Šv. Marijos Magdalenos altoriaus fragmentas

dūroje išpopuliarėjusios sraigtinės kolonos ir vešlaus akanto ornamentas sparnuose (il. 57–58). Tai ankstyvas naujojo tipo ornamento, kuris pakeitė kremzlinį abstraktųjį dekorą ir išplito XVIII a. Lietuvos drožyboje, panaudojimas¹⁶⁶. Šv. Benedikto altoriuje turėjo būti tapytas šio šventojo atvaizdas arba skulptūra, tačiau vizitacijoje apie tai neužsimenama. Bet kuriuo atveju tai negalėjo būti iki šių dienų išlikęs Simono Čechavičiaus (1689–1775) „Šv. Benedikto“ paveikslas.

Vizitacijoje taip pat pateikiami duomenys apie taikomosios paskirties objektus: tarp sidabro daiktų čia

minima paausota monstrancija, keturi kielikai su paausotomis patenomis, lempa, kelios žvakidžių poros ir kita.

XVII a. kontekste svarbu paminėti ir du nedidelius paveikslus, tapytus vietinio meistro, datuojamus XVII a. pirmąja puse, buvusius dvipusiam nešiojamame altorėlyje. Kauno benediktinėms jie grąžinti neseniai – 2014 metais. Kūrinius Kauno benediktinėms 390-ųjų vienuolijos įkūrimo metinių jubiliejaus proga grąžino juos sovietmečio metu išmestus radęs ir priglaidęs bei išsaugojęs prof.

¹⁶⁶ Matušakaitė M., KBA, op. cit., p. 23. Šv. Benedikto ir Šv. Marijos Magdalenos altoriai įrašyti į Kultūros vertybių registrą, unikalus objekto kodas (bendras abiems) – 7602.

Edmundas Saladžius. Apie kūrinių aptaisus yra rašęs Saulius Mikėnas¹⁶⁷. Tapyti darbai pirmą kartą analizuoti šios monografijos autorės straipsnyje¹⁶⁸. Dokumentuose kūriniai neįvardijami, todėl nėra aišku, kada tiksliai pateko į Šv. Mikalojaus bažnyčią. Pirmajame paveiksle pavaizduota Rožinio Švč. Mergelė Marija su Kūdikiu (il. 59–60). Ikonografiniu požiūriu įdomu yra tai, jog ant dešinės Dievo Motinos rankos, prilaikančios Jėzų, įkomponuotas ir Rožinio karoliukų vėrinys, ir Rožinį simbolizuojantis gėlių vainikas. Tai retas, beveik nesutinkamas šio ikonografinio tipo traktavimas. Vaikelis Jėzus pavaizduotas ne sėdintis, bet stovintis, apsikabinęs Dievo Motinos kaklą. Tapyba turi vietiniams meistrams būdingų primityvizmo bruožų, tačiau kompozicinė visuma dvelkia šiluma bei paprastumu. Atvaizdą dengia aptaisai. Apykablės detalės antroje pusėje yra įrašas, rodantis, jog aptaisą 1644 m. Viešpaties garbei ir Rožinio Švč. Mergelei Marijai paaukojo Martynas Stanislavovičius su žmona (il. 61): *Marcin Stanisławowicz daie z mialzonko c Halz[k]ieo swoio / do [chw]ały Bozey [y] do rozanc[ia] S Duwa AD 1644 (Martynas Stanislavovičius duoda su žmona savo Elžbieta / Viešpaties šlovei ir švč. Mergelės Rožiniui, 1644 m.)*¹⁶⁹. Išlikusių XVII a. pirmosios pusės aptaisų, kaip ir pačių kūrinių, Lietuvoje nėra daug, todėl tai įdomus ir vertingas pavyzdys.

58. Šv. Marijos Magdalenos altoriaus fragmentas

¹⁶⁷ Mikėnas S., Paveikslų aptaisai XVII–XIX a. Lietuvoje / Nuo gotikos iki romantizmo, Vilnius, 1992, p. 89.

¹⁶⁸ Žr. Vasiliauskienė A., Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių ikonografijos ir meninės raiškos kaita XVII–XVIII a. / Soter, 2014, nr. 50 (78), p. 127–129; Stankevičienė R., XVII a. – XVIII a. I ketvirčio Lietuvos bažnyčių paveikslų aptaisai / Ornamentas: XVI–XX a. I pusės paveldo tyrimai, sudarė A. Aleksandravičiūtė, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2014, p. 86–87.

¹⁶⁹ Už įrašo perskaitymą dėkoju V. Kamuntavičienei.

59. Rožinio Švč. Mergelė Marija. XVII a. I p.

60. Rožinio Švč. Mergelė Marija. XVII a. I p.;
aptaisai – apie 1644

61. Aptaíso detalė su įrašu

Antrajame kūrinyje pavaizduota Jėzaus Vardo pagarbinimo scena. Kompozicija sudaryta iš dangiškosios ir žemiškosios sferų. Viršuje šviesos mandorloje pavaizduotas visu ūgiu stovintis, viena ranka laiminantis, o kitoje didelį kryžių laikantis Vaikelis Jėzus (il. 62). Centre įkomponuota angelų prilaikoma iš rožių žiedų sudaryta Jėzaus Kristaus monograma bei juosta su lotynišku užrašu iš laiško Filipiečiams: *IN NOMINE IESU OMNE GENU FLECTATUR, CÆLESTIUM, TERRESTRIVM ET INFERNORVM...* (Jėzaus Vardui priklaupia kiekvienas kelis danguje, žemėje ir po žeme..., Fil. 2, 10). Iliustruojant šią eilutę, apatinėje sferoje pavaizduoti suklupę ir Jėzaus Vardą garbinantys dvasinio bei pasaulietinio luomo atstovai, tarp kurių atpažįstamas ir Lietuvos globėjas šv. Kazimieras.

Taigi 1700 m. dokumentas suteikia žinių apie XVII–XVIII a. sandūros interjero įrangą bei dailę. Jo duomenimis Kauno benediktinių bažnyčioje buvo penki altoriai, visų jų žinomi titulai. Ikonografinės programos visuma liudija pamaldumą Dievo Motinai (tikėtina – Romos *S. Maria Maioris*, Nekaltai Pradėtajai), benediktinų pagrindiniams šventiesiems šv. Benediktui ir šv. Skolastikai, bažnyčios globėjui šv. Mikalojui, šv. Marijai Magdalenai. Išlikę atvaizdai suteikia papildomos informacijos apie tai, kaip atrodė vizitacijoje minimi kūriniai ir interjero visuma. XVII a. pirmosios pusės vietiniams meistrams būdinga maniera nutapyti altorėlio paveiksliai bažnyčioje galėjo atsirasti vėliau, tačiau jie reprezentuoja to laikotarpio kūrybą,

62. Jėzaus Vardo pagarbinimas. XVII a. I p.

pasižymi originalia ikonografija. Altoriai pasižymėjo aukšto lygio menine drožyba. Manytina, kad panaši ar netgi tokia pati padėtis čia įsivyravo XVII a. antrojoje pusėje (veikiausiai po amžiaus vidurio karų su Švedija ir Maskva). Kadangi vizitacija surašyta pačioje XVII–XVIII a. sandūroje, reikšmingų rekonstrukcijų tuo laikotarpiu neužfiksuota. Esminiai pertvarkymo darbai buvo daryti XVII a. pirmojoje pusėje, perdavus bažnyčią benediktinėms. Kiti svarbūs pertvarkymai fiksuojami tik XVIII–XIX a. sandūroje¹⁷⁰.

XVIII a. antroji pusė

Apie XVIII a. antrosios pusės interjero įrangos stovį ir dailę žinių suteikia 1797 m. inventorius¹⁷¹. Jame rašoma, kad Kauno benediktinių bažnyčios didysis altorius buvo medinis, iš dalies dažytas raudonai, iš dalies paauskuotas, o mensa mūrinė. Altoriuje – Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu paveikslas, kurį puošia sidabrinės karūnos ir žvaigždės. Prie šio atvaizdo (Evangelijos pusėje) buvo sukabinti votai (visi sidabriniai). Apie jų kiekį bažnyčios aprašymo tekste neužsimenama, tačiau sidabro daiktų sąrašė įrašytos šešiasdešimt penkios plokštelės, kurių didžioji dauguma turėjo būti prie didžiojo altoriaus atvaizdo.

Inventoriuje neminimas antrojo tarpsnio „Apreiškimo“ paveikslas, tačiau šio titulo atvaizdas antrajame didžiojo altoriaus tarpsnyje veikiausiai išbuvo iki 1845 m. – tais metais Kauno benediktinių bažnyčioje buvo įsteigta Rožinio Švč. Mergelės Marijos bei Jėzaus Vardo arkibrolija¹⁷², ir altoriui reikėjo jau naują pamaldumo formą atspindinčių atvaizdų. Evangelinis Apreiškimo Švč. Mergelei įvykis buvo labai svarbus Kauno benediktinių pamaldumui: įkurtas vienuolynas, kaip minėta, turėjo šv. Benedikto regulos Švč. Mergelės Marijos Apreiškimo titulą. Šio siužeto atvaizdai buvo dažni ir kituose Abiejų Tautų Respublikos benediktinių bažnyčių altoriuose. Pavyzdžiu gali

¹⁷⁰ Kauno architektūra, op. cit, p. 199.

¹⁷¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius (mikrofilmas), 1797, op. cit., l. 1–36. Bažnyčios aprašo dalinis vertimas pateiktas: Rickevičienė R., Reipaitė V., op. cit., p. 9–11.

¹⁷² Rožinio Švč. Mergelės Marijos ir Jėzaus Vardo brolijos steigimo Kauno benediktinių vienuolyne dokumentas, 1845 10 01, KBA, f. 7-1-3, l. 1.

būti didysis altorius Nesvyžiaus vienuolyno bažnyčioje, iš kurios į Kauną atvyko pirmosios vienuolės¹⁷³.

Nors ir neįvardytas antrojo tarpsnio kūrinys, nekyla abejonių, kad tai tas pats ankstesnėje vizitacijoje minėtas didysis altorius ir jame esantis „Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu“ atvaizdas, o vienas argumentų yra tas, kad įrenginys inventoriuje apibūdintas kaip senovinis. Išaugęs votų skaičius prie Dievo Motinos atvaizdo liudija, jog pamaldumas jai buvo nuoseklus ir laikui bėgant stiprėjo.

Koplyčios altoriuje taip pat kabėjo „Švč. Mergelės Marijos su Kūdikiu“ atvaizdas. Abi figūros pavaizduotos su karūnomis, Jėzų dengė sidabro aptaisai, o Dievo Motinos kaklą puošė perlų karoliai. Šis trumpas, tačiau informatyvus aprašymas liudija, kad koplyčios Dievo Motina taip pat buvo ypatingai gerbiama. Labai tikėtina, kad tai tas pats paveikslas, aprašytas 1700 metais. 1797 m. inventoriuje taip pat neminimas antrojo tarpsnio kūrinys, vaizdavęs Nekaltai Pradėtąją.

Iš senųjų altorių išliko Šv. Mikalojaus, Šv. Benedikto, Šv. Marijos Magdalenos ir koplyčios Švč. Mergelės Marijos. Visi jie buvo mediniai, dažyti raudonai, išskyrus koplyčios, kuris dažytas juodai. Šv. Benedikto ir Šv. Marijos Magdalenos altoriai iš dalies paauksuoti, turėjo medines mensas. Šv. Mikalojaus titulo įrenginys, nors ir turėjo mūrinį aukojimo stalą, tačiau aprašytas kaip visai susenęs ir netikęs. Daugiau informacijos pateikiama ir apie šių trijų altorių kūrinius. Čia pirmą kartą paminima, kad juose buvo to paties titulo tapyti atvaizdai, du iš jų dengti aptaisais. Šv. Benedikto figūrą papildė sidabriniai spinduliai. Dokumente pirmą kartą aprašomi ir anksčiau minėtieji šv. Mikalojaus atvaizdo aptaisai, pateiktos detalės atskleidžia, jog jį dengė sidabrinis rūbas su mitra ir lazda.

Tuo metu bažnyčioje jau turėjo būti S. Čechavičiui priskiriamas „Šv. Benedikto“ atvaizdas (il. 63). Šis produktyvus dailininkas yra nutapęs keletą panašios, beveik analogiškos kompozicijos šv. Benedikto atvaizdų – Senųjų Trakų Švč. M. Marijos Apreiškimo, Raudondvario Šv. Kūdikelio Jėzaus bažnyčioms. Nėra tiksliai žinoma, kuris iš jų yra pirmavaizdis. Kauno bažnyčios paveiksle šventasis pavaizduotas

63. S. Čechavičius. Šv. Benediktas. XVIII a. II p.

¹⁷³ Nesvyžiaus benediktinių bažnyčios ir vienuolyno vizitacijos aktas, 1796, op. cit., l. 3.

64–65. Paveikslo „Šv. Benediktas“ fragmentai su angelais

vilkintis juodu abitu, plačiu į šalis išskleistų rankų gestu nurodantis į dangų, veide išreikšta barokui būdinga ekspresija. Šalia kojų guli šv. Benedikto ikonografijai būdingas atributas – pastoralas. Barokine maniera traktuoti angelai – vienas jų, įkomponuotas dešiniajame paveikslo kampe, laiko mitrą, žvelgia į žiūrovą ir tarsi kviečia prisijungti prie bendro vyksmo (il. 64). Du mažesnieji angelai šnekučiuojasi, vienas jų rodo taurę su joje esančia gyvate (il. 65). Ši ikonografinė detalė yra susijusi su legenda, pasakojančia, kad vienas vienuolis paduodamas šv. Benediktui taurę užnuodyto vyno norėjo jį nužudyti, bet indas sudužo šventajam jį peržegnojus. Tačiau labiausiai intriguojantis ikonografinis kūrinio elementas yra virš šventojo galvos pavaizduotas su šviesos vainiku aplinkui raudonas rutulys, traktuotas kaip saulės užtemimas. Ši detalė taip pat susijusi su pasakojimu apie šv. Benedikto regėjimą, kurio metu tamsą perskrodusio saulės spindulio šviesoje jis išvydo visą pasaulį. Šio momento, kaip saulės užtemimą, pavaizdavimą XVIII a. pirmojoje pusėje Europoje išplatino tapytojas Cosmas Damian Asamas (*Cosmas Damian Asam*). Panašios kompozicijos grafiniai atvaizdai plito

ir benediktiniškuose mišioluose, naudotuose Lietuvoje. Tikėtina, kad jie galėjo turėti įtakos S. Čechavičiaus kompoziciniam sprendimui. Šiandien įrenginys stovi kairėje pusėje, prie presbiterijos, antrajame jo tarpсныje yra įkomponuotas Kristaus veido atvaizdas – „Veraikonas“, anksčiau priklausęs giminingam Šv. Marijos Magdalenos altoriui (il. 66).

1797 m. dokumentas liudija, kad XVIII a. Kauno benediktinių bažnyčios interjerą papildė dar keturi altoriai – Šv. Skolastikos, Šv. Gertrūdos, Šv. Matildos ir Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo. Trys pirmieji buvo nedideli ir stovėjo presbiterijoje, abipus didžiojo altoriaus. Nors jų vieta tiesiogiai nenurodyta, lokalo apibūdinimas nekelia abejonių: prie Šv. Skolastikos altoriaus, stovėjusio Evan-

66. Veraikonas. XVII a. (?)

gelijos pusėje, buvo medinė tvorelė (vienuolėms priimti Komuniją), o prie Šv. Gertrūdos – durys į zakristiją. Šv. Gertrūdos bei Šv. Matildos altoriai buvo nedideli ir, matyt, stovėjo vienas šalia kito. Šie įrenginiai dokumente apibūdinti neaiškiai ir greičiausiai nebuvo deramai sutvarkyti, nes skubiai pastatyti vienuolių reikmėms. Jau 1813 m. vizitacijoje išaiškėja, kad šių altorių apskritai neliko, juos pakeitė Švč. Jėzaus Širdies altorius¹⁷⁴. Šv. Matildos ir šv. Gertrūdos atvaizdų atsiradimas Šv. Mikalojaus bažnyčioje nebuvo atsitiktinis – jos abi buvo garsios viduramžių benediktinių vienuolės¹⁷⁵. Šių šventųjų raštai buvo labai populiarūs ir skaitomi visoje kongregacijoje. 1724 m. Vilniaus benediktinės juos išleido rinkinyje *Niebo na ziemi*¹⁷⁶. Kauno

¹⁷⁴ Rickevičienė R., Reipaitė V., op. cit., p. 12.

¹⁷⁵ Šv. Matilda (1241–1298) Helftos vienuolyne rūpinosi naujokėmis, jai globoti buvo patikėta jauna Gertrūda, kuriai ji pasakodavo savo vizijas. Šv. Gertrūda Didžioji (1256–apie 1302), tapusi garsia mistike, šias šv. Matildos vizijas užrašė.

¹⁷⁶ Gwioździk J., *Religijność benedyktynek ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (XVI–XVIII wiek) / Religijność na polskich pograniczach w XVI–XVIII wieku*, Zielona Góra, 2005, p. 253–254.

benediktinės savo bibliotekoje taip pat turėjo knygą apie šv. Gertrūdos gyvenimą bei dvasinius apmąstymus (*Posel boskiey laskawości...*, išspausdinta 1763 m. Vilniuje, pijorų spaustuvėje)¹⁷⁷. Šv. Gertrūdos atvaizdų buvo ir kitų bendruomenių bažnyčiose, pavyzdžiui, Nesvyžiaus benediktinių¹⁷⁸.

Šv. Skolastikos altoriuje buvo šios šventosios atvaizdas, kuris išliko ir šiandien (kabo Šv. Mikalojaus bažnyčios koplyčioje; il. 67). Šv. Skolastika pavaizduota dinamiškame barokiniame judesyje, į šonus išskleistomis rankomis, tačiau jos akys, kitaip nei šv. Benedikto kūrinyje, nėra pakylėtai nukreiptos į dangų: šventoji žvelgia ramiai, kiek svajingai, ne į išorę, bet tarsi į savo vidų. Išraiškinga kūrinio detalė – apatiniame kairiajame kampe pavaizduotas angelas su abatės pastoralu. Jo žvilgsnis, kaip kontrastas šv. Skolastikos, nukreiptas į žiūrovą ir aktyviai kviečiantis. Atidžiau paanalizavus atvaizdą kompoziciniu, spalviniu ir tapybos manieros požiūriu išryškėjo aki-vaizdus jo panašumas į „Šv. Benedikto“ paveikslą, esantį toje pačioje bažnyčioje. Abu šventieji pavaizduoti panašiam judesyje, jų figūros juodais abitais yra kompozicinės kūrinio dominantės. Panašiai traktuojamas ir fonas. Kai kurios detalės beveik identiškos, pavyzdžiui, vienodai išskleistos rankų plaštakos. Pastebimas angelo su mitra („Šv. Benedikto“ paveiksle) ir šv. Skolastikos portretinis panašumas. Tad abu paveikslus tapė jei ne vienas dailininkas, tai tos pačios, t. y. S. Čechavičiaus mokyklos atstovai.

1797 m. dokumente paminėtas ir vienas nešiojamas brolijos altorėlis. Tuo metu Šv. Mikalojaus bažnyčioje buvo tik viena brolija – Švč. Jėzaus Širdies, įkurta 1756 metais.

Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios Švč. Mergelės Marijos Nekaltai Pradėtosios altorius 1797 m. dokumente apibūdinamas lakoniškai: jis stovėjo „žemiau“ Šv. Mikalojaus, buvo taip pat nedidelis, jame kabėjo to paties titulo atvaizdas, puoštas sidabrinio rūbu ir karūna. Tai liudija, jog jis buvo vertingas ir rodo, jog pamaldumo Nekaltai Pradėtajai tradicija Kauno benediktinių vienuolyne buvo tęsiama ir XVIII amžiuje.

67. S. Čechavičiaus mokykla. Šv. Skolastika. XVIII a. II p.

¹⁷⁷ Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 144.

¹⁷⁸ Nesvyžiaus benediktinių bažnyčios ir vienuolyno vizitacijos aktas, 1796, op. cit., l. 3.

Vizitacijoje paminėti ir presbiterijoje kaboję šeši seni paveikslai (jų pavadinimai, deja, neišvardyti), vienuolėms skirtos tapytos klau-
syklos šalia vienuolių choro. Į zakristiją vedė mažos vienvėrės me-
dinės durys. Zakristijos įranga buvo labai kukli, joje stovėjo mažas
stalas ir lentynėlė kielikams bei arnotams.

Taigi 1797 m. aprašymas byloja apie interjero pokyčius po 1700
metų. XVIII a. bažnyčios erdvė pasipildė dar keturiais benediktinių
dvasingumą atspindinčiais altoriais. Nemaža įrenginių apibūdinti
kaip menkaverčiai arba susenę. Tad bažnyčiai tuo metu jau reikėjo
remonto.

Vienuolyno ansamblio pertvarkos XIX amžiuje

Senasis medinis vienuolyno pastatas ir jo aplinka

XIX a. visoms Lietuvos vienuolijoms buvo negandų metas. Ne-
paisant to, Kauno benediktinių konventui pavyko išvengti blogiau-
sios lemties – uždarymo (uždraustas tik noviciatas). 1842 m. jis buvo
pripažintas etatiniu pirmos klasės vienuolynu ir, nors sunkiomis są-
lygomis, galėjo gyvuoti toliau. Pirmojoje amžiaus pusėje materialinė
padėtis buvo sunki, tačiau ansamblį pagal išgales visą laiką stengtasi
tvarkyti.

XIX a. trečiajame ir ketvirtajame dešimtmečiais įvyko reikšmin-
gų pasikeitimų architektūros srityje – išmūrytas naujas vienuolyno
pastatas ir, kaip jau aptarta, rekonstruotas bažnyčios fasadas, baž-
nyčia sujungta su vienuolyno namu. Vienuolių gyvenimui skirtas
namas yra viena svarbiausių kiekvieno vienuolyno komplekso dalis.
Išskirtine menine verte jis paprastai nepasižymi ir neprilygsta baž-
nyčių grožiui, jo architektūrą lemia praktiški, funkcionalūs aspektai.
Naudinga pažvelgti, kokios Kauno benediktinių gyvenimo sąlygos
buvo ankstesniais amžiais.

Ankstyvosios žinios apie gyvenamąjį vienuolyno pastatą, kaip
ir apie bažnyčią, yra kuklios. 1622 m. A. Skorulskis, formuodamas
benediktinių valdas (supirkinėdamas joms žemes, kurias dovanavo),
nupirko mūrinį Rekučio (arba Vidros) dvarą¹⁷⁹. Šis didelis namas su
keliais gyvenamaisiais kambariais bei ūkinės paskirties patalpomis
buvo pritaikytas benediktinių reikmėms ir kartu su medine Švč. Mer-
gelės Marijos Apreiškimo bažnyčia tapo pirmuoju jų prieglobsčiu¹⁸⁰.
Laikui bėgant šalia benediktinėms atitekusių Šv. Mikalojaus baž-
nyčios buvo pastatytas naujas medinis vienuolynas. Nėra patikimų
žinių, kada tai įvyko, tik 1813 m. inventoriuje yra užsiminta, jog

¹⁷⁹ Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit.,
p. 44, 320, 322.

¹⁸⁰ Vienuolynas turėjo Šv. Benedikto regulos Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai titulą. Ten
pat, p. 47.

68. A. Oleščinskis pagal A. Čapskį. Kaunas. 1849

tuometinis seserų gyvenamasis namas pastatytas 1716 m., bet yra visiškai senas ir reikia naujo¹⁸¹.

Kaip atrodė senasis vienuolyno pastatas, sužinome iš 1797 m. inventoriaus¹⁸²: medinis, vietomis mūrytas vienuolynas buvo L raidės formos, dviejų aukštų. Stogas dengtas gontais, virš jo kilo septyni kaminai. Prie pastato stovėjo didelės kopėčios, kuriomis buvo galima užlipti ant stogo. Įėjus į namą iš galo, pirmajame aukšte, kairėje koridoriaus pusėje buvo trys celės, refektorijus, penkios koklinės krosnys, vienas kambarys novicėms. Dešinėje pusėje – iš plytų mūryta abatės celė, po ja – taip pat mūrinis rūsys, kurio koridorius vedė iš vienuolyno į kiemą. Toliau, už abatės celės, buvo pasaulietėms skirtos patalpos, gale koridoriaus – sandėliukas ir mūrinis rūsys po juo. Šiame gale buvo nedideli laiptai, vedantys į antrą aukštą. Čia, koridoriaus dešinėje, taip pat glaudėsi penkios celės su krosnimis ir dvi vasarinės celės be pečių. Antrajame aukšte taip pat buvo įvairių

ūkinių patalpų – kambarys, skirtas susidėti įvairiems daiktams, virš refektorijaus – sandėliukas laikyti mėsai. Priešingoje šiam sandėliukui pusėje buvo išsidėsčiusios dar dvi celės ir svečių kambarys.

Iš antro aukšto vedė laiptai į fur tą arba bažnyčią. Nors ši formulotė dokumente turėtų reikšti, kad senasis vienuolynas taip pat tiesiogiai jungėsi su bažnyčia, tačiau 1797 m. majoro Ančikovo ir kituose tuo laikotarpiu sudarytuose Kauno miesto planuose matyti, kad vadinamąją L raidės formą sudarė du atskiri pastatai šalia vienas kito (il. 69–70). Tad minėti laiptai, iš vienuolyno vedantys į fur tą bei bažnyčią, turėjo būti arba atviroje vietovėje, arba pastatus jungianti galerija plane nepažymėta. Taip pat neaišku, ar iš fur tos, kuri buvo pristatyta prie pat bažnyčios ir vienu galu glaudėsi prie apsidės pietinės pusės, buvo patenkama tiesiai į bažnyčią. Pastarasis variantas įmanomas, nes toje vietoje ir šiandien yra praėjimas (iš presbiterijos patenkama į XIX a. pristatytą galeriją).

Fur ta buvo skirta lankytis pasauliečiams. Dėl nerišlaus ir sunkiai įskaitomo aprašymo nelengva susidaryti tikslių vidaus erdvės vaizdą, tačiau aišku, kad pagrindinė patalpa čia buvo svetainės funkciją atliekantis kambarys (*parlatorium*). Iš pradžių buvo patenkama į prieškambarį akmeninėmis grindimis, jame stovėjo suolas, buvo durys su grotelėmis pasikalbėjimui. Užėiti į vidų kviesta specialiai tam įrengtu varpeliu. Lankytojams eiti leista tik iki tam tikros ribos. Svetainė buvo atskirta medinėmis grotelėmis. Patalpos buvo skirtos ne tik bendravimui su lankytojais: patalpoje susirinkdavo praleisti laisvalaikio (*do bawienia sie*) vienuolyno gyventojos, matyt, mokinės¹⁸³. Svetainės grindys buvo iš medinių lentų, šviesa čia patekdavo pro du didesnius baltos stiklo langus ir du mažesnius apvalius iš galo. Sienas kukliai puošė senas „Švč. Trejybės“ paveikslas ir medžio drožybos fragmentai viršuje, buvo keletas paprasto darbo kryžių.

XVIII a. pabaigos aprašymas rodo, kad vienuolyne tuo metu galėjo gyventi apie trylika seserų, kelios novicės ir keletas mokinių. Vienintelė mūrinė celė buvo abatės, tad jos gyvenimo sąlygos buvo kiek išskirtinės. Nors vienuolynas kontempliatyvus, itin uždaro pobūdžio, jame kartu gyveno ir pasaulietės – kandidatės į naujokyną,

¹⁸¹ Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno vizitacijos aktas, 1813, op. cit., l. 236.

¹⁸² Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno inventorių, 1797, op. cit., l. 1–4.

¹⁸³ Ten pat, l. 3.

69–70. Kauno plano, sudaryto majoro Ančikovo, fragmentai, kur matomas pažymėtas Kauno benediktinių vienuolynas. 1797

jos vienuolyne gaudavo minimalų išsilavinimą. Tokios mokyklos moterų vienuolijose, taip pat ir Kauno benediktinių, egzistavo visą LDK laikotarpį. Mokinių gyvenimas klauzūroje buvo apibrėžtas Vilniaus vyskupo K. K. Bžostovskio bažnytinės teisės rinkinyje, skirtame moterų vienuolijoms¹⁸⁴.

Vienuolyne buvo visos sąlygos, tenkinančios minimalius (ir daugiau) seserų pragyvenimo poreikius tuometiniu laikotarpiu. Patalpos buvo apšildomos, vienuolės turėjo maisto sandėlius. Neabejotina, kad šalia esančiame darže ir sode jos užsiaugindavo vaisių ir daržovių. 1796 m. J. E. De Vitės plane matyti, kad už vienuolyno nuo šiaurės rytų iki pietrytinės dalies driekėsi sodas¹⁸⁵. Vienuolyno teritorijoje buvo ir kitų gyvenamosios bei ūkinės paskirties pastatų,

¹⁸⁴ Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 75.

¹⁸⁵ Sabakonienė B., op. cit., l. 21.

kurių reikėjo pagrindiniams poreikiams: tarnų namas, virtuvė, kepykla, pirtis, tvartas, senas bravoras, svirnas, ledainė, šulinys¹⁸⁶. Pastatai koncentravosi už bažnyčios šalia vienuolyno, daugiausiai šiaurės rytų dalyje. Vienuolėms ūkyje pagelbėdavo gausus tarnų būrys¹⁸⁷.

Vienuolyno teritorijoje esančiuose pastatuose pasauliečiai ne tik darbavosi, bet, kaip minėta, ir gyveno. Iš XVIII a. pabaigos aprašymo sužinoma, kad įėjus pro vartelius iš miesto pusės (dabartinės Šauklių gatvės) kairėje pusėje stovėjo medinis namas (vadintas dvareliu), kuriame kambarius nuomojo našlė Čukovičova (*Czukowiczowa*)¹⁸⁸ ir Jonas Voronovičius (*Jan Woronowich*)¹⁸⁹. Pinigai už šią nuomą buvo vienas seserų pajamų šaltinių. Pastatas aprašomuoju laikotarpiu jau buvo senas ir jam reikėjo remonto. Dešinėje tų pačių vartų pusėje buvo dar vienas, naujas, namas, kurį savo lėšomis pastatė ponija Domeikovna (*Domeykowna*), turėjusi teisę jame gyventi be jokio mokesčio, o po mirties pastatas turėjo atitekti benediktinėms¹⁹⁰. Įėjus pro taip vadintus Vilniaus vartus (*Brama Wilenska*; iš dabartinės Benediktinių gatvės pusės) dešinėje stovėjo namelis, kuriame gyveno zakristijonas, kairėje pusėje buvo tarnų namas.

Šioje teritorijoje, be abejo, buvo riba, kurios negalėjo peržengti pasauliečiai, kaip išsireiškta dokumente, „žydai ir kiti žmonės“¹⁹¹. Vienuolyno kiemą nuo likusios dalies skyrė spyna rakinami varteliai, už kurių jau buvo klauzūra. Į klauzūrinę dalį pateko pora statinių su būtines paskirties patalpomis – virtuve, kepykla, drabužine (*vestiarnia*), ledaine.

Žvelgiant estetiniu aspektu, akivaizdu, kad visi šie gyvenamieji ir ūkiniai statiniai ansamblio teritorijos erdvei grožio nepridėjo. Namai statyti praktiniais tikslais, statybos, be abejo, priklausė ir nuo finansinių galimybių. Galvoti apie harmoningą teritorijos vientisumą buvo sudėtinga, o kartais gal ir nesistengta: XVIII a. pabaigoje

¹⁸⁶ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1797, op. cit., l. 2–3.

¹⁸⁷ Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 197–198.

¹⁸⁸ Kasmet vienuolynui mokėjo 20 rublių. Žr. Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1797, op. cit., l. 1.

¹⁸⁹ Ten pat, l. 1.

¹⁹⁰ Ten pat, l. 1.

¹⁹¹ Ten pat, l. 2.

naujas Domeikovnos namas pastatytas erdvėje tarp tvoros ir vakarinio bažnyčios frontono, tad turėjo užgožti ir taip nedidelį plotą, reikiamą apžvalgai. Visi kiti pastatai, įskaitant ir vienuolyną, XVIII a. pabaigoje jau buvo seni, griūvantys, jiems reikėjo remonto. Nesunku įsivaizduoti, kad nedidukė gotikinė bažnyčia buvo apsupta suklypusių, susigrūdusių pastatų. Šią teritoriją į bendrą visumą jungė aplink juosianti mūro tvora, dengta čerpiniu stogeliu. Tvora iš išorės kažkiek turėjo dengti vidinę šventoriaus ir vienuolyno kiemo erdvę.

Mūrinio vienuolyno statyba

XIX a. pradžioje vienuolyno pastatas buvo avarinės būklės, tačiau užsiimti statybomis neskubėta, todėl 1813 m. vizitacijos akte aprašyta situacija išliko dar keletą metų, informacija apie prastą būklę pakartota 1817 m.¹⁹² ir 1818 m.¹⁹³ dokumentuose. 1819 m. pastatą galiausiai sugriovė audra¹⁹⁴. Dėl tokios padėties aplaidumu buvo apkaltinta abatė Teresė Elena Pžeciševskytė, kuri 1818 m. faktiškai nušalinta nuo pareigų, tačiau oficialiai, matyt, jas ėjo dar iki 1820 m. pabaigos (pasirašinėjo dokumentus). Vietoj jos vienuolyno administratore, o vėliau ir vyresniąja paskirta Bogumila Skolastika Fergisaitė¹⁹⁵. Tais pačiais metais pradėta ruošti pokyčiams. Pirmiausiai reikėjo išspręsti seserų benediktinių laikino apgyvendinimo problemą. Jau buvo užsiminta, kad dalis vienuolių buvo išsiųstos pas Vilniaus benediktines, kitos – į Nesvyžių. Kaune likusią priore Bogumilą Skolastiką Fergisaitę kartu su dar viena vienuole benediktine nutarta apgyvendinti ir išlaikyti pas Kauno bernardines, o trečią vienuolę išsiųsti pas Vilniaus benediktines¹⁹⁶.

Yra išlikusių su vienuolyno statybomis susijusių duomenų, kurie iki šiol mažai nagrinėti. Toliau aptariamos vienuolyno statybos aplinkybės, eiga. 1820 m. balandžio 15 d. vienuolyno statybai prižiū-

rėti buvo sudarytas Ekonominis komitetas ir numatyta jo sudėtis. Komitetą sudarė trys asmenys (dvasininkai) – augustinų vienuolyno prioras ir Kauno parapijos kuratorius Korickis (*Korycki*), Kauno basųjų karmelitų prioras Mauricijus Pčiskis (*Maurycij Pezyccki*) ir Kauno dominikonų prioras Tomas Paškevičius (*Tomasz Paszkiewicz*)¹⁹⁷.

Išlikusiame Komiteto steigimo rašte pateikiama detalių, susijusių su naujojo vienuolyno statyba. Komitetui pavesta šaukti posėdžius ir atitinkamoje knygoje raštu fiksuoti visą su statybomis susijusią veiklą. Numatytas ir lėšų šaltinis šiam reikalui: nutarta išnuomoti toliau nuo Kauno esančius Paštuvos ir Kvesų palivarkus, o šalia Kauno esantį mažesnę Petrašiūnų palivarką, pavedant jį ekonomui, palikti Komiteto valdžioje. Visas iš įvairių šaltinių (Kauno benediktinių fundušių – kraitinių pinigų, dviejų palivarkų nuomos, Petrašiūnų palivarko) surinktas lėšas reikėjo laikyti užrakintas. Jas turėjo prižiūrėti trys nurodyti Komiteto asmenys, kurie, kaip minėta, viską privalėjo fiksuoti knygoje ir patvirtinti savo parašais. Gauti pinigai turėjo būti naudojami statybų reikalams: kaip nurodyta rašte, apmokėti architektui ir tiesiogiai su statyba susijusioms reikmėms (suvežti akmenis, padaryti pamatus ir t. t.).

Neaišku, kokia buvo reali Komiteto veikla, nes vienuolyno statybos ir su ja susijusius piniginius reikalus faktiškai prižiūrėjo dominikonai. Iš pradžių prižiūrėtoju buvo paskirtas Bresto kanauninkas, Kauno altarista Pranciškus Sidoravičius (*Francisk Sidorowicz*), tačiau dėl silpnos sveikatos jis šių pareigų atsisakė. Vietoj jo 1822 m. gegužės 18 d. atsakingu paskirtas Kauno dominikonų prioras T. Paškevičius, kuris 1822 m. praktiškai visus šiuos reikalus pavedė tvarkyti benediktinių kapelionu ir administratoriumi paskirtam kunigui Julijonui Labašauskiui (*Julian Labaszewski*). Šis aktyviai viskuo ir rūpinosi¹⁹⁸, gerai užsirekomendavo, tad po kelerių metų, 1825 m. balandžio 18 d. jam oficialiai pavesta pilna atsakomybė prižiūrėti vienuolyno statybas, t. y. atlikti tas funkcijas, kurios buvo numatytos Komitetui: fiksuoti knygoje visas pajamas bei išlaidas, raportuoti apie tai, kaip atgaunami pinigai iš įvairių šaltinių, ir kita¹⁹⁹.

¹⁹² Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1817, op. cit., l. 170.

¹⁹³ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1818, LVIA, op. cit., l. 648.

¹⁹⁴ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858, op. cit., l. 4.

¹⁹⁵ Abačių ir vyresniųjų sąrašą žr. Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 334–335 (2 priedas).

¹⁹⁶ Raštas dėl Kauno benediktinių vienuolyno namo statybos komiteto sudarymo ir veiklos, 1820 04 15, MAB, f. 38-47/1, l. 21.

¹⁹⁷ Ten pat, l. 21–22.

¹⁹⁸ Bičiūnas V., Kaunas 1030–1930, op. cit., p. 209.

¹⁹⁹ Raštas dėl Kauno benediktinių vienuolyno namo statybų reikalų perdavimo Labašauskiui, 1825 04 18, MAB, f. 38-48, l. 5; Bičiūnas V., Kaunas 1030–1930, op. cit., p. 209.

Vienuolynas buvo statomas pagal Lensy pateiktą projektą, jam prižiūrint ir statybos darbus²⁰⁰. Pagal kontraktą komitetas architektui turėjo sumokėti tris šimtus rublių. Pinigus numatyta mokėti dalimis statybų metu kasmet po penkiasdešimt rublių, keturiasdešimt kapeikų, o likusią sumą atiduoti pasibaigus visiems darbams. Apie architektą Lensy beveik nėra informacijos, dokumentuose tik užsiminta, kad jis dirbo mokytoju Kaune²⁰¹.

1820 m. liepos 5 d. abatė Elena Pžeciševskytė su mūrininkų ir dailidžių dirbtuvių meistras Mykolu Kaminskiu ir Juozapu Benderavičiumi sudarė sutartį, pagal kurią jie įsipareigojo pagal jiems pateiktą projektą pastatyti vienuolyno namą už du šimtus šešiasdešimt sidabro rublių²⁰². Sutarties detalės suteikia papildomos informacijos, kaip turėjo atrodyti vienuolynas: pastatas turėjo būti dešimties su puse sieksnių²⁰³ ilgio ir penkių sieksnių pločio, prie vieno fasado (šiaurinės sienos – *aut. past.*) planuotas nedidelis priestatas – prieškambaris, plytomis grįstomis grindimis. Dokumente taip pat nurodomas patalpų išplanavimas, jų tipas ir skaičius, langų, durų skaičius: numatytos penkios atskiros celės, iš kurių viena turėjo būti didesnė, su dviem langais, kitos mažesnės su vienu langu, durimis į koridorių, lentinėmis grindimis; suplanuotos patalpos ūkinėms reikmėms – du sandėliukai su lentinėmis grindimis bei langeliais šviesai; vienuolyne ketinta statyti tris švediškas koklines krosnis (vienas pečius turėjo apšildyti dvi celes); virš čerpinio stogo turėjo iškilti du kaminai. Iki šoninių bažnyčios durų turėjo būti pastatytas koridorius su čerpiniu stogu. Meistrai taip pat įsipareigojo išmūryti penkis ar šešis stulpus tvorai.

Vienuolynas savo ruožtu pasižadėjo tiekti medieną, plytas, kalnes, žvyrą, vandenį, koklius. Įdomu ir tai, kad sutartyje taip pat numatyta, kad kiekvieną dieną nuo darbų pradžios iki pabaigos meist-

rams bus duodama po gorčių²⁰⁴ degtinės. Tikslus darbų pabaigos terminas nenurodytas, tačiau pageidauta, kad darbai būtų atikti per kuo trumpesnę laiką²⁰⁵.

Akivaizdu, kad sutartyje darbų aprašymas nepilnas, svarbiausias trūkstamas dalykas – antrojo aukšto aprašymas. Veikiausiai M. Kaminskis ir J. Benderavičius išmūrijo tik sutartyje numatytą dalį, savo darbą jie atliko per metus ir 1821 m. rugpjūčio mėnesį su šiais meistras buvo pilnai atsiskaityta²⁰⁶. Nėra aišku, kas toliau tęsė darbus, o vienuolyno sumūrijimo data nurodoma 1825-ieji metai²⁰⁷.

Šaltiniuose ir literatūroje nurodomos net kelios vienuolyno pastatymo datos: 1822, 1825 ir 1829 metai. Dažniausiai dokumentuose ir publikacijose minimi 1825-ieji metai, tačiau 1848 m. vienuolyno kronikoje rašoma, kad mūrinis pastatas pastatytas 1829 metais²⁰⁸. Išsiaiškinti šių dviejų datų atsiradimo priežastis padeda papildomi, nors ir fragmentiški, dokumentai, susiję su darbų eiga. Kaip minėta, 1821 m. rugpjūčio mėnesį pastatas jau buvo sumūrytas, ir su meistras atsiskaityta²⁰⁹. 1823 m. gegužės mėnesį dailidžių dirbtuvių meistras Samuelis Kortas (*Samuel Kortt*) su pagalbininkais ėmėsi visų dailidės darbų: įsipareigojo paruošti stogą čerpių dengimui: sumontuoti gegnes, balkius, taip pat sudėti grindis ir kita²¹⁰. Tai rodo, kad stogą 1823 m. buvo dar tik ruošiamasi dengti. 1825 m. birželį sudaryta sutartis su stalių dirbtuvių meistru Feliksu Ušaku (*Felix Uszak*), kuris turėjo padaryti duris, langų rėmus, o 1827 m. jam buvo papildomai užsakyti ir vienuolyno laiptai²¹¹. 1827 m. vasarį Efraimas Vengeras (*Epfraim Wenger*), taip pat stalių dirbtuvių meistras, įsipareigojo įdėti spynas, langines²¹². Taigi šiuo laikotarpiu pastatas jau buvo sumūrytas, ir vykdyti vidaus įrengimo darbai.

²⁰⁰ Raštas dėl Kauno benediktinių vienuolyno namo statybų reikalų perdavimo Labašauskiui, op. cit., l. 22.

²⁰¹ Kauno altaristos P. Sidaravičiaus sudarytas dokumentų, susijusių su Kauno benediktinių vienuolyno globa, registras, 1822 05 12, MAB, f. 38-47/1, l. 62; sąrašas perduotas Kauno dominikonų priorui T. Paškevičiui, 1822 06 13. Žr. Ten pat, l. 62.

²⁰² Sutartis dėl vienuolyno namo statybos, 1820 09 05, MAB, f. 38-47/1, l. 19.

²⁰³ Sieksnis – senovinis ilgio matavimo vienetas, lygus 1,83 m, didysis sieksnis – 2,84 m. Lietuvoje vartotas iki XX a. pradžios.

²⁰⁴ Gorčius – skysčių ir biralų matas (2,8 – 3 l), tokios pat talpos pintas arba medinis indas.

²⁰⁵ Sutartis dėl vienuolyno namo statybos, 1820, op. cit., l. 19.

²⁰⁶ Sutartis dėl vienuolyno namo statybos (1820 09 05) su įrašais pagal šią sutartį išmokėtus pinigus, 1821, MAB, f. 38-47/1, l. 49.

²⁰⁷ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, RVIA, op. cit., l. 93; Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, LIIR, op. cit., l. 93.

²⁰⁸ Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno kronika, 1848, op. cit., l. 1.

²⁰⁹ Sutartis dėl vienuolyno namo statybos, 1820, op. cit., l. 49.

²¹⁰ Kunigo Julijono Labašauskio raštas dėl Samuelio Korto, 1823 05, MAB, f. 38-47/2, l. 162.

²¹¹ Sutartis su meistru F. Ušaku, 1825 06 04; 1827 04 10 (priešas dėl papildomo susitarimo), MAB, f. 38-48, l. 49.

²¹² Sutartis su meistru E. Vengeru, 1827 02 15, MAB, f. 38-48, l. 46.

Su meistras galutinai atsiskaityta 1831 m., F. Ušakui už įvairius darbus buvo sumokėti du šimtai trisdešimt trys sidabro rubliai, E. Vengerui – šimtas penkiasdešimt septyni, dažytojų cecho meistrui Michalovskiui (*Michalowski*) – šešiasdešimt vienas, Vasilijui Smirnovui (*Wasilij Smirnow*) už įvairius metalo darbus – trys šimtai devyniasdešimt rublių. Taip pat už krosnių pastatymą neįvardytam meistrui vienuolynas sumokėjo du šimtus keturiasdešimt du rublius²¹³.

Akivaizdu, kad statybų, ypač vidaus įrengimo, darbų procesas buvo ilgas. Statybų faktiška pabaiga reikėtų laikyti datą, kai vienuolyne jau įmanoma apsigyventi. 1825–1827 m. šios galimybės dar nebuvo – tuo metu vyko esminiai vidaus įrengimo darbai. Kaip monografijoje jau minėta, dokumentai liudija, kad seserų benediktinių gyvenimas Kaune atgijo 1828–1829 m.: 1828 m. į Kauną sugrįžo seserys U. B. Kibartaitė ir E. A. Arvydaitė, o 1829 m. jau sulaukta naujų pašaukimų. 1830 m. vizitacijos akte jau aprašomas naujas vienuolynas ir bažnyčia su rekonstruotu fasadu²¹⁴. Apibendrinus šiuos duomenis galima patvirtinti, kad vienuolyno sumūrijimo metai yra 1825-ieji, o galutine jo pastatymo data derėtų laikyti minėtoje 1848 m. vienuolyno kronikoje nurodytus 1829-uosius metus.

Koks vienuolyno planas buvo įgyvendintas, atskleidžia vėlesni, tačiau artimo laikotarpio (1830, 1834, 1859 m. ir kt.) dokumentai²¹⁵ bei pats iki šių dienų išlikęs XIX a. struktūrą išsaugojęs pastatas (il. 71). Iš plytų yra išmūrytas dviejų aukštų namas. Pradinis sumanymas, matyt, keitėsi, nes realizuotas pastatas didesnis (ilgesnis) nei nurodyta pradinėje, anksčiau aptartoje sutartyje, – ilgis padidėjo nuo numatytųjų dešimties sieksnių iki dvidešimties, plotis išliko panašus (penki sieksniai). Pietinį fasadą papuošė kuklių neobarokinių

formų frontonas, padalintas į dvi horizontalias, į viršų siaurėjančias lankstyto silueto dalis. Viršutinė dalis užsibaigia pusapvaliu elementu su kryžiumi. Jo plokštumą pagyvina saikingas langų, traukų, menčių ritmas. Nors ir skirtingų stilistikų, šis frontonas dera kartu su gotikiniu bokštu ir gerai apžvelgiamas iš miesto perspektyvos. Jo formos darniai siejasi ir su naujo tuo pačiu metu rekonstruoto (tiksliau, pristatyto) bažnyčios vakarinio frontono siluetu. Visus kitus vienuolyno fasadus ritmingai skaido stačiakampės langų formos (il. 72, 73). Šiaurinis fasadas rekonstruotas XX a. ketvirtajame dešimtmetyje, tačiau, reikia manyti, išlaikė pirmąją ar labai panašią formą (il. 74, apie tai bus kalbama vėliau).

Įėjimas padarytas rytinėje pusėje (*ze strony od wschodu słońca*). Rytinio fasado pirmajame aukšte buvo šeši langai, pro kuriuos į patalpas sklido šviesa. Į vidų buvo patenkama pro trivėres, perline

71. Kauno benediktinių vienuolyno namo pietinis fasadas

²¹³ Mokėjimų kvitas-ataskaita, 1831 01 31, MAB, f. 38-57, l. 3. Sumos dokumente nurodytos su kapeikomis.

²¹⁴ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, RVIA, op. cit., l. 89.

²¹⁵ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, RVIA, op. cit., l. 92; Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, LIIR, op. cit., l. 92; Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1834, op. cit., l. 4–5; Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858, op. cit., l. 4–7. Dalinis dokumentų vertimas ir naujo vienuolyno aprašymas pateikiamas: Legaitė R., op. cit., p. 3–5; Sabakonienė B., op. cit., p. 17–21.

spalva dažytas duris. Vakarinėje pirmojo aukšto dalyje buvo įrengtas refektorijus, trys celės, maisto sandėlis ir drabužinė (*vestiarnia*). Koridoriaus gale esantys nedideli laiptai vedė į antrąjį aukštą, už jų – nedidelis posūkis (*zalamanie*), kur buvo įrengta dviejų kambarių abatės (arba vyresniosios) celė. Gana erdvus pirmasis kambarys turėjo tris langus, tris sienines spintas, jame stovėjo keletas pagrindinių baldų – du staliukai, lova, šešios kėdės, komoda, kabojo šeši įvairaus dydžio paveikslai. Antrasis kambarys mažesnis, jame buvo vienas langas ir keli pagrindiniai baldai.

Už vyresniosios celės nedidelis tiesus koridorius vedė į bažnyčią, chorą. Jis apšviestas pro dešimtį nedidelių langelių patenkančios šviesos. Paėjus kelis žingsnius šiuo koridoriumi – laiptai į antrąjį aukštą, o dar toliau – ir į fur tą.

Antrajame aukšte, kaip ir pirmajame, buvo tokio pat ilgio ir pločio koridorius, jį apšvietė dešimt langų. Čia įrengtos aštuonios celės. Visos gyvenamos vienuolyno patalpos buvo medinėmis grindimis, apšildomos koklinėmis krosnimis.

Minėtas fur tos kambarys buvo nedidelis, su trimis grotuotais langais, joje, kaip ir kitose gyvenamosiose patalpose, stovėjo išmūryta koklinė krosnis. Patalpa buvo atskirta medinėmis grotomis, įrengtomis ant nedidelės mūrinės pakyls ir skiriančios klauzūrinę dalį nuo pasaulietinės. Šiose grotose buvo kelios durys – įeiti nuo dėmklausiu, daktarui ir kitiems. Nuo pasaulietinėje dalyje esančių durų keli laipteliai vedė į plytinių grindų prieškambarį, kuriame buvo du langeliai, čia įtaisytas ir varpelis (duoti ženklą). Iš fur tos buvo patenkama į bažnyčios šventorių.

Vienuolyne taip pat buvo keli tarnų kambariai, du rūšiai, į kuriuos patenkama pro du įėjimus – iš maisto sandėlio ir vienuolyno kiemo. Prieš vienuolyną (rytinę pusę), dešiniau augo sodas, XIX a. viduryje aprašytas kaip jaunas, prieš kelerius metus pasodintas²¹⁶. Kairiau buvo ledainė ir mūrinis vieno aukšto ūkinis pastatas (*Folwark*), į kurį buvo patenkama pro tris įėjimus iš vakarinės pusės. Čia nuo seno įrengtos būtiniausios namų ūkio patalpos – angliško tipo virtuvė (*kuchnia angielska*), kambarys su krosnimi maistui gaminti

²¹⁶ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858, op. cit., l. 5.

72–74. Kauno benediktinių vienuolyno namas

bei stalu, maisto sandėlis, kepykla, taip pat su plytine krosnimi bei dviem stalais, skalbykla, kurioje stovėjo įmūrytas varinis katilas (keturių kibirų talpos²¹⁷) šildyti vandeniui. Pro atskirus įėjimus buvo patenkama į drabužinę ir bravorą, taip pat su didžiuliu, penkiolikos kibirų talpos įmūrytu variniu katilu bei kita reikiama įranga²¹⁸. Einant nuo bravoro vienuolyno vartų link (iš Benediktinių gatvės pusės), dešinėje stovėjo ratinė ir tvartas.

Pro vartus iš miesto gatvės pusės buvo patenkama į bažnyčios šventorių, kairėje stovėjo senas namas, kuriame gyveno benediktinių kapelionas. Jam priklausė keturi kambariai, valgomasis ir du sandėliukai.

Iš pateikto aprašymo ryškėja, kad tiek naujasis seserų gyvenamasis namas, tiek visa vienuolyno aplinkos situacija XIX a. pirmojoje pusėje buvo panaši į XVIII a. pabaigos. Vienuolynas pastatytas toje pačioje vietoje, matyt, atsižvelgiant į ankstesnį planą (il. 75, 76). Įrengtas panašus skaičius celių: XVIII a. pabaigoje vienuolyne buvo apie trylika, 1830 m. minima keturiolika²¹⁹, 1858 m. – dvylika, tad jų skaičius svyruoja nuo dvylikos iki keturiolikos. Vienuolynas jungėsi su bažnyčia, prie kurios buvo pastatytas furtos kambarys, panašiai aprašomas ir 1797, ir 1858 metais. Teritorijoje stovėjo tie patys ūkiniai ir gyvenamieji pastatai, skirtumas tas, kad XIX a. viduryje nutyliama apie zakristijono, Domeikovnos namus, o šalia bažnyčios esančiame pastate (šiaurės vakarų kampe) jau gyveno nebe nuomininkai, bet benediktines aptarnaujantis kapelionas. Aprašytasis vienuolynas su nedideliais pakitimais išliko iki šių dienų.

Pastačius naują gyvenamąjį vienuolyno namą, be abejo, pasikeitė, pagerėjo ir seserų gyvenimo sąlygos. Tačiau visiems kitiems pastatams, taip pat ir bažnyčiai (ir išorei, ir vidui) XIX a. viduryje reikėjo remonto. 1843 m. vienuolynas iš išdo prašė lėšų mūrinės tvoros apie vienuolyną pastatymui, naujų grindų ir langų bažnyčioje sudėjimui,

²¹⁷ Pagal tuometinį skysčių tūrio matą.

²¹⁸ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858, op. cit., l. 6.

²¹⁹ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, RVIA, op. cit., l. 92; Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, LIIR, op. cit., l. 92; Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1834, op. cit., l. 4–5.

75–76. Kauno plano fragmentai, kur matomas pažymėtas Kauno benediktinių vienuolynas. 1847

gyvenamojo namo tarnams, svirno pastatymui²²⁰. Kažkiek lėšų, matyt, buvo gauta, nes 1844–1846 m. laikotarpiu vyko remonto darbai: vienuolynas buvo aptvertas nauja medine tvora (matyt, jos dalis, nes kita dalis buvo mūrinė), bažnyčioje buvo sudėtos naujos grindys, sutvarkyti buvusieji arba įstatyti nauji langai. Atnaujinti arba perdaryti naujai senieji altoriai, vienas – Švč. Mergelės Marijos Nekaltai Pradėtosios – dėl itin prastos būklės buvo pilnai išmontuotas. Padarėta nauja tvorelė prieš presbiteriją, chore vienuolėms melstis pagaminti nauji suolai. Tačiau pinigų nepakako ir daugelis benediktines varginusių problemų dėl finansų trūkumo išliko. Iš 1846 m. abatės s. Aleksandros Gangidaitės raporto vizitatoriui, Vilniaus katedros kanauninkui kun. Herburtui Mamertui, paaiškėja, jog visi mediniai vienuolyno pastatai jau seni ir sunykę, o tarnų namelis visai sugriuvęs. Bažnyčios ir vienuolyno stogai prakiurę, dėl pratekančio vandens nuo mūrų krenta tinkas. Vienuolynas neturi nei kepyklos, nei skalbyklos. Todėl be finansinės paramos benediktinėms sunku toliau išsilaikyti²²¹. Kaip matyti iš 1858 m. inventoriaus, per dešimtį metų situacija pasikeitė – pastatytas mūrinis ūkinis pastatas, kuriame įrengta ir kepykla, ir skalbykla, drabužinė ir t. t.

Nors ir sunkiai, darbai judėjo į priekį. 9-ajame dešimtmetyje vyresnioji Praksedė Julijona Sipavičiūtė vėl ėmėsi bažnyčios remonto organizavimo. 1882 m. birželio 9 d. dėl bažnyčios perdažymo ji sudarė kontraktą su meistru Izraeliu Kurliandskiu: meistras įsipareigojo perdažyti visą bažnyčią iš vidaus bei išorės – sienas, duris, langus, altorių laiptus, tvoreles, amboną, chorą, suolus, zakristiją, kolplyčias, taip pat bažnyčios išorėje, kur reikės, – langus, bokštą, vartus į kapines, duris į sodą ir daržą. Už darbą jam turėjo būti sumokėta 200 sidabro rublių²²². I. Kurliandskis turėjo dirbuotis sparčiai ir viską pabaigti per dvi savaites. Tuo pačiu metu buvo sudaryta sutartis ir su staliumi iš Kėdainių Leizeriu Šeinkeriu, kuris, padedant tarnams, turėjo iš bažnyčios grindų išimti senas plytas ir sudėti visoje bažnyčioje naujas medines grindis. Lentų parūpinti įsipareigojo vie-

²²⁰ S. Aleksandros Gangidaitės raštas, 1843 02 03, MAB, f. 38-109, l. 39.

²²¹ Žinios apie Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno būklę 1845–1846, 1846, LVIA, f. 604-1-9111, l. 8, 9, 10.

²²² Sutartis su meistru Izraeliu Kurliandskiu dėl bažnyčios perdažymo, 1882 06 09, MAB, f. 38-86, l. 1.

nuolynas. Buvo suderėta 40 sidabro kapeikų už kiekvieną kvadratą. Viskas turėjo būti pabaigta taip pat per dvi savaites²²³. Sprendžiant iš sutartyse numatytų darbų apimties, viską atlikti per tokį trumpą laiką buvo neįmanoma, tad darbas arba buvo pradėtas anksčiau, arba baigtas vėliau, arba atliktas skubotai ir vargu, ar kokybiškai.

Taigi XIX a. vyko reikšmingi pokyčiai, kuriuos lėmė ne tiek estetiški, meniniai, kiek praktiniai motyvai: praplėsta bažnyčios erdvė, vakarinis ir pietinis fasadai neteko autentiškos gotikinės išvaizdos. Stambesni bažnyčios remontai ir pertvarkymai dokumentuose užfiksuoti 1844–1846, 1862, 1882 metais. Visą XIX amžių naujos vyresniosios aktyviai rūpinosi Dievo ir savo namais bei siekė įnešti savo indėlį į vienuolyno ir bažnyčios sutvarkymą.

Naujų pamaldumo formų įtaka XIX a. altorių ikonografijai

XIX a. pirmojoje pusėje padėtis interjere išliko panaši, tačiau įvyko keletas pokyčių, susijusių su naujų brolijų įvedimu ir benediktiniško dvasingumo vystymu.

XVIII a. pabaigoje paminėtus šv. Gertrūdos ir šv. Matildos įrenginius presbiterijoje pakeitė nedidelis Švč. Jėzaus Širdies altorius. Šis pokytis neabejotinai yra susijęs su Švč. Jėzaus Širdies kultu, Kauno benediktinių vienuolyne pradėtu praktikuoti nuo XVIII a. vidurio. 1756 m. čia buvo įsteigta Švč. Jėzaus Širdies brolija²²⁴. Šis faktas liudija pakankamai ankstyvą pamaldumo Švč. Jėzaus Širdžiai pasireiškimą Lietuvoje. Kultas Lenkijos ir Lietuvos Respublikoje pradėjo plisti nuo XVIII a. pradžios, dar gerokai prieš oficialų jo patvirtinimą 1765 m. Romoje. Pamaldumą Švč. Jėzaus Širdžiai LDK išplatino Vilniaus seserys vizitietės. Brolijos įsteigimo metai Kauno benediktinių vienuolijoje sutapo su Vilniaus vizitietėlių bažnyčios, kuriai pirmajai Lenkijos ir Lietuvos Valstybėje buvo suteiktas Švč. Jėzaus Širdies titulas, konsekrovimo data. O pati brolija, arba kongregacija,

²²³ Sutartis su staliumi iš Kėdainių Leizeriu Šeinkeriu, 1882 06 11, MAB, f. 38-86, l. 3.

²²⁴ Kaladžinskaitė-Vičkienė A., Kauno benediktinių vienuolynas ir šv. Mikalojaus bažnyčia / Lietuvos vienuolynai. Vadovas, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998, p. 86.

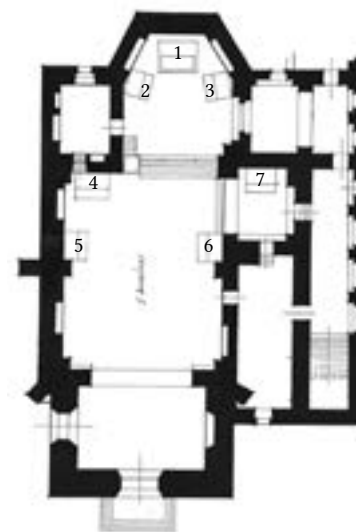
čia įsteigta dar anksčiau – 1719 metais. Tai ankstyviausias kulto pasireiškimas Lietuvoje. Į Vilniaus bažnyčioje veikiančią kongregaciją aktyviai rašėsi įvairių vienuolių ir pasauliečių luomo nariai, taip pat ir Kražių bei Nesvyžiaus benediktinės²²⁵. Šiame kontekste Kauno benediktinės, matyt, atsižvelgusios į spartų pamaldumo populiarumą ir poreikį įsteigė broliją ir pas save. Svarbu pažymėti ir tai, kad Švč. Jėzaus Širdies kulto užuomazgos yra viduramžiuose, o tam reikšmės turėjo būtent benediktinių vienuolės šv. Gertrūdos (1256–1302) vizija²²⁶. Tad benediktinių pamaldumas Švč. Jėzaus Širdžiai turi ir tiesioginių sąsajų su jų vienuolija.

Brolija buvo įsteigta XVIII a. viduryje, tačiau amžiaus pabaigoje Šv. Mikalojaus bažnyčioje dar nebuvo specialaus altoriaus Švč. Jėzaus Širdies brolijos reikmėms. Jis pirmą kartą lakoniškai paminėtas 1813 m. inventoriuje²²⁷. Tikėtina, kad altoriuje jau tuomet kabėjo iki šių dienų išlikęs to paties titulo XIX a. paveikslas.

1845 m. įvyko pokyčiai, susiję su Kauno dominikonų vienuolyno uždarymu. Tų pačių metų spalio 1 d. dominikonų ordino Šv. Angelo Sargo provincijos vikaro, teologijos daktaro Raimundo Stasiulevičiaus leidimu į Kauno benediktinių konventą perkelta Rožinio Švč. Mergelės Marijos ir Jėzaus Vardo arkibrolija²²⁸. Šio pamaldumo atsiradimas Kauno vienuolijoje, išskyrus kulto reikšmę ir populiarumą, neabejotinai yra nulemtas ilgalaikio benediktinių bendradarbiavimo su Kauno dominikonais, kurie nuo XVII a. dalyvaudavo amžinų įžadų priėmimo apeigose, buvo kapelionais, klausėsi benediktinių išpažinčių²²⁹. 1845 m. Kauno dominikonų vienuolynas ir bažnyčia buvo uždaryti. Dalis šios vienuolijos turto buvo perduota Kauno benediktinėms. Seserims atiteko dalis paveikslų: „Rožinio Švč. Mergelės

lės Marijos“, „Šv. Dominyko“, „Šv. Vincento“, „Šv. Tomo Akviniečio“, „Švč. Jėzaus Vardo“ atvaizdai, taip pat mažesnieji „Šv. Kotrynos“, „Šv. Rožės Limietės“, „Kristaus, vainikuoto erškėčiais“ (*Ecce Homo*), „Šv. Magdalenos“ paveikslai. Be altorinių tapybos darbų, buvo perduoti ir įvairūs liturginiai reikmenys: du kielikai, procesijų altorėlis, dvi klausyklos, sidabrinis smilkytuvas, velykinio Kristaus kapo dalys, šeši arnotai, aštuonios vėliavos ir kt.²³⁰

Kauno dominikonų 1817 m. vizitacijos aktas atskleidžia minėtųjų kūrinių ankstesnę buvimo vietą: didžiajame altoriuje buvo senas Dievo Motinos atvaizdas (tačiau jis neminimas tarp perduotų); šio įrenginio kairėje stovėjo Švč. Jėzaus Vardo altorius su to paties titulo paveikslu, kuriame nutapytas Vaikelis Jėzus, dešinėje rankoje laikantis pasaulio rutulį, kairėje – kryžių, jo figūra dengta sidabriniais paaukuotais aptaisais, viršutiniame tarpsnyje įkomponuotas šv. Kotrynos Sienietės atvaizdas; greta buvo koplyčia, kurioje – Šv. Dominyko altorius ir to paties titulo paveikslas jame, koplyčioje kabėjo ir benediktinėms perduotas šv. Vincento Ferero atvaizdas;

Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios altoriai XIX amžiuje

1. Švč. Mergelės Marijos
2. Švč. Jėzaus Širdies
3. Šv. Skolastikos
4. Šv. Mikalojaus
5. Šv. Benedikto
6. Šv. Marijos Magdalenos
7. Švč. Mergelės Marijos

²²⁵ Valinčiūtė R., Pamaldumas Švč. Jėzaus Širdžiai XVIII a. Lietuvoje / Logos, nr. 43, 2005, p. 190–191.

²²⁶ Šv. Gertrūda patyrė tokį regėjimą: prigludusi prie Jėzaus šono žaizdos šventoji išgirdo Išganytojo širdies plakimą. Šv. Gertrūda paklausė šv. Jono Evangelisto, kodėl jis, jei taip pat girdėjo tą džiaugsmingą plakimą Paskutinės Vakarienes metu, niekad neprabilo apie tai. Apaštalas atsakė, jog ši žinia yra skirta ateinančioms kartoms. Žr. Valinčiūtė R., op. cit., p. 187.

²²⁷ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1813, op. cit., l. 234.

²²⁸ Raimundo Stasiulevičiaus raštas, leidimas turėti Švč. Rožinio broliją, 1845 10 01, KBA, f. 7-1-3, l. 1.

²²⁹ Drungilienė G., Kauno ir Kražių benediktinių įžadų aktai (XVII a.–XIX a. 2 pusė) / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius, 2008, p. 105.

²³⁰ Kauno dominikonų vienuolyno daiktų, perduotų Kauno benediktinėms, sąrašas, 1845 05 16, MAB, f. 38-111, l. 38.

didžiojo altoriaus dešinėje stovėjo analogiškas kairiajam Rožinio Švč. Mergelės Marijos altorius, kuriame įkomponuotas senas Rožinio Dievo Motinos atvaizdas, dengtas sidabrinu aptaisu, virš jo – šv. Rožės Limietės paveikslas; greta taip pat buvo koplyčia ir du altoriai jame – Šv. Jackaus ir Šv. Tomo Akviniečio²³¹. Visi šie kūriniai nuosekliai atspindi dominikonų dvasingumo akcentus.

Minėtas 1846 m. abatės A. Gangidaitės raportas atskleidžia, jog perduoti dominikonų kūriniai netrukus buvo pritaikyti benediktinių reikmėms: didžiojo altoriaus antrajame tarpsnyje įkomponuotas „Švč. Jėzaus Vardo“ atvaizdas, virš Šv. Benedikto altoriaus patalpinatas „Šv. Kotrynos“ paveikslas, Šv. Mikalojaus altoriaus viršuje įmontuotas kūriny, vaizduojantis Rožinio Švč. M. Mariją, Šv. Marijos Magdalenos – „Šv. Rožės Limietės“ atvaizdas. Švč. Mergelės Marijos Nekaltai Pradėtosios altorius, stovėjęs greta Šv. Mikalojaus, buvo išmontuotas kaip visai sunykęs ir nenaudojamas²³² (1 lentelė).

1 lentelė

Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių paveikslai 1846 m. duomenimis

Altorius	Pirmojo tarpsnio atvaizdas	Antrojo tarpsnio atvaizdas
Didysis Švč. Mergelės Marijos	Rožinio Švč. Mergelė Marija	Švč. Jėzaus Vardas*
Švč. Jėzaus Širdies	Švč. Jėzaus Širdis (XIX a. I p.)	Neminimas
Šv. Skolastikos	Šv. Skolastika (XVIII a. II p.)	Neminimas
Šv. Mikalojaus	Šv. Mikalojus (XIX a., pertapytas pagal XVII a. II p. kompoziciją ?)	Rožinio Švč. Mergelė Marija
Šv. Benedikto	Šv. Benediktas (XVIII a. II p.)	Šv. Kotryna
Šv. Marijos Magdalenos	Jėzaus Apraudojimas (XVII a. pr.)	Šv. Rožė Limietė
Švč. Mergelės Marijos (koplyčioje)	Švč. Mergelė Marija Angeliškoji (XIX a. ?)	Neminimas

*Paryškinti 1845–1846 m. į altorius įkomponuoti iš uždaryto Kauno dominikonų vienuolyno perimti kūriniai. Jų sukūrimo amžius atskirai netirtas, todėl datavimas nepažymėtas.

²³¹ Kauno dominikonų vienuolyno vizitacijos aktas, 1817, LVIA, 694-1-3662, l. 31.

²³² Specialios žinios apie Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno įgytus ir išvežtus daiktus nuo 1844 iki 1846 m., 1846, MAB, f. 38-112, l. 3–4; LVIA, f. 604-1-9111, l. 8–10.

Analizuojant dokumentus pastebėtas neatitikimas: perduotų kūrinių sąrašė Rožinio Dievo Motinos paveikslas yra paminėtas tarp didesnio formato atvaizdų. Tačiau A. Gangidaitės raporte atsispindi, kad šio titulo atvaizdas įkomponuotas Šv. Mikalojaus altoriaus antrajame tarpsnyje. Tai reiškia, kad kūriny nebuvo didelis. Apie didžiojo altoriaus pirmojo tarpsnio kūrinių neužsiminta. Šaltiniai liudija, kad XIX a. jame buvo Rožinio Švč. Mergelės Marijos atvaizdas. Šis titulas šiame altoriuje pirmą kartą minimas tik 1850 m., iki tol XIX a. dokumentuose atvaizdas čia buvo įvardijamas kaip Švč. Mergelės Marijos Paguodos, tačiau toks pavadinimas neatspindi konkretaus ikonografinio tipo. Beveik neabejotina, jog didžiajame bažnyčios altoriuje jau penktojo dešimtmečio viduryje kartu su kitais iš dominikonų perimtais paveikslais įkomponuotas ir Rožinio Dievo Motiną vaizduojantis kūriny. Šią versiją patvirtina ir tai, kad dominikonų platinamas Rožinio Švč. Mergelės Marijos pamaldumas glaudžiai siejosi su Švč. Jėzaus Vardo kultu, bažnyčiose abiejų ikonografinių tipų atvaizdai labai dažnai derinti kartu atskiruose altorių tarpsniuose (arba būta dviejų atskirų altorių), nešiojamuose altorėliuose²³³. Tai gali iliustruoti ir Kauno dominikonų bažnyčios atvejis: čia, kaip minėta, abipus didžiojo altoriaus stovėjo du analogiškos struktūros įrenginiai, kuriuos puošė aptariamų titulų atvaizdai. „Švč. Jėzaus Vardo“ paveikslas, kaip matėme, buvo įkomponuotas ir Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios didžiojo altoriaus antrajame tarpsnyje, virš „Rožinio Dievo Motinos“ atvaizdo. Taigi čia vėl pakartotas būdingasis derinys.

Apibendrinant galima teigti, jog svarbiausia XIX a. penktojo dešimtmečio altorių kūrinių atnaujinimo pasekmė yra ta, kad bažnyčios ikonografinėje programoje benediktinių dvasingumo aspektai persipynė su dominikonų. Tokią situaciją lėmė naujos brolijos įsteigimas, skubus poreikis prisitaikyti prie naujų aplinkybių.

²³³ Valinčiūtė R., Jėzaus Kristaus ikonografija Lietuvos baroko altorių tapyboje [humanitarnių mokslų daktaro disertacija], Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2006, p. 129.

Sesers Sofijos Glembauskaitės pertvarkymų reikšmė

Aptarti pasikeitimai galėjo būti kritikuotini ir ne visai priimtini dėl benediktinių vienuolijos dvasingumo, regulos specifikos, nes palyginti greitai, jau 1862 m., altorių kūriniai buvo dar kartą pertvarkyti labiau akcentuojant benediktinišką dvasingumą. Antra vertus, jau nuo 1850 m. dokumentuose fiksuota, kad visi paveikslai altoriuose seni, o kai kurie – ir suplyšę²³⁴. Tad juos jau buvo būtina restauruoti. Minėtais metais vėl vyko bažnyčios interjero atnaujinimo darbai – vidus išvalytas ir išbalintas, altoriai perdažyti bei paauksuoti, atnaujinti (*odmalowany*) paveikslai. Pastarąjį darbą atliko tapytojas Ignatas Sezenovskis²³⁵. Už visą darbą jam buvo sumokėta 620 sidabro rublių ir 40 grašių²³⁶. Jis dirbo beveik prie visų kūrinių, išskyrus „Jėzaus Apraudojimo“ ir koplyčios altoriaus. Altoriai bei kūriniai juose atsispindi žemiau pateiktoje lentelėje (2 lentelė).

Nėra paprasta atsakyti, kokius kūrinius dailininkas galėjo nutapyti pats, tačiau remiantis turimomis žiniomis bei vizualiniu palyginimu galima apie tai pasvarstyti. Nekyla abejonių, kad tik atnaujinti buvo šie didieji altorių kūriniai: „Švč. Jėzaus Širdies“, „Rožinio Švč. Mergelės Marijos“, „Šv. Skolastikos“, „Šv. Benedikto“, taip pat mažesnis „Švč. Jėzaus Vardo“, nealtorinis „Šv. Dominyko“ atvaizdas. Minėti kūriniai bažnyčioje atsirado žymiai anksčiau nei dirbo I. Sezenovskis.

Antriesiems altorių tarpniams naujai buvo pritaikyti „Kristaus, vainikuoto erškėčiais“ (*Ecce Homo*) (il. 77), „Šv. Margaritos“ (il. 78)²³⁷, „Čenstakavos Dievo Motinos“, „Šv. Benedikto, liepiančio šv. Maurui gelbėti šv. Placidą“ (il. 79) atvaizdai, taip pat „Veraikonas“ (il. 66).

²³⁴ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1850, op. cit., l. 36; Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1858, op. cit., l. 2.

²³⁵ Kaladžinskaitė-Vičkienė A., op. cit., p. 87; Žinios apie Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios atnaujintus paveikslus ir apmokėjimą dailininkui Ignotui Sezenovskui, 1862, MAB, f. 38-28, l. 7.

²³⁶ Ten pat, l. 7.

²³⁷ Ši šventoji dėl labiau specifinių atributų trūkumo kartais vadinama šv. Agota, šv. Elena. Minėtuose XIX a. dokumentuose ji įvardijama kaip šv. Margarita. Pastaroji versija tiksliausiai atitinka šventosios ikonografiją: šv. Margarita Antiochietė buvo mergelė kankinė, gyvenusi III a. pabaigoje. Ji vaizduojama kaip jauna moteris su vainiku (karūna, perlų vėrinium), rankose beveik visuomet laikanti palmės šakelę ir kryžių. Kauno benediktinių paveiksle šv. Margaritai

Du pastarieji kelia klausimų. „Veraikonas“ yra datuojamas XVII a. ir, manoma, nuo tada buvęs Šv. Marijos Magdalenos altoriuje. Tačiau dokumentuose pirmą kartą jis paminėtas tik 1862 metais. Abatės A. Gangidaitės 1846 m. raportas liudija, jog minėto altoriaus antrajame tarpsnyje kabėjo „Šv. Rožės Limietės“ atvaizdas. Apie tai, koks kūrinyje ten buvo anksčiau, nėra jokių žinių.

Kūrinyje, vaizduojantis „Šv. Benediktą, liepiantį šv. Maurui gelbėti šv. Placidą“, datuojamas XVIII amžiumi²³⁸. Tačiau, kaip ir „Veraikonas“, kūrinyje niekad anksčiau nebuvo minėtas, o A. Gangidaitės raportas rodo, kad kiek anksčiau Šv. Benedikto altoriaus antrajame tarpsnyje taip pat buvo įmontuotas kitas – „Šv. Kotrynos“ – paveikslas. Abu darbai skiriasi stilistiškai, skirtinga yra ir atlikimo maniera,

2 lentelė

Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių paveikslai 1862 m. duomenimis

Altorius	Pirmojo tarpsnio atvaizdas	Antrojo tarpsnio atvaizdas
Didysis Švč. Mergelės Marijos	Rožinio Švč. Mergelė Marija	Švč. Jėzaus Vardas
Švč. Jėzaus Širdies	Švč. Jėzaus Širdis (XIX a. I p.)	Jėzaus, vainikuotas erškėčiais, arba <i>Ecce Homo</i> (XIX a.)
Šv. Skolastikos	Šv. Skolastika (XVIII a. II p.)	Šv. Margarita (XIX a.)
Šv. Mikalojaus	Šv. Mikalojus (XIX a., pertapytas pagal XVII a. II p. kompoziciją (?))	Čenstakavos Dievo Motina (XIX a.)
Šv. Benedikto	Šv. Benediktas (XVIII a. II p.)	Šventieji Benediktas, Placidas ir Mauras (XVIII a., dokumentuose pirmą kartą paminėtas tik 1862 m.)
Šv. Marijos Magdalenos	Jėzaus Apraudojimas (XVII a. pr.)	Veraikonas (XVII a. pab., dokumentuose pirmą kartą paminėtas tik 1862 m.)
Švč. Mergelės Marijos (koplyčioje)	Angeliškoji Švč. Mergelė Marija (XIX a. ?)	Neminima

Paryškinti paminėti nauji kūriniai.

virš galvos dar nutapytas balandis, Šv. Dvasios simbolis. Tai siejasi su pasakojimu apie šventosios kankinystę, kai ji buvo įkišta į ledinio vandens statinę, bet atsikrėjęs balandis palaimino vandenį ir dar kartą ją pakrikštijo. Žr. Krikščioniškosios ikonografijos žodynas, p. 182; Lanzi F. ir G., Šventieji globėjai ir jų simboliai, p. 92.

²³⁸ Kūrinių atributavo Kristina Sabaliauskaitė.

77. Kristus su erškėčių vainiku
(*Ecce Homo*). XIX a.

78. Šv. Margarita. XIX a.

todėl manytina, kad šiuos atvaizdus I. Sezenovskis turėjo tik atnaujinti. Ar jie šioje bažnyčioje buvo ir anksčiau ir galbūt dėl kokių nors priežasčių (pavyzdžiui, prastos būklės) kažkada išmontuoti, o vėliau vėl sugražinti, belieka tik spėlioti. Apskritai altorių antrųjų tarpinių kūrinių, išskyrus didžiojo ir koplyčios, pradėti minėti tik nuo 1846 metų.

„Kristaus, vainikuoto erškėčiais“ (*Ecce Homo*), „Šv. Margaritos“ kūrinių stilistika būdinga XIX amžiui. *Ecce Homo* yra barokinio Guido Reni'o (1575–1642) kūrinio, sukurto 1640 m., interpretacija. Iš pirmo žvilgsnio, regis, jog tai to paties autoriaus darbai – abu yra biustiniai portretai, įkomponuoti neutraliame fone, vienodas kūrinių formatas. Tačiau atidžiau pažvelgus matyti, jog Kristaus atvaizdas nutapytas subtiliau, ryškus šviesos ir šešėlių kontrastas, daug dėmesio skirta plaukų sruogų modeliavimui. Šv. Margaritos portreto tapybos maniera mažiau detali, nėra tokios ryškios šviesotamsos, plaukai taip pat modeliuoti paprasčiau, nors ir šis atvaizdas pasižymi įtaigiai išreikšta vidine būsena. Tačiau teigti, jog tai to paties dailininko darbai, negalima.

„Šv. Mikalojaus“ kūrinys arba pertapytas, arba naujai nutapytas pagal ankstesnę kompoziciją, kuri sukurta ne vėliau kaip 1770 m.,

79. Šv. Benediktas liepia šv. Maurui gelbėti šv. Placidą. XVIII a.

kai atvaizdui buvo pritaikytas aptaisas, atitinkantis dabartinę šventojo figūrą.

Kalbant apie altorių antruosius tarpsnius reikia paminėti ir „Čenstakavos Dievo Motinos“ paveikslą. Kūrinys priklauso bizantinio tipo, ikononių bruožų turinčiai Marijos atvaizdų grupei. Meniniu požiūriu jis neturi didelės vertės, tačiau svarbu tai, kad tapyba taip pat labai skiriasi nuo likusių darbų.

Lyginant paveikslus tarpusavyje ryškėja, kad visi jie pakankamai skirtingi, tad pagrindinė I. Sezenovskio užduotis buvo darbus tik atnaujinti, restauruoti, o ne juos nutapyti.

Aptarti pasikeitimai rodo, kad bažnyčioje atsirado daugiau benediktinišką dvasingumą atspindinčių kūrinių, nors didžiajame altoriuje išliko ir Rožinio Dievo Motinos atvaizdas, platinamas dominikonų. Šiuos pertvarkymus organizavo sesuo S. Glembauskaitė. Jos atliktu darbu labai džiaugėsi vyskupas Motiejus Valančius, kuris 1862 m. sausio 30 d. laiške iš Varnių rašė, jog abatė bažnyčią sutvarkė taip, jog ji tapo pavyzdžiu kitoms Kaune esančioms bažnyčioms. Jis taip pat pabrėžė, jog dabar, t. y. valdant seseriai Sofijai, vienuolynas tvarkomas pilnai šv. Benedikto regulos dvasioje²³⁹.

XX amžiuje iki 1938–1940 m. rekonstrukcijos buvo surašyti keli išsamūs dokumentai, kurie papildė žinias apie XIX a. susiformavusią altorių ikonografiją. Iš trečiojo dešimtmečio vizitacijos paaiškėja Rožinio Švč. Mergelės Marijos atvaizdo didžiajame altoriuje ikonografinė schema: paveiksle buvo pavaizduota Dievo Motina su šv. Dominyku ir šv. Kotryna Sieniete²⁴⁰, tačiau Rožinį, kaip įprasta, laiko ne Marija, bet šv. Dominykas. Apačioje įkomponuotas herbas ir inicialai: P.S.I.S.P.²⁴¹ Paveikslą dengė sidabruoto metalo aptaisas, Dievo Motinos figūrą puošė šios detalės: karūnos, žvaigždės, saulė ir mėnuo. Aukščiau Dievo Motinos paveikslo šešiakampiuose rėmuose buvo įkomponuota Švč. Jėzaus Vardo monograma²⁴². Didžiojo altoriaus atvaizdų likimas šiandien, deja, nežinomas.

²³⁹ Vyskupo Motiejaus Valančiaus laiškas, 1862 01 30, MAB, f. 38-74, l. 73.

²⁴⁰ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 6. Dokumente minimos šv. Teresėlė arba šv. Rožė Limietė, tačiau tokio tipo paveiksluose pagal kanoninę schemą buvo vaizduojama dominikonų šventoji Kotryna Sienietė.

²⁴¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 1–11.

²⁴² Ten pat, l. 6.

80. Švč. Jėzaus Širdis, Gerasis Ganytojas. XIX a. I p.

81. Šv. Juozapas. XIX a.

82. Šv. Antanas. XIX a.

Nedideliame Švč. Jėzaus Širdies altoriuje barokiniuose paauksuotuose medžio rėmuose buvo to paties titulo paveikslas. Jame raudonu rūbu ir mėlyna skraiste pavaizduotas Kristus su atvira, liepsnojančia širdimi krūtinėje ir spindinčiomis rankų žaizdomis, ant pečių laikantis baltą avinėlį (il. 80). Ši kompozicija yra sudaryta iš dviejų ikonografinių tipų: Švč. Jėzaus Širdies ir Gerojo Ganytojo tema. Tai retas ir netipinis sprendimas²⁴³. Vizitatorius jį apibūdino kaip gero darbo ir dar neblogai išsilaikiusį, tik vietomis pajuodavusios spalvos. 1813 m. minima, jog jame buvo viena sidabrinė širdis²⁴⁴, vėliau jų daugėjo: 1934 m. paminėti jau septyni ant paveikslo buvę votai – sidabrinės širdelės²⁴⁵. Virš šio paveikslo buvo įkomponuotas nedidelis atvaizdas – auksuotų medžio drožinių rėmuose erškėčiais apvainikuoto Kristaus galva, arba *Ecce Homo*.

Koplyčioje nuo 1834 m. minimas Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios altorius, jame – senas atvaizdas, dengtas sidabrinu aptaisu²⁴⁶.

²⁴³ Smilingytė-Žeimienė S., Jėzaus kulto raiška XX a. I pusės Lietuvos religinėje dailėje / *Menotyra*, 2003, nr. 3 (32), p. 16.

²⁴⁴ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1813, op. cit., l. 234.

²⁴⁵ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 16.

²⁴⁶ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1850, MAB, f. 38-102, l. 35; Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858, op. cit., l. 2.

83. Relikvijorius. XIX a. II p.

Bažnyčioje yra keletas paskirų XIX a. kūrinių, iš kurių minėtini „Šv. Juozapo“ ir „Šv. Antano“ atvaizdai (il. 81, 82). Itin įdomus stačiakamės formos relikvijorius, sukomponuotas iš paveikslėlio centre, juostelių su benediktinių šv. Joanos Šantalietės, šv. Klaros, šv. Teofilijos, šv. Teresės ir kitų šventųjų vardais bei dirbtinių gėlių. Visa ši kompozicija įrėminta po stiklu. Centre yra „Šv. Benedikto“ paveikslėlis pagal Raudondvario tapytą atvaizdą iš Jono Kazimiero Vilčinskio *Vilniaus albumo* (il. 83). Analogiška kompozicija, kurioje pavaizduotas šv. Benediktas, nutapyta Raudondvario ir Kauno benediktinių drobėje. Relikvijorius yra iš Raudondvario bažnyčios, sovietmečiu jis pakliuvo į privačias rankas, o pas Kauno benediktines pateko tik 2006 m.²⁴⁷ Dėžinės formos relikvijoriai, dekoruoti dirbtinėmis gėlėmis, vaško liejiniais ar tapytais šventųjų atvaizdais, yra būdingi baroko laikotarpiui, jie plito ir benediktinių vienuolijoje. Yra išlikusi puiki Vilniaus benediktinių relikvijorių, atliktų tokia

²⁴⁷ Pagal Kauno benediktinių pateiktas žinias.

84. Stacija „Šv. Veronika nušluosto Viešpačiui Jėzui veidą“.
XIX a. 9–10 deš.

85. Stacija „Viešpats Jėzus miršta ant kryžiaus“.
XIX a. 9–10 deš.

pačia technika, kolekcija, šiuo metu saugoma Lietuvos dailės muziejuje²⁴⁸. Kauno benediktinių vienuolyno bažnyčioje irgi buvo panašių relikvijorių, apie kuriuos duomenų pateikiama 1934 m. inventoriuje: pavyzdžiui, ant Šv. Benedikto altoriaus tabernakulio minimas medinis keturkampės dėžės formos relikvijorius su aštuoniomis relikvijomis ir Sopulingosios Dievo Motinos paveikslėliu viduje, po stiklu²⁴⁹. Relikvijorių būta ir ant kitų altorių.

Meniniu požiūriu svarbios ir reljefinės neogotikinės stilstikos Kryžiaus kelio stotys, datuotinos XIX a. 9–10 dešimtmečiais. Jos anksčiau kabėjo Kauno arkikatedros koplyčioje. Reljefai sukurti pagal austrų tapytojo, nazarėno Josepho Fuhricho (1880–1876) ikonografinį modelį, kuris dažnai naudotas stacijų kompozicijoms²⁵⁰. Kristaus kančios kelią vaizduojantys siužetai įkomponuoti į taip vadinamojo „spygliuotojo keturlapio“ formas, kurias viršuje užbaigia kryžius (il. 84, 85).

²⁴⁸ Klajumienė D., XVIII a. ant altorių išstatomos relikvijorių „galerijos“ / Acta Academiae Artium Vilmensis, t. 41: Šventųjų relikvijos Lietuvos kultūroje. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2006, p. 59–93.

²⁴⁹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 23.

²⁵⁰ Giniūnienė A., Kryžiaus kelias Lietuvoje: XVIII a. II pusėje – XX a. pradžioje, Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2013, p. 448. Kryžiaus kelio stotys įrašytos į Kultūros vertybių registrą, unikalus objekto kodas – 20120. Dėkoju Astai Giniūnienei už papildomą informaciją apie šiuos reljefus.

2016 m. į vienuolyną sugrįžo ir vienas XIX a. paveikslas, kuris sovietmečiu iš bažnyčios buvo išneštas ir parduotas. Laimingai susiklosčius aplinkybėms, jis pateko į Rimtauto ir Gražinos Genių rankas – jie paveikslą savo lėšomis restauravo ir gražino teisėtoms šeiminkėms. Paveiksle vaizduojama šv. Skolastika: jos veidas apšviestas iš viršaus sklindančios šviesos srauto, kuriame sklendžia Šventoji Dvasia balandžio pavidalu (il. 86). Vienuolės rankose kryžius ir Švenčiausiojo Rožinio vėrinys. Tikėtina, kad paveiksle kaip šv. Skolastika pavaizduota viena iš XIX a. abačių – S. Glembauskaitė arba Rožė Aleksandra Gangidaitė. LDK benediktinės, kaip anksčiau minėta, turėdavo savo portretų galerijas. Ryškus pavyzdys – Vilniaus benediktinių portretų rinkinys, tačiau žinių apie tai, jog tokia galerija buvo ir Kauno vienuolyne, šiandien nėra. Šis atvaizdas – vienintelis liudijimas, jog tokių portretų galėjo būti ir daugiau.

86. Šv. Skolastika. XIX a.

Abatės S. Glembauskaitės vadovavimo metu atlikti sprendimai su nežymiais pasikeitimais išliko iki 1938–1940 m. rekonstrukcijos. Šiandien nėra žinomas Dievo Motinos paveikslų, buvusių didžiajame ir koplyčios altoriuose, likimas. Tačiau nemaža dalis tapybos darbų yra išlikę iki šių dienų. Deja, sudėtingi XX a. istorijos vingiai nulėmė, kad jie išsisklaidė po įvairias vietas. Bažnyčioje liko „Šv. Benedikto“ atvaizdas ir „Veraikonas“, jie kartu įkomponuoti vieninteliame barokiniame altoriuje. „Šv. Mikalojaus“, „Šv. Skolastikos“ paveiksai kabo bažnyčios koplyčioje. Kiti XVIII–XIX a. altorių kūriniai – paveiksai „Švč. Jėzaus Širdis“, „Ecce Homo“, „Šv. Margarita“, „Šv. Benediktas liepia šv. Placidui gelbėti šv. Maurą“, „Čenstakavos Dievo Motina“ – sovietmečiu pateko į Ateizmo muziejų, vėliau perduoti Lietuvos nacionaliniam muziejui, kur saugomi ir šiandien.

Modernėjimo link: XX a. pirmoji pusė

Vienuolyno ansamblio tvarkymo etapų XX a. pirmojoje pusėje bendroji apžvalga

Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno XX a. istoriją ženklina trys laikotarpiai, kuriais buvo atlikti pertvarkymai: 1910–1919 m., pirmoji Lietuvos Nepriklausomybė ir 1990–1994 metai. Svarbiausi etapai yra pirmosios Lietuvos Nepriklausomybės rekonstrukcija, kai iš esmės buvo pertvarkytas bažnyčios interjeras, ir 1990–1994 metai, kai ansamblis buvo grąžintas benediktinėms ir sovietmečiu suniokotus pastatus, ypač šventovę, reikėjo vėl prikelti naujam gyvenimui.

Duomenys apie 1910–1919 m. laikotarpį yra labai fragmentiški ir negausūs. Etapą apibrėžia pastangos prieš Pirmąjį pasaulinį karą atnaujinti šventovės interjerą, o karui pasibaigus, nepaisant sudėtingos materialinės padėties, siekis panaikinti jo padarinius. Dokumentuose užfiksuota, kad 1910–1913 m. Kauno benediktinų kapeliono Pranciškaus Kriškijono rūpesčiu bažnyčia buvo atnaujinta iš pagrindų: paausuoti altoriai, išmūrytos keturios naujos mensos, presbiterijos ir Švč. Mergelės Marijos koplyčios grindys išklotos cementinėmis plytelėmis, įrengti nauji šešių balsų vargonai, bažnyčios prieangyje sudėtos grindys, lubos ir naujai išmūryta dalis sienos. Prie vartelių atnaujinta medinė tvora, o mūrinė jos dalis suremontuota²⁵¹. 1914 m. bažnyčios atnaujinimui išleista du tūkstančiai rublių²⁵².

Šio darbo rezultatais džiaugtasi neilgai. Netrukus prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas ansamblui padarė daug žalos: nuo daugkartinio bombardavimo prakiuro vienuolyno ir bažnyčios stogai, išdužo langai, sienas sudarkė pataikę sprogmenys. Karo metu vienuolės glaudėsi Tytuvėnų bernardinų vienuolyne ar pas gimines. Kaune pastatus sergėti buvo pasilikusios tik dvi seserys. 1919 m. visos vienuolės grįžo į Kauną²⁵³.

²⁵¹ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas (lenkų k.), 1919, KBA, f. 21-1-5, l. 2-3; Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 139.

²⁵² Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno sąskaitos, 1872–1921, MAB, f. 38-20/1, l. 33.

Nors materialinė padėtis po karo buvo sunki, patirta daug nuostolių, tačiau jam pasibaigus vėl imtasi atstatymo darbų: 1918 m. buvo suremontuotas vienuolyno, o 1919 m. bažnyčios stogai, išmūryta nauja ledainė, virtuvėje ir zakristijoje perstatytos krosnys, zakristijoje sudėtos ir naujos grindys. Tačiau didžiausia naujovė ir pasiekimas – 1919 m. visame vienuolyne bei klebonijoje buvo įvesta elektra (pirmajame pastate – kapeliono P. Kriškijono lėšomis, antrojo išlaidas iš dalies apmokėjo pats vienuolynas). Visgi greitai likviduoti visus karo padarinius stigo lėšų – 1919 m. dar trūko langų ir stiklų juose, vienuolyno sienoje žiojėjo didžiulė sprogmenis išmušta skylė, kuriai užtaisyti nebuvo pinigų²⁵⁴.

87. Kauno benediktinių vienuolyno
Šv. Mikalojaus bažnyčia ir klebonija

²⁵³ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas (lietuvių k.), 1919, KBA, f. 21-1-6, l. 2-3; LVIA, f. 1671-8-238, l. 1-2; Laukaitytė R., Kauno benediktinių vienuolyno reformavimas 1920–1926 m., op. cit., p. 137.

²⁵⁴ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas (lietuvių k.), 1919, KBA, f. 21-1-6, op. cit., l. 3; Apie šio laikotarpio darbus taip pat trumpai užsimenama: Laukaitytė R., op. cit., p. 139.

88. Kauno benediktinių vienuolynas ir Šv. Mikalojaus bažnyčia. 1938

Kadangi nebuvo galimybių viską sutvarkyti iškart, nepriklausomos Lietuvos visą trečiąjį ir ketvirtąjį dešimtmečio pirmąją pusę vyko etapiniai ansamblio remonto ir modernizavimo darbai (il. 87, 88). Pavyzdžiui, 1922 m. liepos 22 d. svarstyta bažnyčios ir vienuolyno interjero bei eksterjero atnaujinimo klausimas, tačiau pilnam remontui trūko lėšų, todėl nutarta tais metais apsiriboti išorės arba stogų sutvarkymu²⁵⁵. 1927 m. bažnyčia vėl buvo tvarkoma, dekoruojama²⁵⁶. Šių metų darbai žymi naują etapą interjero puošybos koncepcijos raidoje (apie tai bus kalbama vėliau). 1932 m. atlikti reikšmingesni vienuolyno pastato atnaujinimo darbai²⁵⁷.

Šalia nuolatinių remonto rūpesčių benediktines ištikdavo ir didesnės, nenumatytos bėdos, kurių padarinius nedelsiant reikėjo išspręsti. Pavyzdžiui, 1920 m. birželio 17 d. miesto kvartale kilus dideliame gaisrui sudegė ir senoji klebonija. Jos atstatymas buvo pirmo būtinumo klausimas, nes bažnyčią aptarnaujantis kapelionas liko be gyvenamojo būsto. Tuo netrukus pradėta rūpintis ir 1924 m.

²⁵⁵ Kauno benediktinių vienuolyno protokolų knyga, t. 2, KBA, f. 22-1, l. 41.

²⁵⁶ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 6; Meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas šią vasarą gražiai išdekoravo Benediktinių bažnyčią... / Lietuva, 1927, rugsėjo 24, p. 6.

²⁵⁷ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 6.

pagal inžinieriaus A. Gordevičiaus projektą iškilo naujas mūrinis namas.

Svarbiausias ansamblio pertvarkymas įvyko Antrojo pasaulinio karo pačiose išvakarėse ir net jam prasidėjus, t. y. 1938–1943 metais. Kapitalinių ne tik bažnyčios, bet ir kitų vienuolyno pastatų pertvarkymų ir statybų poreikis brendo visą ketvirtąjį dešimtmetį. Apie būsimus pokyčius spaudoje prabilta dar 1934 m.: balandžio mėnesį laikraštis „Rytas“ informavo, jog bažnyčioje planuojama sudėti naujas grindis, įvesti centrinį šildymą, o ant aplink vienuolyną tveriamos tvoros Eimučio gatvės pusėje bus įrengta kopyltėlė su Dievo Motinos skulptūra²⁵⁸. Tų pačių metų rugsėjo mėnesį vyskupo Juozapo Skvirecko pavedimu vienuolyne buvo atlikta vizitacija²⁵⁹, kurios metu nustatyta, kad po 1927 m. remonto bažnyčia yra dar pakankamai gero stovio. Nurodyti keli taisytini dalykai, kai kurie liudija pastangas atsižvelgti ir į estetinius ar kūrinių apsaugos aspektus. Pavyzdžiui, liepta iš didžiojo altoriaus tabernakulio pašalinti veidrodžius ir elektros lemputes, paveikslų fone uždrausta kabinti votus. Pastarasis reikalavimas rodo, kad atvaizdus siekta apsaugoti nuo fizinių pažeidimų. Taip pat pateikta praktinių rekomendacijų, pvz., vienuolių kauptus sustatyti taip, kad melsdamosi jos galėtų matyti didįjį altorių. Rekomenduota, atsiradus lėšų, įvesti ir centrinį šildymą. Vizitacijos metu taip pat konstatuota, kad gyvenamieji vienuolyno namai jau visai pasenę ir jiems reikia kapitalinio remonto²⁶⁰. Šios išvados bei rekomendacijos buvo paskata ir leidimas vykdyti konkrečius darbus.

1938–1940 m. didžiausius pokyčius patyrė Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras. Esminės bažnyčios erdvės rekonstrukcijos poreikis pirmiausiai buvo susijęs su vyskupo Teofiliaus Matulionio, 1936 m. tapusio Šv. Mikalojaus bažnyčios rektoriumi²⁶¹, reforma. Jam vadovaujant, 1937 m. nutarta įsteigti Švč. Sakramento amžinąją adoraciją,

²⁵⁸ Remontuos benediktinių bažnyčią / Rytas, 1934, balandžio 11, p. 7.

²⁵⁹ Kauno arkivyskupo metropolito Juozapo Skvirecko raštas dėl 1934 m. rugsėjo mėn. vienuolyne atliktos vizitacijos, 1934 11 09, KBA, f. 21-1-2, l. 10–17. Byloje yra keli dokumento nuorašai.

²⁶⁰ Kauno arkivyskupo metropolito Juozapo Skvirecko raštas dėl 1934 m. rugsėjo mėn. vienuolyne atliktos vizitacijos, 1934, op. cit., l. 13.

²⁶¹ Vyskupas T. Matulionis pakeitė kunigą profesorių Juozapą Meškauską. Žr. Kauno arkivyskupijos kurijos raštas dėl T. Matulionio paskyrimo, 1936 09 28, KBA, f. 1-3-4, l. 384.

89. Remontuojamas bažnyčios langas. 1938

tačiau tam reikėjo pritaikyti bažnyčios erdvę: įrengti specialų, adoracijai pritaikytą altorių, o seserims – atskirą, pusiau viešą (*oratorium semipublicum*) koplyčią, kurioje jos galėtų atlikti apeigas. Įsteigtas komitetas Švč. Sakramento amžinajai adoracijai įrengti. Remonto darbai aktyviai rūpinosi ir pats arkivyskupas T. Matulionis. 1938 m. pavasarį, vasarą gauti reikiami sutikimai kapitaliniam bažnyčios remontui²⁶². Statybos ir sauskelių inspekcijos rašte pateikti šie nurodymai: „1. Išorinis remontas. Pataisyti sunykusias bažnyčios stogo čerpes, jeigu būtų rasta supuvusių stogo sąsparų ir jas pakeisti; išorinės sienos sugedusias plytas pakeisti, apžiūrėti pamatus ir išbaltinti. 2. Vidinis remontas. Įvesti apšildymą, remontuoti grindis ir iš-

dažyti. Ir iš viso, meniškai pritaikant ŠŠ. Sakramento adoracijai. Be to, remontas turi būti vykdomas glaudžiam kontaktui su V. D. Kultūros muziejumi, kaip Liet. Senov. Kult. Past. Konservatoriumi“²⁶³. Interjero analizei aktualiausia pastaba yra apie „menišką pritaikymą“ ir nuoroda apie tai, kad buvo rengiamasi vidaus erdvę pertvarkyti pritaikant ją naujiems poreikiams.

Presbiterijos erdvė buvo pertvarkyta pagal L. Truikio projektą – atsisakyta senųjų barokinių altorių, pagamintas naujas altorinis stačiakampio formos stalas. Apsidėje atnaujintas XVII a. užmūrytas langas, kuriame rastas gotikinis masverkas (il. 89). Pagal jį atstatyti

²⁶² Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos, Statybos ir sauskelių inspekcijos leidimas remontuoti Šv. Mikalojaus bažnyčią (nuorašas Kauno miesto statybos komisijai), 1938 05 02, KAA, f. 218-2-472, l. 7; Kauno metropolijos kurijos Bažnytinių turtų valdymo tarybos įsakymas dėl kapitalinio remonto, 1938 06 21, KBA, f. 1-3-4, l. 324.

²⁶³ Statybos ir sauskelių inspekcijos leidimas remontuoti Šv. Mikalojaus bažnyčią, op. cit., l. 7. Kalba netaisyta (aut. past.).

90. Priekinis bažnyčios fasadas. 1942

91. Remontuojamas bažnyčios bokštas. 1938

ir kiti du langai, visuose įstatyti garsieji L. Truikio Miunchene pagaminti vitražai, vaizduojantys adoruojančius angelus. Kitus vitražus, išskyrus kapitulos (atsiveriančio į presbiteriją lango), bažnyčiai sukūrė dailininkas Vytautas Bičiūnas²⁶⁴.

Tuo pat metu iš pagrindų pertvarkyta ne tik presbiterijos, bet ir suremontuota likusi bažnyčios vidinė erdvė bei išorė. 1936–1943 m. buvo atlikti šie darbai: nubaltintas bažnyčios fasadas, viršuje atnaujintas „Šv. Benedikto“ paveikslas (il. 90); pakeista stogo konstrukcija ir danga; sustiprintas bokštas, jo langai pridengti medinėmis lentelėmis (il. 91); nuo drėgmės apsaugoti pamatai – iškastas ir išbetonuotas gilus kanalas su ventiliacinėmis grotelėmis viršuje; prie pagrindinio įėjimo buvę mediniai laiptai pakeisti naujais, betoniniais; sienos ir skliautai nudažyti balkšva spalva, išryškinusia gausias sienų nišas; mediniai langai visur pakeisti metaliniais, apsaugoti papildomais išoriniais stiklais, jie papuošti spalvoto stiklo vitražais, išskyrus du navos langus, kurių nespėta padaryti prasidėjus karui, nors jau buvo

²⁶⁴ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 139; Šinkūnaitė L., Benediktinių bažnyčios taurumas ir žavesys, op. cit., p. 11–14 ir kt.

užsakyti jų brėžiniai; paklotos ąžuolinės parketo grindys; visur įdėtos naujos ąžuolinės durys; įvestas centrinis šildymas ir nauja elektros instaliacija²⁶⁵.

Remontuojant bažnyčią taip pat buvo išimtos senosios grindys, po jomis ir rūsiuose gausiai rasta vienuolių bei vaikų palaidojimų (il. 92, 93). To meto visuomenei nuostabą kėlė tai, kad būta daug maždaug vienodo amžiaus vaikų palaikų. Spėta, kad prie vienuolyno galėjo veikti našlaičių, kurie išmirė nuo kokios nors epideminės ligos, prieglauda²⁶⁶. Žinių apie tokią įstaigą nėra, tačiau vienuolyne (manoma, nuo pat fundacijos 1624 m. pradžios) pastoviai buvo mokyklos mokytojos mergaitės, kandidatės į noviciatą. Tarp mokinių buvo ir našlaičių, kurias vienuolės išlaikydavo savo lėšomis²⁶⁷. Rūsiuose, greta vienuolių, matyt, buvo laidojamos mirusios, artimųjų neturėjusios mokinės. Bažnyčia amžinojo poilsio vieta tapdavo ir geradariams, turtingesniems aukotojams, jų vaikams, vienuolyne savo noru gyvenusioms pasaulietėms, kurių turtas po mirties atitekdavo benediktinėms.

1938 m. daug žmonių kaulų atkasta ir aplink bažnyčią bei prie kitų vienuolyno pastatų. Rasti kaulai sudėti ir perlaidoti kitoje vietoje, kiek toliau nuo šventovės. Šie palaidojimai tarpukariu susieti su 1812 m. Napoleono žygiu per Lietuvą ir Kauną. Nuo žaizdų, šalčio ir bado mirę prancūzai buvo laidojami šalia miesto bažnyčių, nes prie jų veikė ligoninės. Tarpukario profesorius Raimundas Šmitleinas (*Raymond Schmittlein*, 1904–1974), tyrinėjęs Napoleono žygį per Lietuvą, 1937 m. greta vienuolyno rado palaidota nemažai prancūzų armijos karių²⁶⁸. Tikslų žinių, kad benediktinių teritorijoje napoleonmečiu buvo įrengta ligoninė, nėra. Tai mažai tikėtina ir dėl to, jog senasis medinis vienuolyno pastatas tuo metu buvo itin prastos būklės, jame sunkiai išgyveno pačios benediktinės. Tačiau tiksliai žinoma, kad XIX a. 4-ajame dešimtmetyje caro valdžia jau naujame vienuolyne pratybas atliekantiems rusų kariams net kelis

²⁶⁵ Šv. Mikalojaus bažnyčios ir šventoriaus aprašymas, 1943, KBA, f. 7-6-5, l. 1.

²⁶⁶ Kauno bažnyčių remontai atskleidžia daug įdomybių. Benediktinių bažnyčioje atkasami vis nauji rūšiai / Lietuvos aidas, 1938, rugpjūčio 4 d., p. 8.

²⁶⁷ Kamuntavičienė V., Mergaičių mokymas Kauno benediktinių vienuolyne XIX a. / Kauno istorijos metraštis, Kaunas, 2015, nr. 15, p. 55–62.

²⁶⁸ Įamžinama 550 m. Lietuvos krikšto ir 20 m. nepriklausomybės sukaktis / Lietuvos aidas, 1938, gegužės 24 d., p. 5.

kartus liepė įrengti lazaretą²⁶⁹. Labai tikėtina, kad šventoriaus teritorijoje tuo metu buvo laidojami ir ligoninės mirusieji.

1983 m. tyrimų metu prie Benediktinių g. aptiktas 1,8 m kultūrinis sluoksnis, perkastoje žemėje taip pat rasti žmonių kaulai bei griaučiai, kapo duobių pėdsakai²⁷⁰. Gali būti, jog tai ta pati tarpukariu paminėta „kiek tolesnė“ vieta, kurioje buvo perlaidoti vienuolyno teritorijoje rasti kaulai. Visa turima informacija liudija, kad XVII–XIX a. bažnyčios šventoriuje buvo kapinės. Tačiau išsamūs archeologiniai tyrimai, kurie padėtų tiksliau atsakyti į klausimus, susijusius su palaidojimais, iki šiol nėra atlikti.

92–93. Atkasti bažnyčios rūšiai. 1938

²⁶⁹ Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje, op. cit., p. 247–249.

²⁷⁰ Bertašius M. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios ir benediktinių vienuolyno archeologiniai tyrimai / AUTC (Architektūros ir urbanistikos tyrimų centras), 2011–2016 [interaktyvus, žiūrėta 2014 06 17]. Prieiga per internetą: <http://www.autc.lt/lt/architekturos-objektai/1799>.

94. Šv. Mikalojaus
bažnyčios šventorius.
1938

Tarpukario spaudoje buvo paskelbta ir apie originalų radinį – netoli vieno bažnyčios kampo iškastas stiklinis indas su pakankamai gerai išsilaikiusiais organais – širdimi ir plaučiais, užpildais skysčiu (balzamuotais). Šalia indo rastas XVI a. pradžios pinigas. Pastarasis radinys paskatino spėjimus, kad organai taip pat gali būti šio amžiaus²⁷¹.

Benediktinės rūpinosi šventoriaus, vienuolyno aplinkos sutvarkymu. Apie tai išsamiausiai liudija 1934 m. inventorius²⁷². Nuo vakarinės pusės vartų iki pat vakarinio bažnyčios fasado buvo išbetonuoti nauji laiptai, iš šonų jie papuošti skulptūriniais elementais, gėlių lysvėmis, pakraščiai apsodinti tujų ir kitokiomis gyvatvorėmis. Siauresnė betoninio tako atšaka suko klebonijos pastato link. Prie mūrinės tvoros buvo pastatyti keturi mėlynai dažyti suolai poilsiui (il. 94). Gėlių lysvės, darželiai, dekoratyviniai krūmai puošė ir kitas vienuolyno teritorijos vietas – šventorių (į rytus nuo klebonijos), vienuolyno kiemelį, nuo šventoriaus atskirtą nedidele medine tvorele, kurią akcentavo ir du dideli klevai. Visame plote augo daug įvairiausių medžių: klevų, kaštonų, eglaičių, topolių, akacijų, liepų,

²⁷¹ Įdomūs radiniai benediktinių bažnyčioje / Lietuvos aidas, 1938, lapkričio 25 d., p. 6.

²⁷² Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1934, op. cit., l. 11.

nedidelis ažuolas, alyvų krūmai. Vienuolyno sodelyje auginta keletas vaismedžių: kriaušė, trešnė, dvi vyšnios, šeši vynuogių krūmai. Aprašymas atspindi, kad sodelis buvo nedidelis, tačiau vienuolės galėjo mėgautis kukliais jo vaisiais. Benediktinių pastangos papuošti aplinką neliko nepastebėtos, 1934 m. balandžio 11 d. laikraštyje „Rytas“ pažymėta, kad „...Seserys vienuolės šventoriuje įtaiso daug kliombų. Šiemetiniai kliombai bus ypatingai gražūs“²⁷³.

Šventoriuje, prieš pagrindinį fasadą, pastatytas ir naujas kryžius (il. 95), skirtas atminti Lietuvos krikšto 550 m. sukaktį. 1937 m. rugsejo mėn. 8 d. jį pašventino vyskupas T. Matulionis²⁷⁴.

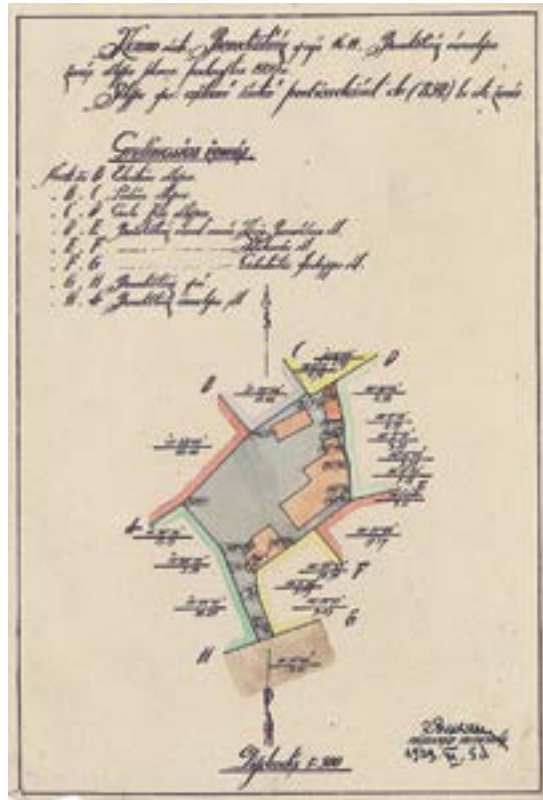
Visi šie darbai reikalavo ne tik milžiniškų pastangų, bet ir finansų. Dėl sunkios materialinės padėties vienuolėms benediktinėms pastoviai tekdavo spręsti sudėtingus pinigų statyboms ir remontams

95. Šv. Mikalojaus
bažnyčios šventoriaus
kryžius

²⁷³ Remontuos benediktinių bažnyčia, op. cit., p. 7.

²⁷⁴ Kauno benediktinių vienuolyno protokolų knyga, t. 2, op. cit., KBA, f. 22-2, l. 117.

96. Kauno benediktinių vienuolyno žemės sklypo planas Benediktinių g. 11. 1939

97. Kauno benediktinių vienuolyno žemės sklypo planas Jonavos g. 1923

šaltinio klausimus, o planus nuolat koreguodavo finansinė padėtis. Valstybinės paramos beveik nebuvo, tvarkymo darbams pinigų vienuolės pirmiausiai ieškojo iš savų resursų – parduodavo mažiau naudingus ar toliau nuo vienuolyno esančius sklypus, lėšų gaudavo ir iš palivarkų nuomos. Kaune benediktinės nuomojo joms priklausančius papildomus sklypus Benediktinių, Jonavos gatvėse (il. 96, 97). Pavyzdžiui, žemės nuosavybės Jonavos gatvėje 1923 m. plane atsispindi, jog tuo metu sklypus nuomojo Segalis, Linkauskas, Karkas ir Markus. Sudegusios klebonijos atstatymo darbams pabaigti 1925 m. parduotas Kvesų palivarkas²⁷⁵. 1933 m. balandžio mėnesį svarstyta galimybė pardavus dalį toliau nuo vienuolyno esančias žemes suremontuoti didįjį vienuolyno namą ir šalia esančius mažesnius, taip pat pastatyti tvorą iš Benediktinių ir Eimučio gatvių pusės. Tačiau tuomet nutarta iš gautų pinigų pirmiausia grąžinti konvento skolas²⁷⁶. Ieškota ir galimybių gauti paskolą: 1938 m. seserys prašė Ūkio banko suteikti 25 tūkstančius litų paskolą kapitaliniam remontui²⁷⁷. Statybų, remonto darbams rinktos aukos ir iš gyventojų. Pvz., 1939 m. sausio 5 d. „Lietuvos aide“ informuota, kad bažnyčios rekonstrukcijos darbų spartą trukdo lėšų trūkumas: „Visų vykdomų darbų spartinimą ypač trukdo stoka lėšų, dėl to jų iš visuomenės laukiama, kad būtų galima greičiau baigti Benediktinių bažnyčios remontą“²⁷⁸.

Atliekant miesto tvarkymo darbus, benediktinės reikalavo ir miesto valdžios kompensacijos už materialinę žalą bei jų sklypų ribų pažeidimą. Pavyzdžiui, 1925 m. platinta Eimučio gatvė, o šių darbų metu savavališkai išgriauta vienuolyno tvoros dalis²⁷⁹. 1929 m. Kauno miesto burmistras Jonas Vileišis (1872–1942) pažadėjo už paimtą žemę platinant Eimučio gatvę užtvirti vienuolynui tvorą iš rytų pusės, tačiau pažado neįvykdė. 1933 m. Kauno burmistras Antanas Gravrogkas (1880–1958) miesto išipareigojimus pradėjo tesėti,

²⁷⁵ Raštas ūkio ir valstybės turtų ministerijos Žemės reformos valdybai, 1925 03 09, KBA, f. 7-5-20, l. 7.

²⁷⁶ Protokolų knyga, t. 2, op. cit., KBA, f. 22-2, l. 100–101.

²⁷⁷ Prašymas ūkio banko direktoriui dėl paskolos, 1938 02 07, KBA, f. 1-3-3, l. 187.

²⁷⁸ Benediktinių bažnyčios remonto darbai vyks visą žiemą / Lietuvos aidas, 1939, sausio 5, p. 5.

²⁷⁹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 6.

1934 m. darbas buvo beveik baigtas. 1933 m. savivaldybė pažadėjo užtvirti tvorą ir iš Benediktinių gatvės pusės, nes esanti medinė su mūriniais stulpais jau buvo sena ir begriūvanti²⁸⁰, tačiau tvora, kaip vėliau matysime, buvo pastatyta tik Antrojo pasaulinio karo pradžioje.

Net prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, seserys benediktinės dar aktyviai organizavo kitų pastatų rekonstrukcijos darbus. 1939 m. buvo suteiktas leidimas statyti ledainę bei tvorą Benediktinių gatvės pusėje²⁸¹. Planuota rekonstruoti ir vienuolyno namą bei pastatyti naują ūkinį trobesį sklypo pakrašty prie Eimučio gatvės. Visus projektus šiems pertvarkoms 1939–1940 m. parengė architektas K. Reisonas.

Nuo 1941 m. prasidėjo vienuolynų turto nacionalizacijos procesas ir uždarymai. Seserys benediktinės buvo priverstos palikti savo namus – karo metu ir kelerius metus po karo jos glaudėsi bažnyčią bei vienuolyną jungiančiame priestate, vadinamojoje furtytėje, o 1948 m. vienuolynas galutinai uždarytas, bažnyčios patalpose įsikūrė Respublikinė, nuo 1963 m. – Kauno viešoji biblioteka.

Apibendrinant XX a. pirmosios pusės ansamblio tvarkybos etapus, matyti, kad pirmuoju, 1910–1919 m., laikotarpiu, apimančiu Pirmąjį pasaulinį karą, dar prieš karo pradžią siekta atnaujinti šventovės interjerą ir nepaisant sudėtingos materialinės padėties dėtos pastangos panaikinti patirtus nuostolius karui pasibaigus. Antruoju laikotarpiu – nepriklausomos Lietuvos trečiajame ir ketvirtojo dešimtmečio viduryje vyko etapiniai bažnyčios ir vienuolyno namo tvarkymo darbai, kuriuos stabdė ribotos finansinės galimybės. Svarbiausi trečiojo dešimtmečio pertvarkų rezultatai yra 1924 m. naujos klebonijos pagal A. Gordevičiaus projektą pastatymas ir 1927 m. remonto inovacijos (apie tai plačiau bus kalbama kituose poskyriuose). 1938–1940 m. įvyko esminė bažnyčios interjero rekonstrukcija, kurią lėmė pritaikymo Švč. Sakramento amžinajai adoracijai poreikis. Tuo pat metu atliktas ir kapitalinis viso pastato remontas. 1939–1940 m. rūpintis kitais ansamblio pastatais, prie kurių dirbo

²⁸⁰ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 11.

²⁸¹ Kauno metropolijos kurijos Bažnytinių turtų valdymo tarybos įsakymas dėl ledainės statybos, 1939 10 10, KBA, f. 1-3-3, l. 95.

inžinierius K. Reisonas, – vienuolyno namo rekonstrukcija, naujų ūkinių pastatų, tvoros Benediktinių gatvės pusėje statybomis. Dalis darbų buvo įvykdyta, kitus pabaigti sutrukdė tolimesni dramatiški įvykiai. Nepriklausomybės laikotarpio pertvarkymams didelės reikšmės turėjo vienuolyną globojusių kunigų, vyskupų sprendimai ir parama, jų rekomendacijos bei įvairios reformos.

Inžinierių A. Gordevičiaus ir K. Reisono indėlis į ansamblio architektūrą

XX a. pirmojoje pusėje Šv. Mikalojaus bažnyčios architektūroje esminių pasikeitimų neįvyko – ji buvo remontuojama, tačiau tai neturėjo įtakos po XIX a. rekonstrukcijos pakitusį pavidalą įgijusiam pastatui. Daugiausiai pokyčių, kaip anksčiau minėta, patyrė kiti ansamblio pastatai – klebonija, vienuolyno namas ir tvora, su kuria benediktinės turėjo tikrai daug rūpesčių. Reikšminga tai, kad prie šių objektų dirbo vieni garsiausių tarpukario architektų, įnešę svarų indėlį į Lietuvos architektūros istoriją – A. Gordevičius ir K. Reisonas. Pradedant analizuoti jų indėlį į Kauno benediktinių ansamblio architektūrą, naudinga trumpai priminti šių specialistų atliktus darbus ir jų architektūros specifiką.

Inžinierius A. Gordevičius (1891–1941) – vienas produktyviausių Lietuvos nepriklausomybės pirmojo dešimtmečio inžinierių, kartu su daugeliu kitų garsių tarpukario architektų prieš Pirmąjį pasaulinį karą studijavęs Rusijoje – 1918 m. jis baigė Sankt Peterburgo civilinių inžinierių institutą²⁸². Žinoma, kad 1923 m. buvo registruotas Panevėžyje, kartu su architektu Romanu Steikūnu dirbo prie Panevėžio Kristaus Karaliaus katedros projekto (1926), tačiau daugiau žinių apie jo veiklą šiame mieste neturima. Vėliau jis išvyko į Kauną ir greitai užsirekomendavo kaip geras specialistas, pradėjo gauti rimtų užsakymų. Tarp žymesnių inžinieriaus darbų galima paminėti šiuos pastatus Kaune: Valstybės banko tarnautojų (1925) ir burmistro Jono Vileišio (1930) namai V. Putvinskio gatvėje, Rusų gimnazija Vytauto

²⁸² Apie A. Gordevičių plačiau žr. Kančienė J., Aleksandras Gordevičius / Statyba ir architektūra, 1988, nr. 7, p. 31.

prospekte (1925), buvusių Kooperacijos rūmų rekonstrukcija (1924), Kazimiero Pociaus namas Laisvės alėjoje (1927–1928), namas Rotušės a. 14 (1924), Valstybės draudimo įstaigų rūmai (1933) ir kiti.

A. Gordevičiaus projektuotuose statiniuose dominuoja istorizmo ir eklektizmo, racionalizmo stiliai, polinkis į dekoratyvizmą, kuris atsiskleidė architektūros ir skulptūros derinių ieškojimuose, nors jo projektų idėjos praktikoje neretai būdavo supaprastinamos, ne visuomet iki galo įgyvendinamos²⁸³.

Latvių kilmės inžinierius K. Reisonas (*Kārlis Reisons*, 1894–1981) taip pat buvo aktyvus projektuotojas, užsiėmė organizacine statybos ir architektūros reikalų veikla nepriklausomoje Lietuvoje²⁸⁴. Kaip ir A. Gordevičius, išsilavinimą jis įgijo Sank Peterburgo civilinių inžinierių institute, kurį baigė 1920 metais. 1922–1930 m. dirbo Šiauliuose, vėliau persikėlė į Kauną. Kaip gerai žinoma, K. Reisoną labiausiai išgarsino Kauno Prisikėlimo bažnyčios, interpretuojamos kaip tautos prisikėlimo simbolis, projektas (1928–1929) – vienas geriausių tarpukario modernizmo pavyzdžių. Inžinierius dirbo ir prie daugelio kitų, šiandien reprezentuojančių tarpukario architektūrą, pastatų: suprojektavo Žemės banką (1934–1936), Žemės ūkio rūmus (1933–1934), evangelikų reformatų bažnyčią E. Ožėškienės gatvėje (1937) ir kitus. K. Reisonas taip pat bendradarbiavo su Vytautu Landsbergiu-Žemkalniu (kartu rengė „Pienocentro“ projektą, 1931), buvo vienas Vytauto Didžiojo muziejaus projektuotojų grupės narių (pagrindinis architektas – Vladimiras Dubeneckis). Inžinierius projektavo ir visuomeninės, komercinės paskirties pastatus (pavyzdžiui, apskrities ligoninę Tauragėje, „Lietūkio“ sandėlius Klaipėdoje), privačius namus.

K. Reisono statiniuose dominuoja tarpukario modernizmo racionalios formos. Savo idėjas jis skelbė ir spaudoje, analizuodamas lietuviškos architektūros problemas propagavo Le Corbusier idėjas²⁸⁵.

A. Gordevičiui ir K. Reisonui patikėti Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio pastatai nebuvo tie, kuriems kuriami itin am-

²⁸³ Ten pat, p. 31.

²⁸⁴ Apie K. Reisoną plačiau žr. Kančienė J., Karolis Reisonas / Statyba ir architektūra, 1988, nr. 12, p. 30–31.

²⁸⁵ Ten pat, p. 31.

98. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija ir XVIII a. tvora

bicingi projektai (A. Gordevičius, kaip minėta, projektavo kleboniją, K. Reisonas – vienuolyno namą, ūkinius pastatus ir tvorą prie Benediktinių g.), tačiau tai, kad architektai sutiko čia dirbti, liudija tiek ansamblio vertės supratimą, tiek faktą, kad garsūs inžinieriai imdavosi ir paprastesnių užsakymų. Tačiau savo talentą jie gebėjo atskleisti ir šiuose nedideliuose objektuose.

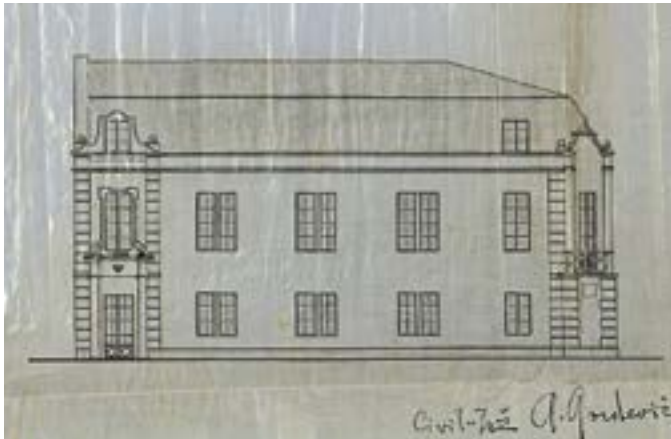
Klebonija. Pradėti vertėtų nuo anksčiau pastatytos klebonijos, kuri šiandien stovi Benediktinių g. 6 (il. 98). Vieta šiam pastatui priklausė nuo seno, tačiau ankstesnis namas buvo medinis. 1919 m. vizitacijos akto duomenimis, medinio pastato plotas siekė 9³/₄ sieksnio ilgio ir 4³/₄ sieksnio pločio, jame – vienuolika langų. Tuo metu, vizitatoriaus išsireiškimu, namas buvo arti šimto metų senumo²⁸⁶. Tad galima daryti prielaidą, kad paskutinė medinė klebonija pastatyta maždaug XIX a. pirmojoje pusėje.

1920 m. birželio mėnesį pastatui sudegus, reikėjo skubiai išspręsti kapeliono apgyvendinimo problemą. Kanauninkas Juozapas Stakauskas laikinai apsigyveno kunigų seminarijoje, tačiau netrukus, vyskupui leidus, vienuolyno pastate jam buvo įrengtas atskiras, nuo

²⁸⁶ Ten pat, l. 4.

99. Klebonijos namo projektas (fragmentas). 1923. Inž. A. Gordevičius

100. Klebonijos namo projektas (fragmentas). 1923. Inž. A. Gordevičius

kitų patalpų atskirtas butas²⁸⁷. Netrukus pradėta rūpintis ir namo atstatymu. 1923 m. spalio mėnesį Kauno miesto valdyba gavo vienuolyno vyresniosios Cecilijos Ibianskaitės raštą, kuriame prašoma leidimo atstatyti klebonijos pastatą toje pačioje vietoje ir tokio pat dydžio kaip ankstesnis pagal inžinieriaus A. Gordevičiaus parengtą projektą (il. 99, 100), jam prižiūrint ir statybos darbus²⁸⁸. Kauno miesto Atstatymo komisija statybai pritarė 1923 m. spalio 19 die-

²⁸⁷ Kauno benediktinių vienuolyno protokolų knyga, t. 2, op. cit., KBA, f. 22-1, l. 7-8, 9-10.

²⁸⁸ C. Ibianskaitės prašymas leisti statyti kleboniją, 1923 10 15, KAA, f. 218-1-80, l. 116.

101. Leidimas statyti Kauno benediktinių vienuolyno klebonijos namą ir projekto eskizas. 1923

nę²⁸⁹ (il. 101). Tą patį rudenį pradėjus darbus paaiškėjo, kad klebonijos vietoje jau buvo sudegę trys mediniai namai. Po senais pamatais rasta labai daug žmonių kaulų (juos fiksavo Archeologijos komisija). 1924 m. kapelionas kanauninkas J. Stakauskas dalyvaujant inžinieriui bei kitiems meistrams pašventino naujus pamatus²⁹⁰.

A. Gordevičiaus suprojektuotas Kauno benediktinių klebonijos pastatas yra L raidės formos, stovi šiaurės vakarų kampinėje dalyje. Viena, ilgesnioji, jo fasado pusė „žvelgia“ į Benediktinių, kita – į dabartinę Šauklių gatvę. Pastaroji dalis nuosekliai jungiasi su XVIII a. vienuolyno tvora. Inžinierius į pastato architektūrą saikingai integravo neobarokines formas. Fasadų plokštumas skaido pailgo stačiakampio formų, grupuojamų poromis, langų ritmas. Jas pagyvena akcentuotos įėjimo iš Benediktinių g. ir kampinė šiaurės vakarų dalys: pirmąją puošia virš įėjimo įkomponuotos voliutos (il. 102), o kampinė išryškinta jonėninėmis puskolonėmis, balkonėliu ir nedi-

²⁸⁹ Raštas Kauno miesto Milicijos vadui dėl leidimo Kauno benediktinių vienuolynui statyti kleboniją, KAA, f. 218-1-80, l. 117.

²⁹⁰ Ten pat, l. 48.

102. Įėjimas į kleboniją iš Benediktinių g. pusės

103. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija

deliu „karpytu“ skydu (il. 103). Tačiau ryškiausi akcentai yra pusapskritis vakarinio fasado ir vidinio kiemo pietinio fasado skydai, taip pat lengvai „karpyti“ barokui būdinga maniera (il. 104). Projekto autorius jautriai atsižvelgė į ankstesnį paveldą, tad šie frontonai darniai susišaukia su barokinių vienuolyno tvoros vartų bei neobarokinių Šv. Mikalojaus bažnyčios priekinio ir vienuolyno pastato pietinio fasadų formomis²⁹¹. Tiesa, lyginant dabartinį pastatą su projektu aiškėja, kad vakarinio skydo forma buvo numatyta saikingesnių formų, tačiau vėliau, matyt, projektas patobulintas. Taip pat matyti, kad planuotas dar vienas stačiakampio bokštelio formos priestatas su aukštu smailėjančiu stogeliu, tačiau jis nebuvo pastatytas.

Išorės architektūroje santūriai, tačiau tikslingai panaudoti krikščioniškieji, su benediktiniškuoju pamaldumu susiję simboliai – kampinėje fasado dalyje įkomponuota Dievo Apvaizdos akis ir Laterano kryžius, kiemo pusės fasade – neobarokinių formų įrėminime šv. Benedikto kryžius (il. 104–106).

Nors istorizmo plitimo laikotarpis Lietuvos architektūroje yra pirmoji XIX a. pusė, tačiau jis reiškėsi ir XX a. pirmaisiais dešimtmečiais. A. Gordevičiaus pastatams, žvelgiant istorizmo jo

²⁹¹ Apie formaliąsias vienuolyno namo architektūrinės savybes taip pat žr. Kauno architektūra, op. cit., p. 202.

104. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija

105. Klebonija iš vidinio kiemo pusės

106. Klebonijos namo fragmentas su Šv. Benedikto kryžiumi

kūryboje aspektu, labiau būdingas neoklasicizmas²⁹², tačiau projektuodamas Kauno benediktinių vienuolyno kleboniją jis, kaip minėta, atsižvelgė į ankstesnes formas, tačiau ne į gotiškąjį, bet neobarokinį palikimą. Šį pasirinkimą veikiausiai lėmė tai, kad bažnyčios neobarokinis ir vienuolyno pietinis fasadas bei vakarinė tvoros pusė su barokiniais varteliais yra gerai apžvelgiami iš miesto perspektyvos ir vizualiai konkuruoja su gotikiniu bokštu. Antra vertus, siekiant stilistinio ansamblio vientisumo tikriausiai būtų sudėtinga sukurti neogotikinių formų fasadus taip, kad jie derėtų su neobarokiniais. Dar verta pažymėti, jog manoma, kad Lietuvoje suklestėjusi stipri vietinė baroko mokykla buvo vienas nacionalinio stiliaus šaltinių. Kaune yra pastatų, kuriuose barokines formas papildė liaudiški elementai, pavyzdžiui, Vladimiro Dubeneckio ir Mykolo Songailos projektuotas „Ragučio“ alaus daryklos fasadas²⁹³. Vis tik analizuotos klebonijos architektūra su nacionaliniu stiliumi tiesiogiai nėra sietina.

Jau po dešimties metų, 1933–1934 m. klebonija remontuota. Sovietmečiu čia įrengti gyvenamieji butai. Dalis jų išliko iki šių dienų, dalis gražinta benediktinėms. Sudėtingas bylinėjimosi dėl buvusios klebonijos patalpų procesas tebevyksta ir šiandien.

²⁹² Kančienė J., Aleksandras Gordevičius, op. cit., p. 31.

²⁹³ Lukšionytė N., Išliekamoji tradicijų vertė / Statyba ir architektūra, 1982, nr. 5, p. 23.

Vienuolyno namas ir kiti pastatai. Kitas aktualus objektas – vienuolyno namas (il. 107, 108), kurio paskutinę rekonstrukciją, turėjusią įtakos architektūrai, suprojektavo K. Reisonas. Prieš pradedant jo projekto analizę reikia trumpai apžvelgti nuo XX a. pradžios turimus šio pastato duomenis. 1919 m. pateikiamas toks vienuolyno aprašymas: vienuolyno namas mūrinis, tinkuotas, dviejų aukštų, pastatytas 1829 m. konvento lėšomis. Ilgis – 17 sieksnių, plotis – 4 sieksnių. Stogas naujai dengtas čerpėmis. Lubos ir grindys – medinės. Pastate buvo penkiolika celių, visos turėjo langus ir krosnis, kai kurios – naujai tinkuotos. Furta, refektorijus ir maisto sandėliukas buvo atskirai²⁹⁴.

Vienuolynas yra gyvenamosios paskirties pastatas, todėl glaudžiai susijęs ir su gretimais ūkiniais pastatais. Prieš vienuolyno namą stovėjo kitas mūrinis 12 sieksnių ilgio ir 5 sieksnių pločio pastatas, kuriame buvo sandėliai, skalbykla, virtuvė, krosnis duonai kepti ir paukštidė. Taip pat buvo daržinė ir ledainės rūšys. Žemės plotas, ant kurio stovėjo visi trobesiai, užėmė 40 sieksnių ilgio ir tiek pat pločio²⁹⁵.

107. Vienuolyno namas iš pietinės pusės, 1942

²⁹⁴ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1920, KBA, f. 21-1-6, l. 6.

²⁹⁵ Ten pat, l. 6.

108. Vienuolyno namas ir bažnyčia, 1938

1922 m. spalio mėnenį įvyko klauzūros pakeitimas – šiaurinė vienuolyno teritorijos dalis už tvoros, einančios daržo viduriu, nuo lapkričio 19 d. atskirta ir palikta už griežtos klauzūros ribos kartu su ten esančiais pastatais – gyvenamuoju namu ir ūkiniu pastatu. Už klauzūros ribos atsidūrė ir didžiųjų vienuolyno namų pirmasis aukštas – pietinė jo dalis su įėjimu iš kiemo pusės, laiptais bei kambariais. Šis galas nuo likusios dalies atitvertas medine siena su durimis. 1922 m. lapkričio 20 d. čia įrengta mokykla mergaitėms²⁹⁶.

1932 m. atlikti reikšmingesni vienuolyno pastato atnaujinimo darbai: rytinėje pusėje įstatyti nauji langai pirmajame ir antrajame aukšte, taip pat voniose. Įvesta kanalizacija ir vandentiekis, šilto vandens sistema, kuri dėl kai kurių trūkumų dar negalėjo veikti. Suremontuotas ir vienuolyno stogas²⁹⁷. Tačiau tai buvo tik dalis patobulinimų, pačiam pastatui reikėjo rimto remonto. Vyskupo Juozapo Skvirecko 1934 m. vizitacijoje užfiksuota, kad „...gyvenami vienuolyno namai mūriniai seni ir reikalingi kapitalinio remonto“²⁹⁸. Vyskupas atkreipė dėmesį ir į daugelį kitų taisytinų dalykų: reikėtų

²⁹⁶ Ten pat, l. 43.

²⁹⁷ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 6.

²⁹⁸ Kauno arkivyskupo metropolito Juozapo Skvirecko raštas dėl 1934 m. rugsėjo mėn. vienuolyne atliktos vizitacijos, 1934, op. cit., l. 13.

atskiros Švč. Sakramento koplyčios, kur seserys prireikus galėtų pasimelsti ir pasisemti dvasinės stiprybės; taip pat būtina sutvarkyti virtuvę, apšvietimą, ypač koridoriuje tarp vienuolyno ir bažnyčios, kad vienuolėms nereikėtų vaikščioti tamsoje. J. Skvireckas taip pat nurodė iškeldinti iš namo mergaičių mokyklą, kad vienuolyne nesimaišytų pašaliniai žmonės, įrengti noviciatą, kur neužteiktos kitos seserys, o greta bažnyčios apsidės įrengti sodelį novicijų poilsiui²⁹⁹.

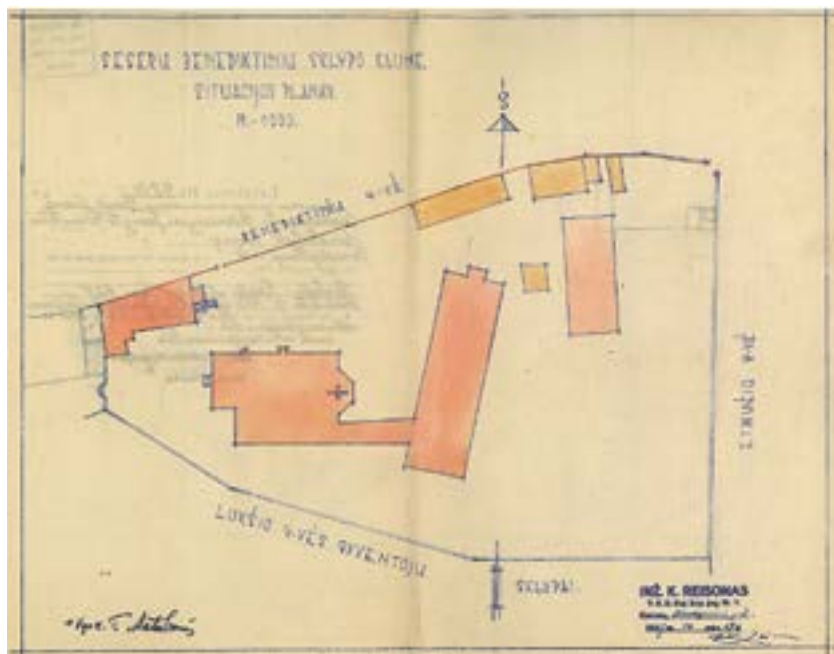
Ši vyskupo nurodyta programa palaiptams buvo vykdoma. Po kapitalinio bažnyčios remonto (apie jį bus kalbama vėliau) imtasi ir esminių vienuolyno namo pertvarkymų. Projektą, kaip minėta, 1940 m. parengė K. Reisonas (il. 109–113). Pastatą ketinta nubaltinti, šiaurinėje pusėje įstatyti keturis anksčiau užmūrytus langus ir nugriauti priestatą – prieangį³⁰⁰ (il. 110). Įdomu, kad atsižvelgiant į prasidėjusį Antrąjį pasaulinį karą, suprojektuota ir slėptuvė. Šią vienuolyno namo rekonstrukciją dar spėta atlikti: dabartinis šoninis šiaurinis fasadas atitinka K. Reisono projektą – jo plokštumą skaido stačiakampių langų ritmas, ją pagyvina frontone abipus centrinio įkomponuoti nedideli rombo formos langeliai. Kuklų portalą išryškina iš vertikalių bei horizontalių sukomponuotas apvadas, kuklią puošybą iš šonų papildė vazelės, kurios neišliko (il. 114). Palyginus dabartinį su ankstesniu vienuolyno namo fasadu (il. 115) matyti, kad prieangio tikrai atsisakyta, atstatyti užmūryti langai, tačiau frontono kompozicija išliko beveik nepakitusi.

Planuota pastatyti ir naują betoninį ūkinį namą bei ledainę. Šiuos pastatus taip pat suprojektavo K. Reisonas (il. 116). Ūkinėms reikmėms skirtas naujas namas, kad jį galėtų lankyti pašaliniai žmonės, turėjo stovėti nuošaliau nuo kitų vienuolyno teritorijos pastatų, šalia betoninės tvoros Eimučio g. pusėje, nes kituose pastatuose dėl klauzūros lankytis buvo draudžiama. Tvorą ties pastatu turėjo būti iškelta kiek aukščiau, kad nesimatytų trobesio. Atrodo, kad šios statybos leidimo procesas nebuvo labai sklandus, nes projektas buvo gražintas su nurodymais padaryti keitimus³⁰¹. Kad sprendimas

²⁹⁹ Ten pat, l. 13–14.

³⁰⁰ Prašymas Kauno m. savivaldybei dėl vienuolyno remonto darbų, 1940 04 23, KBA, f. 1-3-3, l. 54.

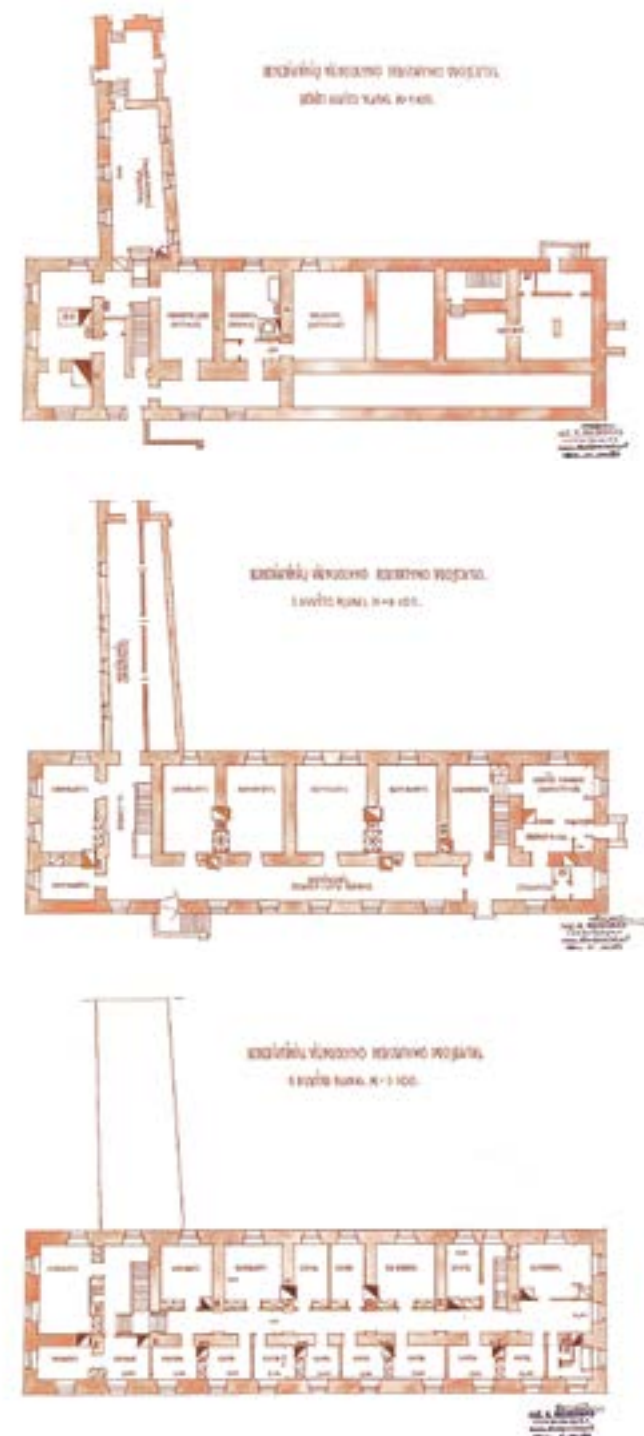
³⁰¹ Kauno m. savivaldybės raštas benediktinėms dėl betoninio ūkinio trobesio projekto, 1940 05 28, KAA, f. 218-2-472, l. 30.

109. Kauno benediktinių vienuolyno situacijos planas. 1939. Inž. K. Reisonas

110. Kauno benediktinių vienuolyno namo perstatymo projektas.
Fasadas iš Benediktinių g. pusės. 1940. Inž. K. Reisonas

111–113. Kauno benediktinių vienuolyno namo perstatymo projektas.
Rūsio, pirmojo ir antrojo aukšto planai. 1940. Inž. K. Reisonas

114. Vienuolyno namo fasadas iš Benediktinių g. pusės

negadintų bendro vaizdo, matyt, rekomenduota ne iškelti tvorą, bet statyti dviejų aukštų namą, nes vienuolyno vyresnioji S. Lapaitė siūsdama pataisytą projektą pridėjo ir paaiškinamąjį raštą, kuriame argumentavo, kad „Tvoros iškėlimas vaizdą negadins, nes derinsis su toliau iškeltais vartais. 2-jų aukštų trobesį statyti nebūtų patogiu, nes gadintų gatvelės vaizdą ir siluetą, nes šiame sklype arti nėra trobesių“³⁰². Šis raštas ne tik informuoja apie patį faktą, bet ir rodo, kad seserys turėjo savo poziciją estetiniu aspektu, apie tai mąstė (tikriausiai nereikėtų abejoti, kad konsultavosi ir su specialistais, šiuo atveju – pačiu projekto autoriumi K. Reisonu) bei siekdamas apginti savo poziciją nevengė diskutuoti.

Išlikusiame pakoreguotame projekte matyti, kad K. Reisonas sumažino stogo aukštį veikiausiai dėl to, kad jis kuo mažiau trukdytų bendram aplinkos vaizdui. Namelis planuotas paprastas, kuklus, kaip ir priklauso ūkiniam trobesiui. Jame turėjo būti įrengtas butas sargui, gyvulių tvartelis, malkų sandėlis, rūšys ir šalia šiltnamio³⁰³.

³⁰² Kauno ses. Benediktinių vienuolyno vyresniosios S. Lapaitės raštas Kauno m. savivaldybės Statybos skyriui, 1940 06 14, KAA, f. 218-2-472, l. 31.

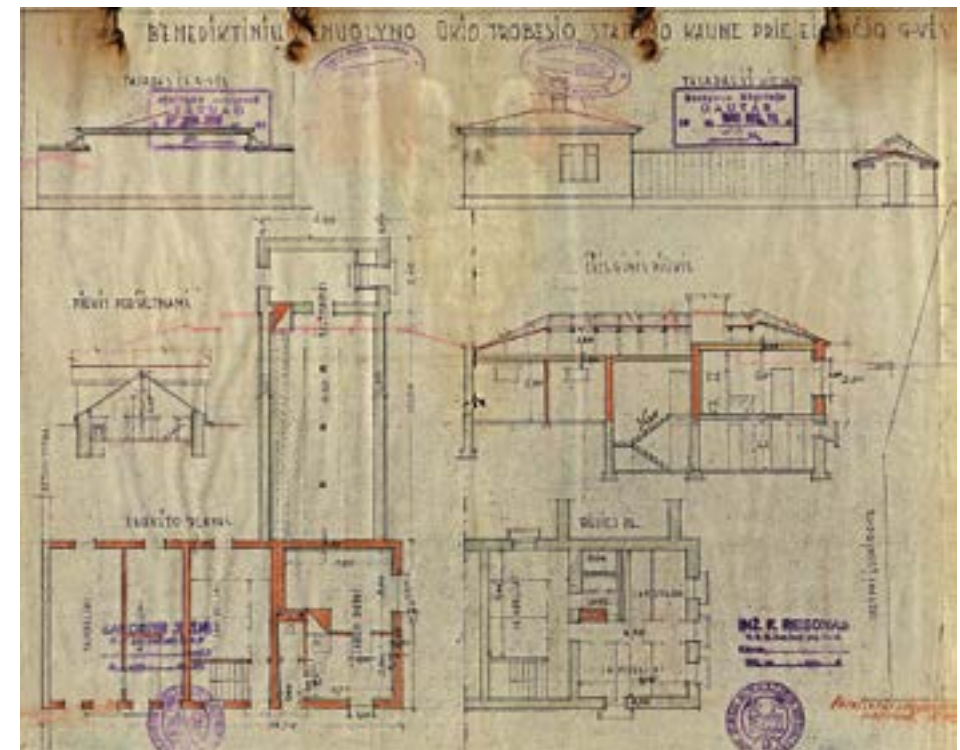
³⁰³ Prašymas Kauno m. savivaldybės Statybų skyriui dėl ūkinio trobesio statybos, KBA, f. 1-3-3, l. 51.

Šalia gyvenamojo vienuolyno namo (ties siaurės rytų kampu), kaip minėta, ketinta statyti ir naują ledainę. Tačiau nei ūkinis pastatas, nei ledainė nebuvo pastatyti, šiuos planus įvykdyti sutrukdė tolimesnė dramatiška įvykių eiga. Meniniu požiūriu šie pastatai neturi reikšmės, tačiau svarbus faktas, kad objektus projektavo K. Reisonas.

Tvora. Švč. Sakramento amžinosios adoracijos įrengimui Kauno benediktinių bažnyčioje 1939 m. vasarą vyskupas T. Matulionis komiteto vardu pateikė oficialų prašymą Kaune, iš Benediktinių

115. Vienuolyno namo fasadas iš Benediktinių g. pusės. 1938

116. Kauno benediktinių vienuolyno ūkinio pastato prie P. Eimučio g. planas. 1940. Inž. K. Reisonas

117. G. Bagdonavičius. Kauno benediktinių vienuolyno ledainė ir oficina. 1938

gatvės pusės, pastatyti naują šventoriaus tvorą, nes senoji buvo labai blogo stovio, o miestui tvarkant šią gatvę stipriai iškreivinta jos linija³⁰⁴ (il. 118). Prie prašymo pridėtas K. Reisono parengtas situacijos planas ir projektas. Taigi garsusis architektas Benediktinių gatvės pusėje suprojektavo ir mūrinę tvorą, kuri išlikusi iki šių dienų.

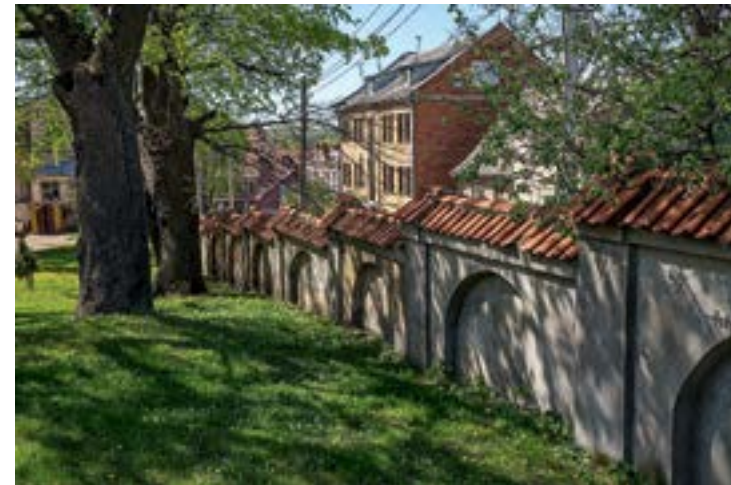
Palyginus brėžinius ir dabartinį objektą matyti, kad projektas, išskyrus kelias detales, buvo įgyvendintas toks, koks numatytas. Tvorą palaipsniui kyla į kalną ritmiškomis pakopomis, kiekvieno segmento viršus dengtas nedideliu čerpiniu stogeliu (il. 119, 120). Išorinės pusės plokštumos nežymiai įgilintos, vidinę skaido arkinės formos nišos. Išlikusiuose eskiziniuose brėžiniuose ir projekte³⁰⁵ matyti, kad vartelius turėjo rėminti bažnyčios bokšto šalmą formą

³⁰⁴ Amžinajai Švč. Sakramento Adoracijai įrengti Kauno seserų benediktinių bažnyčioje komiteto prašymas Kauno m. savivaldybės Statybos skyriui, 1939 06 12, KAA, f. 218-2-472, l. 12.

³⁰⁵ Ant eskizinių brėžinių nėra autoriaus parašo, tačiau tai, kad tvorą tikrai projektavo K. Reisonas, liudija šie dokumentai: Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus sutikimas dėl tvoros statybos iš Benediktinių g. pusės pg. K. Reisono projektą, 1939 08 02, KAA, f. 218-2-472, l. 13; Kauno m. savivaldybės Statybos skyriaus pranešimas Kauno m. Policijos nuovados viršininkui dėl leidimo statyti tvorą Benediktinių g. 4 pagal K. Reisono projektą, 1939 08 14, KAA, f. 218-2-472, l. 16; K. Reisono rengtų dokumentų originalai: K. Reisonas, Kauno benediktinių vienuolyno tvoros iš Benediktinių g. situacijos planas ir tvoros projektas, KAA, f. 218-2-472, l. 14–15. Pastarieji originalūs projektai yra labai prasto stovio (išblukę, sulieti (?)), architektūrinio sumanymo detalės geriau matyti eskizuose, saugomuose Kauno benediktinių archyve.

118. Senoji medinė vienuolyno tvora Benediktinių g. pusėje. XX a. 3–4 deš.

119. Vienuolyno tvora Benediktinių g. pusėje šiandien

kartojantys bokšteliai, tačiau jie nepastatyti, arba neišliko (il. 121). Į tvoros plokštumą turėjo įsiterpti ir vieno gyvenamosios ar ūkinės paskirties namelio fasadas (il. 122), tačiau vėliau, matyt, jo atsiskyta – ūkinio namo prie Eimučio gatvės 1940 m. projekte matyti, kad Benediktinių gatvės pusėje prie tvoros esantys du pastatėliai pažymėti kaip griaujami. Nubraižytas ir kampinės, aukščiau išskylančios likusios tvoros dalies, kurioje turėjo būti didieji vartai, eskizas (il. 122). K. Reisonas tęsė A. Gordevičiaus pradėtą tendenciją prisitaikyti prie neobarokinių ansamblio formų, kurios kartojasi bažnyčios ir vienuolyno namo fasaduose. Į vartelių ornamentą ir didžiųjų vartų

120. Vienuolyno tvoros varteliai
Benediktinių g. pusėje

puošybą jis saikingai įterpė voliutų elementus, namelio frontonas turėjo būti lenktas, liaudiškam barokui būdingos formos su „prakarpomis“.

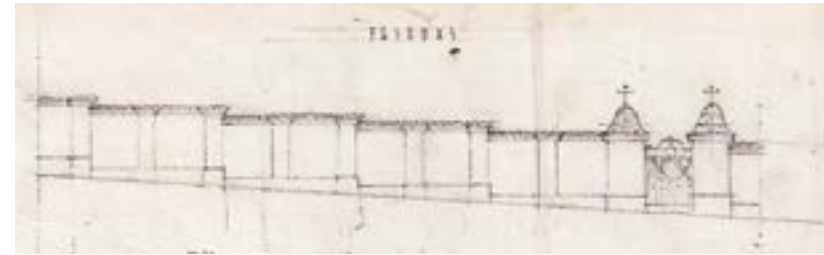
Matyti, kad K. Reisonas įsivaizdavo kiek kitokią Eimučio g. tvoros, bent jau kampinės jos dalies su didžiais vartais, koncepciją nei suplanavo miestas ir norėta įgyvendinti. Kaip minėta, 1934 m. šią tvorą statė miesto savivaldybė. Šiomis statybomis rūpintis pavesta technikui V. Striukaičiui³⁰⁶. Pagal sudarytą sąmatą tvora kainavo 9106 litus³⁰⁷. Ji, matyt, nebuvo iki galo pabaigta. Tai patvirtintų ir įrašas tų pačių metų inventoriuje, kuriame užsiminta, kad aptvėrimas beveik baigtas³⁰⁸, toliau detalizuota, kad nauja cementinė tvora buvo su „...pagražinimais pietų gale, vidury ir su Konstantino formos arka šiaurės gale“. Sunku pasakyti, kokie pagražinimai turėti omenyje. Puošybinių elementų šiandien nėra išlikusių, kaip ir neišlikęs šiaurinio kampo bokštas. Tačiau kampinė arka, taip pat nedidelės tuščiaavidurės arkos formos akcentas tvoros viduryje tebėra (il. 123, 124). Kauno miesto savivaldybės parengtame projekte

³⁰⁶ Betoninės tvoros Eimučio g. prie Benediktinių vienuolyno apyskaita. Kauno miesto savivaldybės statybos skyrius, 1934 02 28, KAA, f. 218-1-1017, l. 62–66.

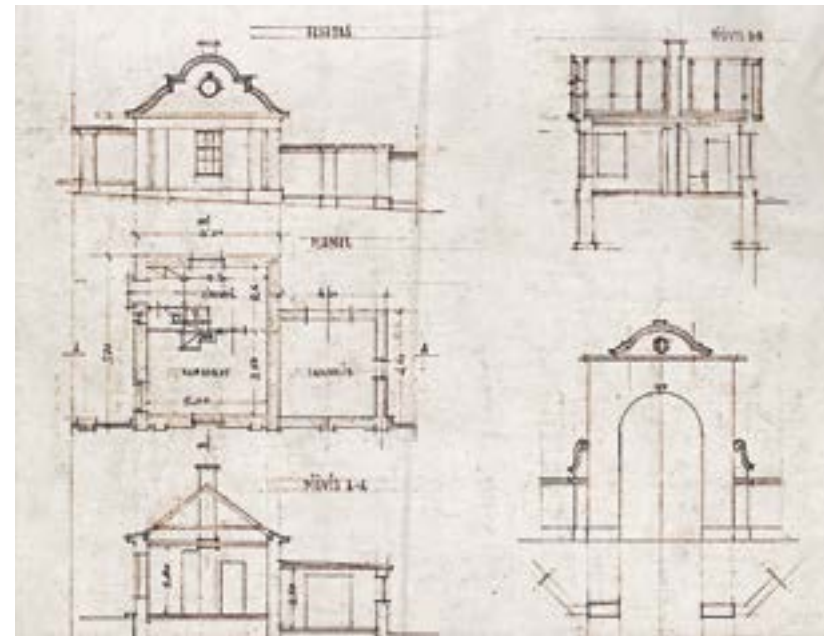
³⁰⁷ Sąmata pastatyti betoninę tvorą iš Eimučio g. pusės prie Benediktinių vienuolyno sklypo. Kauno miesto savivaldybės statybos skyrius, KAA, f. 218-1-1017, l. 6–7; Papildoma sąmata pastatyti betoninę tvorą iš Eimučio g. pusės prie Benediktinių vienuolyno sklypo. Kauno miesto savivaldybės statybos skyrius, KAA, f. 218-1-1017, l. 4–5.

³⁰⁸ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 6.

³⁰⁹ Remontuos benediktinių bažnyčia, op. cit., p. 7.

121. Vienuolyno tvoros Benediktinių g. pusėje projekto eskizas.
XX a. 4 deš. Inž. K. Reisonas

122. Vienuolyno tvoros Benediktinių g. pusėje namo ir arkos projektai.
XX a. 4 deš. Inž. K. Reisonas

matyti, kad iškilusioje kampinėje arkinėje dalyje turėjo būti įstatyti vartai, o vidurinės dalies pasikartojančioje architektūrinėje arkinėje detalėje (tik daug smulkesnėje) įkomponuotas dekoratyvinis taurės (?) formos elementas (il. 125). Kampe, esančiame priešais didžiuosius vartus, turėjo stovėti stačiakampis bokštas (il. 126). Prie šios tvoros ketinta įrengti ir Švč. Mergelės Marijos koplyčią. Gali būti, kad ji planuota būtent šiame bokšte, tačiau tiksli vieta nežinoma ir neaišku, ar ji buvo įrengta³⁰⁹.

123. Vienuolyno tvora
P. Eimučio g. pusėje

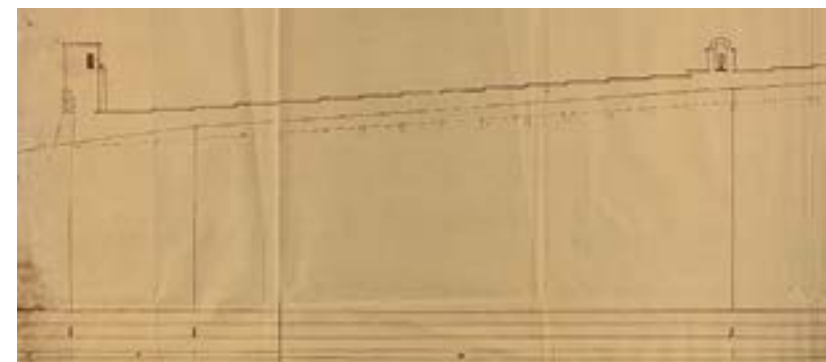

124. Vienuolyno tvoros arka
Benediktinių ir P. Eimučio
gatvių sankirtoje

Naujajame eskize, kuris priskiriamas K. Reisonui, matyti, kad didžiuosius vartus iš šonų papildė minėti voliutiniai elementai, viršuje įkomponuotas barokinių formų smulkus skydelis. Matyt, šią tvoros dalį taip pat norėta pertvarkyti labiau pritaikant prie bendro stiliaus. Eimučio g. tvorą galbūt planuota pabaigti vėliau, nes tuo metu buvo aktualiau aptverti Benediktinių g. dalį (tai ir buvo atlikta). Tolimesni įvykiai veikiausiai sutrukdė tęsti tvoros Eimučio gatvėje darbus, nors pagrindas jau buvo padarytas.

Apibendrinant A. Gordevičiaus ir K. Reisono indėlį į Kauno benediktinių ansamblio architektūrą svarbu pabrėžti, kad abu architektai buvo jautrūs esamam paveldui ir siekė projektus pritaikyti prie anksčiau susiformavusių tendencijų. A. Gordevičius neobarokines

formas atkartodamas klebonijos fasaduose atsižvelgė į XIX a. pertvarkymus. K. Reisono idėjos meniniu požiūriu svarbios Benediktinių g. tvoros formų sprendimui, tvoroje atkartoti ir gotikiniai (bokšto šalmo), ir neobarokiniai elementai. Ne visi sprendimai įvykdyti pagal projektą, tačiau architekto siekis buvo akivaizdus. Vienuolijos namo šiaurinio fasado rekonstrukcija nepasižymėjo išskirtiniais architektūriniais ieškojimais, atsižvelgta į XIX a. sprendimą. Tam nebuvo ir didelio poreikio, nes gyvenamosios paskirties pastatą, jo architektūrą, pirmiausia lemia praktiniai sumetimai. Įspūdingas bažnyčias ir visuomeninius bei gyvenamuosius tarpukario pastatus projektavusių inžinierių kūrybos kontekste benediktinių pastatų darbai buvo kuklūs, jiems įtakos labiau turėjo praktiniai poreikiai, o ne meninės ambicijos. Tačiau ir šiuose smulkiuose projektuose architektai, kiek leido galimybės, atskleidė savo profesionalumą ir kūrybiškumą.

125–126. Vienuolyno tvoros P. Eimučio g. pusėje projektas. Apie 1933

Bažnyčios altoriai prieš Švč. Sakramento amžinosios adoracijos įvedimą

XX a. pirmuosius du dešimtmečius Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčioje vyravo XIX a. susiformavusi meninė visuma, kuri ryškiausiai atsiskleidė altorių puošyboje, neatsiejamoje nuo liturgijos bei dvasingumo aspektų (il. 127). Interjero dailės pokyčiams įtakos turėjo du etapai: 1927 m. remontas ir 1938–1940 m. rekonstrukcija bažnyčios erdvę pritaikant Švč. Sakramento amžinajai adoracijai (il. 128, 129).

Tačiau XX a. dokumentai pateikia kai kurių naujų žinių apie interjerą ir dekorą. Antai, trečiojo dešimtmečio pradžios inventoriuje atskleidžiama, kad einant nuo didžiojo altoriaus dešinėje, šalia zakristijos ant medinio stulpo buvo sakykla, ją puošė išdrožti keturi evangelistai, viršuje – stogelis³¹⁰ (il. 130). Presbiterijos sienos ir skliautas buvo dažytas žalia spalva, o nerviūros – geltonai. Virš zakristijos durų buvo įkomponuotas šv. Benedikto, darančio įžadus, vaizdas³¹¹. Nežinoma, kada šie kūriniai atsirado, tačiau neabejotina, kad sakyklos vieta presbiterijoje prie zakristijos buvo nuo seno. Navoje stovėjo dvi paprastos, be jokios puošybos klausyklos, trečioji buvo zakristijoje³¹².

127. Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras iki 1938–1940 m. rekonstrukcijos. XX a. 3–4 deš.

³¹⁰ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 5, 8.

³¹¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 13.

³¹² Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 8.

128. Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras

129. Vaizdas į presbiteriją

Verta paminėti keletą iki 1927 m. įvykusių pasikeitimų ar dėmesio vertų paskirų faktų. Pavyzdžiui, įdomu, kad XX a. pirmąjį dešimtmetį tarp seserų įvykęs tautinis skilimas ir konfliktas turėjo tam tikros, gan kurioziškos, įtakos ir ikonografijai: prie presbiterijos, virš Šv. Mikalojaus altoriaus buvo įkomponuotas Lenkijos herbinis ženklas – baltas erelis, o prie Švč. Mergelės Marijos paveikslo buvo lenkiškas užrašas „Lenkijos Karalystės Karaliene, melskis už mus“. Vienuolyne susiklosčiusi situacija sukėlė skandalą visuomenėje ir sulaukė aukštesniųjų dvasininkų reakcijos: 1919 m. gruodžio 7–14 dienomis kanauninkai Kazimieras Paltarokas ir Antanas Alekna vienuolyne atliko vizitaciją, o kiek vėliau, gruodžio 30 d., Žemaičių vyskupo Pranciškaus Karevičiaus dekretu iš bažnyčios turėjo būti pašalinti visi tautiniai ženklai³¹³. Šis įvykis yra pavyzdys, kaip ikonografinė visumai įtakos gali turėti ne tik dvasingumo, bet ir politiniai, tautiniai motyvai, kurie iškraipo sakralinės erdvės vientisumą.

³¹³ Kauno benediktinių vienuolyno protokolų knyga, t. 2, op. cit., KBA, f. 22-1, l. 11–12; Laukaitytė R., Kauno benediktinių vienuolyno reformavimas 1920–1926 m., op. cit., p. 135–148; Grickevičius A., Vasiliauskaitė A., Kauno seserų benediktinių vienuolyno pertvarka 1918–1926 m. / Soter, 2009, nr. 29, p. 73.

130. Vienuolių įžadų diena. 1930.
Nuotraukoje matoma sakykla ir vargonai

Taip pat išlikusi žinia, kad 1927 m. lapkričio 5 d. Kauno arkivyskupijos kurija davė leidimą bažnyčioje patalpinti arkivyskupo Jurgio Matulaičio gipsinį portretą, dėl vietos, kur jis turėtų būti įmūrytas, tartasi su kunigu profesoriumi Pranciškumi Būčiu³¹⁴. Siekis įamžinti arkivyskupą, be abejo, susijęs su šio asmens svarba Kauno benediktinių kongregacijai: 1924 m. J. Matulaitis nurodė vienuolynui laikytis Amerikoje veikiančios Šv. Benedikto (Šv. Skolastikos) kongregacijos įstatų bei supaprastino klauzūrą, tai lėmė vienuolyno pertvarkos pradžią³¹⁵. Šie pokyčiai buvo susiję ne tik su konkrečiu Kauno benediktinių vienuolynu, bet ir su XX a. pradžioje pasaulyje (taip pat ir Lietuvoje) pradėjusiu keistis požiūriu į vienuolijas. Siekta atsisakyti griežtų kontempliatyvių regulų ir užsiimti aktyvia socialine veikla³¹⁶. Gipsinis reljefinis arkivyskupo J. Matulaičio portretas, patalpintas į tamsiai poliruotus medžio rėmus, vienuolyne buvo

³¹⁴ Kauno arkivyskupijos kurijos leidimas dėl arkivyskupo J. Matulevičiaus portreto, 1927 11 05, KBA, f. 1-3-1, l. 65.

³¹⁵ Laukaitytė R., op. cit., p. 145–148; Grickevičius A., Vasiliauskaitė A., op. cit., p. 76–77.

³¹⁶ Laukaitytė R., op. cit., p. 146.

įkomponuotas dešinėje navos sienoje, tarp Šv. Marijos Magdalenos altoriaus ir nišos, šalia įėjimo į vienuolių konfesionalą³¹⁷.

Altorių sistema išliko ta pati, kaip ir XIX a., tik XX a. trečiajame dešimtmetyje koplyčios altoriaus pirmajame tarpsnyje pradėtas minėti „Šiluvos Švč. Mergelės Marijos“, antrajame – „Šv. Kazimiero“ atvaizdai. Dokumentuose taip pat įvardijamos ne tik didįji, bet ir šoninius altorius puošusios skulptūros: Šv. Mikalojaus altoriuje buvo dvi statulos – to paties šventojo ir šv. Kazimiero, o Šv. Benedikto altoriuje – šv. Placido ir šv. Mauro³¹⁸. Sunku pasakyti, kada jos atsirado bažnyčioje, tačiau galima numanyti, kad XIX a. (apie 1862 m.), kai šventovę papuošė ir atitinkami tapybos darbai. Tačiau trūkstant duomenų tvirtai teigti negalima. Bažnyčioje buvo ir dvipusis altorėlis, kurio vienoje pusėje pavaizduota Švč. Mergelė Marija su aptaisais, o kitoje – šv. Pranciškus Asyžietis. Vizitacijoje rašoma, jog altorėlis pas benediktines pateko iš Kauno dominikonų bažnyčios³¹⁹.

Dokumentuose nuo 1834 m. koplyčioje buvęs altorius įvardijamas Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios titulu. Jį puošė senas atvaizdas, dengtas sidabrinu aptaisu³²⁰. XX a. dokumentuose, kaip jau rašyta, pradėtas minėti kitas titulas – Šiluvos Švč. Mergelės Marijos³²¹. Kadangi Angeliškosios ikonografinis tipas nėra tiksliai apibrėžiamas (svarbiausias požymis – Mariją lydi, supa angelai), lieka neaišku, ar Šiluvos Dievo Motinos atvaizdo sekinyš koplyčios altoriuje buvo jau XIX a. pirmojoje pusėje, ar pakeistas XX amžiuje. Labai tikėtina, kad buvo nuo XIX a., o gal ir anksčiau, nes inventoriuje paveikslas apibūdinamas kaip senas bei labai gerbiamas atvaizdas. Pažymėta, jog jis buvo senovinio darbo, fonas vietomis gerokai pasenęs ir sutrūkęs, pateiktas dydis – 1,20 x 1 m. Kūrinį dengė aptaisai – Marijos apsiaustas buvo sidabrinis, jos ir Kūdikių galvas dengė sidabrinės paausuotos karūnos. Dievo Motinos galvą supo dvylika metalinių pasidabruotų žvaigždžių. Marijos rūbą taip pat puošė kelios eilės karolių, vienur minima, kad jie rubino ir kitų brangiųjų akmenų, kitur – kad paprasti.

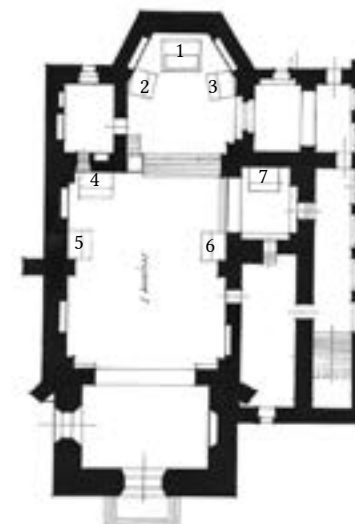
³¹⁷ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 24.

³¹⁸ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 7.

³¹⁹ Ten pat, l. 8.

³²⁰ Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1850, l. 35; Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1850, op. cit., l. 9; Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858, op. cit., l. 2.

³²¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 8; Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 20.

Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios altoriai XX a. (iki 4 deš. pab.)

1. Rožinio Švč. Mergelės Marijos
2. Švč. Jėzaus Širdies
3. Šv. Skolastikos
4. Šv. Mikalojaus
5. Šv. Benedikto
6. Šv. Marijos Magdalenos
7. Šiluvos Švč. Mergelės Marijos

3 lentelė

Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių paveikslai XX a. 3 dešimtmečio duomenimis

Altorius	Pirmojo tarpsnio atvaizdas	Antrojo tarpsnio atvaizdas
Didysis Švč. Mergelės Marijos	Rožinio Švč. Mergelė Marija	Švč. Jėzaus Vardas
Švč. Jėzaus Širdies	Švč. Jėzaus Širdis (XIX a. I p.)	Jėzaus, vainikuotas erškėčiais, arba <i>Ecce Homo</i> (XIX a.)
Šv. Skolastikos	Šv. Skolastika (XVIII a. II p.)	Šv. Margarita (XIX a.)
Šv. Mikalojaus	Šv. Mikalojus (XIX a., pertapytas pagal XVII a. II p. kompoziciją (?))	Čenstakavos Dievo Motina (XIX a.)
Šv. Benedikto	Šv. Benediktas (XVIII a. II p.)	Šventieji Benediktas, Placidus ir Mauras (XVIII a., dokumentuose pirmą kartą paminėtas tik 1862 m.)
Šv. Marijos Magdalenos	Jėzaus Apraudojimas (XVII a. pr.)	Veraikonas (XVII a. pab., dokumentuose pirmą kartą paminėtas tik 1862 m.)
Švč. Mergelės Marijos (koplyčioje)	Šiluvos Švč. Mergelės Marijos (XIX a. (?))*	Šv. Kazimiero

* Paryškinti paminėti nauji kūriniai.

131. Šv. Kazimieras. XIX a. II p. (?)

Paveikslo fone pritaistyta per dvidešimt votų, kai kurie iš jų sidabriniai. Rėmai buvo paprasti, mediniai, plokščio reljefo drožybos, bronzuoti. Virš kūrinio – medinė reljefinė Marijos monograma³²². Antrojo tarpsnio Šv. Kazimiero paveikslas tuo metu buvo įvertintas kaip „paprasto darbo“ (il. 131). Apie Šiluvos Marijos atvaizdą žinių rasti nepavyko, o Šv. Kazimiero kūrinys šiandien yra Lietuvos nacionalinio muziejaus nuosavybė.

Pirmieji interjero modernėjimo požymiai

XX a. turima daugiau žinių ir apie vitražus. Viena ryškiausių Šv. Mikalojaus bažnyčios puošmenų šiandien yra trys L. Truikio vitražai presbiterijoje. Tačiau iki 1938 m. prasidėjusios rekonstrukcijos čia vyravo kitokie sprendimai. XX a. trečiojo dešimtmečio inventoriaus duomenimis³²³, didžioji dalis langų bažnyčioje buvo paprasti, be puošybos elementų: didieji navos, penki chore, virš didžiojo portalo, iš jų trys atsiveria vakariniame fasade, o du mažesnieji – šonuose; vienuolių koplyčios, koridoriaus, vedančio į chorą langai buvo mediniai ir paprasto stiklo. Tačiau ir tuomet buvo keletas akcentų, suteikiančių bažnyčios interjerui ryškesnę meninę išraišką. Vidurinis gotikinis presbiterijos langas, kaip žinia, ilgai buvo užmūrytas, toje vietoje nuo XVII a. stovėjo didysis altorius. O du šoniniai turėjo spalvotus vitražus, kuriuose buvo pavaizduotas ilgas kryžius su palmės šakomis (il. 132)³²⁴. Nėra tiksliai žinoma jų atsiradimo data, tačiau jų meninė raiška buvo tipiška XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje vyravusiems bažnytiniams vitražams.

³²² Ten pat, l. 20.

³²³ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 4–5. Šv. Kazimiero paveikslas publikuotas: Šventojo Kazimiero gerbimas Lietuvoje, sudarė N. Markauskaitė, S. Maslauskaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2009, p. 183.

³²⁴ Ten pat, l. 4.

Įdomus iki šių dienų išlikęs dar vienas presbiterijos vitražas, įkomponuotas neobarokinės stilištos arkiniame lange, atsiveriančiame iš kapitulos patalpos (il. 133, 134). Visi Šv. Mikalojaus bažnyčios vitražai, be L. Truikio ir zakristijos (apie juos bus kalbama vėliau), tradiciškai priskiriami Vytautui Bičiūnui (1893–1943). Tačiau minėtojo lango meninė išraiška pastebimai skiriasi nuo kitų, esančių bažnyčios erdvėje. Bandant atsekti šio kūrinio atsiradimo laiką, paaiškėjo, jog trečiojo dešimtmečio pradžioje toje vietoje vitražo dar nebuvo, paprasto stiklo langą vienuolės laikė uždengusios paveikslu. Inventoriuje pateikiamas toks aprašymas: „Presbiterijos dešinėje uždaromi mediniai varteliai vedė į vienuolių koplyčią, viršutinėje dalyje buvo atidromas paprasto stiklo langas uždengtas veliumu, viršų vienuolių koplyčios randasi galerija [kapitula], kuri nuo bažnyčios atskirta paprasto stiklo langu, užstatytu paveikslu“³²⁵.

Tačiau jau 1927 m. rugsėjo mėnesį spaudoje atsirado žinutė, kad vasarą bažnyčioje vyko dekoravimo darbai, kuriuos atliko Kauno meno mokyklos auklėtiniai Adomas Smetona (1901–1942) ir Bronius Murinas (1906–1986)³²⁶. Jų atliktas darbas nebuvo didelio masto, tačiau žymi pirmuosius interjero dailės pokyčius XX a. modernių meno tendencijų link. Dalį iki tol buvusių nevertingų vokiškų trafaletinių ornamentų pakeitė tautinės stilizacijos ornamentika – abipus didžiojo altoriaus, žemiau langų per visą apsidės sienos plotį nutapyta mėlynos spalvos uždanga su įvairiaspalviais stilizuotais lelijų motyvais. Stilizuotų lelijų ornamentu papuoštos zakristijos durys.

132. Bažnyčios presbiterijos altorius. 1938

³²⁵ Ten pat, l. 5.

³²⁶ Meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas šią vasarą gražiai išdekoravo Benediktinių bažnyčią, op. cit., p. 6.

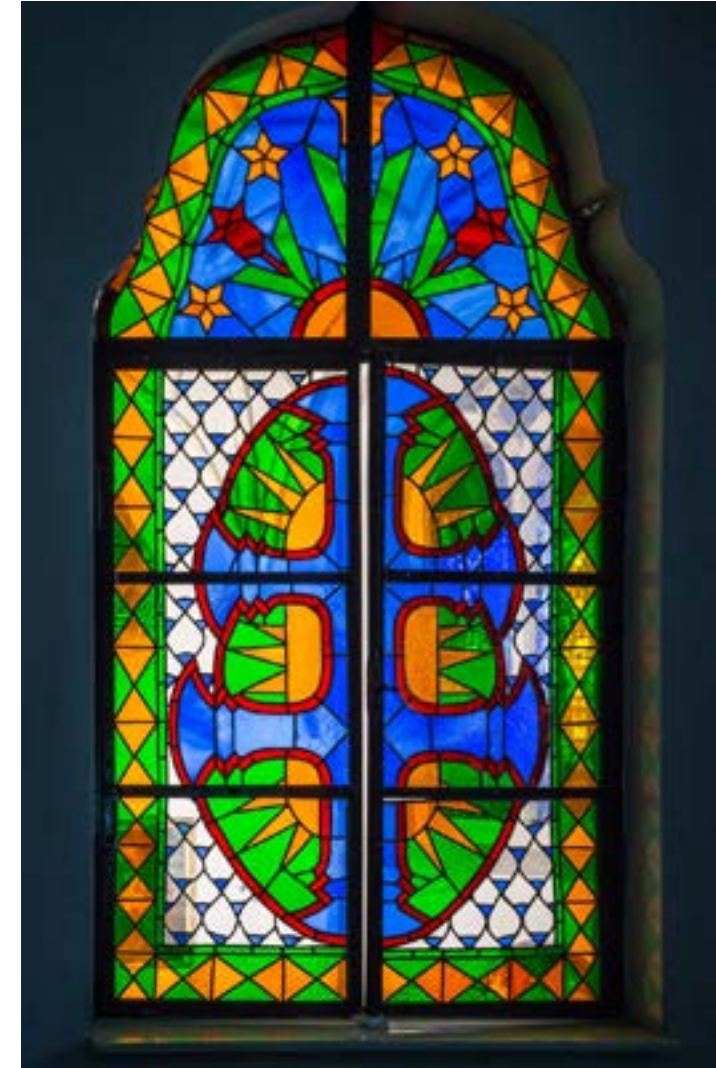
133. Šv. Mikalojaus
bažnyčios kapitula

Smulkus tulpių ornamentas taip pat puošė navos sienas viršuje, stambesnis – arkų pakraščius³²⁷. Vakarinėje sienoje, skyrusioje navą nuo prieangio ir vienuolių choro viršuje, buvo dvi didelės romaninio stiliaus arkos – apatinės kraštas puoštas stilizuotų tulpių ornamentu, o iš šonų pavaizduoti avinėlio su vėliava ir ankstyvųjų viduramžių krikščioniškam menui būdingos Kristaus monogramos su žuvimi motyvai³²⁸. Lietuviška stilistika buvo atliktas ir naujas presbiterijos (arba kapitulos lango) vitražas.

Manyti, kad būtent tuo metu buvo įmontuotas naujas iki šių dienų išlikęs vitražas, skatina ne tik jo paminėjimas, bet ir tai, kad jis, kaip anksčiau pastebėta, skiriasi nuo kitų V. Bičiūno darbų šioje bažnyčioje. Vitraže išradingai sukomponuoti religiniai simboliai ir tautiniai motyvai: centrinis akcentas yra mėlynas patriarcho (arba Laterano) kryžius, nurodantis į šv. Benediktą, kaip Vakarų vienuolijos patriarchą. Kryžmų tarpus užpildo stilizuoti geltoni spinduliai žaliame fone. Likusią fono dalį dengia žvynelius primenantys elementai. Viršutinėje arkinėje dalyje įkomponuoti liaudies mene populiarūs tulpių motyvai. Kompozicija aprėminta dekoratyvia, iš rombelių sudaryta juosta. Vitražas yra sodrių spalvų, visas jo plotas gausiai užpildytas stilizuota ornamentika. 1934 m. dokumentas jau

³²⁷ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, 1934, op. cit., l. 13, 23.

³²⁸ Ten pat, l. 24.

134. A. Smetona, B. Murinas. Kauno Šv. Mikalojaus
bažnyčios kapitulos vitražas. XX a. 3 deš.

135–136. Bažnyčios interjero
rekonstrukcija. 1938

neabejotinai patvirtina, kad jis įstatytas anksčiau nei 1938 m. pradedanti rekonstrukcija. Įrašė nurodyti šie kompoziciniai elementai: „Vienas didelis jo [kapitulioriaus, t. y. kapitulos] langas – vitražas į presbiteriją (su šv. Benedikto kryžiumi ir tulpių ornamentais viršų) ir vienas paprastas – rytų sienoje...“³²⁹

Taigi bažnyčiai saikingai suteikti tautinio stiliaus bruožai, dailininkai atliepė nuo XX a. pradžios Lietuvos dailės draugijos puoselėjamas tendencijas. Jų darbą gerai įvertino tuometinė kritika: „Kauno meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas šią vasarą gražiai išdekoravo benediktinių bažnyčią. Kai kur pritaikyti lietuviški ornamentai. Gražiai sukomponuotas lietuviškame stiliuje vienas vitražas ir uždanga už didžiojo altoriaus. Tai pirmas pavykęs bandymas atsikratyti nuo šlykščių vokiškų trafaretų“³³⁰. Ši žinutė rodo, kad tuo metu bažnyčia buvo dekoruota menkaverte trafaretine puošyba. Sunku pasakyti, kada vokiški trafaretai galėjo atsirasti,

³²⁹ Ten pat, l. 28.

³³⁰ Meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas šią vasarą gražiai išdekoravo Benediktinių bažnyčią, op. cit., p. 6.

tikėtina, kad XIX a. pertvarų metu ar galbūt 1910–1913 m., kai bažnyčia buvo iš esmės atnaujinta.

Tai, kad studentams buvo patikėtas atsakingas užsakymas, rodo pasitikėjimą jų gebėjimais ir potencialu. Išties abu dailininkai vėliau paliks ženklų pėdsaką Lietuvos dailės gyvenime, ypač A. Smetona. Baigęs mokslus Kaune, jis tobulinosi Paryžiaus valstybinėje aukštojoje dailės mokykloje. 1932 m. grįžo į Lietuvą ir aktyviai dalyvavo meniniame gyvenime. Tapytojo kūrybinis palikimas nedidelis. Tokią situaciją iš dalies lėmė tragiškas likimas – 1941 m. jis buvo ištremtas į Sibirą ir ten mirė. Taip pat manoma, kad didelė dalis jo kūrinių dingo karo metais. Išliko keletas tapybos darbų, kurie artimi arsininkų kūrybai. Dailininkas taip pat reikėsi satyrinės grafikos srityje, jo karikatūros spausdintos tarpukario žurnaluose³³¹. Su B. Murinu A. Smetoną siejo draugystė, kuri tęsėsi iki tremties. B. Murinas baigęs studijas Kauno meno mokykloje taip pat mokėsi Paryžiuje, iki karo dėstė Klaipėdos ir Vilniaus pedagoginiuose institutuose, vėliau pasitraukė į Vakarų. Didžioji jo kūrybinio palikimo dalis yra išseivijos laikotarpio.

Abiejų dailininkų išlikusios kūrybos kontekste nėra nieko panašaus, kas primintų jų darbus Šv. Mikalojaus bažnyčioje. Lakoniška žinutė spaudoje neleidžia vienareikšmiškai teigti, kad jie buvo ir vitražo projekto autoriai. Tačiau tokia versija labai įtikinama, ypač prisimenant, kad A. Smetonos veikla buvo susijusi su taikomąja dekoratyvine daile – nuo 1934 m. jis dirbo Kauno meno mokykloje, dėstė taikomąją kompoziciją ir ją kreipė praktine linkme, duodamas studentams užduotis suprojektuoti mozaikas, vitražus konkreitiems objektams, sėkmingesnius projektus siekdavo įgyvendinti. A. Smetona visuomet skatino kūrybiškai naudoti lietuviško ornamentų elementus³³².

XX a. dokumentuose taip pat pateikta gan išsamių žinių apie buvusios sienų tapybos, kurios neliko po 1938–1940 m. rekonstrukcijos, turinį bei įvairiose šventovės bei vienuolyno erdvėse kabojusius

³³¹ Valiuškevičiūtė A., Kauno meno mokykla (1922–1940), Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997, p. 179; Savičiūnaitė V., Tragiško likimo dailininkas piešė ir karikatūras / Lietuvos rytas (Mūzų malūnas), 2001, kovo 13 d., p. 2.

³³² Valiuškevičiūtė A., op. cit., p. 179.

137. J. Mackevičius.
Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė. 1930

nealtorinius paveikslus. Sienų tapybos sukūrimo data nežinoma, tačiau sprendžiant iš to, kad jos nesistengta išsaugoti bei kelių senose nuotraukose užfiksuotų fragmentų, galima numanyti, kad freskos nebuvo itin senos, nutapytos greičiausiai XIX a. pirmosios pusės rekonstrukcijų ir vėlesnių pertvarkymų metu. Presbiterijos sieną abipus didžiojo altoriaus puošė mėlynos spalvos draperija, dekoruota įvairiaspalvių lelijų ornamentu. Virš zakristijos durų buvo įkomponuota šv. Benedikto, duodančio įžadus, figūra. Pietinėje Šv. Mergelės Marijos koplyčios sienoje buvo nutapyta šv. Skolastikos laidojimą vaizduojanti scena. Navą ir presbiteriją skiriančią sieną abipus reljefinės

Kristaus monogramos, įkomponuotos žvaigždės viduryje, puošė medalionai su dešimties Dievo įsakymų lentelė viename ir Šventosios Dvasios simboliu (balandis ir knyga) kitame (il. 135). Virš Šv. Mergelės Marijos koplyčios arkos taip pat buvo medalionas su šv. Benedikto kryžiumi, pastoralu, knyga (regula) bei įrašu: *KAUNO SESERŲ BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNAS ĮSTEIGTAS 1624 M.*³³³ Dešimtosios navos pusės sienos nišose kabojo du dominikoniškos temos tapyti paveikslai: „Šv. Dominyko vizija“ viršuje ir „Šv. Rožė Limietė“ apačioje. Šiaurinės sienos nišą puošė „Šv. Kotrynos Sienietės“ atvaizdas. Mažai abejonių, kad pastarieji kūriniai buvo perimti iš uždaryto Kauno dominikonų vienuolyno ir primena apie ilgalaikį Kauno benediktinių bendravimą su šia vienuolija.

Navos lubos buvo dažytos baltai ir gelsvai, dekoruotos stilizuotų gėlių bei lapų ornamentais. Pietiniame šone įkomponuotos dviejų evangelistų, popiežiaus ir vienuolių emblemos, šiauriniame – kitų evangelistų, vyskupų bei kankinių emblemos. Prieangio pietinės

³³³ Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, op. cit., l. 23.

sienos nišoje buvo nutapytas angelas, rašantis į knygą (il. 136). Choro lubos dažytos gelsvai ir šviesiai violetine spalvomis, dekoruotos ornamentiniais motyvais.

Choro patalpoje buvo įvairios vertės tapybos, skulptūros kūrinių, reprodukcijų. Šiame kontekste minėtini du kūriniai. Pirmasis – gotikinio stiliaus Šv. Mergelės Marijos Nekaltai Pradėtosios skulptūra (neišliko). Iš apibūdinimo galima spręsti, jog tai buvo vertingas kūrinys: Marijos figūra skoningai polichromuota švelniomis pastelinėmis spalvomis, galvą puošė metalinė karūna su brangakmenių imitacija ir dvylikos žvaigždžių vainikas, ji stovėjo ant mėlyno, auksinėmis žvaigždėmis dekoruoto Žemės pusrutulio, iš kurio kyšojo paukšuko mėnulio galai, viena koja pamynusi žaltį, kita atsirėmusi į mėnulį³³⁴.

Kitas minėtinas kūrinys, kabojęs choro patalpoje, – dailininko Jono Mackevičiaus 1930 m. tapyta drobė „Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė“ (il. 137). Kūrinį Kauno benediktinėms dovanojo kunigas Adomas Glebavičius (1873–1931)³³⁵. Šios šventosios kultas buvo plačiai paplitęs XX a. pirmosios pusės Lietuvoje³³⁶. J. Mackevičius yra nutapęs kelis šios temos darbus – Raudondvario bažnyčiai, Kauno kunigų seminarijai ir kt. Dailininkas rėmėsi vienuolės karmelitės Céline'os Martin labai plačiai paplitusiu idealizuotu „Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės“ piešiniu (1912 m.), kurio originalas saugomas Lizjė (*Lisieux*) karmeličių vienuolyne Prancūzijoje. Šis vienuolynas platino atvaizdo litografijas. Vieną jų turėjo ir Kauno benediktinės (il. 138). Dailininkas neabejotinai rėmėsi arba šia litografija, arba vienu iš daugelio Lietuvoje populiarių šios šventosios atvaizdų. Paveikslas yra beveik

138. Pagal s. C. Martin, atspausda *Chassepot*.
Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė. XX a. I p.

³³⁴ Ten pat, l. 25.

³³⁵ Ten pat.

³³⁶ Smilingytė-Žeimienė S., Lietuvos bažnyčių dailė. XX a. I pusė, op cit., p. 154–161.

fotografinis piešinio atkartojimas. Ir tapytas kūrinys, ir litografija yra išlikę iki šių dienų. Paveikslas kabo Šv. Mikalojaus bažnyčios koplyčioje, o litografija – kapitulos patalpoje.

Baigiant Šv. Mikalojaus bažnyčios interjero pokyčių XX a. pradžios (iki 1938–1940 m. rekonstrukcijos) apžvalgą matyti, jog pirmieji modernizacijos žingsniai atsispindi Kauno mokyklos auklėtinių A. Smetonos ir B. Murino, kurie integravo tautinio stiliaus elementus, darbuose. Šie pokyčiai tuomet įvertinti teigiamai. Tačiau tai buvo tik pirmieji bandymai atnaujinti sakralią erdvę, interjeras iš esmės liko nepakitęs, jame šalia naujųjų intarpų derėjo barokinių altorių įranga, XIX a. freskos, senieji bei naujieji tapybos darbai.

1938–1940 m. rekonstrukcijos meninė koncepcija

Šiame etape iš esmės buvo pertvarkyta presbiterijos erdvė siekiant ją pritaikyti Švč. Sakramento adoracijai. Šis poreikis paskatino tuo laikotarpiu modernius sprendimus. Remonto darbai, prižiūrint K. Reisonui, Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus konservatoriui, dailininkui V. K. Jonynui³³⁷, vėliau – L. Truikiui, pradėti 1938 m. birželio pabaigoje³³⁸.

Remonto darbai tikslingai pradėti nuo apsidės langų. 1938 m. aptiktas ir lapkričio mėnesį presbiterijoje atmūrintas gotikinis langas su masverku, kurį sudarė ant medinės armatūros sumautos tuščia-vidurės profiliuotos plytos³³⁹. Manoma, kad anksčiau bažnyčioje visi langai buvo analogiški. Norėta visus atstatyti pagal atrastąjį, tačiau dėl lėšų stygiaus nutarta rekonstruoti tik esančius abipus didžiojo altoriaus presbiterijos erdvėje. Atstatyti originalią angų struktūrą rekomendavo Vytauto Didžiojo kultūros muziejus, kuris atliko ir architektūrinius gotikinio lango matavimus. Bažnyčios vadovybei sutikus, presbiterijos langai buvo rekonstruoti³⁴⁰. Senųjų vitražų neliko, juos turėjo pakeisti nauji.

³³⁷ Paminklas 550 Lietuvos krikšto ir XX metų Nepriklausomybei paminėti / Ūkininko patarėjas, 1938, gegužės 26 d., nr. 21, p. 13.

³³⁸ Kauno bažnyčių remontai atskleidžia daug įdomybių. Benediktinių bažnyčioje atkasami vis nauji rūšiai / Lietuvos aidas, 1938, rugpjūčio 4 d., p. 8.

³³⁹ Įdomūs radiniai benediktinių bažnyčioje / Lietuvos aidas, 1938, lapkričio 25 d., p. 6; Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 139.

Garsieji L. Truikio vitražai, vaizduojantys adoruojančius angelus, buvo užsakyti Miunchene, Franzo Mayerio vitražo ir mozaikos studijoje³⁴¹ (il. 139–141). Tai buvo labai garsi dirbtuvė, gaudavusi užsakymų ne tik iš Europos, bet ir kitų pasaulio šalių. Įdomu trumpai pažvelgti į jos istoriją. Įmonės įkūrimas ir veikla yra susijusi su XIX a. pirmojoje pusėje Vokietijoje ir Austrijoje susiformavusiu nazarėnų sąjūdžiu, siekusi atnaujinti religinio meno dvasingumą ir įtaką. Dailininkų sambūris susiformavo kaip protestas prieš akademizmą, įkvėpimo ieškota vėlyvųjų viduramžių ar ankstyvojo Renesanso mene, biblijinuose, dažniausiai naratyviniuose, siužetuose. Panašių tikslų siekė ir vėlesni XIX a. antrojoje pusėje veikę preraphaelitų menų ir amatų sąjūdžiai. Josephas Gabrieliuss Mayeris (1808–1883) 1847 m. įkūrė Krikščioniškojo meno institutą, turėjusį atgaivinti viduramžių verslus ir apimti architektūros, tapybos, skulptūros bei dekoratyvinės dailės sritis. Apie 1860 metus susiformavo ir vitražo skyrius. XIX a. antrojoje pusėje kompanija stipriai išsiplėtė ir įgavo tarptautinį lygį, įkurti filialai Londone (1865) ir Niujorke (1888). Studijos veikla itin klestėjo ir plėtėsi J. G. Mayerio sūnaus Franco Mayerio (1848–1926) vadovavimo laikotarpiu. 1882 m. karalius Liudvikas II kompanijai suteikė Bavarijos karališkosios meno įstaigos statusą, o 1892 m. popiežius Leonas XIII šią įmonę pavadino Popiežiškuoju krikščioniškojo meno institutu. Po Pirmojo pasaulinio karo, vadovaujant F. Mayerio sūnams Antonui, Karlui ir Adalbertui, skulptūros skyrius buvo panaikintas, vietoj jo įkurtas mozaikos, o pati kompanija performuota į vitražo ir mozaikos dailininkų studiją³⁴². Įmonė,

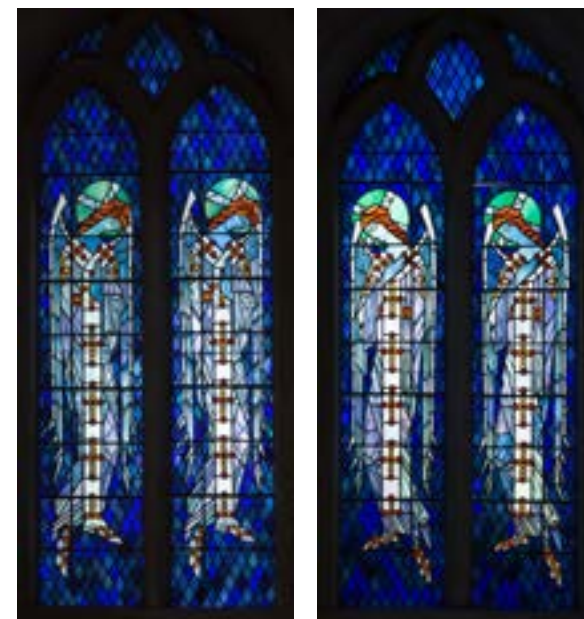
³⁴⁰ Pagal pirmąsias stilių bus atstatyti du benediktinių bažnyčios langai / Lietuvos aidas, 1938, gruodžio 8 d., p. 5; Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraštinis, redagavo P. Karazija, t. 1, Kaunas, 1941, p. 377.

³⁴¹ L. Šinkūnaitė rašė, jog vitražus pagamino pats F. Mayeris, nes 1992 m. restauracijos metu rasta jo signatūra. Žr. Šinkūnaitė L., Liudo Truikio sakralinė kūryba Kauno bažnyčiose, Liudu Truikiui – 100, straipsnių rinkinys, sudarė R. Racėnaitė, Kaunas, 2005, p. 83. Tačiau tai yra dirbtuvės ženklas, tuo metu, kai buvo daromas Šv. Mikalojaus bažnyčios vitražas, F. Mayeris jau buvo miręs, o studijai vadovavo jo sūnūs Antonas, Karlas ir Adalbertas. Žr. Franz Mayer of Munich / Architectural Glass and Mosaic [interaktyvus, žiūrėta 2014 06 17]. Mayer'sche Hofkunstanstalt, 2014. Prieiga per internetą: <http://www.mayer-of-munich.com/werkstaette/geschichte.shtml>. Pati studija išliko iki šių dienų nežymiai pakitusiu pavadinimu *Franz Mayer of Munich* ir aktyviai veikia. Visai neseniai pasirodė knyga anglų kalba, kurioje apibendrinti paskutiniųjų dešimtmečių studijos darbai: Franz Mayer of Munich. Architecture, Glass, Art – Mayer'sche Hofkunstanstalt / ed. by G. Mayer, Hirmer Publishers, 2013.

³⁴² Franz Mayer of Munich / Architectural Glass and Mosaic, op. cit.

139. L. Truikys, F. Mayerio vitražo ir mozaikos studija, Miunchenas. Adoruojantys angelai (centrinės dalies fragmentas). 1938–1940

140–141. L. Truikys,
F. Mayerio vitražo
ir mozaikos studija,
Miunchenas. Adoruojantys
angelai (šoninių dalių
fragmentai). 1938–1940

valdoma penktos Mayerių kartos, veikia ir šiandien³⁴³. Nuo įkūrimo pradžios jai priklauso tūkstančiai meno kūrinių visame pasaulyje. Aukšto meninio lygio ir nepriekaištingos kokybės vitražai daugiausiai kurti katedroms, bažnyčioms, vėliau objektų skalė plėtėsi, atlikti užsakymai ir pasaulietiniams pastatams. Garsiausias objektas, kuriuo didžiuojasi ir pati įmonė, yra Romos Šv. Petro katedra³⁴⁴. Miunchene yra išlikęs ir arkivyskupo T. Matulionio daryto užsakymo Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčiai dokumentas³⁴⁵.

XIX a. F. Mayeris kartu su pas jį dirbusiu, o vėliau įsteigusiu savo įmone Franzu Xavieru Zettleriu³⁴⁶ sukūrė taip vadinamą Miuncheno stilių, kuriam būdinga detalizuota, naratyvinė tapyba ant sąlyginai plačių stiklo dalių (lyginant su viduramžių vitražu, kuris buvo komponuotas iš smulkių spalvoto stiklo gabalėlių), siekta kompozicinio panašumo su vėlyvųjų viduramžių darbais, Renesanso altorių kūrinių. Vaizduoti naratyviniai Biblijos siužetai, kurie veikiausiai,

³⁴³ Įmonei šiandien vadovauja Gabrielius Mayeris.

³⁴⁴ Franz Mayer of Munich / Architectural Glass and Mosaic, op. cit.

³⁴⁵ Dokumentas yra Kauno seserų benediktinių žinioje.

³⁴⁶ 1939 m. F. Mayerio ir Franzo Xaviero Zettlerio studijos vėl susivienijo.

142. Bažnyčios interjero
rekonstrukcija. 1938

143. Bažnyčios interjero
rekonstrukcija. 1938

kaip ir viduramžiuose, turėjo tarnauti kaip vizualinis Šventojo Rašto atitiktumu, tik jau ne neraštingai, bet sekularizacijos veikiamai visuomenei. Religinio nuoširdumo sužadimas buvo vienas nazarėnų, kurių idėjos artimos Mayerių vitražo dirbtuvių siekiams ir stiliui, tikslų.

Taigi F. Mayerio vardo studija Miunchene neabejotinai buvo idealiausia vieta pagaminti vitražus gotikiniams langams. Tačiau karo išvakarėse ir jam prasidėjus darbas nevyko itin sparčiai. 1938 m. lapkričio mėnesio pradžioje spaudoje pranešta, kad visi pagrindiniai darbai Šv. Mikalojaus bažnyčioje beveik baigti: sustiprinti pamatai, ištinukuota iš lauko ir vidaus, įvestas centrinis šildymas ir elektra, netrukus bus dedamas parketas ir dekoruojamas vidus. Tačiau spartesnę vidaus darbų eigą trukdo dar nesudėti vitražai ir lėšų stoka. Remonto pabaigos tikėtasi apie 1938 m. šv. Kalėdas³⁴⁷, bet akivaizdu, kad jie užsitęsė ilgiau nei planuota. Beveik po metų, 1939 m. spalio mėnesio pradžioje vitražai dar nebuvo atvežti, tačiau

³⁴⁷ Gražiai bus sutvarkyta Benediktinių bažnyčia / Lietuvos aidas, 1938, lapkričio 3 d., p. 5.

iš Vokietijos gautas laiškas liudijo, kad, nežiūrint prasidėjusio karo, darbas tebevyksta³⁴⁸.

Presbiterijoje nutarta palikti tik vieną altorių, kitus – iškelti (il. 142–143). Barokiniai įrenginiai buvo išmontuoti, didysis, kaip minėta, perkeltas į Ariogalos bažnyčią, o šoniniai – į Švč. Mergelės Marijos koplyčią³⁴⁹. Visi likusieji senieji altoriai buvo pertvarkyti, suremontuoti, iš naujo paausuoti. Taip pat atnaujinti ir paveikslai bei jų rėmai³⁵⁰. Dvasininkams presbiterijoje planuota įrengti sėdimas vietas, o šone – koplyčią atskiroms pamaldoms, išventinimui ir pan.

Didysis, adoracijos, altorius numatytas visai naujas, jo projektui surengtas konkursas. Komisiją sudarė vyskupas T. Matulionis, kanauninkas Pranciškus Penkauskas, vyriausiasis kariuomenės kapelionas Adolfas Sabaliauskas, profesorius kunigas Juozapas Meškauskas ir inžinierius K. Reisonas. Buvo pateikti trys projektai, tarp jų – L. Truikio, kuris ir laimėjo. Atsisakyta tradicinio retabulo, adoracijos altoriaus mensą planuota padaryti iš gryno marmuro, tačiau numatyta galimybė, kad pritrūkus lėšų ji gali būti ir iš dirbtinio akmens. Visos kitos altoriaus dalys turėjo būti ažuolinės³⁵¹. Pasirinktas dirbtinis marmuras.

Meninė presbiterijos visuma turėjo išreikšti adoracijos idėją. Svarbiausias akcentas yra altoriaus stalas, ant kurio išstatomas Švč. Sakramentas, į jį turi būti sutelktas visas tikinčiųjų dėmesys (il. 144). Meninis sprendimas minimalistinis: baltame pailgo stačiakampio formos mensos priekiniame fone iškaltas reljefinis Kristus veido atvaizdas, turintis sąsają su Turino drobule³⁵², Veronikos skarele. Ant mensos pastatytas stačiakampio formos tabernakulis, virš jo – baldakimo formos stogelis, po kuriuo adoracijai išstatomas Švč. Sakramentas.

Už altoriaus įkomponuotas ažuolinis kryžius, dengtas paausuotomis žalvario plokštėmis, su medine Daugelavičiaus Nukryžiuotojo skulptūra³⁵³ (il. 145).

³⁴⁸ Naujai pertvarkoma benediktinių bažnyčia / Lietuvos aidas, 1939, spalio 3 d., p. 7.

³⁴⁹ Matušakaitė M., KBA, op. cit., l. 30.

³⁵⁰ Šv. Mikalojaus bažnyčios ir šventoriaus aprašymas, 1943, op. cit., l. 1.

³⁵¹ Kauno bažnyčių remontai atskleidžia daug įdomybių, op. cit., p. 8.

³⁵² Matušakaitė M., KBA, op. cit., p. 34.

³⁵³ Šinkūnaitė L., Benediktinių bažnyčios taurumas ir žavesys, op. cit., p. 11-14; Šv. Mikalojaus bažnyčios ir šventoriaus aprašymas, 1943, op. cit., l. 1.

144. Bažnyčios presbiterija

Aplink didįjį altorių suformuota erdvė, vizualiai praplečianti adoracijos idėją: trijuose vitražuose pavaizduoti susikaupę, galvas nulenkę angelai, žemiau langų esančią apsidės sieną užpildė L. Truikio sukurti apaštalai, nutapyti ant trijų dalių pano, pritvirtinto prie sienos (il. 146). Šiuose darbuose ryškiai pastebima bizantinės tapybos, iš kurios įkvėpimo bažnytinei kūrybai sėmėsi L. Truikys, įtaka. Labai panašu, jog presbiterijoje per kelis erdvės lygmenis išreikšta bizantiniame mene populiaru „Arkangelų susirinkimo“ (gr. *Synaxis ton Asomaton*) idėja³⁵⁴, šis siužetas itin paplito ortodoksų ikoninėje tapyboje. Toks sprendimas leido vizualiai įtikinamiau išreikšti adoracijos idėją. Kiek šiuo metu žinoma, pats L. Truikys viešai apie „Arkangelų susirinkimą“ nėra prasitaręs, o vitražų kompoziciją vadino „Adoruojančiais angelais“, toks pavadinimas pilnai atitinka siužetą, tačiau įsigilinus į ikonografinę interjero visumą, angelų traktuotę peršasi mintis, kad dailininko idėjai įtakos turėjo būtent šis ikonografinis tipas ir bizantinės tapybos maniera.

³⁵⁴ Už pastebėjimą apie „Arkangelų susirinkimą“ ir kontekstinę medžiagą dėkoju s. Kotrynai Andrei Šurkutei OSB.

Siekiant geriau suprasti Šv. Mikalojaus bažnyčios ikonografinės programos koncepciją tikslinga pasigilinti į „Arkangelų susirinkimo“ atvaizdų specifika.

Graikiškas žodis *asomatos* reiškia „bekūnis“, „dvasinis“. Pagrindinė angelų samprata apibūdinama Biblijoje: „Argi jie visi nėra tik tarnaujančios dvasios, išsiųstos patarnauti tiems, kurie paveldės išganyimą?“ (Žyd 1, 14). Angelų prigimties klausimu daug rašė ir Bažnyčios tėvai, šventieji, teologai. Pavyzdžiui, šv. Grigalius Nysietis IV amžiuje Dievo kūriniją skirstė į substancinę bei besubstancinę fazes ir konstatavo, kad „angelai yra *asomatos*, o kitą kategoriją sudaro žmonija“. Šv. Jonas

145. Didžiojo altoriaus kryžius

Damaskietis sakė, kad yra dvi nematerialumo rūšys: Dievas yra dalis Jo esminės būties, o dvasinės prigimties būtybės, t. y. sielos, angelai, per malonę yra integrali tos būties dalis³⁵⁵. Taigi angelai yra bekūniai, tačiau pagal Bažnyčios mokymą jie turi ir protą bei valią. Angelai visuomet regi Dievo veidą, jie yra jo tarnai ir pasiuntiniai.

„Arkangelų susirinkimo“ siužetas dailėje yra susijęs su lapkričio 8 d. ortodoksų švenčiama to paties pavadinimo švente. Ji buvo patvirtinta IV amžiaus pradžioje Laodikėjos susirinkime, kurio trisdešimt penktas kanonas paskelbė erezija angelų kaip dievų ir pasaulio valdytojų traktavimą, tačiau patvirtino tinkamą jų garbinimą³⁵⁶. Žodis *synaxis* reiškia tikinčiųjų susirinkimą švęsti ar paminėti šventąjį, o ši šventė turi specialią, papildomą prasmę – žmonės susirenka ir

³⁵⁵ The Assembly of the Archangels (*synaxis ton asomaton*) / The Temple Gallery, London, 2000–2014 [interaktyvus, žiūrėta 2014 05 16]. Prieiga per internetą: <http://www.templegallery.com/main.php?mode=3&p1=2351>.

³⁵⁶ *Synaxis of the Holy Archangels Michael and Gabriel and All the Bodiless Powers* [interaktyvus, žiūrėta 2014 05 16]. Prieiga per internetą: <http://full-of-grace-and-truth.blogspot.com/2009/11/synaxis-of-archangels-michael-and.html>.

146. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios presbiterija. XX a. 4–5 (?) deš.

susivienija kartu su angelais Dievo akivaizdoje, pagarbiai jo bijodami³⁵⁷. Arkangelų Gabrieliaus, Mykolo ir Rapolo šventė rugsėjo 29 d. minima ir Katalikų bažnyčios liturginiame kalendoriuje, tačiau vakarietiškame mene šis siužetas nepaplito.

Ankstyviausi „Arkangelų susirinkimo“ atvaizdai pasirodė XI amžiuje. Iš pradžių vaizduoti du arkangelai – Mykolas ir Gabrielius, laikantys centre įkomponuotą ovalų diską su Išganytojo atvaizdu. Vėliau arkangelų ir angelų daugėjo, jų grupė išaugo³⁵⁸. XIII a. į medalioną pradėtas komponuoti Pantokratorius arba Kristus Emanuelis. Šio ikonografinio tipo atvaizdų gausu ortodoksų meno kontekste (il. 147, 148).

Gali būti, kad L. Truikys interpretavo bizantiniame mene plitusią vaizdavimo tradiciją. Dailininkas meistriškai pavaizdavo arkangelus kaip lengvas, efemeriškas, tarsi bekūnes būtybes, vilkinčias ilgas tunikas ir tokio pat ilgio juostas, krintančias priekyje ir puoštas kryžiais. Bizantinėje dailėje arkangelai, ypač šv. Mykolas, vaizduoti su vėlyvosios antikos karine uniforma. Tai galėjo būti įprasta apranga

³⁵⁷ The Assembly of the Archangels, op. cit.

³⁵⁸ Ten pat.

su tunika virš kelių, krūtinės šarvais ir „sijonu“ iš odos juostų, o taip pat speciali imperatoriaus asmeninių sargybinių uniforma, kurią sudaro ilga tunika ir vadinamasis romėnų *loros* – auksuotas ir brangakmeniais puoštas palijus. Iš romėnų palijaus kilo katalikų liturginių drabužių dalis, t. y. per kaklą užvelkama balta vilnonė juosta su šešiais juodais kryžiais. Y raidės forma simbolizuoja Nukryžiovimą. Vilnonis palijus interpretuojamas ir kaip avinėlis ant Kristaus pečių. Ši aprangos dalis atitinka Rytų apeigų vyskupų omoforą, kuris nuo modernaus palijaus skiriasi tuo, kad yra daug platesnis³⁵⁹. L. Truikio interpretacijoje angelų dėvima juosta yra artima omoforui. Ji dekoruota šešiais kryžiais, tik jie nėra juodi. Dailininkas imitavo puošybą brangakmeniais – tuo jo interpretacija taip pat siejasi su ankstyvaisiais bizantiniais atvaizdais.

Liaunos figūros poromis darniai įkomponuotos kiekviename lange. Nors arkangelai žinomi septyni (trys iš jų – Gabrielius, Mykolas ir Rapolas – minimi Biblijoje, kiti – apokrifiniuose tekstuose),

147–148. „Arkangelų susirinkimą“ vaizduojančios ikonos

³⁵⁹ Dailės žodynas, red. kolegija J. Mulevičiūtė ir kt., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999, p. 248; Krikščioniškosios ikonografijos žodynas, op. cit., p. 227.

kad būtų atpažįstami, jie paprastai vaizduojami skirtingai, tačiau L. Truikys jų neišskyrė, visus pavaizdavo beveik vienodai – visaučius, nuolankiai nulenkusius galvas. Šiek tiek skiriasi jų galvos pasukimo rakursas ir rankų padėtis (ritualiniai gestai)³⁶⁰: vieni pavaizduoti dešinę ranką pridėję prie krūtinės, kiti – iškėlę dešinę riešą. Tokiam meniniam sprendimui buvo patogi ir pailga arkinių langų forma. Figūros dekoratyvios, greta bizantinių turi secesinių, *art deco* bruožų. *Art deco* stilius tarpukario Lietuvoje buvo labai populiarus. Tad šiame kūrinyje dar kartą pasireiškia L. Truikiui būdinga savybė integruoti įvairių amžių, stilių bruožus. Žemesniame lygmenyje, sienų erdvėje po vitražais, kaip minėta, ant trijų pano pavaizduoti apaštalai – po keturis kiekvienoje dalyje. Kiek galima įžiūrėti senojoje nuotraukoje, figūrų stilistika ir komponavimas artimas ankstyvajai bizantinei tradicijai. Šis lygmuo atitinka minėtą *synaxis* idėją: tikintieji, šventieji susirenka švęsti, adoruoti kartu su angelais.

Presbiterijoje įkomponuoti arkangelai ir šventieji sudarė puslanį, kurio centre atsiduria altoriaus stasas su Kristaus veidu (il. 149). Tokiu būdu tarsi išbaigiama tapyboje plitusi „Arkangelų susirinkimo“ siužeto ikonografinė schema, kurioje centrinį medalioną atstoja mensa su Jėzaus atvaizdu. Tačiau Kristaus veido meninė traktuotė Šv. Mikalojaus bažnyčioje yra ne Rytų ikonų, bet vakarietiškos tradicijos (kaip minėta, tai – Turino drobulės arba Veronikos skarelės Jėzus). Tačiau savo esme jis artimas ikonai – tai yra tikras Dievo atvaizdas, acheiropita. Pastarųjų tipui priskiriamas ir veraikonas – kenčiančio Jėzaus veido atspaudas, plitęs Vakarų krikščionybės mene. Rytų tradicijoje atitinkamo yra mandilijas – Kristaus veidas su aureole, ilgais plaukais ir barzda, be kančios žymių, pavaizduotas ant stačiakampės drobulės³⁶¹. Šv. Mikalojaus bažnyčios mensos meninė idėja paprasta, tačiau koncentruotai išreiškianti gilią prasmę, kurią galima interpretuoti taip: Švč. Sakramente yra tikras paties Kristaus kūnas, o tikras jo atvaizdas išliko Turino drobulėje, Veronikos skarelėje. Tabernakulio plokštumoje įkomponuotas lotyniškas užrašas *VENITE AD ME OMNES ET EGO REFICIAM VOS*. Tai sutrumpinta

³⁶⁰ Šinkūnaitė L., Liudo Truikio sakralinė kūryba Kauno bažnyčiose, op. cit., p. 83.

³⁶¹ Krikščioniškos ikonografijos žodynas, op. cit., p. 13.

149. L. Truikys. Didžiojo altoriaus mensa su Kristaus veidu. 1938–1940

šv. Mato evangelijos eilutė: „**Ateikite pas mane visi**, kurie vargstate **ir** esate prislėgti: **aš jus atgaivinsiu!**“ (Mt 11, 28).

Taigi L. Truikio koncepcijoje nuosekliai išreikšta ir įgyvendinta Švč. Sakramento adoracijos tema, architektūrinėje presbiterijos erdvėje kūrybiškai interpretuojant (sąmoningai ar ne) bizantinę „Arkangelų susirinkimo“ siužeto kompoziciją, plėtojamą trijuose lygmenyse – Kristaus tikrąjį kūną ir atvaizdą adoruoja vitražuose pavaizduoti arkangelai, kiek žemiau – apaštalai, o žvelgiant toliau – ir visi tikintieji bažnyčios erdvėje.

Bažnytinio meno pavyzdžių L. Truikys sukūrė labai nedaug. Kaune žinomi trys sakraliniai objektai, kuriuose yra šio dailininko darbų – tai analizuojama benediktinių Šv. Mikalojaus, Šančių Švč. Jėzaus Širdies ir karmelitų Šv. Kryžiaus bažnyčios³⁶². Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu L. Truikys darbus sukūrė dviem pirmosioms minėtoms bažnyčioms, abiejose interpretavo arkangelų temą. Šančių bažnyčioje arkangelai puošia didžiulės smailėjančios

³⁶² Apie L. Truikio tapybą Kauno bažnyčiose plačiau žr. Šinkūnaitė L., Liudo Truikio sakralinė kūryba Kauno bažnyčiose, op. cit., p. 82–90.

triumfo arkos, skiriančios presbiteriją ir navų erdvę, apvadą, kiekviename šone pavaizduota po septynias figūras. Ritmiškai šalia vienas kito „sustatyti“ ryškiai mėlynas tunikas vilkintys arkangelai, įkomponuoti auksiniame fone, sukelia rimties, iškilmingumo ir šventiškumo įspūdį. Anot menotyrininkės L. Šinkūnaitės, „...jie pavaizduoti kaip sparnuoti kariai, pasirenkę kovai su tamsos jėgomis“, nes du pirmieji iš abiejų pusių laiko ginklus (vienas, siejamas su šv. Mykolu, laiko kalaviją, kitas – ietį)³⁶³. Skaičius septyni atitinka Biblijoje, Apokalipsėje, minima angelų skaičių (šv. Jonas regėjo „septynis angelus, stovinčius Dievo akivaizdoje“; Apr 8, 2)³⁶⁴.

Figūros interpretuotos bizantine maniera, kai kurie arkangelai, kaip ir Šv. Mikalojaus bažnyčioje, ant tunikos dėvi palijų. Nors Šančių arkangelai daug monumentalesni ir savo, galima sakyti, net rūšcia povyza gerokai skiriasi nuo liaunų, tikras nežemiškas būtybes primenančių secesinių benediktinių angelų, tačiau juos sieja stilistinis traktavimas, kuriam būdinga bizantinio meno įtaka, taip pat sodri mėlyna spalva, Šv. Mikalojaus bažnyčioje sklindanti pro vitražų fono stiklus, o Šančių šventovėje žiūrovą veikianti per pačias arkangelų figūras. Aptartuose L. Truikio kūriniuose sodri mėlyna spalva dominuoja neatsitiktinai – šia spalva jis susižavėjo Paryžiuje, apsilankęs gotikinėje Šventojoje koplyčioje (*Sainte-Chapelle*), pastatytoje XIII amžiuje³⁶⁵. Šios koplyčios interjeras išties užburiantis savo dekoru, kuriame dominuoja mėlyna spalva, sklindanti pro aukštus vitražinius langus, užimančius beveik visą sienų plotą, ir dėl to koplyčios erdvę darančius beveik azūrine.

L. Truikys buvo nepaprastai spalvinga ir įdomi asmenybė. Kaip kūrėjas jis atsiskleidė ir subrendo scenografijos srityje. Dailininko kūrybą ir gyvenimo būdą lėmė daugiasluoksnė pasaulėžiūra bei pasaulėjauta, kuriai didžiausią įtaką padarė jo gimtosios Žemaitijos dvasingumas ir Vydūnas, skleidęs teosofinio judėjimo pažiūras Lietuvoje. Teosofija – religinis mistinis sąjūdis – yra susijęs su Rytų religijomis, doktrinoje jungiami krikščionybės, okultizmo, budizmo,

³⁶³ Ten pat, p. 86.

³⁶⁴ Ten pat.

³⁶⁵ Interviu su L. Truikio ir M. Rakauskaitės memorialinio muziejaus vedėja Rasa Ruibiene. Kaunas, 2014 06 15, kalbėjosi Aušra Vasiliauskienė.

brahmanizmo elementai. Vienas šio judėjimo tikslų – sukurti universalią, nedogmatišką religiją. L. Truikiui buvo artimos filosofinės Jelenos Blavatskajos, Jelenos Rerich ir Nikolajaus Rericho idėjos. Šiuo aspektu dailininkas siejasi ir su teosofija besidomėjusiais XX a. abstrakcionizmo pradininkais Vasilijumi Kandinskiu, Pauliumi Klee, Pietu Mondrianu. L. Truikys „...savo išskirtiniu atsidavimu ir gyvenimu muzikos bei meno ir dvasių pasaulyje“ lyginamas ir su Čiurlioniu³⁶⁶, su kuriuo randama ne tik dvasinių, bet ir kūrybos paralelių³⁶⁷.

Vienas svarbiausių teosofų siekių buvo sukurti universalią religiją, paremtą ir Rytų, ir Vakarų religijų sinteze. Tai iš dalies paaiškina ir L. Truikio koncepcijos, įgyvendintos Šv. Mikalojaus bažnyčioje, universalumą – dailininkas nesiribojo vakarietiškais potridentiniais ikonografiniais kanonais, įkvėpimo sėmėsi iš krikščioniškos ikonografijos ištakų. Jo „Adoruojančių angelų“ interpretacija labiau siejasi ne su katalikų, bet ortodoksų mene paplitusiu siužetu. Ši konfesinė riba Šv. Mikalojaus bažnyčioje beveik nepastebima ir neprieštarauja katalikų mokymui (to tiesiog neleistų bažnyčios hierarchai), tačiau atskleidžia modernią krikščioniškosios ikonografijos sampratą.

Antra vertus, L. Truikio pažiūros nėra priskiriamos vienai idėjinei krypti. Būdamas nepaprastai kūrybinga asmenybe jis turėjo individualų požiūrį į dvasinį gyvenimą³⁶⁸. Tas pats pasakytina ir apie dailininko kūrybą: jis žavėjosi ir įkvėpimo sėmėsi iš Egipto, ankstyvosios krikščionybės, gotikos, Rytų ir lietuvių liaudies meno taip sukurdamas savitą, nepakartojamą stilių. Pasak Edmundo Gedgaudo, „Nors menininkas atsiskleidžia labai skirtingomis meno apraiškomis, jų elementus savaip interpretuodamas ir jungdamas, jo kūrybai būdingas visus brandžiuosius jo darbus vienijantis bendras tonas – unikalus ir tikriausiai nepakartojamas“³⁶⁹.

Ši trumpa apžvalga leidžia geriau suprasti ir jo negausius bažnytinio meno pavyzdžius. Dailininko asmenybė, universali pasaulė-

³⁶⁶ Tumėnas V., Liudo Truikio asmenybės ir kūrybos bruožai / Liudui Truikiui – 100, op. cit., p. 130, 154.

³⁶⁷ Andriūšytė-Žukienė R., Bendrosios ikonografinės genezės paieška: Liudas Truikys ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis / Liudui Truikiui – 100, op. cit., p. 19–33.

³⁶⁸ Tumėnas V., op. cit., p. 138.

³⁶⁹ Gedgaudas E., Metafizinis Liudo Truikio teatras / Liudui Truikiui – 100, op. cit., p. 11.

žiūra turėjo įtakos moderniam ir savitam Šv. Mikalojaus bažnyčios ikonografinės programos sprendimui, stilistiniu požiūriu integruojančiam ir secesinius, *art deco* bruožus. Dailininkas yra prasitaręs, kad jo „Adoruojančių angelų“ vitražai Miunchene padarė tokį įspūdį, jog ketinta jam duoti užsakymą sukurti vitražus ir vienai šio miesto bažnyčiai³⁷⁰, tačiau prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas šiuos planus, matyt, sugriovė.

L. Truikio bažnytinio meno interpretacijos atliepė ir bendrą to meto Lietuvos tendenciją, kai užsienyje studijavę dailininkai tiesiogiai susidūrė su bažnytinio meno atsinaujinimo sąjūdžio idėjomis. Dauguma jų mokėsi Paryžiuje, Nacionalinėje meno ir amatų mokykloje, kurioje profesorius Henris-Marcelis Magne pasisakė prieš kičą, bažnytinės dailės nuosmukį, skatino plėtoti Viduramžių epochos tradicijas³⁷¹. XIX a. sąjūdžių, skatinusių religinio meno atsinaujinimą, idėjos buvo gyvos ir XX a. pradžioje. H. M. Magne rėmėsi ankstyvosios krikščionybės pavyzdžiais, tačiau skatino modernią raišką, tuo metu plitusią *art deco* stilistiką. Šia stilistika krikščioniškos ikonografijos kūrinius Lietuvoje kūrė Stasys Ušinskas, Liudvikas Strolis, Vytautas Kazimieras Jonynas³⁷². Ieškant bizantinės stilizacijos, kuria rėmėsi ir L. Truikys, pavyzdžių, neabejotinai į pirmą planą iškyla Juozo Mikėno 1931 m. Kauno Dievo Kūno bažnyčios fasadui sukurta mozaika „Kristaus galva“. Kristaus interpretacija šiame kūrinyje remiasi bizantine acheiropitos kompozicija. Tokių pavyzdžių nebuvo daug, tačiau jie rodo, kad L. Truikio įkvėpimo paieškos ankstyvosios krikščionybės mene nebuvo visai neįprastos to meto Lietuvos meno kontekste. Tai, kad L. Truikys domėjosi bizantiniu, viduramžių menu, liudija ir jo biblioteka³⁷³, kurioje šia tema buvo gausu įvairiakalbės literatūros.

³⁷⁰ Interviu su L. Truikio ir M. Rakauskaitės memorialinio muziejaus vedėja Rasa Ruibiene, op. cit.

³⁷¹ Jankevičiūtė G., Lietuvos bažnytinė dailė 1918–1940 m. (2) / Naujasis Židinys-Aidai, 2001, nr. 6, p. 337.

³⁷² Ten pat, p. 337.

³⁷³ Dalį vertingų knygų dailininkas buvo priverstas parduoti, kad pragyventų. Žr. Tumėnas V., op. cit., p. 133.

³⁷⁴ Norkutė R., Angelų ikonografija Lietuvos bažnytinėje dailėje (XVI–XVIII a.) [humanitarinių mokslų daktaro disertacija, 03 H], Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010, p. 95.

150. V. Bičiūnas. Choro vitražai. 1938–1940

Šv. Mikalojaus bažnyčios ikonografinė programa nesibaigia presbiterijos pertvarkymu. Švč. Sakramento, Eucharistijos tema dar kartą pasikartoja presbiterijai priešingame taške – vakariniame fasade. Tris stačiakampius choro langus puošia vitražai, priskiriami V. Bičiūnui (il. 150). Šio dailininko stilistika skiriasi nuo L. Truikio, atsigrėžusio į ankstyvosios krikščionybės laikus. V. Bičiūnas buvo tautinio stiliaus šalininkas ir vitražuose jis pratęsė 1927 m. A. Smetonos ir B. Murino pradėtą kryptį – langų dekorui pritaikė liaudiškos ornamentikos elementus. Be choro, V. Bičiūno vitražai puošia virš zakristijos esančios emporos, kapitulos (rytinis langas), koridoriaus laiptų, vedančių į chorą, erdves. Ikonografiniu požiūriu didžiausią dėmesį dailininkas skyrė choro vitražams. Centriniam lange pavaizduota monstrancija, kurios viduryje – Švč. Sakramento vietoje, arba rezervakulyje, įkomponuota Jėzaus monograma *IHS* (il. 151). Ažūrinį gloriojos ovalą sudaro persipinantys gėlės žiedlapius bei spindulius primenantys motyvai. Virš jos pavaizduoti du angeliukai, laikantys karūną. Taigi čia vėl, nors ir ne taip ryškiai, pasikartoja angelų motyvas. Šių dangišku būtybių ryšys su Eucharistija nėra atsitiktinis – Bažnyčios mokyme Švč. Sakramentas vadinamas Angelų duona³⁷⁴. Monstrancijose (tiek pačiame liturginiame inde, tiek jo

151. V. Bičiūnas. Centrinis choro vitražas. 1938–1940

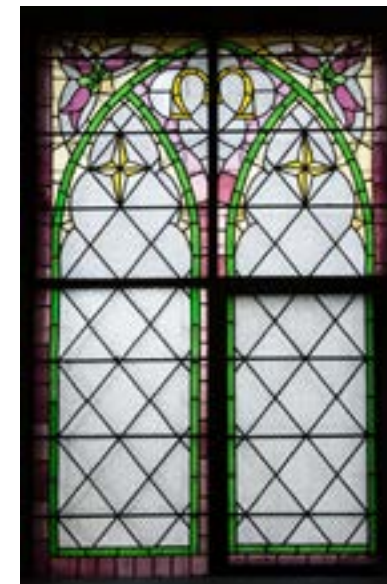
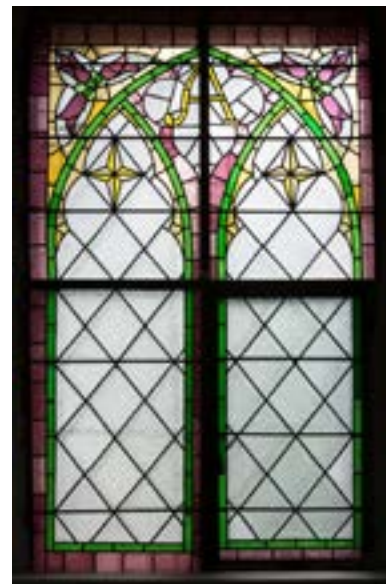
ir paskutinė graikų abėcėlės raidės alfa ir omega (A ir Ω) simbolizuoja Dievą kaip visko pradžią bei pabaigą ir atspindi šias šventojo Rašto eilutes: „Aš esu Alfa ir Omega, Pirmasis ir Paskutinis, Pradžia ir Pabaiga“ (Apr. 22, 13). Tokiu būdu dar kartą tarsi primenama, kad Jėzus Kristus yra Dievo Sūnus, kurio Kūno ir Kraujo slėpinys glūdi Švč. Sakramente.

V. Bičiūno vitražai siejasi su bendra ikonografinė bažnyčios programa, tačiau stilistinis sprendimas, kaip minėta, ryškiai skiriasi nuo bizantinių bruožų turinčių L. Truikio kūrinių. Didesnieji choro ir emporos bei kapitulos vitražai sukomponuoti panašiu principu – jų plokštumą skaido smailių ar pusapskričių arkų motyvai, dekoro elementai sutelkti viršutinėje dalyje, o likusioji dalis puošta minimaliai arba palikta tuščia (chore), kad į bažnyčios erdvę patektų daugiau šviesos.

³⁷⁵ Ten pat, p. 96.

atvaizduose) dažnai vaizduojami angelai, adoruojantys ar garbinantys Švč. Sakramentą. Itin išplėtos ikonografijos Švč. Sakramentas, kaip Mišių šerdis, yra dažnai vaizduojamas mišiolų tituliniuose lapuose³⁷⁵ ar kitose dailės kompozicijose, kuriose siekiama šį aspektą išryškinti.

Centrinio lango kompoziciją papildo du gretimi vitražai, kurių plokštumas santūriai skaido arkos motyvo vertikalės. Viršutinė dalis dekoruota tulpių, geometriniais motyvais, tačiau papildomų ikonografinių akcentų ši puošyba nesuteikia. Priešpriešinių šoninių sienų langų dekoras papildo pagrindinę adoracijos idėją (il. 152, 153): juose įkomponuotos pirmą

152–153. V. Bičiūnas. Šoniniai choro vitražai (A ir Ω). 1938–1940

Daugumos kitų bažnyčios patalpų vitražai nedideli, juose įkomponuoti taip pat iš liaudies meno pasiskolinti ir interpretuoti augaliniai motyvai, dažniausia visoje mažojo lango erdvėje įkomponuotas stilizuotas žiedas (il. 154, 155). V. Bičiūno suprojektuoti vitražai, priešingai sodrioms, neperregimų spalvų L. Truikio kompozicijoms, teikia lengvumo ir skaidrumo įspūdį. V. Bičiūno kūriniai dera, kaip minėta, su presbiterijoje esančiu A. Smetonos ir B. Murino vitražu, kuriam taip pat būdinga tautinės stilistikos kryptis.

Dailininkas yra sukūręs ne vieną vitražą Lietuvos bažnyčioms. Jis taip pat darė vitražus Vytauto bažnyčiai Kaune (Stasiui Ušinskui išvykus studijuoti į Paryžių)³⁷⁶, Telšių katedrai ir Kretingos bažnyčiai. Dviejose paskutinėse jis parafrazavo liaudiškus ornamentus³⁷⁷. Kaip gerai žinoma, V. Bičiūnas buvo ne tik dailininkas, bet ir meno

³⁷⁶ Petrusėvičiūtė L., Stasio Ušinsko vitražai Kaune / Šiaurės Lietuvos žmonės. Stasys Ušinskas / Žiemgala, [interaktyvus, žiūrėta 2014 04 15]. Prieiga per internetą: <http://www.ziemgala.lt/lt/siaures-lietuvas-zmones/tapytojas-vitrazistas-scenografas-stasys-usinskas>.

³⁷⁷ Jankevičiūtė G., Lietuvos bažnytinė dailė 1918–1940 m. (2), op. cit., p. 336.

154. V. Bičiūnas. Kapitulos šoninio lango vitražas. 1938–1940

tas pasakojimas apie klebono pageidavimą, kad šventieji jo užsakuose kūriniuose primintų lietuvius: „Kartą vienas bažnyčios klebonas Kaune kreipėsi į „Šv. Luko cechą“, ketindamas užsakyti vitražo projektą. Bekalbant apie to vitražo kai kurias savybes, klebonas be kita ko sako: norėčiau, kad šventasis vitraže turėtų lietuvių išvaizdą. Tegu tuo būdu vitražas prabyla į liaudį, kad jis – šventasis – buvęs toks pat, kaip ir jie, žmogus. Tegu būna numanu, kad kiekvienam yra prieinama Dievo malonė“³⁷⁹. Galima sakyti, jog beveik tiesiogiai šiuos žodžius savo monumentalioje kūryboje vėliau įkūnijo Stasys Ušinskas, kuris pripažįstamas profesionalaus lietuviškojo vitražo pradininku Lietuvoje. Savo kūrybos kontekste jis vaizdavo ir tautinius tipažus primenančius šventuosius (pavyzdžiui, šv. Juozapą ir šv. Kazimierą Šančių bažnyčioje Kaune). V. Bičiūnas rinkosi kitą aspektą – ornamentikos interpretacijas. Ornamentinė stilizacija, neabejotinai prisidedant ir šiam dailininkui ne tik konkrečiais darbais, bet ir teoriniu lygmeniu, labai plačiai plito to meto dailėje, ypač

³⁷⁸ Bičiūnas V., Bažnytinio meno reikalu / Židinys, 1926, nr. 5, p. 335. Kalba netaisyta (aut. past.).

³⁷⁹ Ten pat, p. 336.

kritikas, daug pasisakęs spaudoje religinio meno tema. Savo straipsniuose jis vienas pirmųjų tarpukario laikotarpiu formulavo tai, ką stengėsi įgyvendinti ir kūryboje – lietuviško bažnytinio meno, grįsto savitumo paieškomis lietuvių liaudies mene, klausimus: „Mes esame jauniausioji krikščioniška Europos tauta. Bet ar tatau, reiškia, kad mes privalome atsisakyti kurti originalinę, liaudies kūrybos pradmenais grįstą bažnytinę tapybą ir skulptūrą?“³⁷⁸ Tarsi atsakymas, kaip tai reikėtų padaryti ir kokia kryptimi eiti, buvo jo prisiminimas ar girdėtas pasakojimas apie klebono pageidavimą, kad šventieji jo užsakuose kūriniuose primintų lietuvius: „Kartą vienas bažnyčios klebonas Kaune kreipėsi į „Šv. Luko cechą“, ketindamas užsakyti vitražo projektą. Bekalbant apie to vitražo kai kurias savybes, klebonas be kita ko sako: norėčiau, kad šventasis vitraže turėtų lietuvių išvaizdą. Tegu tuo būdu vitražas prabyla į liaudį, kad jis – šventasis – buvęs toks pat, kaip ir jie, žmogus. Tegu būna numanu, kad kiekvienam yra prieinama Dievo malonė“³⁷⁹. Galima sakyti, jog beveik tiesiogiai šiuos žodžius savo monumentalioje kūryboje vėliau įkūnijo Stasys Ušinskas, kuris pripažįstamas profesionalaus lietuviškojo vitražo pradininku Lietuvoje. Savo kūrybos kontekste jis vaizdavo ir tautinius tipažus primenančius šventuosius (pavyzdžiui, šv. Juozapą ir šv. Kazimierą Šančių bažnyčioje Kaune). V. Bičiūnas rinkosi kitą aspektą – ornamentikos interpretacijas. Ornamentinė stilizacija, neabejotinai prisidedant ir šiam dailininkui ne tik konkrečiais darbais, bet ir teoriniu lygmeniu, labai plačiai plito to meto dailėje, ypač

bažnytinėje³⁸⁰. V. Bičiūnas atkreipė dėmesį ir į tai, kad moderni bažnytinė dailė panašiu keliu ėjo ir užsienyje, pavyzdžiui, kaimyninėje Lenkijoje, Vokietijoje.

Baigiant aptarti šio laikotarpio interjero pokyčius, reikia paminėti, kad bažnyčioje ir chore padaryti nauji suolai, zakristijoje ir presbiterijoje – ažuoliniai kauptai bei kiti baldai. Didesnio dėmesio vertos naujos grotinės tvorelės, papuošusios presbiteriją, Švč. Mergelės Marijos koplyčią ir vienuolių chorą (il. 156, anksčiau grotelės buvo medinės, paausutos³⁸¹). Dekoratyvines tvoreles sudaro ritmiškai besikaitaliojantys trilapio kryžiaus ir erškėčių šakų motyvai³⁸². Vizualiai presbiterijos erdvėje ši juosta tarsi atstoja Kristaus erškėčių vainiką, kurio trūksta mensoje esančiame jo atvaizde. L. Truikiui priskiriami ir išpūdingi grotiniai vartai dalyje, skiriančioje navos erdvę nuo prieangio. Pagrindinis didžiųjų vartų akcentas – centre įkomponuotas šv. Benedikto kryžius (il. 157, 158).

Šv. Mikalojaus bažnyčios rekonstrukcija sulaukė atgarsio ne tik visuomenės informavimo, bet ir meno kritikos aspektu. 1939 m. buvo remontuojama ne viena reikšminga ir garsi bažnyčia. Už sėkmingą kultūros paminklų restauravimą tuo metu buvo atsakingas Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus konservatorius [restauratorius] V. K. Jonynas. Jis, kaip atsakingas asmuo, kuriam „...įstatymu pavesta kultūros paminklų globos ir apsaugos vykdymas“³⁸³, „Naujojoje Romuvoje“ buvo apkaltintas dėl blogai atlikto Vytauto Didžiojo bažnyčios remonto. Dailininkas leidinį padavė į teismą. Norėdama įrodyti savo teisumą „Naujoji Romuva“ suformavo architektų ir dailininkų komisiją, kurią sudarė architektai Vytautas Landsbergis-Žemkalnis,

155. V. Bičiūnas. Į chorą vedančio koridoriaus vitražas. 1938–1940

³⁸⁰ Jankevičiūtė G., Lietuvos bažnytinė dailė 1918–1940 m. (2), op. cit., p. 340.

³⁸¹ Kauno benediktinių vienuolyno inventorius, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), op. cit., l. 5–6.

³⁸² Šinkūnaitė L., Liudo Truikio sakralinė kūryba Kauno bažnyčiose, op. cit., p. 84.

³⁸³ Pastabos dėl remontuojamų bažnyčių / Naujoji Romuva, 1939, nr. 41, p. 740.

156. Metalinė choro tvorelė

Jonas Kovalskis, architektas inžinierius Algirdas Šalkauskis, inžinierius Algirdas Prapuolenis ir dailininkas Adolfas Valeška. Komisija apžiūrėjo ne tik Vytauto bažnyčią, bet ir Kauno arkikatedrą baziliką bei benediktinių vienuolyno bažnyčią³⁸⁴. Apsilankiusi Šv. Mikalojaus bažnyčioje, ši komisija konstatavo, kad viduje daromas naujas altorius bei geležinės grotos ir „...nežinoma, ar ta svarbi įranga kokios kompetentingos įstaigos aprobuota“³⁸⁵. Buvo suabejota, ar naujieji kūriniai stilistiškai derės bendrame bažnyčios kontekste. Taip pat pastebėta, kad naujai išdažytoje vienspalvėje erdvėje išryškėja architektūros formos, todėl rekomenduota neišmarginti sienų ir skliautų³⁸⁶. Baimintasi be reikalo – Kauno benediktinių interjero rekonstrukcija šiandien vertinama kaip vienas sėkmingiausių, vientisiausių modernios bažnytinės dailės pavyzdžių tarpukario Lietuvoje³⁸⁷. Didįjį altorių išvežus į Ariogalą, navų erdvėje išliko senieji šoniniai altoriai, atspindintys benediktinišką pamaldumą.

³⁸⁴ Ten pat, p. 740.

³⁸⁵ Ten pat.

³⁸⁶ Ten pat.

³⁸⁷ Jankevičiūtė G., Lietuvos bažnytinė dailė 1918–1940 m. (2), op. cit., p. 342.

157. Bažnyčios arkos, skiriančios navą ir prieangį, vartai

158. Bažnyčios arkos vartų fragmentas su Šv. Benedikto kryžiumi

Apibendrinant XX a. pirmosios pusės interjero raidą matyti, kad pirmieji modernios bažnytinės dailės požymiai pasireiškė 1927 m., kai bažnyčią išdekoravo jaunieji Kauno meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas. Jie į interjerą integravo tuo metu labai skatintus liaudiškus ornamentus. Brandus ornamentinės stilizacijos pavyzdys yra kapitulos vitražas, kuriame dekoratyvumas dera su krikščioniškais simboliniais elementais, atitinkančiais benediktinško dvasingumo aspektus.

Bažnyčios erdvę siekiant pritaikyti Švč. Sakramento amžinajai adoracijai buvo rasti originalūs sprendimai, kuriuos lėmė dviejų skirtingų asmenybių – L. Truikio ir V. Bičiūno – darbai. Pagrindinis

vaidmuo čia teko L. Truikiui, pagal kurio projektą pertvarkyta presbiterijos erdvė įgavo ne tik modernios stilistikos bruožų – gerai apgalvotoje ikonografinėje interpretacijoje galimai įgyvendinta Rytų krikščioniškoje ikonų tapyboje populiaraus „Arkangelų susirinkimo“ idėja, plėtojama trijuose erdvės lygmenyse. Ankstyvosios bizantinės tapybos interpretacijas lėmė ir menininko asmenybė, jo išskirtinis žavėjimasis šio meno teikiamomis stilistinėmis bei ikonografinėmis galimybėmis, ir bendra to laikotarpio tendencija, religinio meno atnaujinimo sąjūdis, iš Paryžiaus sugrįžusių menininkų parsivežtos idėjos, kurios turėjo poveikį Lietuvos bažnytinei dailei. L. Truikio ikonografinė interpretacija yra kūrybiška, daugiau paremta bizantine Rytų tradicija ir netelpanti į tradicinės, potridentinio laikotarpio išgalėjusios ikonografijos kanonų rėmus, tačiau iš esmės neprieštaraujanti Vakarų bažnyčios mokymui.

V. Bičiūnas buvo ištikimas paprastesnei, ornamentinės stilizacijos kryptčiai, tradicinei krikščioniškosios ikonografijos sampratai. Jo vitražai Šv. Mikalojaus bažnyčioje darniai įsiliejo į bendrą ikonografinę programą ir meninę visumą.

Dviejų labai skirtingų menininkų asmenybių darbai vienas kitą papildė, ir buvo sukurta tiek ikonografiškai, tiek stilistiškai vieninga visuma, išreiškianti Švč. Sakramento amžinosios adoracijos idėją.

Atgimimo šviesoje: XX a. antroji pusė

1948 m. bažnyčia perduota Respublikinei bibliotekai (nuo 1963 m. – Kauno viešajai bibliotekai). Sovietmetis, be abejonės, buvo nykus periodas, nors tai, kad suvokus architektūrinę vertę 1963 m. Kauno benediktinių vienuolyno kompleksas buvo įtrauktas į Kultūros paminklų sąrašą³⁸⁸, jį kažkiek apsaugojo: 1957, 1961 bei 1975 m. buvo tvarkoma aplinka, atliekami remonto ir restauravimo darbai, istoriniai tyrimai (il. 159, 160). Darbai vykdyti laikantis požiūrio, kad pagal galimybes reikia išsaugoti autentišką architektūrą. Šią nuostatą gali iliustruoti 1957 m. restauravimo ataskaita, kurios išvadose teigiama: „Remontuojant bažnyčią nebuvo padaryti jokie pakeitimai; stogo danga, tinkas, lietvamzdžiai, durys ir visa kita suremontuota pagal senuosius pavyzdžius. Sekantys remonto-restauracijos darbai

159. G. Bagdonavičius. Kauno benediktinių bažnyčia ir vienuolynas. 1971

³⁸⁸ Kultūros vertybės pagrindinis dosjė: Kauno benediktinių vienuolyno kompleksas, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Kauno teritorinio padalinio archyvas, nr. PD-823, lapai nesunumeruoti.

160. G. Bagdonavičius.
Kauno Šv. Mikalojaus
bažnyčios fasadas. 1971

turėtų būti atlikti pagal iš anksto paruoštą projektą. Šis projektas turėtų būti paruoštas atlikus atitinkamus tyrimus ir surinkus bažnyčios istorinę medžiagą³⁸⁹.

Bibliotekos darbuotojai rūpinosi bažnyčia, ją prižiūrėjo, iki 8-tojo dešimtmečio pradžios saugojo ir meno vertybes: altoriai, paveikslai buvo uždengti medžiaginėmis užuolaidomis, stropiai prižiūrėti vitražai³⁹⁰. Tačiau ilgainiui, siekiant išplėsti erdvę bibliotekos reikmėms, altoriai buvo išardyti, įrengti stelažai knygoms. 1971 m. užmūryti ir langai, tačiau vitražai išsaugoti. 1979 m. išardyti likusieji barokiniai altoriai, dalis dailės kūrinių buvo perduota tuometinio Kauno valstybinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus³⁹¹ Pažaislio ansamblio

³⁸⁹ Architektūros paminklo, buv. Mikalojaus-Benediktinių bažnyčios, esančios Kaune, Pakalnės g. Nr. 4 remonto-restauracijos darbų ataskaita, 1957, KPC, f. 5-1-1284, l. 9; VAA, f. 1019-11-1, l. 9.

³⁹⁰ Ten pat, l. 1.

³⁹¹ Dabar – Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus.

³⁹² Ekspонатų priėmimo nuolatiniam saugojimui aktas, 1979 10 26, KBA, f. 7-6-12, l. 79.

skyriui³⁹². Kita dalis kūrinių, daugiausiai XIX a. tapyba, pateko į Ateizmo muziejų Vilniuje, o Lietuvai atgavus nepriklausomybę juos perėmė Lietuvos nacionalinis muziejus. Didžiausias netektis patyrė interjero erdvė, tačiau ilgainiui stipriai sunyko ir ansamblio pastatai (il. 161–169). 1989 m., prižiūrint architektams Alfredui Jakučiūnui ir Nijolei Švėgždienei, padarytas „kosmetinis“ remontas. Tačiau dėl skubos ir lėšų trūkumo nebuvo atlikti tokiems darbams būtini architektūros tyrimai bei neparuoštas restauravimo projektas³⁹³.

Vienuolyno namas 1961–1968 m. buvo fragmentiškai restauruotas ir iš dalies rekonstruotas³⁹⁴, jame įkurtas bendrabutis, apgyvendintos šeimos. Vyraavo toks kasdieninis sovietmečio vaizdas: „Moterys ant seno stogo pasilipusios džiausto skalbinius, o vaikai taku sulenda į vidų, išsukioja lemputes; pamažu dingo vitražėliai, skulptūros, kažkas į nuosavą pirtį pamiršo išvežti sunkaus ąžuolo duris. Unikalus 15 a. paminklas tyliai merdėjo, o greta sunkią maldą kalbėjo kelios čia gyventi likusios vienuolės“³⁹⁵. Benediktinių veikla sovietmečiu nenutrūko, jos gyvavo pogrindyje ir sulaukė Nepriklausomybės atgavimo, kuomet vėl galėjo teisėtai sugrįžti į senuosius namus bei atnaujinti vienuoliškąjį gyvenimą, pašaukimus.

Nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse – 1989 m. liepos mėnesį – seserys kreipėsi į kardinolą Vincentą Sladkevičių, prašydamos jo sutikimo atgaivinti sovietmečiu nutrūkusią veiklą ir susigrąžinti prarastas patalpas³⁹⁶. Prasidėjo kelerius metus trukęs bažnyčios atnaujinimo ir pritaikymo vienuolių bei pasauliečių tikinčiųjų reikmėms procesas. 1990 m. birželio 12 d. protokole Kauno paveldo tarybos sakralinių pastatų regeneracijos komisija akcentavo, jog prieš perduodant šį XV a. architektūros paminklą būtina sudaryti regeneracijos darbų programą, kurioje būtų numatyti terminai ir finansavimo šaltiniai. Komisija taip pat pateikė šias rekomendacijas: atlikti istorinius, archeologinius, architektūrinius bei polichrominius tyrimus; remiantis šiais tyrimais parengti bažnyčios restauravimo koncepciją ir ją restauruoti; susigrąžinti buvusias meno vertybes:

³⁹³ Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, op. cit., p. 139.

³⁹⁴ Kultūros vertybės pagrindinis dosjė, op. cit.

³⁹⁵ Baltrukonytė J., Kregždutės / Moteris, 1990, nr. 10, p. 2–3.

³⁹⁶ S. Leonija (Birutė Širvinskaitė), Kauno seserų benediktinių vienuolyno istorija, I knyga, KBA 16-1-1-1, l. 67–68.

161.

162.

163.

161–163. Kauno benediktinių bažnyčia sovietmečiu, prieš Nepriklausomybės atgavimą. XX a. 9 deš.

164–169. Išdaužyti bažnyčios vitražai. XX a. 9 deš.

164.

165.

166.

167.

168.

169.

restauruoti ir į ankstesnę vietą gražinti du altorius – kultūros paminklus (Šv. Benedikto ir Šv. Marijos Magdalenos), – taip pat atlikti centrinio bei kitų altorių fragmentų menotyrinius tyrimus ir numatyti jų panaudojimo galimybes, iš Ariogalos gražinti senąjį XVII a. altorių; iš Pažaislio susigražinti bažnyčiai priklausiusius paveikslus; restauruoti vitražus; atnaujinti dingusių bažnyčios varpų paieškas; tuo metu, kol bus rengiama restauravimo koncepcija, sutvarkyti bažnyčios stogą ir atidengti užmūrytus jos langus³⁹⁷.

Remiantis šiuo pagrindu, 1990 m. birželio 20 d. Kauno miesto mero potvarkiu šventovė laikinai buvo perduota ką tik (birželio 11 d.) įkurtam Šv. Mikalojaus bažnyčios remonto ir vidaus darbų vykdomajam komitetui, kuriam buvo pavesta rūpintis bažnyčios remonto ir restauravimo darbų organizavimu. Komiteto pirmininku paskirtas kunigas Vytautas Sidaras, komitetą sudarė šie nariai – A. Vanagas, A. Kletkutė, K. Ignatavičius, A. Andziulis, A. Lažinskas³⁹⁸. Sudarytas planas, pagal kurį pirmiausia numatyti stogo ir fasado darbai, vidaus polichromijos tyrimai, vitražų restauravimas, po įvairias institucijas išblaškymo inventoriaus paieška ir susigražinimas. Suremontuota bažnyčia turėjo būti perduota Šv. Benedikto seserų kongregacijai.

1990 m. birželio 22 d. perduodant bažnyčią komiteto žinion užfiksuota, nors ir fragmentiškai, jos būklė³⁹⁹: pastato langai buvo užmūryti, tačiau vitražai išlikę, tinkuota fasado dalis aprupėjusi, čerpinio stogo būklė bloga; šventoriaus tvora pietinėje ir šiaurinėje pusėje buvo apstatyta net apie dvidešimt medinių sandėliukų ar pašiūrių. Konstatuota, kad iš visų interjero įrangos daiktų išlikusi tik centrinio altoriaus mensa⁴⁰⁰.

Kaip tuo metu atrodė bažnyčios ir vienuolyno aplinka, iškalbingai liudija ir sesers J. V. Strakšytės OSB, apsilankiusios čia su keliomis kitomis vienuolėmis tuo metu, kai jau vykdavo pamaldos, laiškas. Jame ji vaizdžiai aprašė tuometinės vienuolyno aplinkos būklę:

³⁹⁷ Kauno paveldo tarybos sakralinių pastatų regeneracijos komisijos protokolas, 1990 06 12, KBA, f. 7-6-13, l. 84–85.

³⁹⁸ Bažnyčios remonto ir vidaus atstatymo darbų vykdomojo organo ir revizijos komisijos registracijos pažymėjimas, 1990 06 12, KBA, f. 7-6-13, l. 1; KBA, f. 1-2-8, l. 1.

³⁹⁹ Šv. Mikalojaus bažnyčios perdavimo-priėmimo aktas, 1990 06 22, KBA, f. 7-6-13, l. 76.

⁴⁰⁰ Ten pat, l. 76.

„Visa teritorija atrodė kaip sąvartynas. Gale namo, ties buvusiu paradiniu įėjimu stūksojo krūvos iškastos žemės, keli dideli akmenys ir cemento išaugos luitai [...]. Bendrabučiu vadinamas vienuolynas atrodė siaubingai. Sukrypusios, skylėtos lauko durys laikėsi tik ant vieno vyro, matėsi, kad jos niekada neuždaromos. Langai vienur kitur buvo užkalti fanera arba visai be stiklų. Langeliai svyravo oro varstomi. [...] Vartų nebuvo ir tvora gerokai apardyta, o čerpių stogelių – net žymės nelikę. Pavakariais čia susirinkdavo „jaunimas“ ir girtuokliai. Susėsdavo ant mūro ir rėkaudavo, keikdavosi, gerdavo iki paryčių. Tuo metu dar nebuvo plastmasinių butelių, tai stiklo šukės mėtėsi visur“⁴⁰¹.

Aplinkos estetinių vaizdą „teršiančius“ medinius sandėliukus nartata nugriauti. Bažnyčios remonto darbai prasidėjo 1990 m. liepos mėnesį. Pradėta nuo stogo ir bokšto perdengimo. Šiuos darbus finansiskai parėmė Kauno m. savivaldybė, tačiau tolesnio finansavimo reikėjo ieškoti. Pinigų reikėjo vidaus patalpų šildymo įrangai, interjero atstatymui, vitražų restauravimui, suolų, vargonų įrengimui, altorių susigražinimui ir kito liturginio inventoriaus įsigijimui. Kantriai belstasi į įvairiausių Kauno įmonių duris: benediktinių archyve yra išlikę kelios dešimtys prašymų įvairioms įstaigoms paremti bažnyčios atstatymą. Šios pastangos davė vaisių, paramą vienuolynas gaudavo, už tai viešai išreikšdavo padėką. Pavyzdžiu gali būti 1990 m. prašymas „Kauno aido“ redakcijai publikuoti padėką visiems restauravimo darbų rėmėjams, ypatingai „Lituanikos“ kolektyvui, suteikusiam visokeriopą paramą⁴⁰².

Remonto ir restauracijos darbai turėjo būti vykdomi prižiūrint Kauno paminklų apsaugos inspekcijai. Egzistavo keletas interjero atkūrimo variantų. Iš pradžių rekomenduota iš Ariogalos sugražinti senąjį XVII a. didįjį altorių⁴⁰³. Tačiau atlikus detalesnius istorinius tyrimus ir išsiaiškinus per sovietmetį primirštą faktą, kad tarpukariu atliktos interjero koncepcijos autorius buvo L. Truikys, vidaus

⁴⁰¹ Sesers Juozapos Valerijos Strakšytės OSB laiškas, XX a. 10 deš., KBA, f. 24-1-1, p. 79–80.

⁴⁰² Prašymas „Kauno Aido“ redakcijai publikuoti padėką visiems restauravimo darbų rėmėjams, 1990 11 28, KBA, f. 7-6-22, l. 128.

⁴⁰³ Kauno paveldo tarybos sakralinių pastatų regeneracijos komisijos protokolas, 1990 06 12, KBA, f. 7-6-12, l. 84–85.

170. Presbiterijos skliauto fragmentas, kuriame matomos ultramarino ir auksuotos juostelės

erdvę nuspręsta atkurti šių paskutinių, t. y. 1938–1940 m. padarytų pertvarkymų pagrindu⁴⁰⁴.

Siekiant nustatyti pirminį dekorą ieškota senosios sienų tapybos pėdsakų, tuo tikslu atlikti polichromijos tyrimai⁴⁰⁵. Paimti pavyzdžiai paskliautėje prie presbiterijos, presbiterijos skliaute ir bokšto koplyčioje. Šiose vietose rasta po keletą skirtingų sluoksnių, kurie parodė ankstesnių uždažymų spalvas ir medžiagas. Dešinėje paskliautėje prie presbiterijos rasta trafaretinio dekoru likučių, kuriuose dominavo rausva spalva, aptikta oranžinių ir žalių juostų fragmentų⁴⁰⁶. Presbiterijos tinklinis skliautas dekoruotas smulkiomis ultramarino ir aukso spalvos juostelėmis. Manoma, jog tai 1938–1940 m. dekoras,

⁴⁰⁴ Raštas Paminklotvarkos skyriaus vedėjui dėl planuojamų darbų (įrengti šildymą, testų pradėti polichrominius tyrimus, atstatyti interjerą, laikantis L. Truikio realizuoto projekto, restauruoti vitražus), 1990 10 29, KBA, f. 7-6-22, l. 132; Prašymas Kauno merui paremti restauravimą pagal L. Truikio projektą, 1991 04 08, KBA, f. 7-6-22, l. 114.

⁴⁰⁵ Kruopaitė L., Urbaitė D., Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune. Dešinėje paskliautėje prie presbiterijos, presbiterijos skliautuose, bokšte rastos polichromijos cheminiai tyrimai, XX a. 10 deš., KBA, f. 7-6-4, l. 1–18.

⁴⁰⁶ Ten pat, p. 4.

tad jis buvo paliktas (il. 170). Taip pat nustatyta, kad paskutinį kartą visa bažnyčios erdvė nudažyta pilkai melsva spalva⁴⁰⁷, tokia spalva ir atnaujintos sienos.

Restauruotas didysis altorius, t. y. L. Truikio suprojektuota mensa ir tabernakulis, sudarytas iš dviejų dalių – spintelės, kurioje saugomas Švč. Sakramentas bei baldakimo, po kuriuo jis pastatomas adoracijai. Altorių restauravo keli specialistai – Arvydas Bakanecas (mensa), Vytenis Mozūraitis (mensa ir tabernakulis), Vidas Sebeckas (tabernakulio auksavimas) (il. 171, 172)⁴⁰⁸. Iš Žeimelio parapijos atvežtos ir abipus altoriaus pastatytos Švč. Mergelės Marijos ir Švč. Jėzaus Širdies skulptūros⁴⁰⁹.

Jau anksčiau paminėta, kad ketinta restauruoti ir barokinius altorius, pirmiausia turinčius kultūros paminklo statusą, t. y. Šv. Benedikto ir Šv. Marijos Magdalenos. Šių altorių, taip pat ir Švč. Mergelės Marijos (buvusio koplyčioje) rekonstrukcijos brėžinius parengė Marija Matušakaitė⁴¹⁰. Ketinta restauruoti ir Šv. Mikalojaus altorių, parengtas jo rekonstrukcijos ir restauravimo projektas⁴¹¹. Deja, atstatytas tik vienas, sukomponuotas iš skirtingų geriau išlikusių dalių ir paveikslų – Šv. Benedikto altorius, kurio pirmajame tarpsnyje patalpintas S. Čechavičiui priskiriamas šio šventojo atvaizdas, o antrajame – „Veraikonas“, anksčiau priklausęs Šv. Marijos Magdalenos altoriui. Kiti įrenginiai dėl prastos būklės bei lėšų trūkumo nerestauruoti, jų dalys sukrautos Šv. Mikalojaus bažnyčios palėpėje tikintis, kad atsiradus galimybei, pradėtas darbas bus pratęstas. Ateityje pirmiausiai reikėtų sugrįžti prie Šv. Marijos Magdalenos altoriaus, kuris įtrauktas į kultūros vertybių registrą, o vėliau – ir prie Šv. Mikalojaus, nes bažnyčia yra šio šventojo titulo, tačiau joje nėra nė vieno

⁴⁰⁷ Ten pat, p. 3.

⁴⁰⁸ Darbo sutartis su A. Bakanecu, 1991 04 24, KBA, f. 7-6-13, l. 68; A. Bakaneco patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už altoriaus restauravimo darbus, 1991 08 02, KBA, f. 7-6-13, l. 30; V. Mozūraičio patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už altoriaus tabernakulio ir mensos restauravimą, 1992 03 25, KBA, f. 7-6-13, l. 28; V. Sebecko patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už tabernakulio restauravimą (auksavimą), 1992 03 23, KBA, f. 7-6-13, l. 31–32.

⁴⁰⁹ Birutė Širvinskaitė (sesuo Leonija OSB) gyv. Benediktinių g. 6–7 / Kauno diena, 1994, vasario 9 d., p. 1.

⁴¹⁰ Matušakaitė M., KBA, op. cit., p. 87–89.

⁴¹¹ Švėgždienė N. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios Šv. Mikalojaus altoriaus restauracijos koncepcija ir darbo brėžiniai, 2002, KBA, f. 7-6-3, l. 1–11.

171. Didžiojo altoriaus mensa remonto metu. XX a. 9 deš.

jam skirto altoriaus. Tiesa, „Šv. Mikalojaus“ paveikslas, kaip atskiras kūrinys, šiandien kabo po varpinės bokštu esančioje koplyčioje⁴¹². Bažnyčios erdvę puošia ir keletas kitų sugrįžusių vertingų altorių paveikslų: seniausias „Jėzaus apraudojimo“ tapybos darbas pakabintas dešinėje navos pusėje esančioje nišoje, „Šv. Skolastikos“ – toje pačioje koplyčioje, kaip ir „Šv. Mikalojaus“.

1991–1992 m. restauruoti vitražai. Šis darbas buvo patikėtas įvairiems specialistams: 1991 m. A. Sutkaus įmonė restauravo L. Truikio vitražus presbiterijoje ir V. Bičiūno emporoje, esančioje virš zakristijos; iš lauko pusės įstatė antrus, apsauginę funkciją atliekančius stiklus, taip pat sutvarkė navos langus⁴¹³; 1992 m. dailininkas Jaunius Erikas Kaubrys (g. 1967) restauravo kapitulos bei V. Bičiūno vitražus chore ir prie laiptų į chorą⁴¹⁴; Vytautas Simonaitis padarė nespaltotą vitražą⁴¹⁵.

⁴¹² Lietuvos nacionalinio muziejaus nuosavybė, inv. nr. P 409.

⁴¹³ A. Sutkaus patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už atliktus vitražo darbus, 1991 09 25, KBA, f. 7-6-13, l. 52. Kai kur teigiama, kad A. Sutkus bažnyčios presbiterijai sukūrė vitražus (žr. Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios, p. 139), tačiau jo įmonė tik restauravo dalį bažnyčios vitražų.

⁴¹⁴ J. E. Kaubrio išsipareigojimas iki 1992 07 01 atrestauruoti kapitulos vitražą, 1992 04 15, KBA, f. 7-6-12, l. 51; Interviu su dailininku Jauniumi Eriku Kaubriu, Kaunas, 2014 02 16, kalbėjosi Aušra Vasiliauskienė.

⁴¹⁵ V. Simonaičio patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už nespaltoto stiklo vitražą (0,6 m2), 1992 03 23, KBA, f. 7-6-12, l. 4.

Iš Pažaislio sugrįžo didžioji dalis meno kūrinių, kurie papuošė atnaujinamą erdvę: „Jėzaus Apraudojimo“, „Šv. Benedikto“ ir „Šv. Skolastikos“ paveikslai, XVII a. medinių altorių dalys, centrinio altoriaus kryžius su Nukryžiuotuoju⁴¹⁶. Iš Raseinių bažnyčios ketinta parsivežti ir senuosius vargonus⁴¹⁷, tačiau dėl neaiškių priežasčių tai nebuvo padaryta.

Greta aptartų darbų verta paminėti 1995 m. plačiai nuskambėjusią Kauno benediktinių lobio istoriją: vienuolyno teritorijoje siekiant atkasti aukštos įtampos elektros kabelį maždaug metro gylyje rastos senovinės monetos, kurios, deja, tuoj pat buvo išgrobstytos pačių darbininkų, praeivių ir netoliese buvusių vaikų, kurie pinigų vėliau mainė ar pardavinėjo. Vykdytas tyrimas, kurio metu paaiškėjo, kad lobį sudarė vertingos Lietuvos ir Vakarų Europos monetos, tarp jų buvo ir reti Žygimanto Augusto laikų pinigai⁴¹⁸. Didžioji dalis lobio prarasta, tačiau kažkiek monetų vėliau pateko į Nacionalinį M. K. Čiurlionio dailės muziejų.

1992 m. kovo 22 d. įvyko sutvarkytos bažnyčios atšventinimas (il. 173–176). Šios iškilmės buvo itin svarbus įvykis vienuolių ir tikinčiųjų gyvenime. Bažnyčią pašventino kardinolas Vincentas Sladkevičius, šventąsias Mišias aukojo vyskupas Vladislovas Michelevičius, Kauno Įgulos bažnyčios rektorius, kancleris kunigas

172. Bažnyčios vidus remonto metu. XX a. 9 deš.

⁴¹⁶ Įgaliojimas iš Pažaislio paimti Šv. Mikalojaus bažnyčios centrinio altoriaus kryžiaus su Nukryžiuotuoju dalį, 1991 05 01, KBA, f. 7-6-22, l. 104.

⁴¹⁷ Įgaliojimas išmontuoti Raseinių bažnyčioje esančius Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios vargonus ir pristatyti juos Kauno benediktinėms, 1993 01 10, KBA, f. 7-6-22, l. 35.

⁴¹⁸ Benediktinių vienuolyno lobis: ispaniškas auksas ir lietuviška tragedija / Kauno diena, 1995, kovo 3 d., p. 1; Benediktinių vienuolyno lobyje – unikali lietuviška ir Vakarų Europos monetos / Kauno diena, 1995, kovo 9 d., p. 1, 3.

173–174. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus
bažnyčios atšventinimas. 1992

175–176. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus
bažnyčios atšventinimas. 1992

177. J. E. Kaubrys. Teofilus Matulionis (1873–1962). 1995

Alfonsas Bulota, Šv. Mikalojaus bažnyčios rektorius kunigas V. Sidaras. Sveikinimo žodį tarė Europos benediktinių vienuolijų vizitatorius Kazimieras Janickis. Šia proga popiežius Jonas Paulius II suteikė Apaštališkąjį palaiminimą vienuolyno vyresniajai s. Leonijai Širvinskaitei bei visai vienuolijos bendruomenei⁴¹⁹.

Naujų kūrinių šventovės interjere atsirado nedaug. 1995 m. jaunas dailininkas, vitražistas J. E. Kaubrys, ką tik baigęs Kauno dailės institutą⁴²⁰ sukūrė Teofilio Matulionio (1873–1962) vitražinį portretą, kuris įkomponuotas zakristijos lange (il. 177). Menininkas atskleidė, kad kunigo V. Sidaro prašymu T. Matulionio atvaizdas buvo sukurtas remiantis arkivyskupo nuotrauka, daryta

apie 1933 metus⁴²¹. Tai buvo metai, kuriais jis drauge su kitais dešimčia kunigų išlaisvintas iš Rusijos kalėjimo sugrįžo į Lietuvą⁴²². Šioje nuotraukoje arkivyskupas yra sulysusio veido, atrodo suvargęs, patirtų išgyvenimų pėdsakus išduoda kietai sučiauptos lūpos, aštrūs, kampuoti veido bruožai. Toks pirmavaizdis turėjo neabejotinos įtakos ir J. E. Kaubrio interpretacijai. Biustinio tipo portrete arkivyskupas pavaizduotas iki pusės, vilkintis violetinės spalvos

rūbą, ant galvos – raudona pijusė. Raudoni intarpai paryškina ir drabužio klostes. Ryškus akcentas yra jam ant krūtinės pavaizduotas pektoralas (vyskupų ant krūtinės nešiojamas kryžius). Siekiant kiek galima tiksliau atspindėti portretinį panašumą bei vidinę įtampą vyskupas pavaizduotas rūstokų veido bruožų. Violetinė ir raudona spalvos taip pat parinktos neatsitiktinai – violetinė tradiciškai yra vyskupo drabužių spalva, susijusi su kančia, skausmu ir liūdesiu, reiškia žmogaus ryšį su Dievu per Jėzaus kančią ir mirtį ant kryžiaus; raudona yra pralieto kraujo spalva.

T. Matulionis pavaizduotas kryžiaus, skaidomo kelių atspalvių, mėlyno bei balto (bespalvio), stiklo vertikalėmis ir horizontalėmis, fone. Kryžiaus forma beveik išnyksta ir priartėja prie abstrakcijos. Toks fono skaidymas konkuruoja su pačiu portretu ir dar labiau sustiprina ekspresiją. Apačioje įkomponuotas užrašas: „Arkivyskupas Teofilus Matulionis“.

Tokiame dramatiškai traktuotame atvaizde pritrūksta šviesesnės, viltingesnės nuotaikos, sklindančios iš šio žmogaus vidaus. Antra vertus, portretas yra artimas realybei. Galima sakyti, jog jaunam dailininkui šis kūrinys buvo pakankamai brandus rezultatas. Ką tik atsikūrusios Lietuvos kontekste jaunajai kartai buvo nelengva skintis kelią sakralinio vitražo, kurio poreikis staiga išaugo, baruose. J. E. Kaubrys bažnytinio vitražo srityje dirbo 1991–1997 metais. Šiuo laikotarpiu jis sukūrė darbus Klaipėdos Švč. Mergelės Marijos Taikos Karalienės (1991–1993), Sintautų (1994–1995, kartu su Antanu Garbausku ir kitais), Daugų (1995–1996) bažnyčioms.

Bažnytinis menas ir apskritai interjero darbai nebuvo vienintelė ir pagrindinė šio menininko kūrybos sritis: XX a. paskutiniajame dešimtmetyje J. E. Kaubrys greta kitų naujosios kartos dailininkų (Vyganto Paulausko, Arūno Daugėlos, Sigitos Grabliauskaitės ir kt.) rinkdamasis konceptualiojo meno kryptį aktyviai dalyvavo stiklo meno parodose⁴²³. Taigi prie Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčios prisilietė dar vieno reikšmingo menininko ranka.

⁴¹⁹ Vaitiekūnaitė R., Sugrįžimas / Kauno tiesa, 1992, kovo 24 d., p. 1; Paulauskas M., Šv. Mikalojaus bažnyčios atšventinimas / XXI amžius, 1992, balandžio 1 d., p. 1.

⁴²⁰ Dabar – Vilniaus dailės akademijos Kauno dailės fakultetas.

⁴²¹ Interviu su dailininku Jauniūmi Eriku Kaubriu, op. cit. Menininkas Kauno benediktinių vienuolyno archyvu dovanavo T. Matulionio portreto ir restauruotų vitražų eskizus, projektus.

⁴²² Petraitienė I., Arkiv. Teofilus Matulionis: po tremties [interaktyvus, žiūrėta 2014 07 16]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-12-09-irena-petraitiene-arkiv-teofilus-matulionis-po-tremties/111193>.

⁴²³ Kogelytė-Simanaitienė R., Jaunius Erikas Kaubrys: skaidrūs stiklo vaizdiniai / Dailė, 2004, nr. 1 [interaktyvus, žiūrėta 2014 04 26]. Prieiga per internetą: [http://www.culture.lt/daille/04\(1\)/jek.htm](http://www.culture.lt/daille/04(1)/jek.htm).

Kauno benediktinių bažnyčią šiandien puošia ir tautodailininko Adolfo Teresiaus (g. 1960) sukurta medinė skulptūrėlė „Šv. Mikalojus“ (il. 178), kurioje šventasis tradiciškai pavaizduotas vilkintis raudonais vyskupo rūbais, su mitra ir pastoralu, laikantis Evangeliją, ant kurios įkomponuoti trys aukso spalvos rutuliai. Pastarasis elementas yra kompozicinis skulptūros centras. Šalia šventojo glaudžiasi trys vaikų figūros, būdingos šv. Mikalojaus ikonografijai. Trys, tobulumo skaičius, yra šio šventojo simbolis ir dažnai minimas jo biografijoje: trys mergelės, trys vaikai, trys kapšai aukso ir t. t. Šventojo ikonografijoje trys skrituliai yra siejami su trimis kapšais aukso, kuriuos šventasis ėmė pro langą trims mergelėms, taip jas išgelbėdamas nuo pardavimo į viešnamį⁴²⁴. Tačiau įdomu tai, kad trijų skritulių simbolis randamas ir daugelyje pasaulio kultūrų ir religijų nuo seniausių laikų – Senovės Egipte, Senovės Graikijoje, Japonijoje, Meksikoje, Indijoje aptinkami ant šventikų, žynių rūbų, papuošalų, monetų, herbų ir t. t. Jų simbolinė reikšmė priklauso nuo konteksto: krikščionybėje siejami su Švč. Trejybe, taip pat gali reikšti religiją, mokslą ir meną; praeitį, dabartį ir ateitį; tiesą, grožį ir teisingumą⁴²⁵.

A. Teresiaus sukurta šv. Mikalojaus skulptūra turi išskirtinę reikšmę Kauno miesto kultūrinio gyvenimo kontekste – nuo 2011 m. gruodžio mėnesio pradžioje ji kasmet atnešama į Rotušės aikštę, tai yra ženklas, kad mieste prasideda kalėdiniai renginiai, įžiebiamą eglė. Stengiamasi, kad tai įvyktų gruodžio 6 d., Kauno globėjo šv. Mikalojaus dieną. Likusį laiką skulptūra laikoma Kauno benediktinių bažnyčioje.

A. Teresius yra tradicinės tautinio paveldo kūrybos puoselėtojas, amatininkas, vienas įdomiausių ir talentingiausių liaudies drožėjų Lietuvoje, daugelio apdovanojimų savininkas. Dar būdamas visai jaunas jis talkino atstatant Kryžių kalną, tuomet patirti išpūdžiai turėjo daug įtakos tolimesnio kelio pasirinkimui. Yra sukūręs kelis šimtus darbų, tarp jų – skulptūros Salantuose besikuriančiai Orvidų sodybai ir kitiems Lietuvoje kuriamiems parkams, Kryžiaus keliai

⁴²⁴ Lanzi F. ir G., Šventieji globėjai ir jų simboliai, op. cit., p. 109–110.

⁴²⁵ Bagdonavičius V., Balandžio 15-oji – Kultūros diena / Naujoji Romuva, 2008, nr. 1, p. 4–5.

Berčiunuose, monumentalūs darbai stovi užsienyje – Lenkijoje, Vokietijoje, Danijoje, Belgijoje ir t. t.⁴²⁶ A. Teresiaus sukurta prakartėlė su skulptūromis nuo 2008 m. kasmet papuošia aikštę prie Kauno arkikatedros bazilikos. Savito stiliaus drožėjo skulptūroms, kaip ir visam liaudies menui, būdingas formų apibendrinimas, monumentalumas.

Taigi XX a. antroji pusė yra paženklinta sovietmečio niokojimų ir sąstingio, vienuolyno ansamblio pastatuose buvo išsikūrusios valstybinės įstaigos ir gyvenamosios patalpos. Kultūros paminklo statusas ansamblio objektus šiek tiek saugojo: vertingiausias objektas – gotikinė bažnyčia – buvo minimaliai remontuojama, restauruojama, tuo rūpinosi bibliotekos darbuotojai, prižiūrėję ir interjere likusias sakralinio meno vertybes, kol jos buvo išgabentos į muziejus. Tačiau ilgainiui kompleksas buvo gana stipriai apleistas. Ansamblio atgimimas siejamas su Lietuvos nepriklausomybės atgavimu ir į jį sugrįžusiomis seserimis. Bažnyčia vėl turėjo būti pritaikyta tikinčiųjų reikmėms. Sprendžiant dėl interjero atkūrimo koncepcijos nutarta laikytis paskutinės rekonstrukcijos 1938–1940 metais varianto, kurio autoriumi buvo L. Truikys. Ši koncepcija ir buvo įgyvendinta bažnyčios erdvėje, kurią šiandien regi lankantieji. Restauruoti L. Truikio ir V. Bičiūno vitražai, į bažnyčią sugrįžo vertingiausi meno kūriniai – tapybos darbai, senieji barokiniai altoriai. Deja, rekonstruotas tik

178. A. Teresius. Šv. Mikalojus. 2011

⁴²⁶ Adolfo Teresiaus fotografijų paroda „Šiuolaikinė kryždirbystė“ [interaktyvus, žiūrėta 2014 04 16]. Prieiga per internetą: <http://www.ktkc.lt/renginiai/parodos/parodu-archyvas/245-adolfas-teresius>.

vienas iš jų, kiti dar laukia savo eilės. Keletas paveikslų, buvusių altoriuose, šiandien puošia bažnyčios sienas. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčią papildė ir nauji dviejų dailininkų darbai. Be abejo, tai nėra didelis skaičius, tačiau kamerinei, saikingai šventovės erdvei pakanka. Dėl įvairių priežasčių (labiausiai dėl finansinių) liko neatlikti suplanuoti detalūs archeologiniai bei architektūros tyrimai, kurie galbūt padėtų atsakyti į tyrėjams iškilusius klausimus. Būčiau tikėtis, jog tai – ateities iššūkiai, kurie bus įveikti.

APIBENDRINIMAS

Benediktinių bendruomenės gyvenimas vyko ir tebevyksta atitinkamoje aplinkoje, kurią sudaro maldos namai ir gyvenimui pritaikyti pastatai. Visais laikais katalikų vienuoliai siekė ne tik dvasinio, bet ir estetinio grožio, todėl kurti aukšto meninio lygio vienuolynų ansambliai. Kauno benediktinių statinių kompleksas taip pat turi savo meninę vertę ir savitumą, kurį siekta atskleisti šioje knygoje. Meninio paveldo analizė pradėta nuo kontekstinės dalies – benediktiniško meno specifikos Europoje bei Lietuvoje apžvalgos. Vienuolinės dailės savitumas ryškiausiai skleidžiasi per dailės ir ikonografinį aspektus. Pagrindiniai benediktinų meno siužetai susiformavo viduramžių dailėje, svarbiausias jų kilmės šaltinis buvo šv. Grigaliaus Didžiojo *Dialogų* II knyga, kurioje išsamiai papasakotas šv. Benedikto gyvenimas. Ankstyviesiems benediktinų gyvenimą vaizduojantiems ciklams būdinga itin didelė ikonografinių tipų įvairovė. Vėliau išsikristalizavo populiariesni siužetai, pavyzdžiui, „Šv. Benedikto paskutinio susitikimo su šv. Skolastika“, „Šv. Benediktas siunčia šv. Maurą gelbėti šv. Placidą“ ir t. t. Kitų naratyvinių siužetų populiarumas ir reikšmė palaipsniui menko, jų vietą ypač potridentinėje baroko dailėje užėmė portretiniai, apoteoziniai ar glorifikaciniai atvaizdai. Moterų benediktinių vienuolijų dailėje akcentuota moteriškoji linija, daugiau vaizduotos benediktinių šventosios, bendruomenė reprezentuota portretų galerijose ar netgi teminėse religinėse kompozicijose.

Kauno benediktinių ansamblio architektūra nėra benediktiniška tikrąją šio žodžio prasme, nes formavosi palaipsniui, vadovaujantis tuometinėmis sąlygomis ir galimybėmis. Seniausias ansamblio objektas – Šv. Mikalojaus bažnyčia – buvo pastatyta XV a., t. y. daug anksčiau nei ji tapo seserų pagrindiniais Dievo namais. Vertingiausia yra gotikinė architektūrinė dalis, kuri formaliu požiūriu jau buvo pakankamai išsamiai išanalizuota. Gotikiniai elementai išliko šiauriniame fasade ir apsidėje, varpinės bokšte, viduje po rekonstrukcijų atsidūrusiose pietinio fasado sienose. Bažnyčią garsina ir tinkliniai, žvaigždiniai bei krištoliniai interjero skliautai. Šioje knygoje siekta atskleisti mažiau plėtotus aspektus – aptarta istoriografija, bandyta

pažvelgti, kaip „evoliucionavo“ profesionali samprata apie architektūrinės bažnyčios formas, išplėsta kontekstinė analizė. Patikslinta bažnyčios vakarinės dalies rekonstrukcijos data – naujas fasadas išmūrytas 1830, ne 1834 m., kaip anksčiau manyta.

Papildytos istorinės ir menotyrinės žinios apie vienuolyno ansamblio architektūrą. Daugiausiai naujų duomenų pateikta apie ansamblio pastatus, į kuriuos iki šiol mažiau kreipta dėmesio: vienuolyno namą, kleboniją, mažosios architektūros formas. Remiantis šaltiniais nustatyta, kaip galėjo atrodyti senasis medinis pastatas XVIII a. pabaigoje. Tyrimas atskleidė tuometines seserų gyvenimo sąlygas, jų gyvenamosios aplinkos gaires. Kauno benediktinių gyvenimo sąlygos pagerėjo XIX a. 3–4-ajame dešimtmetyje, kai pastatytas naujas mūrinis vienuolyno pastatas, sujungtas su bažnyčia. Šio vienuolyno namo pietinio fasado frontonas suderintas su pagrindiniu bažnyčios fasadu, po rekonstrukcijos įgavusiu neobarokinių bruožų. Abu frontonai tarpusavyje dera ir yra gerai matomi miesto panoramoje.

Interjero rekonstrukcinė analizė parodė, jog XVII–XVIII a. sandūroje bažnyčioje buvo penki altoriai, atspindintys Kauno benediktinių dvasingumą. Ypatingai gerbiama buvo Dievo Motina, jos atvaizdams buvo skirta vieta didžiajame altoriuje ir koplyčioje. Tikėtina, kad bažnyčioje buvo du Lenkijoje ir LDK labai populiarūs Romos *S. Maria Maioris* atvaizdo sekiniai. Didįjį altorių papildė benediktiniškam dvasingumui svarbiausių šventųjų – šv. Benedikto ir šv. Skolastikos – skulptūros. Benediktinės palaikė ir kartu su Šv. Mikalojaus bažnyčia „paveldėtą“ pamaldumą šv. Mikalojui bei šv. Marijai Magdalenai.

Meniniu požiūriu svarbi ir vertinga yra altorių drožyba, visi jie datuojami XVII a. antrąja puse – XVIII amžiumi ir atspindi kai kuriuos svarbius Lietuvos drožybos raidos etapus – abstrakčiąją kremzlinę ornamentiką, plitusią nuo XVII a. vidurio, XVIII a. pradžioje keitė vešlaus akanto motyvas (Šv. Mikalojaus bažnyčioje yra vienas ankstyviausių pastarosios ornamentikos pavyzdžių). Iki šių dienų išliko keletas XVII a. tapybos ir skulptūros kūrinių. Itin vertingas „Kristaus apraudojimo“ paveikslas, kuriame, manoma, pavaizduota Nesvyžiaus benediktinių būsimoji abatė K. E. Radvilaitė. Šiame ir „Šv. Mikalojaus“ atvaizduose atspindi XVII a. portretų vaizdavi-

mo tradicijos, nors Kauno globėjo atvaizdas XIX a. veikiausiai buvo pertapytas naujam atvaizdui pritaikant senąjį, nuo 1770 m. kūrinių dengusį aptaisą. Tikėtina, kad 1700 m. vizitacijoje aprašyta altorių padėtis bažnyčioje išsivyravo nuo XVII a. antrosios pusės, po amžiaus vidurio karų su Švedija ir Maskva.

XVIII a. bažnyčios interjeras pildėsi dar keturiais altoriais: presbiterijoje atsirado vienas, skirtas šv. Skolastikai, taip pat benediktinių dvasingumui svarbioms šventosioms – Gertrūdai ir Matildai. Apie išskirtinį pamaldumą Dievo Motinai liudija ir naujas altorius Nekaltai Pradėtosios garbei. Šv. Benedikto altoriuje XVIII a. antrojoje pusėje jau turėjo atsirasti S. Čechavičiaus nutapytas šio šventojo atvaizdas. Šv. Skolastikos paveikslas yra datuojamas XVIII a. antrąja puse, jis taip pat priskirtinas S. Čechavičiaus mokyklai. 1797 m. vizitacijos duomenimis, Šv. Mikalojaus bažnyčios interjerui jau reikėjo remonto. Tai rodo, kad aprašytieji interjero pokyčiai čia įvyko vėliausiai XVIII a. viduryje.

XIX a. vyko gana intensyvi bažnyčios interjero kūrinių kaita, nulemta naujų brolijų įsteigimo, sunkaus vienuolijoms laikotarpio (uždarytas dominikonų vienuolynas), pastangų skatinti bei akcentuoti benediktinišką pamaldumą. Amžiaus pradžioje bažnyčios presbiterijoje įrengtas altorius 1758 m. įsteigtos Švč. Jėzaus Širdies brolijos reikmėms. 1845 m. iš uždaryto Kauno dominikonų vienuolyno buvo perimti ne tik kūriniai, bet ir perkelta Rožinio Švč. Mergelės Marijos bei Jėzaus Vardo arkibrolija. Tai lėmė dominikonišką dvasingumą atspindinčių atvaizdų atsiradimą altoriuose.

Reikšmingi abatės S. Glembauskaitės rūpesčiu 1862 m. atlikti pertvarkymai, po kurių bažnyčioje vėl pradėjo dominuoti benediktinišką pamaldumą akcentuojantys kūriniai. Bandant atsakyti į klausimą, ar pakviestas tapytojas I. Sezenovskis bažnyčiai galėjo nutapyti naujų kūrinių, paaiškėjo kad vieni atvaizdai, prie kurių jis dirbo, bažnyčioje buvo nuo seno, tad galėjo būti tik atnaujinti ar restauruoti; kitiems paveikslams būdinga labai įvairi stilistika ir tapyimo maniera, jie nepriskirtini vienam autoriui, tad dailininkas juos taip pat galėjo tik atnaujinti. Galima daryti prielaidą, kad pagal ankstesnę kompoziciją jis pertapė „Šv. Mikalojaus“ atvaizdą, tačiau tai tik spėjimas, kuriam patvirtinti reikia tolimesnių tyrimų. Kiti naujai atsiradę kūriniai, reikia manyti, buvo daugiau ar mažiau tikslingai surinkti

iš įvairių objektų ir pritaikyti bažnyčios altoriams. XIX a. 9-ojo dešimtmečio remontas neturėjo didesnės reikšmės interjero kaitai. Esminiai pasikeitimai, atlikti 1862 m., vadovaujant S. Glembauskaičiai, išliko iki XX a. 4-ojo dešimtmečio pabaigos, kai bažnyčios erdvė buvo iš esmės pertvarkyta, pritaikant ją Švč. Sakramento amžinajai adoracijai.

Ižengiant į XX a. pirmiausiai įvertintas inžinierių A. Gordevičiaus ir K. Reisono indėlis ansamblio architektūrai tarpukario laikotarpiu: abu architektai jautriai atsižvelgdami į ankstesnę architektūros paveldą ženkliai prisidėjo prie ansamblio aplinkos formavimo. A. Gordevičius suprojektavo klebonijos namą, kurio architektūra susišaukia su neobarokinėmis XIX a. formomis. K. Reisonas projektuodamas tvorą (Benediktinių g. pusėje) atsižvelgė ir į gotikinį, ir į neobarokinį paveldą. Ketvirtą dešimtmečio pabaigoje atlikta nedidelė vienuolyno namo rekonstrukcija, K. Reisonas suprojektavo kelis ūkinės paskirties pastatus, kurių dėl prasidėjusio Antrojo pasaulinio karo ir tolimesnių įvykių eigos nespėta realizuoti.

XX a. trečiajame dešimtmetyje bažnyčios interjero erdvėje pasireiškė pirmieji modernėjimo požymiai – Kauno meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas presbiteriją papuošė tautinio stiliaus ornamentiniais motyvais. Visos aplinkybės liudija, kad tuo metu sukurtas ir kapitulos lango, atsiveriančio į presbiteriją, vitražas, dekoruotas tarpukariu populiaria tautinio stiliaus maniera. Iki šiol visi tarpukario laikotarpiu sukurti spalvoto stiklo lagai, išskyrus L. Truikio angelus, buvo priskiriami V. Bičiūnui.

Interjerą pritaikant Švč. Sakramento amžinajai adoracijai bažnyčios erdvė iš esmės pertvarkyta. Moderniai traktuotas didysis altorius – atsisakyta tradicinio kelių tarpų altoriaus su retabulu, vietoje jo pastatytas ilgas altoriaus stalas (mensa) su reljefiniu Kristaus veido atvaizdu, siejamu su Turino drobule ar Veraikonu, bei kryžiumi už jo. Ant mensos adoracijai išstatomas Švč. Sakramentas. Galima sakyti, kad Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia yra ankstyvojo modernaus bažnytinio interjero pavyzdys, nes oficialiai modernios architektūros naujos gairės, kai leista atsisakyti tradicinių altorių akcentuojant arčiau tikinčiųjų pastatytą mensą, buvo suformuluotos tik Vatikano II susirinkimo metu.

Ikonografinė interpretacija atskleidė, kaip tarpukariu rekonstruotame interjere ikonografinėmis priemonėmis išreikšta Švč. Sakramento amžinosios adoracijos idėja. Ikonografinės programos ir meninės išraiškos savitumą lėmė ryškios ir savitos menininkų asmenybės. Sinkretinės pasaulėžiūros dailininko L. Truikio projekte galima išžvelgti bizantinių ir katalikiškų tradicijų samplaiką, savitą ortodoksinėje tapyboje plitusių „Arkangelų susirinkimo“ siužeto įgyvendinimą trimatėje erdvėje. Tačiau, ar tai buvo sąmoningas L. Truikio pasirinkimas, ar tiesiog atsitiktinumas, nulemtas savitos pasaulėjautos, domėjimosi įvairiomis kultūromis bei religijomis, lieka neaišku. V. Bičiūnas atstovauja tradicinei katalikiškos ikonografijos pusei ir tautiniam stiliui. Nežiūrint šių skirtumų, abiejų menininkų darbai vieningai bei nuosekliai išreiškia pagrindinę idėją ir harmoningai dera bažnyčios erdvėje.

Sovietinės stagnacijos laikotarpiu vienuolyne ir bažnyčioje įsikūrus valstybinėms įstaigoms ar gyvenamosioms patalpoms, interjero vertybės buvo išblaškytos po įvairias institucijas arba prarastos. Ansamblio pastatai, ypač bažnyčia, suvokiant kultūrinio paminklo reikšmę buvo prižiūrimi, periodiškai kažkiek tvarkomi, tačiau ilgainiui stipriai sunyko. Atgavus Nepriklausomybę ir sugrįžus benediktinėms, imtasi atstatymo ir renovavimo darbų. Atlikus reikiamus istorinius tyrimus interjerą nutarta atstatyti pagal paskutinį, L. Truikio, projektą. Į bažnyčią sugrįžo dalis vertingiausių išblaškytų vertybių. Bandyta rekonstruoti ir atstatyti barokinius altorius, tačiau dėl prastos būklės ir lėšų stygiaus restauruotas tik vienas. Naujais kūriniais bažnyčia beveik nepasipildė, išskyrus J. E. Kaubrio sukurtą T. Matulionio vitražinį portretą ir benediktinių priglaustą liaudies meistro A. Teresiaus „Šv. Mikalojaus“ skulptūrėlę, priklausančią Kaunui ir tapusia vienu šiandieninių šio miesto simbolių. Tad Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios erdvėje šiandien dominuoja tarpukario rekonstrukcijos meniniai sprendimai, kuriuos saikingai papildė senieji ir naujieji kūriniai.

SUMMARY

Artistic Uniqueness of the Kaunas Benedictine Monastery Ensemble

In 2012–2016, historical, architectural and artistic research on Kaunas Benedictine convent was performed. Results of historical analysis of art are summarized in this book, which is the second volume of publication “Research of Kaunas Benedictine convent”. Artistic heritage of Kaunas Benedictine monastery ensemble so far lacked a comprehensive research, though some aspects were already deeper or less examined. The most attention was paid to the gothic architecture and present-day interior, in artistic complex of which, decisions of interwar and Revival periods, which integrate together gothic space structure, baroque elements, features of national style and newest artistic “insertions,” are dominating. This monograph aimed to expand and exhaustively reveal the artistic originality of Kaunas Benedictine ensemble by consequently evaluating the development, changes and features of exterior architecture as well as forms in interior; to present interpretations and changes in the iconographic program, taking into the consideration the spiritual aspects of the Benedictine sisters and paying attention to external causes that sometimes predetermined discrepancies between the Rule of St. Benedict and iconography; to analyze features of artworks, deliver new facts about builders, masters and artists of the monastery.

The monograph is divided and has two parts. The first one is contextual aiming to briefly discuss the origin of the Benedictine convents’s iconography and define main features of this art in Europe and Lithuania. Art of monasteries in Subiaco and Monte Cassino was chosen as a reference point. These places, located close to each other, are the heart where the Rule of St. Benedict originated; here, in the 6th century, the Rule was written and monasteries founded by the Saint himself, who lived in grotto in Subiaco for

179. A. Presas. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčia ir vartai.
Iš rinkinio *Kauno architektūriniai vaizdai*. 1923

three years. Art of these monasteries covers a long period of several centuries and reflects general features of the Benedictine iconography – the most important saints, dominating themes, principles for the development of the narrative. Further in this book revealed is the way female Benedictine communities represent themselves in the art, analysed are the examples of the art of Lithuanian Benedictine monasteries, most prominent objects of which are the Benedictine churches in Nesvizh and Vilnius.

The monograph does not cover establishment and development of the Benedictine convents in Grand Duchy of Lithuania and Lithuanian-Polish Commonwealth though the reader can expect that; however, these themes are analyzed in the first volume of “Researches of Kaunas Benedictine convent” which is the monograph of V. Kamuntavičienė – “History of Kaunas Benedictine convent: between 17th and 20th centuries”. In this book, the reader will find many answers to questions which might have been expected in this text, and vice versa.

The second is the main part of the book and is composed of five chapters summarizing all research in the ensemble of Kaunas Benedictine convent. The narration begins with the oldest object – St. Nicholas Church. General statements about the gothic architectural inheritance of this building were, as already mentioned, formulated earlier. Some new facts and adjustments about the foundation of the church were presented by V. Kamuntavičienė. This monograph developed previous insights in history of art, the gothic inheritance was observed from the new and wider angle; however, particular discoveries could not be presented as new empirical architectural or archaeological studies as well as additional archival sources were lacking. Nevertheless, architectural analysis of the gothic church is essential for the integrity of the text and to thoroughly reveal the object; it was developed by comprehensively presenting the comparative material, besides, deeper analysed was the formation of the conception about the artistic value of the church since the first 19th-century texts to the professional and versatile evaluations.

A much different situation is associated with the research on the interior of the church. From the standpoint of the artistic heritage, interior of the St. Nicholas church experienced dramatic losses. In

the present-day space of the Benedictine sanctuary, as it was already mentioned, dominating are the new solutions of the reconstruction carried out in 1928-1940. The only one altar – of St. Benedict – has remained from all Baroque altars dating from the end of the 17th to the 18th century; what is more, it is only partially completed from different altars and parts of their artworks. Other parts of the altars, laid in the attic of the church, will suffer an uncertain fate. Walls of the sanctuary are covered with several paintings dating from the 17th to the beginning of the 20th century. The main 17th century altar that stood in the presbytery remained, however, during interwar, it was moved to the St. Archangel Michael church in Ariogala and serves there till now. While observing the present-day interior, the question emerges: how did the initial space of the church look like, how did it change, what pieces of art were used as decorations, and how did they reveal the Benedictine sisters and their spirituality? These questions were not answered earlier, thus a lot of attention in this book was paid to the reconstruction of the 17th-19th century interior using material from the sources and analysis of remaining artworks. A lot of paintings that belonged to the church are today preserved in the National Museum of Lithuania. Information about the earlier pieces of art from the 15th-16th centuries is lacking.

Reconstructive analysis of the interior revealed five altars, reflecting spirituality of the Kaunas Benedictine sisters, stood in the church in the junction of the 17th and 18th centuries. Particularly honoured was the Mother of God – her images were allocated the place in the main altar and the chapel. It is thought that the church possessed two interpreted copies of Rome *S. Maria Maioris* that were very popular in Poland and GDL. The main altar was enriched with the sculptures of St. Benedict and St. Scholastica – the most important saints for the Benedictine spirituality. Besides, the Benedictine sisters kept the piety for St. Nicholas and St. Mary Magdelene that was “inherited” together with St. Nicholas church.

From the artistic standpoint, important and valuable are carved altars, all of them date from the second half of the 17th to the 18th centuries and reflect some important periods in the development of carving in Lithuania – abstract cartilaginous ornaments, that appeared in the middle of the 17th century, were changed by the

motif of luxuriant acanthus in the beginning of the 18th century – St. Nicholas church holds one of the earliest examples of the latter ornament. Several paintings and sculptures of the 17th century remained till present days too. Valuable is the painting *Lamentation of Christ*, which, as it is thought, pictures the future abbess of the Nesvyžius Benedictine sisters, K. E. Radvilaitė. The latter and the painting of *St. Nicholas* reflect portraying traditions in the 17th century the best, though the image of heavenly guardian of Kaunas was probably re-painted in the 19th century applying an 1770 year framing to the new image. It is thought that altars' arrangement in the church space, described in the visitation of the 1700, predominated since the second half of the 17th century, after the mid-century wars with Sweden and Moscow.

During the 18th century, interior of the church was supplemented with four new altars: one dedicated to St. Scholastica and two for saints meaningful to the spirituality of the Benedictine sisters – Gertrude and Matilda – were built in the presbitery. New altar dedicated to honour Immaculate Conception demonstrates an exceptional piety for the Mother of God. In the second half of the 18th century, image of the St. Benedict, painted by Simonas Čechavičius (1689–1775), had to already appear in the altar dedicated to this saint. Image of St. Scholastica dates back to the second half of the 18th century and is attributed to the school of S. Čechavičius. Based on the data from the 1797 visitation, St. Nicholas church already needed repair. It is demonstrated by the fact that interior changes described here took place latest in the middle of the 18th century.

In the 19th century, artworks in the interior of the church were changed quite rapidly, it was conditioned by the foundation of new brotherhoods, due to difficult period for convents (closure of the Dominican monastery), and efforts to promote and accentuate the Benedictine piety. In the beginning of the century, an altar was put in the presbitery to meet the needs of the brotherhood of Sacred Heart of Jesus founded in 1758. What is more, in 1845, from the closed Kaunas Dominican monastery taken over were not only artworks but the archbrotherhood of Rosary of the Blessed Virgin Mary and Holy Name of Jesus as well. This is the reason why images demonstrating Dominican spirituality appeared on the altars.

Meaningful were the changes initiated by the abbess S. Glembauskaitė in 1862, due to which, artworks accentuating the Benedictine piety started dominating again. While searching the answer to a question whether invited painter I. Siezienowski could have painted new pieces of art for the church, it turned out that some paintings he worked with belonged to the church earlier, and undoubtedly were only restored; other paintings are very diverse in style, painting manner, and cannot be attributed to one author, thus the painter simply renewed them. It can be presumed that he re-painted the image of St. Nicholas leaning on the earlier composition; however, it is only a presumption confirmation of which needs further research. Other new pieces of art were more or less purposefully collected from other objects and adapted to the altars of the church. Repair-works in the ninth decade of the 19th century had no evident influence on the interior. Changes made by S. Glembauskaitė in 1862 dominated till the end of the fourth decade of the 20th century when the space of the church was virtually reorganized fitting it to the Perpetual Eucharystic Adoration.

A lot of new historical data in this book is presented about the reconstruction of the church and construction of the new masonry monastery in the 19th century, as well as environmental changes in the ensemble of the monastery in the first half of the 20th century, especially during the interwar. This was possible due to the extant archival documentation. Much attention was paid to the construction work: despite the construction process is not directly a form of the art and is related to material and every-day aspects more, it is important to ascertain the historical truth, what is more, the result of it is an object of theory and history of art. Attention in the monograph was paid not only to the bigger buildings (church, monastery, parsonage), which are the main objects of theory and history of art, but to small architectural shapes and casual premises as well in order to reconstruct the integral territory of the monastery's ensemble. This explains the use of the word *casual* when entitling the book part about the architecture and art of Kaunas Benedictine convent ensemble. This attitude is related to the micro-historical method, when in order to concentrate a thorough and comprehensive knowledge about the object, less meaningful objects are included into the research field.

Reviewing the 20th century, first of all evaluated was the contribution of engineers A. Gordevičius and K. Reison to the architecture of the ensemble during the interwar: both engineers contributed significantly to the formation of the surroundings around the ensemble paying a sincere attention to the architectural heritage. A. Gordevičius designed the house of the parsonage architecture of which resembles neo-baroque forms of the 19th century. Whereas, K. Reison took both, gothic and neo-baroque, heritage into consideration while designing the fence (facing the Benedictine street). In addition to this, in the end of the fourth decade, he carried out a small reconstruction of the monastery building, and designed some outbuildings which were not realized due to the World War II and further events.

The first signs of modernism in the church interior appeared in the third decade of the 20th century – students of Kaunas Art School, A. Smetona and B. Murinas, decorated the presbitery with the motifs of national style ornaments. All sources testify that stained-glass capitula window, opening to the presbitery, was created at the same time, and decorated in the national style manner that was very popular during interwar. So far, all stained-glass windows designed in the interwar period, except for the angels by L. Truikys, were attributed to V. Bičiūnas.

To adapt the church interior to the Perpetual Eucharystic Adoration, the space of the church was fundamentally reorganized. A modern turn was given to the main altar – instead of the traditional several phase altar with retabula, a long altar table (mensa) with a relief of face of Jesus, associated with the Turine Shroud or Veil of Veronica, and a cross behind it were built. Sacred Eucharyst was built on the mensa for the adoration. Thus it might be said that St. Nicholas church in Kaunas is an example of an early modern church interior as official landmarks for the new modern architecture, allowing to refuse traditional altars and accentuate mensa that was built closer to believers, were formulated only during the Second Vatican Council.

Iconographic interpretation demonstrated how iconographic instruments expressed the idea of Perpetual Eucharystic Adoration in the interior. Originality of the iconographic program and artistic

expression were influenced by a pronounced and distinctive individualities of the artists. In the project of artist L. Truikys, possessing a sincretic world-view, combination of bisantic and catholic traditions as well as a distinctive realization of the theme of *Archangels' meeting*, that was prevailing in the Orthodox paintings, in the three-dimensional space can be noticed. However, it remains unclear whether it was a conscious choice or only a coincidence predetermined by a distinctive attitude of L. Truikys, and his interest in different cultures and religions. V. Bičiūnas represents a traditional side of the catholic iconography and national style. Despite these differences, artworks of both artists uniformly and consequently express the main idea and fit harmonious in the space of the church.

During the era of Soviet stagnation, when governmental institutions or lodgings were set up in the monastery and the church, its interior values were scattered between different institutions or lost completely. Buildings of the ensemble, especially the church, were looked after and periodically cleaned perceiving the value of this cultural monument. When the Independence was recovered and the Benedictine sisters returned, restoration and renovation works were initiated. After the proper historical research, it was decided to restore the interior under the last project – one by L. Truikys. Part of most significant values, that were earlier scattered, were returned to the church. Effort was put to reconstruct and restore the baroque altars, but due to poor conditions and lack of money, restored was only one of them. The church merely received any new artworks, except for stained-glass portrait of T. Matulionis made by J. Kaubrys, and the sculpture of St. Nicholas sheltered by the Benedictine sisters and created by national master A. Teresius – this sculpture belongs to Kaunas and is a present-day symbol of the city. Therefore today, artistic decisions made during the interwar reconstruction are dominating in the St. Nicholas church in Kaunas, old and new artworks only moderately supplemented them.

The main research methods were historical-reconstructive, formal and iconographic-iconologic. The monograph attempted to reveal the main relations between the Benedictine spirituality and art, artistic features of the altars, and interior changes over time.

SANTRUMPOS

AGAD – Centrinis senųjų aktų archyvas Varšuvoje (*Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie*)

BCz – Čartoriškių biblioteka Krokuvoje (*Biblioteka Czartoryskich w Krakowie*)

BNW – Nacionalinė biblioteka Varšuvoje (*Biblioteka Narodowa w Warszawie*)

KAA – Kauno apskrities archyvas

KAKA – Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas

KBA – Kauno seserų benediktinių vienuolyno archyvas

KIA – Karo istorijos archyvas Maskvoje (*Российский государственный военно-исторический архив*)

KPC – Kultūros paveldo centro paveldosaugos biblioteka

KPD – Kultūros paveldo departamentas

KTU ASI – Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto archyvas

LCVA – Lietuvos centrinis valstybės archyvas

LDM – Lietuvos dailės muziejus

LIIR – Lietuvos istorijos instituto Rankraščių skyrius

LNM – Lietuvos nacionalinis muziejus

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas

MAB – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius

NČDM – Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus

NGAB – Baltarusijos nacionalinis istorijos archyvas (*Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі ў Мінску*)

RVIA – Rusijos valstybinis istorijos archyvas Sankt Peterburge (*Российский государственный исторический архив*)

ŠAM – Šiaulių „Aušros“ muziejus

VUB – Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius

VAA – Vilniaus apskrities archyvas

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

ŠALTINIAI

Andziulis K. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios paveikslo „Šv. Mikalojus“ restauravimo pasas, 1996 01 16, asmeninis K. Andziulio archyvas, l. 1–8.

Architektūros paminklo, buv. Mikalojaus-Benediktinių bažnyčios, esančios Kaune, Pakalnės g. Nr. 4 remonto-restauracijos darbų ataskaita, 1957, KPC, f. 5-1-1284, l. 1–9; VAA, f. 1019-11-1, l. 1–9.

Bakanecko A. patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už altoriaus restauravimo darbus, 1991 08 02, KBA, f. 7-6-13, l. 30.

Bažnyčios remonto ir ir vidaus atstatymo darbų vykdomojo organo ir revizijos komisijos registracijos pažymėjimas, 1990 06 12, KBA, f. 7-6-13, l. 1; KBA, f. 1-2-8, l. 1. Darbo sutartis su A. Bakanecku, 1991 04 24, KBA, f. 7-6-13, l. 68.

Ekspонатų priėmimo nuolatiniam saugojimui aktas, 1979 10 26, KBA, f. 7-6-13, l. 79.

Girdziušaitė R., Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios Jėzaus Kristaus Apraudojimo altorius: rekonstrukcija, ikonografija, meninė raiška [menotyros bakalauro darbas, vadovė doc. dr. L. Šinkūnaitė], Kaunas, 2005.

Horodiščės benediktinų vienuolyno ir Šv. Onos bažnyčios duomenys, 1840, VUB, f. 4, b. A-2323, l. 1.

Į Rusiją išvežtų varpų žymės, 1920, KBA, f. 1-3-9, l. 26–27.

Įgaliojimas iš Pažaislio paimti Šv. Mikalojaus bažnyčios centrinio altoriaus kryžiaus su Nukryžiuotuoju dalį, 1991 05 01, KBA, f. 7-6-22, l. 104.

Įgaliojimas išmontuoti Raseinių bažnyčioje esančius Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios vargonus ir pristatyti juos Kauno benediktinėms, 1993 01 10, KBA, f. 7-6-22, l. 104.

Interviu su dailininku Jauniumi Eriku Kaubriu, Kaunas, 2014 03 16, kalbėjosi Aušra Vasiliauskienė.

Interviu su L. Truikio ir M. Rakauskaitės memorialinio muziejaus vedėja Rasa Rumbiene, Kaunas, 2014 06 15, kalbėjosi Aušra Vasiliauskienė.

Kalendarz benedyktyński na każdy dzień całego roku..., cz. 1–2, Wilno: druk. I. K. M. XX. Bazylianów y I. K. M. i Rzeczyp. XX. Scholarum Piarum, 1768.

Kaubrio J. E. įsipareigojimas iki 1992 07 01 atrestauruoti kapitulos vitražą, 1992 04 15, KBA, f. 7-6-13, l. 51.

Kauno altaristos P. Sidaravičiaus sudarytas dokumentų, susijusių su Kauno benediktinių vienuolyno globa, registras, 1822 05 12, MAB, f. 38-47/1, l. 59–62.

Kauno arkivyskupijos kurijos leidimas dėl arkivyskupo J. Matulevičiaus portreto, 1927 11 05, KBA, f. 1-3-1, l. 65.

Kauno arkivyskupijos kurijos raštas dėl T. Matulionio paskyrimo, 1936 09 28, KBA, f. 1-3-4, l. 384.

Kauno arkivyskupo metropolito Juozapo Skvirecko raštas dėl 1934 m. rugsėjo mėn. vienuolyne atliktos vizitacijos, 1934 11 09, KBA, f. 21-1-2, l. 10–17.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1700, BCz., f. 1775 IV, l. 963–964; Nacionalinėje bibliotekoje Varšuvoje saugomas mikrofilmas: Vilniaus vyskupijos vizitacijos aktai, 1668–1717, BNW, mf. 79481, l. 963–964.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1797 07, LVIA, f. 669-2-900, l. 1–36.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1813 09 05, LVIA, f. 694-1-3177, l. 234–237.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1818 12 21, LVIA, f. 694-1-4014, l. 648–654; MAB, f. 38-33, l. 2–8.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1820 07 31, MAB, f. 38-52, l. 1–18.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1830, RVIA, f. 822-12-2983; LIIR, f. 50-P61, l. 89–101.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1834 07 13, MAB, f. 38-54, l. 1–16.

Kauno benediktinių vienuolyno ūkinės padėties aprašymas, 1841 04 12, LVIA, f. 604-1-12799, l. 1–5.

Kauno benediktinių vienuolyno kronika, 1848, VUB, f. 4-A-2217, l. 1.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1850, MAB, f. 38-102, l. 5–10.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1850, LVIA, f. 669-2-317, l. 35–36; LVIA, f. 669-2-318, l. 35–36.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1858 11 12, MAB, f. 38-100, l. 2–15.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1888, MAB, f. 38-120, l. 5–9.

Kauno benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1894, LVIA, f. 669-3-2486, l. 4–7.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1919 12 07, KBA, f. 21-1-5, l. 1–16.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1920, KBA, f. 21-1-6, l. 1–12.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1920, LVIA, f. 1671-8-238, l. 1–14.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, XX a. 3 deš. (iki 1924 m.), KBA, f. 21-1-7, l. 1–13.

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, KBA, f. 21-1-8, l. 1–53.

Kauno dominikonų vienuolyno daiktų, perduotų Kauno benediktinėms, sąrašas, 1845 05 16, MAB, f. 38-111, l. 38.

Kauno dominikonų vienuolyno vizitacijos aktas, 1817, LVIA, 694-1-3662, l. 31–36.

Kauno metropolijos kurijos Bažnytinių turtų valdymo tarybos įsakymas dėl kapitalinio remonto, 1938 06 21, KBA, f. 1-3-4, l. 324.

Kauno metropolijos kurijos Bažnytinių turtų valdymo tarybos įsakymas dėl ledainės statybos, 1939 10 10, KBA, f. 1-3-3, l. 95.

Kauno paveldo tarybos sakralinių pastatų regeneracijos komisijos protokolas, 1990 06 12, KBA, f. 7-6-13, l. 84–85.

Kruopaitė L., Urbaitė D., Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune. Dešinėje paskliautėje prie presbiterijos, presbiterijos skliautuose, bokšte rastos polichromijos cheminiai tyrimai, XX a. 10 deš., KBA, f. 7-6-4, l. 1–18.

Kultūros vertybės pagrindinis dosjė: Kauno benediktinių vienuolyno kompleksas, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Kauno teritorinio padalinio archyvas, nr. PD-823, lapai nesunumeruoti.

Kunigo Julijono Labašauskio raštas dėl Samuelio Korto, 1823 05, MAB, f. 38-47/2, l. 162.

Legaitė R., Kauno buvęs benediktinių vienuolynas ir Mikalojaus bažnyčia, Pakalnės g. 10. Istorinės žinios, Vilnius, 1961, mašinraštis, KPC, f. 5-1-44; VAA, f. 1019-11-56, l. 1–17.

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos, Statybos ir sauskelių inspekcijos leidimas remontuoti Šv. Mikalojaus bažnyčią (nuorašas Kauno miesto statybos komisijai), 1938 05 02, KAA, f. 218-2-472, l. 7.

Matušakaitė M., Šv. Mikalojaus bažnyčios Kaune menotyriniai tyrimai, Kaunas, 1993, KBA, f. 7-6-2, l. 1–62.

Minsko benediktinių vienuolyno vizitacijos aktas, 1799, NIAB, f. 1781-27-263, l. 1–23.

Mokėjimų kvitas-ataskaita, 1831 01 31, MAB, f. 38-57, l. 3.

Mozūraičio V. patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už altoriaus tabernakulio ir mensos restauravimą, 1992 03 25, KBA, f. 7-6-13, l. 28.

Nesvyžiaus benediktinių bažnyčios ir vienuolyno vizitacijos aktas, 1796, NGAB, f. 1781-27-561, l. 1–96.

Nesvyžiaus benediktinių vienuolyno ir Šv. Eufemijos bažnyčios duomenys, 1848, VUB, f. 4, b. A-2318, l. 1.

Norkutė R., Angelų ikonografija Lietuvos bažnytinėje dailėje (XVI–XVIII a.) [humanitarinių mokslų daktaro disertacija, 03 H], Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2010.

Officium in festo s. Euphemiae virginis et martyris pro templo Nesvisiensi sacrarum virginum ordini s. Benedicti, Romae: apud Aloysium Zannettum, 1605.

Prašymas „Kauno Aido“ redakcijai publikuoti padėką visiems restauravimo darbų rėmėjams, 1990 11 28, KBA, f. 7-6-22, l. 128.

Prašymas Kauno m. savivaldybei dėl vienuolyno remonto darbų, 1940 04 23, KBA, f. 1-3-3, l. 54.

Prašymas Kauno merui paremti restauravimą pagal L. Truikio projektą, 1991 04 08, KBA, f. 7-6-22, l. 114.

Raimundo Stasiulevičiaus leidimas turėti Švč. Rožinio broliją, 1845 10 01, KBA, f. 7-1-3, l. 1.

Raštas dėl Kauno benediktinių vienuolyno namo statybos komiteto sudarymo ir veiklos, 1820 04 15, MAB, f. 38-47/1, l. 21–23.

Raštas dėl Kauno benediktinių vienuolyno namo statybų reikalų perdavimo Labašauskiui, 1825 04 18, MAB, f. 38-48, l. 5.

Raštas Paminklotvarkos skyriaus vedėjui dėl planuojamų darbų (įrengti šildymą, tęsti pradėtus polichrominius tyrimus, atstatyti interjerą, laikantis L. Truikio realizuoto projekto, restauruoti vitražus), 1990 10 29, KBA, f. 7-6-22, l. 132.

Raštas ūkio ir valstybės turtų ministerijos Žemės reformos valdybai, 1925 03 09, KBA, f. 7-5-20, l. 7.

Rickevičienė R., Reipaitė V., Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune. Istorinė dalis. Tyrimas, atliktas Kauno paminklų restauravimo instituto užsakymu, Kaunas, 1993, mašinraštis, R. Rickevičienės asmeninis archyvas, l. 4–6; mašinraštis saugomas taip pat KBA, f. 7-6-10, l. 1–29.

Rožinio Švč. Mergelės Marijos ir Jėzaus Vardo arkibrolijos steigimo Kauno benediktinių vienuolyne dokumentas, 1845 10 01, KBA, f. 7-1-3, l. 1.

S. Leonija (Birutė Širvinskaitė), Kauno seserų benediktinių vienuolyno istorija, I knyga, KBA 16-1-1-1, l. 67–68.

Sesers Aleksandros Gangidaitės raštas, 1843 02 03, MAB, f. 38-109, l. 39.

Sabakonienė B., XV–XIX a. kultūros paminklo buv. Mikalojaus bažnyčios ir vienuolyno aplinkos sutvarkymas, Vilnius, 1975, mašinraštis, KPC, f. 5-1-670, l. 1–101.

Sesers Juozapos Valerijos Strakšytės OSB laiškas, XX a. 10 deš., KBA, f. 24-1-1, p. 79–80.

Slanimo benediktinių Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčios ir vienuolyno kronika, 1848, VUB, f. 4, b. A-2311, l. 1.

Specialios žinios apie Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno įgytus ir išvežtus daiktus nuo 1844 iki 1846 m., 1846, MAB, f. 38-112, l. 3–4; LVIA, f. 604-1-9111, l. 8–10.

Sutartis dėl vienuolyno namo statybos (1820 09 05) su įrašais pagal šią sutartį išmokėtus pinigus, 1821, MAB, f. 38-47/1, l. 48–49.

Sutartis dėl vienuolyno namo statybos, 1820 09 05, MAB, f. 38-47/1, l. 19.

Sutartis su meistru E. Vengeru, 1827 02 15, MAB, f. 38-48, l. 46.

Sutartis su meistru F. Ušaku, 1825 06 04; 1827 04 10 (priešas dėl papildomo susitarimo), MAB, f. 38-48, l. 49.

Sutartis su meistru Izraeliu Kurliandskiu dėl bažnyčios perdažymo, 1882 06 09, MAB, f. 38-86, l. 1.

Sutartis su staliumi iš Kėdainių Leizeriu Šeinkeriu, 1882 06 11, MAB, f. 38-86, l. 3.

Sutkaus A. patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už atliktus vitražo darbus, 1991 09 25, KBA, f. 7-6-13, l. 52.

Sebeckio V. patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už tabernakulio restauravimą (auksavimą), 1992 03 23, KBA, f. 7-6-13, l. 32.

Simonaičio V. patvirtinimas apie sumokėtus pinigus už nespaltoto stiklo vitražą (0,6 m²), 1992 03 23, KBA, f. 7-6-13, l. 4.

Šv. Mikalojaus bažnyčios ir šventoriaus aprašymas, 1943, KBA, f. 7-6-5 (2), l. 1–15.

Šv. Mikalojaus bažnyčios perdavimo-priėmimo aktas, 1990 06 22, KBA, f. 7-6-13, l. 76.

Švėgždienė N. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios Šv. Mikalojaus altoriaus restauracijos koncepcija ir darbo brėžiniai, 2002, KBA, f. 7-6-3, l. 1–11.

Valinčiūtė R., Jėzaus Kristaus ikonografija Lietuvos baroko altorių tapyboje [humanitarinių mokslų daktaro disertacija], Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2006.

Vilniaus vyskupijos vizitacijos aktai, 1668–1717, BNW, mf. 79481, l. 1–3100.

Vyskupo Motiejaus Valančiaus laiškas, 1862 01 30, MAB, f. 38-74, l. 73.

Žemaičių vyskupijos kurijos aplinkraštis dėl į Rusiją išvežtų varpų ir kito turto gražinimo, 1920 11 24, KBA, f. 1-3-9, l. 28.

Žinios apie į Rusiją ir Vokietiją išvežtus varpus, 1920 12 13, KBA, f. 1-3-9, l. 28.

Žinios apie Kauno benediktinių bažnyčios ir vienuolyno būklę 1845–1846, 1846, LVIA, f. 604-1-9111, l. 8, 9, 10.

Žinios apie Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios atnaujintus paveikslus ir apmokėjimą dailininkui Ignotui Sezenovskiui, 1862, MAB, f. 38-28, l. 7.

LITERATŪRA

Andriūšytė-Žukienė R., Bendrosios ikonografinės genezės paieška: Liudas Truikys ir Mikalojus Konstantinas Čiurlionis / Liudui Truikiui – 100, straipsnių rinkinys, sudarė R. Racėnaitė, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2005, p. 19–33.

Bagdonavičius V., Balandžio 15-oji – Kultūros diena / Naujoji Romuva, 2008, nr. 1, p. 4–5.

Baltrukonytė J., Kregždutės / Moteris, 1990, nr. 10, p. 2–3.

Benedykt z Nursji / Encyklopedia katolycka, t. 2, Lublin, 1995, p. 227–229.

Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008.

Benediktinių bažnyčios remonto darbai vyks visą žiemą / Lietuvos aidas, 1939, sausio 5 d., p. 5.

Bertašius M. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios ir benediktinių vienuolyno archeologiniai tyrimai / AUTC (Architektūros ir urbanistikos tyrimų centras), 2011–2016 [interaktyvus, žiūrėta 2014 06 17]. Prieiga per internetą: <http://www.autc.lt/lt/architekturos-objektai/1799>.

Bičiūnas V., Bažnytinio meno reikalu / Židinys, 1926, nr. 5, p. 335.

Bičiūnas V., Kaunas 1030–1930, Kaunas, 1930.

Birutė Širvinskaitė (sesuo Leonija OSB) gyv. Benediktinių g. 6–7 / Kauno diena, 1994, vasario 9 d., p. 1.

Bloch H., Monte Cassino in the Middle Ages, vol. 1, Harvard University Press, 1986.

Borkowska M. OSB, Benedyktyński / Zakony benedyktyńskie w Polsce. Krótka historia, Warszawa, 1980, p. 143–184.

Borkowska M. OSB, Rachunki benedyktynek kowieńskich / Nasza Przeszłość. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce, red. ks. Stanisław Rospond CM, Kraków, 2006, t. 106, p. 261–278.

Borkowska M. OSB, Słownik mniszek benedyktyńskich w Polsce, Tyniec, 1989.

Borkowska M. OSB, Słownik polskich księń benedyktyńskich. Seria: Siostry zakonne w Polsce. Słownik biograficzny, t. 2, Wydawnictwo ojców franciszkanów, Niepokalanów, 1996.

Celso C., L'Arte Benedettina / Emporium, 1911, no. 194, p. 83–100.

Dailės žodynas, red. kolegija Jolita Mulevičiūtė ir kt., Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999.

Davidson T., The New Frescos in the Benedictine Abbey at Monte Cassino / The American Art Review, 1881, vol. 2, no. 9, p. 105–111.

Davidson T., The New Frescos in the Benedictine Abbey at Monte Cassino / The American Art Review, 1881, vol. 2, no. 10, p. 151–158.

Die Kunstdenkmäler von Bayern, München: Oldenbourg, 1990.

Drungilienė G., Kauno ir Kražių benediktinių įžadų aktai (XVII a. – XIX a. 2 pusė) / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008, p. 95–114.

Engs R. C., St. Scholastica: Finding Meaning in Her Story [interaktyvus, žiūrėta 2013 03 17]. Prieiga per internetą: <http://www.indiana.edu/~engs/scholas.htm>.

Franz Mayer of Munich / Architectural Glass and Mosaic [interaktyvus, žiūrėta 2014 06 17]. Mayer'sche Hofkunstanstalt, 2014. Prieiga per internetą: <http://www.mayer-of-munich.com/werkstaette/geschichte.shtml>.

Franz Mayer of Munich. Architecture, Glass, Art – Mayer'sche Hofkunstanstalt / ed. by G. Mayer, Hirmer Publishers, 2013.

Gedgaudas E., Metafizinis Liudo Truikio teatras / Liudui Truikiui – 100, straipsnių rinkinys, sudarė R. Racėnaitė, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2005, p. 10–18.

Gidžiūnas V., Šv. Benedikto regulos vienuoliai Lietuvoje / Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštis VI, red. A. Liuima SJ, Roma, 1985, p. 1–188.

Gidžiūnas V., Vienuolijos Lietuvoje / Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštis V, Roma, 1970.

Giniūnienė A., Kryžiaus kelias Lietuvoje: XVIII a. II pusėje – XX a. pradžioje, Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2013.

Grigalius Didysis, Šventojo Benedikto gyvenimas (Dialogų II knyga), Vilnius, 1996.

Godlewska D., Brodzicki Cz., Mniszki benedyktyнки w Opactwie Przenajświętszej Trójcy w Łomży 1628–2000, Łomża, 2000.

Gražiai bus sutvarkyta Benediktinių bažnyčia / Lietuvos aidas, 1938, lapkričio 3 d., p. 5.

Grickevičius A., Vasiliauskaitė A., Kauno seserų benediktinių vienuolyno pertvarka 1918–1926 m. (I) / Soter, 2009, nr. 29 (57), p. 69–84.

Grickevičius A., Vasiliauskaitė A., Kauno seserų benediktinių vienuolyno pertvarka 1918–1926 m. (II) / Soter, 2009, nr. 31 (59), p. 111–124.

Grinevičiūtė-Jankevičienė A., Trys gotiškos halinės bažnyčios Lietuvoje / Lietuvos TSR architektūros klausimai, t. 1, Kaunas, 1960.

Gwioździk J., Biblioteka panien benedyktynek łacińskich we Lwowie (XVI–XVIII wiek), Katowice, 2001.

Gwioździk J., Religijność benedyktynek ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (XVI–XVIII wiek) / Religijność na polskich pograniczach w XVI–XVIII wieku, redakcija naukowa Dariusz Dolański, Zielona Góra, 2005, p. 239–258.

Gwioździk J., Staropolski księgozbiór panien benedyktynek z Nieświeża. Z dziejów fundacji Mikołaja Krzysztofa Radziwiłła Sierotki / Badania nad księgozbiórów Radziwiłłów. Materiały międzynarodowej sesji. Olsztyn 6–7 października 1994 r., Warszawa, 1995, p. 101–109.

Iwanowski E. A., Wspomnienia narodowe, Paryz: w drukarni L. Martinet, 1861.

Įdomūs radiniai benediktinių bažnyčioje / Lietuvos aidas, 1938, lapkričio 25 d., p. 6.

Įamžinama 550 m. Lietuvos krikšto ir 20 m. nepriklausomybės sukaktis / Lietuvos aidas, 1938, gegužės 24 d., p. 5.

Jackiewicz M., Polskie życie kulturalne w Republice Litewskiej 1919–1940, Olsztyn, 1997.

Jankevičienė A., Dar apie Šv. Mikalojaus bažnyčią / Kauno tiesa, 1990, balandžio 20 d., nr. 88, p. 5.

Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios / Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gotika: sakralinė architektūra ir dailė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002, p. 98–149.

Jankevičienė A., Šv. Mikalojaus bažnyčia Kaune / Urbanistika ir architektūra, 2001, t. 25, nr. 1, p. 3–10.

Jankevičiūtė G., Lietuvos bažnytinė dailė 1918–1940 m. (2) / Naujasis Židinys-Aidai, 2001, nr. 6, p. 337.

Jasėnas K., Dailioji Lietuvos architektūra viduramžiais / Židinys, 1933, spalio 10 d., nr. 10 (106), p. 265–274.

Jasėnas K., Visuotinė meno istorija, t. 1, Architektūra, Mintauja, 1923.

Kaladžinskaitė A., Benediktiniškoji ikonografija Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčioje / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008, p. 212–236.

Kaladžinskaitė A., Vilniaus benediktinių vyresniųjų portretų rinkinys XVIII–XX a. / Dailės istorijos studijos, t. 3, Ars memoriae: atmintis – dailės funkcija ir tema, Vilnius, 2008, p. 24–42.

Kaladžinskaitė-Vičkienė A., Kauno benediktinių vienuolynas ir Šv. Mikalojaus bažnyčia / Lietuvos vienuolynai: vadovas, sudarė R. Janonienė, D. Klajumienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998, p. 84–87.

Kalamajska-Saeed M., Archiwum i biblioteka klasztoru brzydek w Grodnie. Inwentarz z 1925 r. i stan współczesny, Wrocław, 2015.

Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolynas 1655–1696 m. / Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės moterų vienuolijos: istorija ir paveldas, mokslo straipsnių rinkinys, sud. A. Vasiliauskienė, Kaunas, 2014, p. 127–140.

Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno fundacija / Lietuvos istorijos metraštis 2012/2, Vilnius, 2013, p. 23–39.

Kamuntavičienė V., Kauno benediktinių vienuolyno istorija XVII–XX a. pradžioje. Kauno benediktinių vienuolyno tyrimai, t. 1, Vilnius: Versus aureus, 2016.

Kamuntavičienė V., Kauno dekanato parapijų padėtis XVII a. antrojoje pusėje / Soter, 2009, nr. 30 (58), p. 127–140.

Kamuntavičienė V., Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios fundatorių beiškant: kelių dokumentų analizė / Kauno istorijos metraštis, t. 14, Kaunas, 2014, p. 193–203.

Kamuntavičienė V., Lietuviškumas ir lenkiškumas Kauno benediktinių vienuolyne 1905–1924 m. / Soter, 2015, nr. 54 (82), p. 23–35.

Kamuntavičienė V., Mergaičių mokymas Kauno benediktinių vienuolyne XIX a. / Kauno istorijos metraštis, Kaunas, 2015, nr. 15, p. 55–62.

Kamuntavičienė V., Pirmoji Kauno benediktinių abatė Ona Eufemija Skorulskytė / Darbai ir dienos, 2014, nr. 61, p. 191–211.

Kamuntavičienė V., Šv. Benedikto regulos adaptacija Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės benediktinių vienuolynuose / Logos, 2014, nr. 79, p. 123–136. Prieiga per internetą: http://litlogos.eu/L79/Logos_79_123_136_Kamuntaviciene.pdf.

Kamuntavičienė V., Vienuolių skaičiaus kaita Kauno benediktinių vienuolyne XIX a. / Soter, 2014, nr. 49 (77), p. 37–50.

Kančienė J., Aleksandras Gordevičius / Statyba ir architektūra, 1988, nr. 7, p. 31.

Kančienė J., Karolis Reisonas / Statyba ir architektūra, 1988, nr. 12, p. 30–31.

Kanior M. OSB, Kult Matki Bożej w klasztorze ss. Benedyktynek w Staniątkach / Analecta Cracoviensia XXIV, 1992, p. 263–288.

Kanior M. OSB, Sanktuarium Matki Bożej w klasztorze sióstr benedyktynek w Sierpcu (1484–1983), Tyniec, 1997.

Kauno architektūra, sudarė A. Jankevičienė, Vilnius: Mokslas, 1991.

Kauno arkivyskupijos bažnyčios, vyr. red. Danguolė Kandrotienė, Kaunas: Terra publica, 2010.

Kauno bažnyčių remontai atskleidžia daug įdomybių. Benediktinių bažnyčioje atkasami vis nauji rūšiai / Lietuvos aidas, 1938, rugpjūčio 4 d., p. 8.

Kauno miestas: Apžvalginis informacinis leidinys Kauno miesto 900 m. sukaktuvėms paminėti, Kaunas: Lietuvių tautinės muzikos-dainos draugija „Gabija“, 1930, p. 26.

Kiaupa Z., Kauno istorija, t. 1., Vilnius: Versus aureus, 2010.

Klajumienė D., XVIII a. ant altorių išstatomos relikvijorių „galerijos“ / Acta Academiae Artium Vilnensis, t. 41: Šventųjų relikvijos Lietuvos kultūroje. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2006, p. 59–93.

Klasztor w mieście średniowiecznym i nowożytnym, red. Marek Derwich, Anna Pobór-Lenartowicz, Wrocław–Opole, 2000.

Kogelytė-Simanaitienė R., Jaunius Erikas Kaubrys: skaidrūs stiklo vaizdiniai / Dailė, 2004, nr. 1 [interaktyvus, žūrėta 2014 14 26]. Prieiga per internetą: [http://www.culture.lt/daile/04\(1\)/jek.htm](http://www.culture.lt/daile/04(1)/jek.htm).

Krasnowolski B., Kościół i klasztor panien benedyktynek w Staniątkach, Staniątki, 1994.

Krikščionybės Lietuvoje istorija, sud. V. Ališauskas, Vilnius: Aidai, 2006.

Krikščioniškosios ikonografijos žodynas, sudarė D. Ramonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997.

Kulvietytė-Slavinskienė A., Menotyra Vytauto Didžiojo universitete tarpukariu / Meno istorija ir kritika, t. 7, Meno istorijos riboženkliai, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, p. 77–87.

Kurczewski J., Biskupstwo wileńskie, Wilno, 1912.

Kviklys B., Lietuvos bažnyčios, t. 3, Kauno arkivyskupija, Chicago, 1983.

Lanzi F. ir G., Šventieji globėjai ir jų simboliai, Vilnius: Alma litera, 2005.

Laukaitytė R., Kauno benediktinių vienuolyno reformavimas 1920–1926 m. / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008, p. 135–148.

Laukaitytė R., Lietuvos vienuolijos: XX a. istorijos bruožai, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997.

Levandauskas V., Lietuvos mūro istorija, Kaunas: VDU leidykla, 2012.

Lietuvos architektūros istorija. Nuoseniausių laikų iki XVII a. vidurio, red. J. Minkevičius, t. 1, Vilnius: Mokslas, 1988.

Lietuvos architektūros istorija. Nuo XVII a. pradžios iki XIX a. vidurio, ats. red. A. Jankevičienė, t. 2, Vilnius: Mokslas, 1994.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės moterų vienuolijos: istorija ir paveldas, sudarytoja A. Vasiliauskienė, Kaunas: VDU; Vilnius: Versus aureus, 2014.

Lietuvos sakralinė dailė, XI–XX a. pradžia. Lietuvos tūkstantmečio programos ir jubiliejinių 2000 metų parodos Krikščionybė Lietuvos mene katalogas, t. 5: Dokumentai, knygos, parodos kronika, sudarytojai V. Dolinskas, J. Liškevičienė, Vilnius, 2009.

Lietuvos TSR bibliografija. Serija A. Knygos lietuvių kalba, t. 2., kn. 1, Vilnius, 1985; kn. 2, Vilnius, 1988.

Lietuvos vienuolynai: vadovas, sudarė R. Janonienė, D. Klajumienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.

Litak S., Edukacja początkowa w polskich szkołach w XIII–XVIII wieku, Lublin, 2010.

Liudui Truikiui – 100, straipsnių rinkinys, sudarė R. Racėnaitė, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2005.

Lukšionytė N., Išliekamoji tradicijų vertė / Statyba ir architektūra, 1982, nr. 5, p. 23.

Mastianica O., Pravėrus namų duris: moterų švietimas Lietuvoje XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2012.

Matušakaitė M., Lietuvos skulptūra iki XVII a. vidurio, Vilnius: Aidai, 2002.

Matušakaitė M., Portretas Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, Vilnius: Tautos paveldo tyrimai, 2010.

Matušakaitė M., Portretas XVI–XVIII a. Lietuvoje, Vilnius: Mokslas, 1984.

Matušakaitė M., Senoji medžio skulptūra ir dekoratyvinė drožyba Lietuvoje, Vilnius: Baltos lankos, 1998.

Meno mokyklos auklėtiniai A. Smetona ir B. Murinas šią vasarą gražiai išdekoravo Benediktinių bažnyčią... / Lietuva, 1927, rugsėjo 24 d., p. 6.

Mikėnas S., Paveikslų aptaisai XVII–XIX a. Lietuvoje / Nuo gotikos iki romantizmo, Vilnius: Academia, 1992, p. 89.

Misiurek J. J., Historia i teologia polskiej duchowości katolickiej, t. 1, Lublin, 1994.

Misius K., Meno istorikas kunigas Kazimieras Jasėnas / Žiemgala, 2000, nr. 1, p. 29–31.

Misius K., Šinkūnas R., Lietuvos katalikų bažnyčios: žinynas, Vilnius: Pradai, 1993.

Monastery of Saint Benedict. Saint Benedict's grotto [interaktyvus, žiūrėta 2013 08 14]. Prieiga per internetą: http://www.benedettini-subiaco.it/monastery_st-benedict.asp?rid=40.

Mrozcko T., Architektura gotycka na ziemi Chełmińskiej, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980.

Naujai pertvarkoma benediktinių bažnyčia / Lietuvos aidas, 1939, spalio 3 d., p. 7.

Ochmański J., Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie, Poznań, 1972.

Pagal pirmą stilių bus atstatyti du benediktinių bažnyčios langai / Lietuvos aidas, 1938, gruodžio 8 d., p. 5;

Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus metraštis, t. 1, redagavo P. Karazija, Kaunas, 1941.

[Paluszkiewicz F. SJ] Benedyktyнки wileńskie, Wilno: Benedyktyнки, 2002.

Paminklai, apie kuriuos mažai žinome / Bangos, 1932, nr. 46, p. 1197.

Paminklas 550 Lietuvos krikšto ir XX metų Nepriklausomybei paminėti / Ūkininko patarėjas, 1938, gegužės 26 d., nr. 21, p. 13.

Pastabos dėl remontuojamų bažnyčių / Naujoji Romuva, 1939, nr. 41, p. 740.

Periti G., Female Self-Commemoration, Spirituality, and Lineage in Jacopo Loschi's Frescoes for the Convent of San Paolo in Parma / I Tatti Studies in the Italian Renaissance, 2010, v. 13, p. 11–32.

Petrailienė I., Arkiv. Teofilus Matulionis: po tremties [interaktyvus, žiūrėta 2014 07 16]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-12-09-irena-petrailiene-arkiv-teofilus-matulionis-po-tremties/111193>.

Petrusevičiūtė L., Stasio Ušinsko vitražai Kaune / Šiaurės Lietuvos žmonės. Stasys Ušinskas / Žiemgala [interaktyvus, žiūrėta 2014 04 15]. Prieiga per internetą: <http://www.ziemgala.lt/lt/siaures-lietuvas-zmones/tapytojas-vitrazistas-scenografas-stasys-usinskas>.

Puzinas J., Iš Kauno bažnyčių istorijos / Savivaldybė, 1928, nr. 12, p. 13–15.

Rėklaitis P., Kauno meno paminklai / Lietuvių enciklopedija, Boston, t. 11, 1957, p. 221.

Remontuos benediktinių bažnyčių / Rytas, 1934 04 11, p. 7.

Rotter L., Duchowość i historia benedyktynek w symbolice dekoracji malarskiej kościoła w Staniątkach, Kraków, 2004.

Sandomierz – kościół i klasztor benedyktynek, tekst i red. Jerzy Zub, Tarnobrzeg, 2004.

Savičiūnaitė V., Tragiško likimo dailininkas piešė ir karikatūras / Lietuvos rytas (Mūzų malūnas), 2001, kovo 13 d., p. 2.

Synaxis of the Holy Archangels Michael and Gabriel and All the Bodiless Powers [interaktyvus, žiūrėta 2014 05 16]. Prieiga per internetą: <http://full-of-grace-and-truth.blogspot.com/2009/11/synaxis-of-archangels-michael-and.html>.

Scholastyka z Nursji / Encyklopedia katolycka, t. 17, Lublin, 2012, p. 1268–1269.

Smilingytė-Žeimienė S., Apie Katalikų Bažnyčios poziciją religinės dailės atžvilgiu XIX a. pab. – XX a. I pusėje / Menotyra, 2004, t. 36, nr. 3, p. 34–40.

Smilingytė-Žeimienė S., Jėzaus kulto raiška XX a. I pusės Lietuvos religinėje dailėje / Menotyra, 2003, nr. 3 (32), p. 16–23.

Smilingytė-Žeimienė S., Lietuvos bažnyčių dailė: XX a. I pusė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2009.

Stankevičienė R., XVII a. – XVIII a. I ketvirčio Lietuvos bažnyčių paveikslų aptaisai / Ornamentas: XVI–XX a. I pusės paveldo tyrimai, sudarė A. Aleksandravičiūtė, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2014, p. 61–118.

Stankevičienė R., Šiluvos bazilikos paveikslas „Švč. Mergelė Marija su Vaikeliais“. Istorinis ir ikonografinis kontekstas / Lietuvos dailės muziejaus metraštis, kn. 6, 2005 [interaktyvus, žiūrėta 2013 09 03]. Prieiga per internetą: http://www.ldm.lt/Metraštis/Sestas_Stankevicienes_straipsnis.htm.

Szylar A., Działalność oświatowa benedyktynek sandomierskich w latach 1616–1865, Lublin, 2002.

Šinkūnaitė L., ...Po negandų – į šventę / Kauno tiesa, 1992, kovo 21 d., nr. 56.

Šinkūnaitė L., Benediktinių bažnyčios taurumas ir žavesys / Artuma, 2000, nr. 6, p. 11–14.

Šinkūnaitė L., Kelionė į Ramybės kalną. Pažaislio kamaldulių vienuolyno dailės ikonologija, Vilnius: Versus aureus, 2014.

Šinkūnaitė L., Liudo Truikio sakralinė kūryba Kauno bažnyčiose / Liudui Truikiui – 100, straipsnių rinkinys, sudarė R. Racėnaitė, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2005, p. 82–90.

Šinkūnaitė L., Šv. Benedikto gyvenimo freskos Pažaislio kamaldulių vienuolyne / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008, p. 203–215.

Šinkūnaitė L., XVII a. Lietuvos portretas, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, Kauno dailės institutas, 2000.

Šventieji vyrai, šventosios moterys. Šventųjų gerbimas LDK XV–XVII a., sudarė M. Paknys, Vilnius: Aidai, 2005.

Šventojo Kazimiero gerbimas Lietuvoje, sudarė N. Markauskaitė, S. Maslauskaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2009, p. 183.

The Assembly of the Archangels (synaxis ton asomaton) / The Temple Gallery, London, 2000–2014 [interaktyvus, žiūrėta 2014 05 16]. Prieiga per internetą: <http://www.templegallery.com/main.php?mode=3&p1=2351>.

Tumėnas V., Liudo Truikio asmenybės ir kūrybos bruožai / Liudui Truikiui – 100, straipsnių rinkinys, sudarė R. Racėnaitė, Kaunas: Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, 2005, p. 128–156.

Vaišnora J., Marijos garbinimas Lietuvoje, Roma: LKMA, 1958.

Vaišvilaitė I., Moterys vienuolės XVII a. Lietuvoje / Istorinė tikrovė ir iliuzija: Lietuvos dvasinės kultūros šaltinių tyrimai, Vilniaus dailės akademijos darbai 53, Vilnius, 2003, p. 69–76.

Valančius M., Namų užrašai, sudarė A. Prašmantaitė, Vilnius: Baltos lankos, 2003.

Valančius M., Pastabos pačiam sau. Iš lenkiškosios vyskupo Motiejaus rašliavos sulasė ir savo pastabų pridėliojo doc. J. Tumas [Vaižgantas], Vilnius, 1996 (pirmas leidimas Kaunas, 1929), p. 142–144.

Valančius M., Trumpa Kauno bažnyčių istorija / Žinyčia, 1900, nr. 2, p. 41–42.

Valinčiūtė R., Pamaldumas Švč. Jėzaus Širdžiai XVIII a. Lietuvoje / Logos, nr. 43, 2005, p. 190–191.

Valiuškevičiūtė A., Kauno meno mokykla (1922–1940), Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997.

Varsackytė R., XVII–XVIII a. Kauno benediktinių vienuolyno kasdienybės etiudai / Benediktiniškoji tradicija Lietuvoje, sudarė L. Jovaiša, Vilnius: Aidai, 2008, p. 83–94.

Vasiliauskaitė G. A. OSB, Sesers Leonijos OSB (Birutės Širvinskaitės) rankraštinis palikimas / Soter, 2013, nr. 48 (76), p. 129–145.

Vasiliauskaitė G. A. OSB, Sielovada šv. Benedikto reguloje I / Soter, 2011, nr. 38 (66), p. 29–40.

Vasiliauskaitė G. A. OSB, Sielovados principai šv. Benedikto regulos tekste / Soter, 2012, nr. 42 (70), p. 67–82.

Vasiliauskienė A., Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių kūrinių kaita XIX a. / Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės moterų vienuolijos: istorija ir paveldas: mokslo straipsnių rinkinys, sudarytoja A. Vasiliauskienė, Vilnius: Versus aureus, 2014, p. 247–261.

Vasiliauskienė A., Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčios altorių ikonografijos ir meninės raiškos kaita XVII–XVIII a. / Soter, 2014, nr. 50 (78), p. 115–140.

Wiszewski P., Opactwo benedyktynek w Legnicy (1348/1349–1810): struktura, funkcjonowanie, miejsce w społeczeństwie, Poznań–Wrocław, 2003.

Zakony benedyktyńskie w Polsce. Krótka historia, Warszawa, 1980.

Гуковский К. П., Городъ Ковна. Краткій историко-статистический очеркъ, Ковна, 1904.

Валдайские колокольчики, 2009 10 12 [interaktyvus, žūrėta 2014 14 26]. Prieiga per internetą: <http://valday.com/bells/1/comments>.

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1. Kazys Šimonis. Kauno benediktinių vienuolyno vartai. 1927. Pop., sp. pieštukai, pastelė. 35,6 x 26,8 cm. NČDM, inv. nr. Mg-6471.
2. Kazys Šimonis. Kauno benediktinių vienuolyno pietinis fasadas. 1925. Pop., sp. pieštukai, akvarelė. 41,7 x 29,8 cm. NČDM, inv. nr. Mg-11519.
3. Mstislavas Dobužinskis. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia. 1929. Pop., tušas, pusiau sausas teptukas. 46 x 63 cm. NČDM, inv. nr. Mg-28.
4. Sofija Dembovskytė-Riomerienė. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia. 1938. Pop., pieštukas. 24 x 17 cm. NČDM, inv. nr. Mg-7416.
5. Šv. Benedikto vienuolynas Subiaco'e, čia yra Šventoji grotą (*Sacro Speco*). Iliustracija iš: MonasteriSubiaco [interaktyvus, žiūrėta 2014 11 16]. Prieiga per internetą: <https://monasterisubiaco.com/sacro-speco-subiaco/>.
6. Antonio Raggis. Šv. Benediktas. Šv. Benedikto vienuolynas Subiaco'e. Iliustracija iš: MonasteriSubiaco [interaktyvus, žiūrėta 2014 11 16]. Prieiga per internetą: <https://monasterisubiaco.com/sacro-speco-subiaco/>.
7. Umbrijos mokykla. Paskutinis šv. Benedikto ir šv. Skolastikos susitikimas. XV a. pradžia. Freska. Subiaco Šv. Benedikto vienuolyno Aukštutinė bažnyčia. Iliustracija iš: San Benedetto, 2014 12 10 [interaktyvus, žiūrėta 2014 12 15]. Prieiga per internetą: <http://sabbatical.vicarofbolingbrook.net/subiaco-and-st-benedict/>.
8. Monte Cassino vienuolynas. Vytauto Barkausko nuotrauka, 2016.
9. Šv. Skolastika. Monte Cassino vienuolyno skulptūros fragmentas. Vytauto Barkausko nuotrauka, 2016.
10. Šv. Benedikto ir šv. Skolastikos palaidojimo vieta Monte Cassino. V. Barkausko nuotrauka, 2016.
11. Beurono mokykla. Apokalipsės vyresnieji. 1880. Freska. Monte Cassino Nukryžiuojimo koplyčia. Iliustracija iš: Letteratura artistica. Cross-cultural Studies in Art History Sources / Desiderius Lenz, The Divine Canon. Art and rule of the Beuron School. Castelvechi Publisher, 2015 [interaktyvus, žiūrėta 2015 02 23]. Prieiga per internetą: <http://letteraturaartistica.blogspot.lt/2015/03/lenz-beuron-ev.html>.
12. Beurono mokykla. Šv. Benedikto mirtis. 1880. Freska. Monte Cassino vienuolyno Nukryžiuojimo koplyčia. Iliustracija iš: Letteratura artistica. Cross-cultural Studies in Art History Sources / Desiderius Lenz, The Divine Canon. Art and rule of the Beuron School. Castelvechi Publisher, 2015 [interaktyvus, žiūrėta 2015 02 23]. Prieiga per internetą: <http://letteraturaartistica.blogspot.lt/2015/03/lenz-beuron-ev.html>.
13. Jacopo'as Loschi's. Paskutinis šv. Benedikto ir šv. Skolastikos susitikimas. XV a. vid. Freska. Šv. Pauliaus kambarys, Parma. Iliustracija iš: La mensa delle monache di San Paolo [interaktyvus, žiūrėta 2015 02 23]. Prieiga per internetą: <http://www.viedeisapori.it/gallery/11-01/>.
14. Kristaus apraudojimas (fragmentas). XVII a. pradžia. Drb., al. 172,2 x 109,5 cm. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Arūno Baltėno nuotrauka, 2014.
15. Simonas Čechavičius. Šv. Benediktas. XVIII a. vid. Drb., al. 330 x 150 cm. Paveikslas iš Vilniaus benediktinių Šv. Kotrynos bažnyčios. LDM, inv. nr. Dep-1041.
16. Simonas Čechavičius. Šv. Skolastika. XVIII a. vid. Drb., al. 330 x 155 cm. Paveikslas iš Vilniaus benediktinių Šv. Kotrynos bažnyčios. LDM, inv. nr. Dep-1039.
17. Šv. Benediktas. Iš Jono Kazimiero Vilčinskio *Vilniaus albumo*, V serijos. XIX a. II pusė. Pop., chromolitografija. 11,5 x 8 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
18. Šv. Benediktas ir šv. Eufemija. Officium in festo s. Euphemiae virginis et martyris pro templo Nesvisiensi sacrarum virginum ordini s. Benedicti, Romae: apud Aloysium Zannettum, 1605. Titulinio lapo fragmentas. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, R. XVII: B. 1065.
19. Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčios šoninio altoriaus fragmentas. Jurgio Hopeno nuotrauka, XX a. 4 deš. LDM, inv. nr. Fi-467.
20. Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio teritorijos planas. XX a. II pusė. KTU ASI archyvas, be nr.
21. Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio teritorijos planas. 2012. Archit. Violeta Beigienė. Asmeninis V. Beigienės archyvas.
22. Šv. Mikalojaus bažnyčia iš rytų pusės. Aurimo Švedo nuotrauka, 2016.
23. Šv. Mikalojaus bažnyčia iš šiaurės rytų pusės. A. Švedo nuotrauka, 2016.
24. Šv. Mikalojaus bažnyčios varpinės bokštas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
25. Tomas Makovskis. Kauno panorama (fragmentas). XVII a. pradžia. Pop., vario raižinys. Lakštas: 18 x 23,2 cm; vaizdas: 10,5 x 20,4 cm. Iliustracija iš: Jankevičienė A., Kauno gotikinės bažnyčios / Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gotika: sakralinė architektūra ir dailė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002, p. 137.
26. Kauno senamiesčio panorama (fragmentas), Vytauto Didžiojo (Aleksoto) tiltas per Nemuną. Fotostudijos „Ekonominės karių bendrovės fotografija“ nuotrauka, apie 1930. NČDM, inv. nr. Ta-29.
27. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios planas. XX a. I pusė (?). KPC, f. 6-1-1607.
28. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios planas. XX a. II pusė. KTU ASI archyvas, be nr.
29. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios didysis varpas. A. Švedo nuotrauka, 2016.
30. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Fasadas I. 1947. Archit. Vytautas Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1596.
31. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Fasadas II. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1597.
32. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Fasadas III. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1598.
33. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Fasadas IV. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1599.
34. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Pjūvis A-A. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1600.
35. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Pjūvis B-B. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1601.

36. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Pjūvis D-D. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1603.
37. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Pjūvis E-E. 1947. Archit. V. Balčiūnas. KPC, f. 6-1-1604.
38. Šv. Mikalojaus bažnyčios apsidė. A. Švedo nuotrauka, 2016.
39. Šv. Mikalojaus bažnyčios šiaurinės sienos mūro fragmentas. A. Švedo nuotrauka, 2016.
40. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. 1938 m. atmūryto lango piešinys. 1938. Popierius, akvarelė. KPC, f. 6-1-1605.
41. Kauno benediktinių vienuolyno pietinė pusė. A. Švedo nuotrauka, 2016.
42. Šv. Mikalojaus bažnyčios vidinės sienos fragmentas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
43. Seligenthalio pranciškonų (kairėje) ir Frankfurto prie Maino Šv. Mikalojaus (dešinėje) bažnyčių planai. Iliustracija iš: Mrozcko T., Architektura gotycka na ziemi Chełmińskiej, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980, p. 146.
44. Kauno benediktinių vienuolyno vartai ir tvora. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
45. Šv. Mikalojaus bažnyčios vakarinis fasadas. A. Švedo nuotrauka, 2016.
46. Šv. Mikalojaus bažnyčios presbiterijos tinklinis skliautas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
47. Šv. Mikalojaus bažnyčios zakristijos krištolinis skliautas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
48. Ariogalos Šv. arkangelo Mykolo bažnyčios didysis altorius (iš Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios). A. Baltėno nuotrauka, 2014.
49. Šv. Benediktas. XVII a. II pusė. Medis, polichromija. Ariogalos bažnyčios didysis altorius (fragmentas). A. Baltėno nuotrauka, 2014.
50. Šv. Skolastika. XVII a. II pusė. Medis, polichromija. Ariogalos bažnyčios didysis altorius (fragmentas). A. Baltėno nuotrauka, 2014.
51. Šv. Mikalojaus altoriaus retabulo detalės. Nijolės Švėgždienės nuotrauka, 2001. KBA, f. 7-6-3, l. 5.
52. Šv. Mikalojaus altorius. XX a. 3–4 deš. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. KBA, f. 2-13-1.
53. Šv. Mikalojus. XVIII–XIX a. Drb., al. 179 x 111 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. LNM, inv. nr. P-409. Kęstučio Stoškaus nuotrauka, 2014.
54. Šv. Mikalojaus paveikslo aptaisai. Apie 1770 m. Sidabras, auksavimas. LNM, inv. nr. P-409. K. Stoškaus nuotrauka, 2014.
55. Šv. Mikalojaus paveikslo aptaisai (detalė). Apie 1770 m. Sidabras, auksavimas. LNM, inv. nr. P-409. K. Stoškaus nuotrauka, 2014.
56. Kristaus apraudojimas. XVII a. pradžia. Drb., al. 172,2 x 109,5 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
57. Šv. Marijos Magdalenos altorius (fragmentas). XX a. II pusė. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Nuotrauka iš asmeninio Laimos Šinkūnaitės archyvo.
58. Šv. Marijos Magdalenos altorius (fragmentas). XX a. II pusė. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Nuotrauka iš asmeninio L. Šinkūnaitės archyvo.
59. Rožinio Švč. Mergelė Marija. XVII a. I pusė. Drb., al. 66 x 47,5 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. Audriaus Kapčiaus nuotrauka, 2014.
60. Rožinio Švč. Mergelė Marija. XVII a. I pusė. Drb., al. 66 x 47,5 cm. Aptaisai: metalas, sidabravimas, auksavimas. Apie 1644. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Kapčiaus nuotrauka, 2014.
61. Rožinio Švč. Mergelės Marijos aptaiso detalė su įrašu. A. Kapčiaus nuotrauka, 2014.
62. Jėzaus Vardo pagarbinimas. XVII a. I pusė. Drb., al. 66 x 47,7 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Kapčiaus nuotrauka, 2014.
63. Simonas Čechavičius. Šv. Benediktas. XVIII a. II pusė. Drb., al. 219,5 x 110,2 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
64. Paveikslo „Šv. Benediktas“ fragmentas su angelu.
65. Paveikslo „Šv. Benediktas“ fragmentas su angelais.
66. Veraikonas. XVII a. (?). Drb., al. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
67. Simono Čechavičiaus mokykla. Šv. Skolastika. XVIII a. II pusė. Drb., al. 147,6 x 108,5 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
68. Antanas Oleščinskis pagal Adolfą Čapskį. Kaunas, šiandieninė Žemaitijos sostinė. 1849. Popierius, plieno raižinys. Lakštas: 23,6 x 31,5; vaizdas: 22 x 27,5 cm. Leidėjas – Jonas Kazimieras Vilčinskis.
69. Kauno planas, sudarytas majoro Ančikovo. 1797. KIA, f. 846-16-22047.
70. Kauno plano fragmentas, kur matomas pažymėtas Kauno benediktinių vienuolynas. 1797. KIA, f. 846-16-22047.
71. Kauno benediktinių vienuolyno namo pietinis fasadas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
72. Kauno benediktinių vienuolyno namas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
73. Kauno benediktinių vienuolyno namas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
74. Kauno benediktinių vienuolyno namo šiaurinis fasadas. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
75. Kauno planas. 1847. RVIA, f. 1293-166-3.
76. Kauno plano fragmentas, kur matomas pažymėtas Kauno benediktinių vienuolynas. 1847. RVIA, f. 1293-166-3.
77. Kristus su erškėčių vainiku (*Ecce Homo*). XIX a. Skarda, aliejus. 64 x 55 cm. LNM, inv. nr. P-335. K. Stoškaus nuotrauka, 2014.
78. Šv. Margarita. XIX a. Skarda, aliejus. LNM, inv. nr. Pgl-2496. K. Stoškaus nuotrauka, 2014.
79. Šv. Benediktas liepia šv. Maurui gelbėti šv. Placidą. XVIII a. Skarda, aliejus. LNM, inv. nr. P-334. K. Stoškaus nuotrauka, 2014.
80. Švč. Jėzaus Širdis, Gerasis Ganytojas. XIX a. I pusė. Drb., al. 144,5 x 97 cm. LNM, inv. nr. P-401. K. Stoškaus nuotrauka, 2014.
81. Šv. Juozapas. XIX a. Drb., al. 120,2 x 92,5 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
82. Šv. Antanas. XIX a. Drb., al. 113,8 x 79,7 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
83. Relikvijorius. XIX a. II pusė. Mišri technika. 26,2 x 32,1 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
84. Stacija „Šv. Veronika nušluosto Viešpačiui Jėzui veidą“. XIX a. 9-10 deš. Gipsas, tonavimas. 73 x 47,8 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.

85. Stacija „Viešpats Jėzus miršta ant kryžiaus“. XIX a. 9-10 deš. Gipsas, tonavimas. 73 x 47,8 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
86. Šv. Skolastika. XIX a. Drb., al. 139 x 85 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia.
87. Kauno benediktinių vienuolyno Šv. Mikalojaus bažnyčia ir klebonija. Balio Buračo nuotrauka, 1942. LCVA, inv. nr. P-16925.
88. Kauno benediktinių vienuolynas ir Šv. Mikalojaus bažnyčia. XX a. 4 (?) deš. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 1-vok-005.
89. Remontuojamas Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios langas. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2294.
90. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios priekinis fasadas. B. Buračo nuotrauka, 1942. KPC, neg. nr. 3467.
91. Remontuojamas Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios bokštas. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2286.
92. Atkasti Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios rūšiai. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2244.
93. Atkastas Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios rūšys. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2257.
94. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios šventorius. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2285.
95. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios šventoriaus kryžius. A. Švedo nuotrauka, 2016.
96. Kauno benediktinių vienuolyno žemės sklypo planas Benediktinių g. 11. 1939 11 05. KBA, f. 7-7-1, l. 8.
97. Kauno benediktinių vienuolyno žemės sklypo planas Jonavos g. 1923 05 15. KBA, f. 7-7-1, l. 9.
98. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija ir XVIII a. tvora. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
99. Kauno benediktinių vienuolyno klebonijos namo projektas (fragmentas). 1923. Inž. Aleksandras Gordevičius. KAA, f. 218-1-80, l. 118v-2.
100. Kauno benediktinių vienuolyno klebonijos namo projektas (fragmentas). 1923. Inž. A. Gordevičius. KAA, f. 218-1-80, l. 118v-2.
101. Leidimas statyti Kauno benediktinių vienuolyno klebonijos namą ir projekto eskizas. 1923. KAA, f. 218-1-80, l. 118.
102. Įėjimas į kleboniją iš Benediktinių g. pusės. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
103. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
104. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
105. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija iš kiemo pusės. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
106. Kauno benediktinių vienuolyno klebonija. Fragmentas su Šv. Benedikto kryžiumi. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
107. Kauno benediktinių vienuolyno namas iš pietinės pusės. B. Buračo nuotrauka, 1942. KPC, neg. nr. 3461.
108. Kauno benediktinių vienuolyno namas ir Šv. Mikalojaus bažnyčia. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2293.
109. Kauno benediktinių vienuolyno situacijos planas. 1939. Inž. Karolis Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 1.
110. Kauno benediktinių vienuolyno namo perstatymo projektas. Fasadas iš Benediktinių g. pusės. 1940. Inž. K. Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 2.
111. Kauno benediktinių vienuolyno namo perstatymo projektas. Rūsio planas. 1940. Inž. K. Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 3.
112. Kauno benediktinių vienuolyno namo perstatymo projektas. Pirmojo aukšto planas. 1940. Inž. K. Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 4.
113. Kauno benediktinių vienuolyno namo perstatymo projektas. Antrojo aukšto planas. 1940. Inž. K. Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 5.
114. Kauno benediktinių vienuolyno namo fasadas iš Benediktinių g. pusės. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
115. Kauno benediktinių vienuolyno namo fasadas iš Benediktinių g. pusės. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2264.
116. Kauno benediktinių vienuolyno ūkinio pastato prie P. Eimučio g. planas. 1940 06 10. Inž. K. Reisonas. KAA, f. 118-2-472, l. 36.
117. Gerardas Bagdonavičius. Kauno benediktinių vienuolyno ledainė ir oficina. 1938. Pop., pieštukas, tušinukas, sangvinas. 30 x 40 cm. ŠAM, inv. nr. D-T 3985.
118. Senoji medinė vienuolyno tvora Benediktinių g. pusėje. Gerardo Bagdonavičiaus nuotrauka, XX a. 3-4 deš. ŠAM, inv. nr. F-FN 10126.
119. Vienuolyno tvora Benediktinių g. pusėje. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
120. Vienuolyno tvoros varteliai Benediktinių g. pusėje. A. Švedo nuotrauka, 2016.
121. Vienuolyno tvoros Benediktinių g. pusėje projekto eskizas. XX a. 4 deš. Inž. K. Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 6.
122. Vienuolyno tvoros Benediktinių g. pusėje namo ir arkos projektai. XX a. 4 deš. Inž. K. Reisonas. KBA, f. 7-7-1, l. 7.
123. Vienuolyno tvora P. Eimučio g. pusėje. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
124. Vienuolyno tvoros arka Benediktinių ir P. Eimučio gatvių sankirtoje. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
125. Vienuolyno tvoros Eimučio g. pusėje projektas. Apie 1933. KAA, f. 218-1-1017, l. 2-3.
126. Vienuolyno tvoros P. Eimučio g. pusėje projektas. Apie 1933. KAA, f. 218-1-1017, l. 2-2.
127. Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras iki 1938-1940 m. rekonstrukcijos. XX a. 3-4 deš. KBA, f. 7-6-3, l. 1.
128. Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras. A. Švedo nuotrauka, 2016.
129. Šv. Mikalojaus bažnyčios interjeras. Vaizdas į presbiteriją. A. Švedo nuotrauka, 2016.
130. Vienuolių įžadų diena. 1930 10. KBA, Juozapas Valerijus Strakšytės OSB albumo nuotrauka, be nr. Nuotraukoje matoma sakykla ir vargonai.
131. Šv. Kazimieras. XIX a. II p. (?) Drb., al. 99 x 68,5 cm. LNM, inv. nr. P-371.
132. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios presbiterijos altorius. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2242.
133. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios kapitula. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
134. Adomas Smetona, Bronius Murinas. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios kapitulos vitražas. XX a. 3 deš. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
135. Kauno benediktinių bažnyčios interjero rekonstrukcija. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2253.

136. Kauno benediktinių bažnyčios interjero rekonstrukcija. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2252.
137. Jonas Mackevičius. Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė. 1930. Drb., al. 137 x 107 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
138. Pagal Céline'ą Martin, atspausda *Chassepot*. Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresė. XX a. I p. Pop., litografija. Lakštas: 98,5 x 70,4 cm; vaizdas: 80,7 x 57,5 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
139. Liudas Truikys, Franzo Mayerio vitražo ir mozaikos studija, Miunchenas. Adoruojujantys angelai (centrinės dalies fragmentas). 1938–1940. Vitražas. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
140. Liudas Truikys, Franzo Mayerio vitražo ir mozaikos studija, Miunchenas. Adoruojujantys angelai (fragmentas). 1938–1940. Vitražas. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
141. Liudas Truikys, Franzo Mayerio vitražo ir mozaikos studija, Miunchenas. Adoruojujantys angelai (fragmentas). 1938–1940. Vitražas. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
142. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios interjero rekonstrukcija. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2256.
143. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios interjero rekonstrukcija. V. Ramanausko nuotrauka, 1938. KPC, f. 44, prieškariniai negatyvai, neg. nr. 2243.
144. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios presbiterija. A. Švedo nuotrauka, 2016.
145. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios didžiojo altoriaus kryžius. A. Baltėno nuotrauka, 2014.
146. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios presbiterija. XX a. 4–5 (?) deš. KBA, f. 2-13-2.
147. Arkangelų susirinkimas. Iliustracija iš: Olga Christine. The Assembly of Angels, 2010 [interaktyvus, žiūrėta 2014 11 05]. Prieiga per internetą: http://www.olgachristine.com/icon_assemblyofangels.html.
148. Arkangelų susirinkimas. Iliustracija iš: The Angels According to Orthodox Tradition, 2009 11 07 [interaktyvus, žiūrėta 2014 11 05]. Prieiga per internetą: <http://www.johnsanidopoulos.com/2009/11/angels-according-to-orthodox-tradition.html>.
149. Liudas Truikys. Didžiojo altoriaus mensa su Kristaus veidu. 1938–1940. Dirbtinis marmuras. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
150. Vytautas Bičiūnas. Choro vitražai. 1938–1940. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
151. Vytautas Bičiūnas. Choro vitražas. Centrinė dalis. 1938–1940. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
152. Vytautas Bičiūnas. Šoninis choro vitražas. 1938–1940. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
153. Vytautas Bičiūnas. Šoninis choro vitražas. 1938–1940. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
154. Vytautas Bičiūnas. Kapitulos šoninio lango vitražas. 1938–1940. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
155. Vytautas Bičiūnas. Į chorą vedančio koridoriaus vitražas. 1938–1940. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
156. Metalinė choro tvorelė. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
157. Bažnyčios arkos, skiriančios navą ir prieangį, vartai. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
158. Bažnyčios arkos vartai su Šv. Benedikto kryžiumi. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
159. Gerardas Bagdonavičius. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčios fasadas. 1971. Pop., tušinukas. 36,3 x 27,7 cm. ŠAM, inv. nr. D-T 4306.
160. Gerardas Bagdonavičius. Kauno benediktinių bažnyčia ir vienuolynas. 1971. Pop., tušinukas. 26 x 34,3 cm. ŠAM, inv. nr. D-T 3534.
161. Kauno benediktinių bažnyčia sovietmečiu, prieš Nepriklausomybės atgavimą. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-1-17.
162. Kauno benediktinių bažnyčia sovietmečiu, prieš Nepriklausomybės atgavimą. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-1-32.
163. Kauno benediktinių bažnyčia sovietmečiu, prieš Nepriklausomybės atgavimą. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-1-95.
164. Išdaužytas bažnyčios vitražas. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-16.
165. Išdaužytas bažnyčios vitražas. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-1.
166. Išdaužytas bažnyčios vitražas. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-6.
167. Išdaužytas bažnyčios vitražas. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-61.
168. Išdaužytas bažnyčios vitražas. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-22.
169. Išdaužytas bažnyčios vitražas. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-52.
170. Presbiterijos skliauto fragmentas, kuriame matomos ultramarino ir auksuotos juostelės. A. Švedo nuotrauka, 2016.
171. Didžiojo altoriaus mensa remonto metu. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-7-52.
172. Bažnyčios vidus remonto metu. XX a. 9 deš. KBA, f. 2-1-47.
173. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčios atšventinimas. 1992. KBA, Juozapos Valerijos Strakšytės OSB albumo nuotrauka, be nr.
174. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčios atšventinimas. 1992. KBA, f. 2-12-3.
175. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčios atšventinimas. 1992. KBA, f. 2-12-1.
176. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčios atšventinimas. 1992. KBA, f. 2-12-2.
177. Jaunius Erikas Kaubrys. Teofilus Matulionis (1873–1962). 1995. Vitražas. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
178. Adolfas Teresius. Šv. Mikalojus. 2011. Medis, polichromija. 67 x 47,5 cm. Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, A. Baltėno nuotrauka, 2014.
179. Arkadijus Presas. Kauno benediktinių Šv. Mikalojaus bažnyčia ir vartai. Iš rinkinio *Kauno architektūriniai vaizdai*. 1923. Pop., akvarelė. 30,5 x 22,2 cm. NČDM, Mt-1805.

PRIEDA I

1 priedas

Kauno benediktinių bažnyčios vizitacijos aktas, 1700, BCz., f. 1775 IV, 963–964; Vilniaus vyskupijos vizitacijos aktai, 1668–1717, BNW, Mf. 7948, l. 963–964.

Vizitacijos tekstas (kalba netaisyta):

[963] **Wizyta kościoła S Mikołaja WW Panien benedyktynek**

Kościół murowany guntami pokryty. W tymże kościele cymborium pozłociste, w cymborium puszka srebrna złocista, ołtarz snickerskiej roboty, w poszrodku ołtarza obraz Panny Przenas: maioris, natymże obrazie tabliczek srebrnych dwadziescia osm. Wyzszy obraz Zwiastowania Panny Przenas: korony dwie srebrne złociste.

Po prawey stronie w kaplicy. Ołtarz Panny Przenas: stolarskiej roboty, malowany obraz, w tym ze ołtarzu Mariae maioris natymże obrazie korony dwie srebrne złociste. Wyzszy obraz Niepokalanego Poczęcia S. Panny. Po lewey stronie ołtarz S. Mikołaja roboty snickerskiej pozłocisty. Po prawey stronie ołtarz S. Maryi Magdaleny snickerskiej roboty niepozłocisty. [964] Po lewicy stronie obraz S. Benedykta snickerskiej roboty pozłocisty, dzwonek para.

Srebro

Monstrancia srebrna złocista, kielichow cztery z patynami złocistych, pacyfikał srebrny złocisty, thurybularz srebrny, lampa srebrna, ampulek srebrnych par trzy, zmisko [?] srebrny, lichtarzow cynowych większych par dwie, mniejszych para iedna.

Ornaty

Ornatow hawtowanych dwa, bławatnych swietnych dziewięć, żałobnych cztery, kap dwie iedna swiatła druga żałobna, antependium swiatlych trzynascie, żałobnych trzy.

Folwarki

Folwark Pocztow. Chłopow dwadziescia pięć, graniczy z Ichm Panem Woyno, y z Ichm PP Zabiłami, y z okolico Jauczyki.

Folwark Sudwoiszki. Chłopow czterech, graniczy z Jeznem, Stokliszkami miasteczkami z jednym wielebnego jemci pana Paca starosty Kowenskiego, z drugim wielmoznego jmcia pana Oginskiego podstolego WXL y z szlachta okolicy PP Raiewskich.

Folwark Pietraszewize. Chłopow siedmiu grunty u Szachownicach WWOO Jezuitow y szlachty okoliczney PP Petraszewiczow.

Ao 1700 mca aprila d 7 te kopie funduszu y splendoru kościoła wielebnych panien benedictinek kowienskiego konwentu pod czas wizyty miey dziekanskiey w Kownie są dane

Xdz Samuel Goligowski dziekan kowienski pleban mp

2 priedas

Kauno benediktinių vienuolyno inventorių, 1934, KBA, f. 21-1-8, l. 1–53.

Inventoriaus tekstas (kalba netaisyta):

Seserų benediktinių vienuolyno Kaune inventorių, surašytas 1934 metais

Kauno seserų benediktinių
INVENTORIUS

- I. Trumpa istorinė vienuolyno apžvalga
- II. Vienuolyno vyresniosios seserys nuo įsikūrimo
- III. Vienuolyno seserų 1934 metų sąrašas
- IV. Vienuolyno teritorija
- V. Vienuolyno pastatai:
 1. Bažnyčia
 2. Vienuolynas
 3. Kapelionija
 4. Mūro nameliai
 5. Mediniai nameliai, malkinė ir kūtelė
- VI. Vienuolyno daiktų sąrašas

Kauno seserų benediktinių vienuolyno trumpa istorinė apžvalga

Kauno seserų benediktinių vienuolyno įkūrėjas kaip liudija Skorulskio testamento nuorašas, rašytas Nesvyžiuje 1623 m. kovo 10 d., ir jo užrašas, rašytas Skoriuliuose 1624 m. lapkričio 28 d., yra Andriejus Skorulskis, Jeruzalės kavalierius – didžiaturtis.

Trys jo sūnūs tarnavo Dievui Jėzuitų ir Pranciškonų vienuolynuose, o pirmgimė duktė Ona-Eufemija Skorulskaitė Benediktinių vienuolyne Nesvyžiuje.

Iš Nesvyžiaus 1621 m. Ona-Eufemija Skorulskaitė su Darata Bronzberskaite „xienia“ – Nesvyžiaus vienuolyno vyresniąja, su Kristina-Eufemija Radvilaite – „xienia“ ir su septyniomis kitomis vienuolėmis: 1. ses. Ona Narbutaite, Slonimo teisėjaus dukterimi, o tuo metu pirmąja Kauno vienuolyno priore, 2. ses. Jadvyga Kevtovnaite, 3. ses. Ona Volotkevičaitė 4. ses. Ona Okurovskaitė, 5. ses. Ona Vitnovskaitė, 6. ses. Elena Ciekanovieckaitė, 7. ses. Ona Dombrovičaitė atvažiavo ir apsigyveno Rakuciovskių dvare, kuriame buvo Andriejaus Skorulskio pastatytas, pusiau mūro pusiau medžio vienuolynas ir medinė Švenčiausios Panelės Apreiškimo bažnyčia.

Andriejus Skorulskis užrašė savo pirmgimei dukterei Onai-Eufemijai Skorulskaitėi ir jos paveldėtojoms, Kauno vienuolyno šv. Benedikto regulos vienuo-

lėms, Rakuciovskių ir Koscievskių dvarus Regynėse, prie Kauno miesto, ir tų dvarų žemes, daržus, triobesius. Kad seserys turėtų reikalingą maistą ir išlaikymą, Andriejus Skorulskis užrašė du folvarkus: Bagdoniškių ir Sudvojiškių su triobesiais, rūmais, daržais, sodais, ganyklomis, pievomis, miškais, gojais, pušynais, ežerais ir upėmis.

1621 m. vasario 27 d. Zigmantas III Lenkų karalius ir didysis Lietuvos kunigaikštis, prašant Andriejui Skorulskiui, kaip liudija Zigmanto III dokumento nuorašas, dovanojo seserims benediktinėms šv. Mikalojaus bažnyčią. Vilniaus vyskupas Eustachijus Valavičius tą dovanojimą patvirtino 1627 m. spalio 15 d.

1634 m. rugpjūčio 6 d. Krištopas Bialazorovas, Upytės maršalas dovanojo seserų benediktinių vienuolynui Pačtavos folvarką su baudžiauninkų kaimu Kvesai 66 valakai žemės. Tais pačiais metais Kauno žemiečių teismas patvirtino. Pačtavos folvarkas randasi Vilkijos parapijoje.

1639 m. Dovidas Narovnickas užrašė seserų benediktinių vienuolynui Petrašiūnų folvarką 20 valakų žemės Kauno apskr. Tais pačiais metais gegužės 13 d. patvirtino Vyriausias Lietuvos Tribunolas.

1842 m. ciesoriaus įsakymu rusų valdžia nusavino visų vienuolynų dvarus, skirdama taip vadinamą „ugodiją“ po 100–150 dešimtinių iš nusavintų dvarų.

Seselėms benediktinėms 1845 m. rusų valdžia paskyrė „ugodiją“ Pačtavos vienkiamį 60 dešimt. su triobesiais ir malūnu javams malti. Kadangi Pačtavoj seselės benediktinės negavo pilnos „ugodijos“, tai 1848 m. valdžia pridėjo trūkstantį žemės skaičių iš Kačioniškio folvarko.

Kauno seserų benediktinių vienuolynas yra daug nukentėjęs nuo Kauno miesto, kaip matosi iš įvairių skundų ir bylų dėl žemės nusavinimo. Kauno mieste vienuolynas turėjo 113 dešimt. 1240 kv. sieksnių. 1855 m. miestas nusavino vienuolyno žemės 55 dešimt. 2210 kv. sieksnių. Truputį vėliau vėl nusavino apie 43 dešimt. žemės.

Kauno miesto „Gubernskoe pravlenie“ įsakė gražinti vienuolynui iš nusavintos žemės 43 dešimt. 1720 kv. sieksnių. Vienuolynui 1855 m. juridiniai priklausė 57 dešimt. 1233 kv. sieksnių žemės. 1901 m. faktiniame vienuolyno valdyme žemės Kauno mieste teliko 13 dešimt., juridiniai gi 57 dešimt. 1233 kv. sieksniai.

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę dar tebeskaitoma vienuolyno nuosavybe 57 dešimt. 1233 kv. sieks. žemės, nors miestas nusavintą žemę dar negražino. Ginčo klausimas dar neišspręstas.

Iki 1825 m. vienuolės gyveno mažame, šalia bažnyčios namelyje, kuris 1920 m. 17 d. birželio sudegė. Nuo 1820 m. pradėjo statyti dabartinio vienuolyno mūrus ir 1825 m. baigė statyti konvento lėšomis.

Per lenkmetį 1831 m. didieji vienuolyno mūrai buvo paimti ligoninei rusų kareiviams, tuomet seserys, užsikrėtę šiltine, išmirė, paliko dvi gyvas. Vienuolyno palaikymui parsikvietė 6 benediktines vienuoles iš Vilniaus.

1892 m. rusų valdžia uždarė Kražių benediktinių vienuolyną, tada 9 seserys buvo perkeltos iš Kražių vienuolyno į Kauno benediktinių vienuolyną.

1892 m. rusų valdžia uždraudė Benediktinių vienuolynui priiminėti kandidates, kad vienuolynas savaime pasinaikintų. Bet mirusiųjų vieton, kurios būdavo slapta laidojamos bažnyčios rūsiuose, buvo priiminėjamos naujos ir vadindavosi mirusiųjų vardais. Tokiu būdu vienuolės „išgyvendavo“ apie 100 metų, kol sulaukė leidimo viešai priiminėti kandidates į vienuolyną.

Didžiajam karui užėjus, vienuolės buvo priverstos apleisti Kauno vienuolyną. Ilgesnį laiką gyveno Tytuvėnų tuščiame vienuolyne.

Karui pasibaigus Lietuva atgavo Nepriklausomybę ir vienuolyne augo tautiškas susipratimas, bet taip pat apsireiškė ir lenkiškas šovinizmas. Dėlto kilusiems nesusipratimams išrišti šaukės net Romos. Ir 1920 m. vasario 3 d. aplankė vienuolyną dabartinis šv. Tėvas Pijus XI, arkivyskupas Achilles Ratti. 1922 m. gegužės mėn. Apaštalų Sosto delegatus Lietuvai arkivyskupui Antoninui Zecchiniui dalyką smulkiai išnagrinėjus, iš šv. Tėvo buvo įsakyta lenkėms vienuolėms išvažiuoti į Lenkiją. Kadangi jų Varšuvos valdžia nepriėmė, tai jas 1924 m. vasario 29 d. apgyvendino Kolainiuose – Žemaitijoje, kur kitados buvo Karmelitų vienuolynas. Kaune seserų benediktinų vienuolyne paliko šešios lietuvaivės vienuolės ir viena vienuolė, dėl senatvės ir silpnumo sveikatos, lenkė. Tada vienuolynas gauna galimybės augti ir sveikti visuomenės naudai. 1926 m. sausio 18 d. vienuolyną aplankė J. E. arkivyskupas Jurgis Matulevičius, kaip Apaštalų Sosto vizitatorius, ir Mons. Faiduti, pereina vienuolyno teritoriją, studijuoja jo reikalus ir pritaikė vienuolynui Amerikos šv. Scholastikos seserų kongregacijos konstituciją.

1926 m. J. E. arkivyskupas Matulevičius įsakė seserims benediktinėms tų įsakų laikytis, kurie labiausiai atitinka prie dabartinių laikų reikalavimo. Vienuolynui paliko seną vardą – „Seserų šv. Benedikto vienuolynas“.

J. E. arkivyskupas J. Matulevičius atgaivino benediktines, pašaukė prie naujo gyvenimo, įdiegė jų širdyse tą Kristaus šviesą ir meilę, kuria pats gyveno ir kurią skleidė gyvu žodžiu ir pavyzdžiu.

1923 m. rudenį pradėta statyti kapelionija ir 1924 m. buvo baigta statyba.

1925 m. Kauno miestas, platindamas Eimučio gatvę, saualaiškai išgriovė vienuolyno tvoros dalį.

1929 m. Kauno miesto burmistras Vileišis prižadėjo už paimtą žemę, platinant Eimučio gatvę, užtvėrti vienuolynui tvorą iš rytų pusės. Prižadėjimo neįvykdė.

1933 m. Kauno miesto burmistras Graurokas anksčiau duotą p. Vileišio prižadėjimą aptvėrti vienuolynui tvorą pradėjo vykdyti ir 1934 m. aptvėrimą beveik baigė.

1933 m. Kauno miestas prižadėjo vienuolynui užtvėrti tvorą iš Benediktinių gatvės. Prižadėjimas dar neįvykdytas.

1927 m. atremontuota bažnyčia iš oro pusės ir iš vidaus.

1932 m. vienuolyne padarytas toks remontas: įstatyti koridoriuose nauji langai, iš rytų pusės, pirmame ir antrame aukšte ir vonėse; įvesta kanalizacija ir vandentiekis. Šilto vandens sistema yra įvesta, bet dėl netobulumo dar nepriimta. Atremontuotas vienuolyno stogas ir ant lubų pripilta spalių ir šlako. 1933 m. pradėta remontuoti kapelionija ir 1934 m. remontas baigtas. 1933 m. atremontuotas ant vienuolyno kiemo mūrinis namelis, vadinamas „ceglėnka“. 1934 m. iš vakarų–rytų pusės remontuojama tvora.

Kačioniškių folvarkas

Kauno seserų Benediktinių vienuolyno folvarke Kačioniškiai turėjo žemės virš 97 dešimt., bet 1864 m. valdžia 10 dešimtinių nusavino burliokams ir pavadino tą vietą „Maskva“.

Nuo 1921 m. Kačioniškių folvarkas buvo išnuomotas pusininkams iki 1929 m. Nuo 1929 m. vienuolynas paima Kačioniškį į savo rankas.

1921 m. Kačioniškių folvarke pastatė medinį gyvenamą namą. 1928 m. tą namą dėl įsimetusio į jį grybo pardavė.

1924 m. pastatyta klėtis. 1927 m. pastatytos kūtės ir šienai daržinė. 1928 m. atremontuotas klojimo stogas.

1929 m. pastatytas mūrinis gyvenamas namas.

1930 m. J. E. šv. Tėvo Nuncijus Lietuvai arkivyskupas Ričardas Bartoloni šį namą pašventino, dalyvaujant Kunigų seminarijos rektoriui prelatui Maironiui-Mačiuliui su visa profesūra ir seminarijos klierikais, Vytauto Didžiojo un-to prorektoriumi kan. B. Čėsniui su profesoriais ir teologais studentais ir kitiems svečiams.

1931 m. įrengta koplyčia Švenčiausios Panelės Marijos Vardo ir tais pačiais metais 1931 m. liepos 13 d. pašventino kun. prof. J. Meškauskas, einąs vienuolyno kapeliono pareigas ir tos koplyčios administratorius.

1931 m. pavasarį užsodintas 3 het. žemės plotas sodu ir aptvertas (apsodintas) eglaitėmis, berželiais ir kitais medžiais.

1931 m. rudenį pastatyti šeimos dviejų aukštų mūriniai namai su požemiais. Tais pačiais metais pastatytos kiaulidės, įrengti arklių ir gyvulių tvartai, pravestos beržų ir liepų alėjos, užsodintas pušynėlis.

1932 m. klėtis perkelta į kitą vietą ir įtaisyti aruodai, miltams dėžės. Tais pačiais metais nutinkuoti ir taškyti iš oro pusės mūriniais namai ir pastatyta šienai daržinė.

1933 m. išdažyta koplyčia, langai, grindys ir vidinės sienos.

Nuo 1929 m. iškasta apie 2000 m griovio, įtaisytas ūkio inventorių; javams ir šienai pjaunamos mašinos, plūgai, akėčios ir kiti padargai. Užaugintas gyvas inventorių.

Kauno seserų Benediktinių vienuolyno vyresniosios nuo įsikūrimo iki mūsų laikų.

Nuo 1621 m. – 1637 m. Ona Eufemija Skorulskaitė-Ksienia

Nuo 1637 m. – 1674 m. Zofija Viktorija Mašalskaitė

Nuo 1674 m. – 1677 m. Zofija Anatalija Bialazoraitė

Nuo 1677 m. – 1693 m. Judita Ukolskaitė

Nuo 1693 m. – 1701 m. Benedikta Rajeckaitė

Nuo 1701 m. – 1740 m. Iliuminata Siesickaitė

Nuo 1740 m. – 1748 m. Viktorija Giechovičaitė

Nuo 1748 m. – 1782 m. Gertrūda Kličnieraitė

Nuo 1782 m. – 1812 m. Kunigunda Bielevičaitė

Nuo 1812 m. – 1821 m. Elena Prziecieševskaitė

Nuo 1821 m. – 1858 m. Aleksandra Gongidaitė

Nuo 1858 m. – 1874 m. Zofija Glembockaitė – paskutinė xienia

Nuo 1874 m. – 1883 m. Julijona Sipovičaitė

Nuo 1883 m. – 1886 m. Juzefa Nacevičaitė

Nuo 1886 m. – 1894 m. Kazimira Rimaševskaitė

Nuo 1894 m. – 1907 m. Juzefa Nacevičaitė

Nuo 1907 m. – 1911 m. Vincenta Bobravičaitė

Iki tos vietos datos nepatikrintos, žemiau datos patikrintos.

Nuo 1911 m. – 1919.XII.30 Kolumba Baranovskaitė

Nuo 1919.XII.30 – 1920.VII.4 d. Juzefa Ivaškevičaitė

Nuo 1920.VII.4 – 1922.VII.7 d. Teresė Bersenaite
 Nuo 1922.VII.7 – 1924.I.6 Cicilija Ibianskaite
 Nuo 1924.I.6 – 1924.III.22 Aloyza Dubinskaite
 Nuo 1924.III.22 – dabar Liutgarda Miniotaite

Vienuolių sąrašas 1934 m.

Eilės Nr.	Kokias pareigas eina vienuolyne	Vardas	Pavardė	Kada gimusi	Kada atvyko vienuolynan	Kada įstojo į noviciatą	Kada padarė profesiją	Kada padarė amžinus įžadus
1.	Vienuolyno Vyresnioji	Ses. Liudgarda-Elena	Miniotaite	1889.XII.21	1907.VI.20	1908.VII.20	1909.IX.8	1920.XII.12
2.	Naujokių mokytoja	Ses. Cicilija-Teresė	Ibianskaite	1892.II.27	1909	1914.III.23	1916.IX.8	1920.XII.12
3.		Ses. Teresė-Michalina	Bersenaite	1882.III.10	1909.I.10	1910.I.10	1912.I.15	1919.III.27
4.		Ses. Boleslava-Aleksandra	Girevičaitė	1881.VIII.17	1907	1908.VII.20	1909.X.5	1920.XII.12
5.		Ses. Apolionija-Marija	Šalčiūtė	1901.III.9	1926.II.14	1926.X.9	1927.XII.8	1930.XII.8
6.		Ses. Benedikta-Zofija	Gulbinaitė	1903.II.18	1926.II.14	1926.X.3	1927.XII.8	1931.X.28
7.		Ses. Bernadeta-Ona-Barbora	Zavadzkaite	1906.VI.28	1926.V.6	1926.X.3	1928.X.28	1931.X.28
8.		Ses. Agnietė-Elena	Čyžaitė	1906.X.21	1926.IX.1	1927.IX.8	1928.X.28	1931.X.28
9.		Ses. Joana-Veronika	Buinytė	1898.I.19	1926.IX.19	1927.IX.8	1928.X.28	1931.X.28
10.		Ses. Gabrielė-Juzefa	Špokaitė	1907.III.18	1927.VIII.16	1928.IX.8	1929.X.6	1932.X.6
11.		Ses. Klara-Teodora	Biknaitė	1899.IV.1	1927.VIII.25	1928.IX.8	1929.X.6	1932.X.6
12.		Ses. Sefarina-Zuzana	Lapaitė	1900.VI.29	1927.IX.10	1928.IX.8	1929.X.6	1932.X.6
13.		Ses. Liukrecija-Ona	Pavilionytė	1903	1928.I.15	1928.IX.8	1929.X.6	
14.		Ses. Liucina-Rozalija	Rimšaitė	1906.X.8	1928.I.25	1928.IX.8	1929.X.6	1932.X.6
15.		Ses. Celima-Veronika	Bartkutė	1909.VI.13	1928.IV.21	1929.IX.29	1930.X.5	
16.		Ses. Rafaelė-Elena	Šimonytė	1908.I.4	1928.VIII.1	1929.IX.29	1930.X.5	1933.X.6
17.		Ses. Margarita-Marijona	Lužaitytė	1896.VII.5	1928.VIII.13	1929.IX.29	1930.X.5	1933.XII.3

Eilės Nr.	Kokias pareigas eina vienuolyne	Vardas	Pavardė	Kada gimusi	Kada atvyko vienuolynan	Kada įstojo į noviciatą	Kada padarė profesiją	Kada padarė amžinus įžadus
18.		Ses. Michaelė-Cecilija	Urbanavičiūtė	1908.XI	1929.I.10	1929.IX.29	1930.X.5	1933.X.6
19.		Ses. Juozefa-Marijona	Pranckevičiūtė	1907.XI	1928.XII	1930.IX.28	1932.V.1	
20.		Ses. Placida-Magdalena	Bartkutė	1905.VII.24	1929.IX.29	1930.IX.28	1932.V.1	
21.		Ses. Benigna-Bronislava	Stepulevičiūtė	1908.X?	1929.X.10	1930.IX.28	1932.V.1	
22.		Ses. Ignatia-Ona	Šalčiūtė	1903.VI.22	1930.VIII.25	1932.X.23	1933.XII.3	
23.		Ses. Filomena-Anelė	Tamošiūnaitė	1906.X.10	1931.II.3	1932.X.23	1933.XII.3	
24.		Ses. Alfonsa-Agota	Eidimtaite	1906.III.9	1931.II.10	1932.X.23		
25.		Ses. Aurelija-Marijona	Miliūtė	1911.II.1	1930.II.16	1934.V.27		
26.		Ses. Aloyza-Teofilė	Mikšytė	1909.IV.5	1933.IX.22	1934.V.27		

VIENUOLYNO TERITORIJA

Kauno Seserų Benediktinių Vienuolyno teritorija užima virš 9-ių tūkstančių kv. metrų žemės plotą, kuris iš rytų į vakarus nuolaidus, pailgas ir susiaurėjęs. Visu šiauriniu pakraščiu jis prieina prie Benediktinių g-vės, rytiniu – prie Eimučio gatvės, pietiniu – prie Lukšio g-vės gyventojų sklypų, esančių žemai pakalnėje, kurių tarpe yra vienas, būtent Nr. 52, vienuolyno. Vakaruose siauri skersgatviai.

Tame žemės plote yra sekantieji pastatai: vakariniame, nuolaidžiame gale, Šv. Mikalojaus bažnyčia, kuri mūro koridoriais yra sujungta su didžiaisiais mūriniais vienuolyno namais. Šiauriniame jų gale, iš rytų pusės – seni mūro vartai jungia juos su medine sena ledaune, o šalia jos stovi mažesni mūro nameliai, vieno aukšto ir su salkom šiauriniame gale. Dalis tų namų užimta vaikų darželiui, kita – išnuomota.

Nuo tų namų į šiaurę stovi sena medinė kūtelė (visai prie Benediktinių g-vės), o nuo jos į vakarus – mediniai, seni nameliai su malkine.

Tarp kūtelės ir medinių namelių – seni mediniai vartai pravažiavimui iš gatvės į vienuolyno kiemą. Šiaurės vakarų kampe stovi mūro namai, vadinami kapelionija.

Visas žemės plotas apvestas tvora; vakaruose ji aukšta, mūrinė ir baltinta. Joje ažuoliniai vartai, prilipami cementiniais laipteliais. Mūrinė vartų arka papuošta reljefiniais pagražinimais: vidaus – Dievo Apvaizdos simbolis – akis su spinduliais, iš oro – Rafaelio angeliukai. Tvora ir arka dengta raudonomis čerpėmis.

Pietų pusės tvora kaip vakarų. Iš viršaus dengta irgi čerpėmis, naujai baltinta.

Rytuose, naujai nukastame gatvės praplatinimui šlaite, nauja, 2-jų m aukščio cementinė tvora su pagražinimais pietų gale, vidury ir Konstantino formos arka šiaurės gale. Čia prasideda sena, begriūvanti medinė tvora su mūro stulpais, kuri tęsiasi visu šiauriniu pakraščiu iki kapelionijos.

Tarp vakarinių vartų iki bažnyčios fronto – platus, cemento plytomis klotas takas, mažais laipsniais kylas į kalną ir siauresne šaka pasisukantis į kapelioniją. Pietinėje to tako pusėje – pievelė, 3 didelės liepos ir 1 klevas bei vienas mažesnis kaštonas, kuri skiria šventorių nuo vienuolyno sodnelio. Prie mūro tvoros – 4 nauji, mėlynai dažyti suolai.

Šiaurinėje tako pusėje, po kapelionijos langais, krūmai ir nedidelė kliomba. Rytuose (nuo kapelionijos) – pora medžių (akacija ir kriaušė), eilė krūmų, gėlių kilimai ir kliombos. Prie šiaurinės tvoros – 1 didelis klevas, 4 maži, 1 mažas kaštonas, 1 ažuolėlis, 2 eglaitės ir 1 akacija. Prie mažos tvorelės, kuri skiria šventorių nuo vienuolyno darželio, esančio tarp bažnyčios, mūro koridoriaus ir vienuolyno namų, – 2 dideli klevai. Apie visą bažnyčią yra plokščias cemento griovelis vandeniui nutekėti.

Vienuolyno kieme, kuris atskirtas nuo šventoriaus sena, nedidele medžio tvorele, prie mažų, medinių namelių – jauna akacija ir gėlių darželis. Šalia didžiųjų vienuolyno namų, rytų pusėje – didelis klevas, prie pietinės mūro tvoros – 8 didelės ir kelios mažos liepos ir 2 kleveliai. Vakariniam vienuolyno sodnelio gale – 5 akacijos (1 didelė, 4 mažesnės), 1 kriaušė, 6 vynuogių kelmai, keli alyvų krūmai, 1 čeresnė, 1 alyva, 2 vyšnios, 1 didelis ir būrelis mažesnių topelių ir 1 klevelis.

Kaina Lt. 200,000

PASTATAI

Bažnyčia

a. Aprašymas iš oro pusės

Šv. Mikalojaus bažnyčia – mūrinė, statyta iš senoviškų, stambių plytų ant akmens pamato 28 x 12 m dydžio ir 17 m aukščio. Ji pailga (stovi rytų–vakarų linkme) su siauresne už visą bažnyčią trijų sienų absida ir aštuoniakampiu bokštu pietų pusėje. Bažnyčios ir bokšto stogai dengti raudonomis čerpėmis. Ant jų viso 3 geležiniai kryžiai. Bokšto stogas apverstos tulpės formos. Pačiame bokšte dvi eilės kiaušų, romaniškų langų. Visa gi bažnyčia statyta mišriame stiliuje. Šiauriniame šone ji turi stambius kontraforsus, kas yra charakteringa gotiko[s] žymė, bet bažnyčios sienos yra taip storos, jog vienoje vietoje net padaryti laiptai į galeriją.

Langai vienur turi gotiškai laužtus, kitur apvalius lankus.

Bažnyčios fasadas tinkuotas ir baltintas. Jis padalintas į tris kondignacijas su neaukštu borokiniu pagražinimu virš jų. Pirmoje kondignacijoje – didžiosios durys; jos medinės, dvišakės, atidaromos į vidų, užkišamos mediniu ramsčiu iš vidaus, su kryžių formos filiangais iš oro. Virš durų, mūre – Švenč. P. Marijos Aušros Vartų paveikslas po stiklu paprastuose rėmuose. Šonuose y-[r]a po vieną nedidelį elipsės formos langelį su vitražais. Antroje kondignacijoje – trys dideli, keturkampiai choro langai. Trečioje – šv. Benedikto paveikslas 1,2 x 2,1 m dydžio, pieštas ant medžio lentos, patalpintas nišoje. Aplink jį – keturi maži, apvalūs langeliai į bažnyčios aukštą.

Šiaurinis bažnyčios šonas nuo fasado iki pirmojo kontroforso tinkuotas ir baltintas. Taip tinkuotos ir baltintos langų nišos, akloji absidos arka ir bažnyčios gzymas [?]. Šiaip visa bažnyčia netinkuota, raudonų plytų. Šiauriniame jos šone – 4 langai: 1 keturkampis į chorą, 2 dideli, romaniški į bažnyčios navą ir vienas nedidelis į galeriją ant zakristijos. Čia pat, ant stogo, zakristijos pečiaus kaminas iš raudonų plytų, su stogeliu.

Rytų gale, šalia absidos, žemai – zakristijos langas, nedidelis, su geležikrotom, viršuj – gotiškas nedidelis langas į minėtą galeriją.

Absida, kaip jau buvo minėta, iš trijų sienų. Šoninėse jų – dideli, gotiški langai-vitražai, vaizduojantys kryžių su palmių šakelėmis apačioje. Užpakalinėje sienoje – tik negili akloji arka, šoninių langų dydžio ir formos.

Visu pietiniu šonu bažnyčia prisišliejusi prie mūro koridorių, kurie jungia ją su vienuolyno namais.

Iš oro pusės bažnyčia vietomis reikalinga remonto.

b. Bendras bažnyčios vaizdas viduje

Įėjus pro didžiąsias duris patenkama į erdvią, visos bažnyčios pločio, neaukštą priangį, dengtą mūro skliautais, ant kurių yra vienuolių choras ir vargonai. Iš čia, pro plačią, atvirą, romanišką arką patenkama į vienintelę bažnyčios navą, dengtą kryžiaus velvės lubomis, kurios remiasi ant šešių piliastų. Navos aukštis nuo aukščiausios lubų vietos iki grindų 10,5 m. Grindys medinės, nedažytos, nuo pusės navos vienu laiptu pakilusios aukščiau.

Iš kairės, einant į didįjį altorių, prie šiaurinės sienos – Šv. Benedikto altorius, prie rytinės – Šv. Mikalojaus. Iš dešinės – durelės į vienuolių konfesionalą, Šv. Magdalenos altorius ir Švenč. P. Marijos koplyčia.

Čia nava baigiasi ir prasideda presbiterija, kuri keturiais laiptais pasiekia aukščiau už navą ir viršuj nuo jos atskirta gotiškai laužta arka. Presbiterija yra siauresnė už navą ir yra pietiniame jos šone. Likusioje gi navos platumo dalyje iš šiaurės pusės yra zakristija ir ant jos galerija.

Presbiterijoje, be didžiojo altoriaus, yra dar Švenč. Jėzaus Širdies ir Šv. Scholastikos altoriai. Pietinėje sienoje, žemai – langas į Šv. Komunijos grotą, aukštai – į kapituliorių.

c. Smulkesnis aprašymas

Presbiterija. Aukštumo ji gerokai žemesnė už navą, nes aukščiausioje savo vietoje teturi 7,75 m aukščio. Jos ilgis nuo krotelių iki didžiojo altoriaus laiptų – 4 m. Gi nuo krotelių iki užpakalinės sienos – 7,40 m. Platumo nuo zakristijos iki priešingos sienos – 7,30 m.

Grindys cementinių, spalvotų plytelių. Lubos dengtos žvaigždės velve ir gausiai išraižytos nerviūromis. Sienos ir lubos dažytos paprastais žalios spalvos dažais. Nerviuos gi geltonos spalvos. Sienos vietomis pagražintos paprastais piešinėliais, būtent: iš abiejų didž. altoriaus pusių yra chroperijos imitacija, mėlynos spalvos su įvairiaspalvių lelijos žiedų ornamentais (jau labai nublukusi). Virš zakristijos durų – šv. Benedikto, įžadus darančio, vaizdas, o zakristijos durys ir prieš jas esantis langas papuošti stilizuotų tulpių ornamentais.

Didysis altorius. Vienas medinis, žalsvai dažytas ir gausiai papuoštas paaukuotais medžio drožiniais, kurie jau gerokai nublukę.

Ties altoriumi du mediniai laiptai apvaliais kampais, tamsiai raudonai dažyti su tokiu pat paremėliu kilimui¹.

Mensa mūrinė, grabo formos, 3 m ilgumo, 1,02 m platumo (ties tabernakuliu). Dažyta alyviniais dažais, žalsvai gelsvo marmuro imitacijoj. Priešaky pagražinta bronziniu piešiniu – taurė su ostija viršuj ir su varpomis bei vynuogėmis iš šonų. Iš viršaus mensa pridengta medžio plokšte, kurioje patalpintas balzgano marmuro portatėlis su dviem sveikom antspaudom.

Tabernakulis medinis 1,22 m aukščio. Jis susideda iš dviejų dalių: apatinės, uždaromos suveriamom durelėm, kurioje nuolat pasilieka Švenčiausis Sakramentas ir viršutinės – pasukamo sosto su trimis nišomis, kurių vienoje nuolat stovi kryžius (baltas, metalinis) 48 cm aukšč., ir du angeliukai (gipsiniai, bronzuoti), antroje – relikvijorius su šv. Kryžiaus relikvijomis ir trečioje yra iškilmingai išstatomas Švenčiausis Sakramentas monstrancijoj. Pirmosios nišos sienelės išklotos gelsva, žibančia skarda, kitų dviejų – veidrodžiais. Tabernakulio vidus, kuriame nuolat pasilieka Švenčiausis, išklotas baltu šilku, durelės užrakinamos sidabro rakteliu. Sosto kraštai apvesti mažomis elektros lemputėmis, kurių yra 16. Tabernakulio šonuose – sudėtiniai piliastreliai. Ant priešakinių iš jų kabo po vieną relikvijorių, ilgų, siaurų rėmelių formos, po stiklu. Juose yra sekančios relikvijos: viename – Agnus Dei, S. Felicis M., S. Zuzanae M., S. Titi Ep. M. ir S. Simplicii M., kitame – Agnus Dei, S. Adanati M., S. Blandae M., S. Tiburtii M. ir S. Crescentii M.

Ant tabernakulio paprastai stovi gipsinis avinėlis sidabro spalvos, su raudona vėliavėle.

Tabernakulis reikalingas remonto.

Didžiajame altoriuje paprastai stovi dešimt didelių misinginių liktorių su trikampėm kojom ir su paprastos skardos lėkštelėmis. Šeši jų po 87 cm, keturi – po 67 cm aukščio. Be to, viena pora trišakių kandeliabrų (variniai nikeliuoti) 44 cm aukščio ir du maži žalvariniai liktorėliai po 20 cm aukščio.

Tabelės senoviškos, bet gražios. Jų šriftas papuoštas spalvotais ornamentais, rėmeliai mediniai, su smulkiais reljefiniais pagražinimais. Vidurinė – 63 x 50 cm, šoninė – 43 x 34 cm dydžio.

Iš vienos ir kitos tabernakulio pusės yra dar po vieną kilnojamą medinį relikvijorių su baltai bronzuotu pagražinimu iš priekio. Viename jų – S. Zuzanae M., S. Iliuminatae, S. Deodati, Agnus S. Piae, Agnus Dei ir S. Blandae relikvijos.

Didžiojo altoriaus pulpitais medinis, tamsiai poliruotas.

Pastaba. Visiems altoriams, išskyrus Švenč. P. M. koplyčios alt., tėra po vieną žalią uždangalą. Gi koplyčios altorius pridengtas baltu, pirktiniu mezginiu, su melsvu pamušalu.

Viršutinė altoriaus dalis – iš dviejų kondignacijų. Pirmoje – Švenč. P. Marijos su Kūdikieliu paveikslas, pieštas ant drobės, klasinio darbo, bet nežinia, kieno pieštas ir dovanotas. Jis 1,5 x 1 m dydžio, su paausuotų drožinių, barokiniai lenktais rėmais. Senuose inventoriuose vienur jis vadinamas Šv. P. Marijos Palinksmintojos (Pociesznie), kitur Šv. Rožančiaus, nors nei Marija, nei Kūdikėlis nelaiko rožančiaus. Tiesa, paveikslas apačioje yra du šventieji: iš vienos pusės turbūt šv. Domi-

nykas, iš kitos – šv. Rožė, kaip paprastai prie tokio paveikslas būna. Šv. Dominykas laiko rožančių.

Marijos, Kūdikielio ir šventųjų rūbai – balti, metaliniai, taip pat karūnos, žvaigždės, saulė ir mėnuo. Žemai, viename kampe, yra kažki koks herbas ir raidės: P. S. I. S. P. Paveikslas dar gerai užsilaikęs.

Jo šonuose yra po dvi medines, paausuotas kolonas, o už jų į kraštus medžio drožiniuose patalpintos medinės, baltos spalvos šv. Benediktos ir šv. Scholastikos stovylos.

Pirmoji kondignacija viršuj baigiasi gausiai laužytu, barokiniu gzmisu, papuoštu angelų galvomis ir gėlių vazomis (medžio skulpt.). Juose, viename ir kitame šone, yra po 1 elektros lempą.

Antroje kondignacijoje – Kristaus monograma, aštuoniakampiuose, paausuotų medžio drožinių rėmuose. Paveikslas šonuose po vieną medinę, paausuotą koloną, mažesnę kaip apačioj.

Altoriaus viršuje, prie pat skliautų – maža šv. Mykolo Archangelo stovylėlė.

Šv. Jėzaus Širdies altorius. Šalia didžiojo altoriaus, Evangelijos pusėje yra Šv. J. Širdies nedidelis altorius. Jo vienas medinis laiptas beveik siekia didž. altoriaus laiptų.

Mensa mūrinė, grabo formos, bet mažiau profiliuota, kaip didž. altoriuje (šita iš visų kitų altorių, išskyrus Švenč. P. Marijos koplyčioje, mensos dažytos gelsvo marmuro imitacijoj, kaip didž. altoriuje). Prieky ji pagražinta Kristaus monograma erškėčių vainike. Ilgio turi 185 cm, pločio 49 cm ir aukščio 103 cm. Medžio plokštelėje marmuro portatėlis su dviem antspaudom, kurios abi sutrupėjusios.

Tabernakulis paprastas, medinis, 48 cm aukšč. su vienašalėm durelėm ir keturiais laipteliais iš šonų žvakėms pastatyti. Jame nuolat pasilieka relikvijorius su šiomis relikvijomis: vidury šv. Benedikto, aplinkui – S. Tiburcii, S. Zuzanae, S. Adauctii ir S. Felicii.

Ant tabernakulio stovi vitos relikvijorius, dėžutės formos, medinis, su metaliniu pagražinimu prieky ir karūna viršuj. Viduj išmuštas raudonu aksomu. Jame keturios stambios relikvijos (kaulai): S. Titi, S. Crescentii, S. Tiburtii ir S. Felicii.

Ant relikvijoriaus stovi kilnojamasis metalinis kryželis 23 cm aukščio.

Tabelės paprastos, juoduose rėmuose, po stiklu. Šriftas senoviškas, be pagražinimų. Šoninė – 29 x 23 cm, vidurinė 42 x 38 cm dydžio.

Liktoriai 4 dideli, paprasti, cininiai, aplankstyti, po 63 cm aukščio ir du maži, misinginiai, po 20 cm aukščio.

Jėzaus Širdies paveikslas pieštas ant drobės, 1,5 x 1 m, stovi ant medinio, paprasto pjedestalo, pagražinto medžio skulptūros varelėmis. Paveikslas vaizduoja Kristų su atvira, liepsnojančia širdimi ir spindinčiomis rankų žaizdomis. Ant pečių laiko baltą avinėlį. Jo rūbas raudonas, skraistė mėlyna. Paveikslas gana gero darbo ir dar neblogai užsilaikęs, tik vietomis spalvos, rodos, pajudavusios.

Ant paveikslas matyti septyni votai – sidabrinės širdelės. Jo rėmai paausuotų medžio drožinių, barokiniai laužti.

Virš to paveikslas yra kitas nedidelis – erškėčiais apvainikuota Kristaus galva. Jo rėmai ir pagražinimai auksuotų medžio drožinių. Pačiame viršuje – Kristaus monograma.

Šv. Scholastikos altorius. Kitoje didžiojo altoriaus pusėje yra Šv. Scholastikos altorius. Ties juo vienas medinis laiptas.

¹ Kadangi visų altorių laiptai ta pačia spalva dažyti, apvaliais kampais ir su panašiais medžio paremėliais kilimams prilaikyti, todėl tie dalykai nebus kartojami.

Mensa mūrinė, grabo formos (kaip Šv. J. Širdies alt.), su lelijų šakelių pagražinimais priešaky. Mediniame mensos viršuje, ažuoliniuose rėmeliuose, patalpintas tamsiai pilko akmens portatėlis, kuriame iš viršaus nesimato nei vienos antspaudos².

Tabernakulis medinis, 54 cm, su vienašalėm durelėm ir keturiais laipteliais iš šonų.

Liktoriai 4 dideli, cininiai, po 64 cm aukščio ir du maži, žalvariniai, po 14 cm. Baltas metalinis kryželis 32 cm aukščio (rodos, varinis, nikeliuotas).

Tabelės paprastos, senoviško šrifto, be pagražinimų, senoviškuose rėmuose, po stiklu. Šoninės – 29 x 36 cm, vidurinė 48 x 45 cm dydžio.

Šv. Scholastikos paveikslas pieštas ant drobės, klasinio darbo, 146 x 90 cm dydžio. Jis pritaisytas medžio sienelėje, kuri viršuje baigiasi plačiu, paprastu karnizu, o iš šonų papuošta liepsningų lapų drožiniais, dalinai paaukuotais.

Paveikslas vaizduoja šv. Scholastiką sėdinčią ant debesų su rankomis išskleistomis į šalis. Prie jos kojų, iš dešinės pusės, angeliukas laiko pastoralą. Paveikslas dar gerame stovyje.

Virš jo mažas, rodos, šv. Agotos paveikslėlis. Šventoji baltuose rūbuose, su palaidais plaukais ir aukso karūna ant galvos. Prispaudusi prie krūtinės kryžių ir palmės šakelę, ji linksmi žiūri į dangų. Tai gražus, švelnių spalvų kūrinėlis, tik dėl savo mažumo iš apačios mažai težiūrimas. Jo stovis geras. Įdėtas jis dviejų eilių auksuotų drožinių rėmuose su panašiais pagražinimais iš visų pusių.

Šv. Komunijos grotas

Tarp Šv. Scholastikos altoriaus ir presbiterijos krotelių yra įėjimas į neaukštą skliautą, esantį trejais laiptais žemiau presbiterijos. Tas įėjimas susideda iš siaurų durelių apačioj ir plataus lango viršuj, kurio dalis atidaroma priimant seserims šv. Komuniją. Langas yra tamsiai žalio, nelygaus stiklo. Jo rėmai iš bažnyčios pusės tamsiai žaliai dažyti, iš kitos pusės balti. Visas langas yra 182 x 98 cm, kasdien atidaromoji dalis – 42 x 90 cm dydžio.

Visas skliautas gelsvai baltintas. Storas piliorius ir dvi plokščiai apvalios arkos dalina jį į dvi dalis, šiaurinę ir pietinę. Grindys medinės, nedažytos su tokiais pat trimis laipteliais ties langu į presbiteriją. Ant jų yra dar vienas tamsiai dažytas kilnojamas laiptelis, priklausimui priimant šv. Komuniją. Šiaurinėje skliauto dalyje yra vienas langas 100 x 62 cm paprasto stiklo su geležies krotomis iš oro pusės, o pietinėje gi du langu 49 x 29 cm dydž., taip pat su geležinėmis krotomis iš lauko.

Toje pat pietinėje dalyje, prie rytinės sienos yra mažas ir labai paprastas alto-relis – Švenč. P. Marijos paveikslas, jau beveik visai išblukęs, su paprastais medžio rėmais, ant paprasto pjedestalo. Vakarinėje sienoje durys į koridorių. Jos vienašalės, paprastos, medinės, viršuj apvalios, užrakinamos.

Tame skliaute, šiaurinėje jo dalyje, Didžiąją savaitę rengiama Viešpaties kalėjimas. Jame taip pat lig šiol būdavo šarvojamos mirusios seserys. Tokiais atvejais stiklinis langas į presbiteriją visas atidaromas, kad žmonės galėtų matyti.

² Išėmus portatėlį, rasta apačioj viena sveika antspauda ir dvi datos, būtent: 1767 m. įdėta ir konsekruota, 1890 m. – rekonsekruota.

Zakristija

Kitoje presbiterijos pusėje, priešais aprašytąjį skliautą, yra zakristija. Durys medinės, vienašalės, tamsiai dažytos, užrakinamos, 190 x 93 cm dydžio. Grindų plotas 3,20 x 4,35 m. Jos buvo dažytos, dabar nusidėvėjusios. Sienos – rausvai dažytos paprastais dažais.

Lubos – korio pavidalo, žvaigždės rieve, skliautas gelsvai dažytas. Zakristijos aukštis – 4,23 m. Rytinėje sienoje – langas paprasto stiklo, su geležinėm krotom iš oro pusės, 107 x 83 cm dydžio. Po langu medinė komoda su 4 stalčiais bažnytiniam rūbams, 1 m aukščio, 1,47 m ilgio ir 0,83 m pločio. Ant jos veidrodys paprastuose medžio rėmuose 1 x 0,75 m. Tarp komodos ir durų – spintelė sienoje 150 x 80 cm dydžio altoriaus indams ir knygoms sudėti. Priešingoje sienoje yra kita, didesnė spinta stuloms ir kamžoms pakabinti. Šalia jos medinė, paprasta klaupka. Zakristijos pečius baltų koklių. Jis stovi kampe tarp vakarinės ir šiaurinės sienos. Prie vakarinės sienos, nišoje stovi medinė spintelė tamsiai dažyta, 102 cm aukščio, 65 cm ilgio ir 35 cm pločio. Kampe, tarp vakarinės ir pietinės sienos – varinis elevatorius rankoms nusiplauti. Po juo medinė lentynėlė bliūdai.

Virš durų kabo mirštančio Kristaus gipsinis, reljefinis paveikslas, virš lango – mažas, baltas kryželis po stiklu.

Zakristijoje viena elektrinė lempa.

Galerija

Ant zakristijos yra galerija, prilipama siaurais laipteliais šiaurinėje navos sienoje, rytinėje Šv. Benedikto altoriaus pusėje. Durys paprastos, medinės, viršuj apvalios, užrakinamos, 204 cm ilgio ir 86 cm pločio. Atsidaro tik viena pusė, kitą pusę užstoja altorius. Laiptai iš 15-kos pakopų, apšviesti dviem mažais langeliais be stiklo. Nuo viršutinių galerijos durų jis pasisuka į pietus, į bažnyčios aukštą. Galerijos grindys paprastų plytų. Jų plotas 4,10 x 4,25 m. Sienos rausvai, lubos (korinis skliautas) gelsvai dažytos paprastais dažais. Du langai paprasto stiklo; vienas šiaurės, kitas rytų sienoje (1,40 x 1,15 m pl.). Į presbiteriją – romaniška arka su mediniais kroteliais apačioje (80 cm aukščio ir 3 m ilgio). Viršutinės galerijos durys paprastos, medinės 180 x 70 cm, neužrakinamos. Šalia jų, šiaurės sienoje, nedidelė 48 cm gilumo niša, gelsvai dažyta. Lubų centre viena lempa.

Sakykla

Prie zakristijos sienos yra sakykla. Ji medinė, medžio spalvos dažyta ir vietomis paaukuota, su tokiu pat stogeliu arba baldakimu. Stovi ant šešiakampio stulpo, prilipama atvira laiptais (su akla sienele), kurie prasideda prie pat zakristijos durų. Keturios išorinės sakyklos sienelės papuoštos smulkiais, romaniškais aklomis arkomis ir piliastreliais. Viršus baigiasi plačiu karnizu. Sakyklos vidus ir laiptai tamsiai raudonai dažyti, prikaupti yra mažas kilnojamas suolelis.

Tarp sakyklos ir jos stogelio, prie mūro sienos, yra medinė sienelė iš šalių papuošta palmių šakelėmis.

Baldakimo apačia melsvai dažyta. Iš jos nusileidžia baltas balandėlis, o šone yra elektros lempa.

Ant baldakimo stovi nedidelė stovyklėlė, vaizduojanti vienuolį dominikoną su knyga.

Sakykla ir jos dalys geram stovy.

Prie zakristijos durų – nedidelis varpas-signaturka su raudona atlasine juosta, austa auksu, bet jau gerokai nusidėvėjusia.

Kitoje durų pusėje – paprasta medinė klaupka, medžio spalva dažyta. Be to, presbiterijoje nuolat pasilieka senas, margai apmuštas fotelis, stalelis prie suplikacijų, du maži staliukai ir 1 laipteliai.

Presbiterijos vidury kabo amžinoji lempa, ant pietinės sienos – sieninis laikrodis, spintelės formos.

Presbiterijos kroteliai mediniai, medžio spalva dažyti, bent kiek išgaubti į navos pusę. Juose yra 30 tekintų stulpelių 60 cm aukščio. Įėjimas per vidurį, atsidaro į presbiteriją. Apkaustymai stambūs, senoviški ir neestetingi.

Kroteliai nėra visai gerame stovy; stulpeliai vietomis išklebę, atidaromos dalys nusvirusios. Laiptai ties kroteliais seni, nusitrynę ir jau labai numinti, taigi reikalingi remonto.

Stacijos

Visos gipsinės, gražaus artistinio darbo. Jų paveikslai vaizduoja Kristaus kančią, yra baltos spalvos, gi barokiniai laužti rėmai – gelsvos spalvos su tokiu pat gipsiniu kryželiu ir paausutu (lenkišku) parašu bei skaitlinėmis apačioj. Jų aukštis su kryželiu 72 cm, plotis 38 cm.

4-rios jų patalpintos presbiterijoje, 2 – Švenč. P. Marijos koplyčioje, o likusios 8 – navoje.

NAVA

Smulkus aprašymas

Švenč. P. Marijos koplyčia

Pietiniame navos šone, visai prie presbiterijos, yra Švenč. P. Marijos koplyčia, trejais laiptais pakilusi aukščiau už navą ir viršų nuo jos atidalinta siena su romaniška arka. Grindys spalvotų cementinių plytelių. Jų plotas 4,75 x 4,50 m. Laiptai į navą mediniai, jau numinti. Sienos iš apačios 1,50 m alyv. dažais, aukščiau paprastais, rausvais dažais dažytos (jau nublukusios). Pietinėje koplyčios sienoje yra paprastais dažais pieštas šv. Scholastikos laidojimo vaizdas, o virš jo, nišoje, kabo didelis šv. Mikalojaus paveikslas rėmuose (sienos gerokai nublukusios).

Koplyčios lubos žvaigždės velve skliaustos su nerviūromis. Jos aukštis 7,75 m. Durys koplyčioje dvejų, paprastos medinės, vienašalės: vienos jų pietinėje sienoje, į koridorių užkabinamos kabliu 170 x 90 cm, kitos vakarinėje – į antrąją zakristiją, užrakinamos 180 x 77 cm. Čia pat yra virvės dviejų varpų, patalpintų virš koplyčios esančiame bokšte.

Koplyčios altorius medinis, iš dviejų kondignacijų, rausvai dažytas, papuoštas paausutais medžio drožiniais. Prieš altorių du mediniai, tamsiai dažyti laiptai.

Mensa dalimis paprasto mūro, iš viršaus pridengta medžio plokšte, kurioje patalpintas portatėlis su dviem antspaudom. Iš priekio – audeklo antspodium medžio rėmuose. Šiaurinis galas irgi pridengtas medžio dažytom lentom.

Tebernakulis medinis, paprastas su vienašalėm durelėm ir laipteliais iš šonų.

Liktoriai: 4 nikeluoti; 2 iš jų po 67 cm, 2 po 47 cm su trikampėm kojom. 2 maži liktorėliai po 15 cm aukščio. Baltas metalinis kryželis 26 cm aukščio.

Tabelės mediniuose rėmeliuose po stiklu, su melsvai pagražintu šriftu. Šoninės – 36 x 27 cm, vidurinė – 36 x 52 cm.

Ant tabernakulio paprastas medinis relikvijorius su metaliniu pagražinimu iš priekio. Jame yra šios relikvijos: S. Tiburtii, SS. Justi et Felicisimi Mart., S. Victoriae V. M., S. Barbarae V. M., S. Justini M. ir S. Ursulae V. M.

Koplyčios altoriuje yra Švenč. P. Marijos Šilaviškės paveikslas, pieštas ant drobės, senoviško darbo 1,20 x 1 m dydžio. Marijos ir Kūdikėlio rūbai, karūnos ir žvaigždės metaliniai (prabų nesimato). Prie Marijos rūbų 6-ios eilės paprastų karolių. Paveikslo fone 21 votas, kurių 7 sidabriniai (su prabomis). Paveikslo fonas vietomis gerokai pasenęs ir sutrūkęs. Rėmai paprastai mediniai, plokščiai drožinėti, gelsvai bronzuoti. Virš paveikslo – Marijos monograma (medžio reljefas).

Iš vienos ir kitos paveikslo pusės yra po dvi medines kolonas, o už jų į šonus – platūs medžio drožiniai supinto kaspino tarp lapų pavidale. Kolonos papuoštos išilgai nusvirusiais paausutuotų laurų vainikėliais.

Antroje altoriaus kondignacijoje – mažesnis šv. Kazimiero, Lietuvos karaliačio paveikslas, paprasto darbo, ant drobės, paprastuose rėmuose, patalpintas medžio sienelėje su plokščiais piliastreliais. Iš šalių papuošta medžio drožiniais, angeliukų galvomis ir medžio skulptūros vazėmis.

Koplyčioje kabo mažas, keturių elektros lempų žirandelis. Joje paprastai stovi stambi, medinė, medžio spalva dažyta klausykla, senas, prie gedulingų Mišių vartojamas kryžius apie 1,5 m aukščio, o šalia altoriaus, šiauriniame jo šone, yra geležinė, užrakinama dėžutė aukoms.

VARPAI

Jie patalpinti, kaip jau buvo minėta, bokšte, esančiame ant Švenč. P. Marijos koplyčios.

Didysis varpas iš viršaus turi sekantį parašą: Lit v gorodie Valdaie v zavod I. Usačovi, viesu 6 p. 2 f. P. K. 24 vm. Gornyi, viduje: P. K. 24 v. M. (parašas rusiškėmis raidėmis).

Mažasis varpas su sekančiu parašu viršuje: 1733 D. NN. Za staraniem w Bogu nאיפז. icip. Liuminaty Siesieckiey Z. S. O. B. X. K. K. imie jego Fabain Sebastian³.

Šv. Magdalenos altorius

Šalia aprašytos koplyčios, prie pietinės navos sienos, yra Šv. Magdalenos altorius. Ties juomi vienas medinis laiptas.

Mensa mūrinė, grabo formos, 44 cm plat., 2,25 m ilg. ir 1,03 m aukščio (iki laipto). Viršus medinis, jame pilko akmens portatėlis ažuoliniuose rėmeliuose. Antspaudų iš viršaus nesimato.

Tabernakulis medinis, 63 cm aukščio, su vienašalėms durelėms ir laipteliais iš šonų (vidus nesutvarkytas). Ant tabernakulio stovi keturkampės dėžutės formos paprastas relikvijorius su S. Verecundae M. relikvijomis, o ant jo paprastas geležinis kryžius, juodai dažytas, 47 cm aukšč.

Liktoriai 4 dideli, cininiai, po 65 cm ir 2 žalvariniai po 20 cm aukščio.

Tabelės naujos, po stiklu, naujuose paausutose bageto rėmeliuose, su spalvotų ornamentų pagražinimais. Vidurinė – 53 x 41 cm, šoninės – 34 x 27 cm dydžio.

³ 1733 D. NN ZAŠTRANIEM W BOGU NAYPZ. ICIP LLVMINATY SIESIECKIEY ZSOBXKK IMIE JEGO FABAIN SEBASTIAN

Paveikslas pieštas ant drobės, bet, kaip ir kiti, nežinia, kieno ir kada. Jis vaizduoja Kristaus nuimto nuo kryžiaus sceną. Sopulingoji Motina kairiąja ranka palaiko Kristaus galvą, gi dešiniąja su skarele šluosto sau ašaras. Iš dešinės Kristaus pusės (turbūt) Nikodemas, priglaudęs savo veidą prie Viešpaties rankos. Iš kairės pusės aukštas šv. Jonas ir (turbūt) Juozapas Arimatietis. Žemai, pirmame plane – šv. Magdalena su palaidais plaukais brangiuose rūbuose. Ištiestose ant kelių rankose ji laiko indelį su aliejais. Jos akys paraudusios nuo verksmo, liūdnei žiūri tiesiog iš paveikslų. Prie Kristaus kojų – erškėčių vainikas, indas su kempine, viny, parašas, replės ir plaktukas.

Vietomis paveikslas sutrūkęs ir nublukęs.

Jo rėmai paaukuotų medžio drožinių, barokiniai laužti.

Paveikslas šonuose yra po vieną sraigto formos medinę koloną, apipintą auksinių vynuogių šakele. Viršuj kolonos baigiasi paaukuotais korintiniais kapiteliais, o žemai stovi ant aukštokų (59 cm) pjedestalų. Iš šonų be to dar yra nedideli paaukuoti medžio drožinių pagražinimai.

Antroje altoriaus kondignacijoje – Kristaus veido paveikslas. Drobulė su Kristaus veidu prisegta prie kryžiaus. Paveikslas fonas auksinis.

Visas altorius medinis, melsvai dažytas ir gausiai papuoštas paaukuotais medžio drožiniais. Viršuj baigiasi žvaigžde ilgais spinduliais su Kristaus monograma vidury.

Šv. Mikalojaus altorius

Kitoje presbiterijos pusėje, prie rytinės sienos, yra Šv. Mikalojaus altorius. Jis visas medinis, rausvai dažytas, su paaukuotais medžio drožinių pagražinimais.

Ties altoriumi du mediniai laiptai.

Mensa mūrinė, keturkampė, su giliais filiangais priekyje ir pietiniam gale. Jo aukštis 98 cm, plotis 52 cm ir ilgis 2,25 m. Mediniame viršuje patalpintas portatėlis tamsiai pilko akmens su ažuoliniais rėmeliais, be antspaudų iš viršaus.

Šis altorius visai neturi tabernakulio, o vietoj jo, ant medinio paprasto pjedestalo, stovi medinė, altoriaus spalvos kopolytėlė, kurioje po stiklu yra Gerojo Piepmens stovyklė.

Ant kopolytėlės stovi baltas metalinis kryžius 31 cm aukščio. Gi iš šalių, ant mažesnių medinių pjedestalų stovi po vieną medinį relikvijorių su metaliniu pagražinimu iš priekio. Vienas jų yra: S. Crescentii M., S. Fiae M. ir S. Titti M., kitame – S. Blandae M. S. Victoris M. ir S. Tiburtii M. relikvijorius. Relikvijorių vidus išmuštas raudonu aksomu ir papuoštas audeklo gėlėmis.

Tabelės – paprastos, senoviško šrifto, be pagražinimų, paprastuose rėmeliuose po stiklu. Šoninės – 35 x 26 cm, vidurinė – 34 x 35 cm.

Liktoriai 4 paprasti, cininiai. 2 po 63 cm, 2 po 73 cm aukščio.

Paveikslas pieštas ant drobės, kieno ir kada – nežinia. Jis vaizduoja šv. Mikalojų, stovintį liturginiuose rūbuose, su pastoralu ir mitra. Dešinioji ranka pakelta laimimui. Jo rūbai, mitra ir pastoralas – metaliniai (prabų neužtikta). Paveikslas fone – altorius su knyga, kryžiumi ir degančiu žibintu; kitoje pusėje, pro atvirą langą matosi gamtos vaizdas – miestas ir žmonės.

Paveikslas dar neblogo užsilaukęs, bet, rodos, apgadintas nevykusiu restauravimu. Jis patalpintas paaukuotų medžio drožinių rėmuose, kurie apvesti mažomis elektros lemputėmis.

Paveikslas šonuose yra po vieną medinę koloną su paaukuotais kapiteliais ir tokiais pat pagražinimais iš šonų.

Antroje kondignacijoje – nedidelis Švenč. P. Marijos, rodos, Čenstakavos, paveikslas, pieštas ant drobės, papuoštas metalinėm karūnom ir žvaigždėm. Marija ir Kūdikėlis ryškių spalvų rūbuose. Jų karūnose gausi brangių akmenų imitacija. Paveikslas paprasto darbo, dar neblogo užsilaukęs.

Virš paveikslų – žvaigždė su Marijos monograma, iš šalių po dvi medines kolonas bei po vieną medinę stovyklėlę (rodos, šv. Kazimiero ir šv. Mikalojaus).

Šv. Benedikto altorius

Jis yra prie šiaurinės sienos, navoje, visas medinis, melsvai dažytas, su paaukuotais medžio drožinių pagražinimais.

Ties altoriumi vienas medinis, tamsiai dažytas laiptas.

Mensa mūrinė, grabo formos, 96 cm aukščio, 44 cm pločio ir 2,56 m ilgio. Mediniame viršuje – tamsiai pilko akmens portatėlis su ažuoliniais rėmeliais, be antspaudų viršuje.

Tabernakulis paprastas, medinis 62 cm aukščio, su vienašalėm durelėm ir laipteliais iš šonų.

Ant tabernakulio medinis keturkampės dėžės formos (38 x 33 cm) relikvijorius su aštuoniom relikvijom ir Sopulingosios Dievo Motinos paveikslėliu viduje (po stiklu). Relikvijų parašai neišskaitomi.

Ant relikvijoriaus 15 cm aukščio metalinis kryžius.

Tabelės – naujo šrifto, su juodais pagražinimais, juoduose medžio rėmeliuose po stiklu. Šoninės jų – 40 x 27 cm, vidurinė – 43 x 64 cm dydžio.

Paveikslas pieštas ant drobės, 2,18 x 1,10 m, gražaus, klasinio darbo. Jis vaizduoja šv. Benediktą, priklaupusį ant debesų, su plačiai išskleistomis į šalis rankomis ir pakeltomis į dangų akimis. Virš jo galvos raudona saulė.

Prie kojų – trys angeliukai: du maži iš dešinės šventojo pusės, kurių vienas laiko taurę su gyvate, kitas atidžiai žiūri į pirmąjį. Didysis angelas – prie šventojo kojų, laiko mitrą ir maloniai žiūri iš paveikslų. Šalia jo pastoralas.

Paveikslas vietomis jau sutrūkęs, o keliose vietose pasitaiko apie 5 cm skylės. Ant jo kabo keturi sidabriniai votai. Rėmai paaukuotų medžio drožinių, barokiniai laužti. Paveikslas autorius nežinomas. Iš šonų po vieną sraigto formos koloną ir medžio drožinių pagražinimą.

Antroje altoriaus kondignacijoje – nedidelis paveikslėlis, kuris vaizduoja šv. Benediktą, liepiantį šv. Maurui gelbėti skęstantį šv. Placidą. Tolumoje matoma ir gelbėjimo scena, o virš šv. Benedikto galvos angelų grupė.

Paveikslas gero senoviško darbo, dar gerai užsilaukęs. Jis patalpintas paaukuotų medžio drožinių rėmuose ir papuoštas angelų galvelėmis. Jo šonuose – medinės, baltai dažytos (turbūt) šv. Mauro ir Placido stovylos.

Sienos navoje

Apacioje, 1,5 m nuo grindų, jos tamsiai, brunai alyv. dažais dažytos ir ornamentuotos. Vietomis, ypač šiaurės pusėje, gerokai nuo drėgmės nukentėjusios, nublukusios. Virš to dažytos paprastais dažais, šviesia ochra, su stilizuotų tulpių smulkiais ornamentais ties lubomis ir stambesniais arkų pakraščiuose. Be to, sienoje, kuri dalina navą nuo presbiterijos, yra didelė, reljefinė žvaigždė su Kristaus monograma vidury ir dviem piešiniiais medalionų pavidale iš šonų: viename jų 10-ties Dievo įsakymų lenta, kitame – Šv. Dvasios simbolis – balandėlis ir knyga. Ties Šv. Mikalojaus altoriumi yra pieštas vainikas.

Pietinėje navos sienoje, virš romaniškos arkos į Švenč. P. M. koplyčią, yra spalvotas piešinys-medali(j)onas, kuriame – šv. Benedikto kryžius, grandinė, pastoralas ir regula. Medali(j)ono pakrašty sekantis parašas: KAUNO SESERŲ BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNAS ĮSTEIGTAS 1624 m.

Toje pat sienoje, už Šv. Magdalenos altoriaus yra viena didelė plati niša viršuj, kita mažesnė apačioj. Pirmoje kabo didelio formato paveikslas, sena al. tapyba, kuris vaizduoja šv. Dominiko regėjimą. Apatinėje nišoje kabo šv. dominikonės su rožėmis, turbūt šv. Rožės paveikslas. Tarp tos nišos ir Šv. Magdalenos altoriaus yra nedidelės drelės į vienuolių konfesionalą, o šalia jų arkiv. Matulevičiaus gipsinis reljefinis biustas, tamsiai poliruotuose medžio rėmuose.

Navos vidury, žemesnėje jos dalyje, stovi dvi eilės stambių, medinių suolų, gelsvai dažytų, 2,05 m ilgio ir 1 m aukščio. Kiekvienoje eilėje – po tris sujungtus suolus. Be to, priekyje pristatyti 2 kilnojami suolai atsisėsti ir gale – vienas žemas, paprastas suolelis, priklaupti. Kiekviena eilė užima 2,65 x 2,05 m grindų plotą.

Vakarinėje sienoje, kuri skiria navą nuo vienuolių choro viršuj ir nuo prieangio apačioj, yra dvi plačios, atviros romaniškos arkos. Apatinės arkos kraštas papuoštas stilizuotų tulpių ornamentais ir dviem piešiniais iš šonų: viename jų – avinėlis su vėliava ir dvi lauro šakelės, kitame – ankstyvoji Kristaus monograma su žuvimi irgi su lauro šakelėmis.

Visų arkų storumas papuoštas marmuro imitacija, paprastais dažais.

Choro sienelė pagražinta 7-niais filiangais su marmuro imitacija, o virš jos medinės krotos, rausvai dažytos ir vietomis paauskuotos.

Šiaurinėje sienoje, viršuj – du dideli langai, paprasto stiklo, apačioj – viena niša su kitos dominikonės (turbūt šv. Katrina Sien.) paveikslu, drelės prie Šv. Benedikto altoriaus į galeriją (aukščiau minėtos) ir antroji niša žemai, prie Šv. Mikalojaus altoriaus.

Visi piliastrai, ant kurių remiasi navos skliautai, yra pilkai dažyti, su tamsiai raudono marmuro filiangų imitacija.

Lubos apvalios velvės, su išpjovom ties langais, formoje skliaustos ir sudalintos paprastomis nerviūromis. Dalimis baltai, dalimis gelsvai dažytos ir pagražintos stilizuotų gėlių bei lapų ornamentais. Viename ir kitame šone – spalvoti piešiniai: pietiniame – dviejų evangelistų, popiežiaus ir vienuolių emblemos, šiauriniame – kiti dviejų evangelistų, vyskupų ir kankinių emblemos.

Iš navų lubų nesileidžia du žirandėliai su elektros žvakėmis.

Prieangis kryžiai skliaustas ir gelsvai dažytas, tik sienų apačia nutepta, kaip ir visoj bažnyčioj, aliejiniiais dažais. Pietinėje sienoje didelė niša, joje spalvotas piešinys – angelas rašo į knygą.

Prieangyje prie vakarų sienos iš vienos ir kitos didžiųjų durų pusės, stovi po du stambiu suolu. Gi prie pietinės sienos – 2 mažos klaupkos. Kampe tarp šiaurinės sienos ir arkos – indas švęstam vandeniui. Ant mūrinės kolonos pjedestalo, šalia jo didelis medinis kryžius ir aukų dėžutė, įmūryta sienoje, mažoje nišėlėje.

Prieangyje – viena elektros lempa.

Choras irgi kryžiai skliaustas ir gelsvai bei šviesiai violetiniai dažytas. Lubos pagražintos ornamentais, sienos iš apačios apie 1 m dažytos tamsiai rausva spalva paprastais dažais.

Grindys medinės, raudonai dažytos. Jų plotas 8,35 x 6,95 m.

Vargonai 6-šių balsų, su pedalais. Jie užima 2,35 x 3,25 m grindų plotą, stovi prie pat grotelių į navą. Šoninės vargonų sienos apmuštos filianginėmis medžio lentelėmis, užpakalinė – paprastomis išilginėmis.

Jie šviesiai rausvai dažyti alyv. dažais. Klaviatūra pietiniame šone uždarama ir užrakinama. Ties ja pritaikintas suolas. Į vargonų vidų – dvejios drelės: vienos pietinėje sienoje, antros – vakarinėje. Dumplės pripučiamos spaudžiant rankeną šiauriniame šone.

Prie užpakalinės vargonų sienos, ant medinio trikampio pjedestalo, stovi Švenč. P. Marijos stovyla, artistišškai skaptuota iš medžio gotiko[s] stiliuje, 1,5 m aukščio. Jos polichromija švelni ir skoningai suderinta. Ant galvos metalinė karūna su brangių akmenų imitacija ir 12-os žvaigždžių vainikas irgi metalinis. Jos rankos sudėtos, galva bent kiek palenkta, akys nuleistos žemyn. Stovi ant mėlynai dažyto žemės pusrutulio su aukso žvaigždėmis, iš kurio kyšo auksinio mėnulio galai. Kairiąja koja pamynusi žaltį, dešiniąja atsiremusi į mėnulį. Pusrutulis patalpintas ant plokščio aštuonkampio pjedestalo.

Chore – dvi eilės stambių, medinių suolų, medžio spalva dažytų. Kiekviena eilė užima 2,75 x 2,28 m grindų plotą, joje po tris suolus 1,15 m aukščio ir 2,23 m ilgio. Kiekviename suole po 4–5 vietas. Be to, yra 3 suoliukai apie 30 cm aukščio ir apie 2 m ilgio ir 1–30 cm aukščio ir 1,30 m ilgio. Du iš jų geresni, du prastesni. Kampe, prie durų, ant paprasto medinio pjedestalo – šv. Antano su Kūdikėliu Jėzumi stovyla, paprasto darbo apie 1 m aukščio.

Chore paprastai kabo šie paveikslai: ties vargonų klaviatūra – šv. Cecilijos pav. grafiškai pieštas, po stiklu, gražiuose rėmuose; ant vakarinės vargonų sienos – Švenč. Jėzaus Širdies, šv. Juozapo – spalvotos, spausdintos reprodukcijos ir Švenč. Veido – nespaltvota, visi po stiklu, paprastuose rėmuose. Šiaurinėje choro sienoje – šv. Teresėlės pav. ant drobės. Jis pieštas Lietuvos dail. Mackevičiaus, a. a. kun. Glebavičiaus dovana. Jis vaizduoja šventąją iki pusės, su kryžiumi ir rožėmis. Paveikslas be rėmų.

Trys dideli choro langai vakarinėje sienoje. Visi paprasto stiklo 2 x 1,10 m dydžio. Vienas – šiaurinėje ir vienas pietinėje sienoje. Siedu 2 x 1,40 m dydžio. Chore – trys elektros lempos: 1 ties vargonų klaviatūra ir dvi virš suolų.

Durys vienašalės, medinės, su stiklo langu viršuje, neužrakinamos, 2,1 x 0,9 m dydžio. Pro jas patenkama į mažą koridorėlį 1 x 1,15 m pločio, apie 2,3 m aukščio ir 2,64 m ilgio, kuris septyniais laiptais leidžiasi žemyn. Viršuj jis apvaliai skliaustas ir gelsvai dažytas. Sienos iš apačios apie 1,5 m tamsiai dažytos alyv. dažais. Seni jo laiptai raudonai dažyti. Gale, vakarinėje sienoje, maža nišėlė indui su švęstu vandeniui. Koridorėlis baigiasi kitomis durimis, su stiklo langu iki pusės (neužrakinamos) 1,87 x 77 dydžio.

Čia yra erdvus koridorius 10,5 x 3,75 m dydžio ir 2,80 m aukščio, dengtas paprastų lentų lubomis ant balkių. Vakarų ir pietų sienos tinkuotos ir baltintos, šiaurės ir rytų – tik baltintos, netinkuotos. Vakarų sienoje aukštai langas 1,15 x 0,83 m dydžio, žemai nedidelė niša. Pietų sienoje durys (medinės, vienašalės, paprastai dažytos, užrakinamos) į žemutinį koridorių, trejos nišos (kurių vienoje stovi senas, apdaužytas gipsinis vyskupo Paliulionio biustas) ir siaura arka be durų į kitą koridorių. Prie rytinės sienos seni mediniai laiptai į varpinę ir bažnyčios aukštą. Prie šiaurinės koridoriaus sienos stovi moliai ir užima 1,07 x 2,61 m grindų plotą ir didelė, paprasto darbo medinė spinta bažnyčios baltiniams. Ji užima 1,99 x 0,81 m grindų plotą ir yra 2,46 m aukščio.

Ties moliais, ant sienos – didelis paveikslas, sena tapyba ant drobės, vaizduojantis vyskupą, juoduose rūbuose, su mitra ir su atskleista knyga ant stalo. Tolumoje matyt daugiau knygų (gal tai šv. Augustinas).

Pietinėje sienoje kabo didelis medinis (2 m) krucifiksas, paprasto darbo, vietomis suskilęs. Šalia, nišoje – ypatingų vienuolyno pamaldų už geradarius lentelė rėmeliuose po stiklu.

Laiptai ir žemutinis koridorius

Atidarius minėtas duris pietų sienoje, patenkama į žemą skliautą, esantį 3-mis laiptais žemiau, apšviestą dviem mažais langais vakarų ir pietų sienoje. Pasisukus į kairę mūro laiptais žemyn, iš viršaus pridengti medžio lentomis, kurios jau labai numintos. Tie laiptai apie 2,2 m pločio ir 2,3 m aukščio. Viršuj apvaliai skliausti, tinkuoti ir baltinti. Prie pietų sienos – medinis paprastas turėklas.

Laiptų apačioje, šiaurės sienoje – stambios, vienašalės, užrakinamos durys į II-ąją zakristiją, toliau – mažos durelės į Švenč. P. Marijos koplyčią (aukščiau aprašyta). Toje pat sienoje kabo nedidelis šv. Pranciškaus Asyžiečio paveikslas – sena tapyba ant drobės, paprastuose rėmuose.

Koridoriaus gale – maži mediniai laiptai, iš 2-jų pakopų ir vienašalės, viršuj apvalios, užrakinamos durys į Šv. Komunijos grotą, aprašytą drauge su presbiterija. Šalia jų, pietų sienoje – vienašalės, apmuštos, užrakinamos durys į vienuolyno sodnelį. Toje pat sienoje – trys didelės nišos. Koridoriaus ilgis nuo laiptų iki rytų sienos 10,1 m. Jo gi aukštis 2,97 m ir plotis apie 2,5 m. Grindys paprastų plytų.

Prie šiaurės koridoriaus sienos, rytų gale stovi 6 procesijos žibintai, su įvairiaspalvių stiklų koplytėlėmis. Ji stovi tam tyčia pritaikintuose rėmuose. Prie pietinės gi sienos, tuo tarpu, sudėtos lentos, nes trūksta tam reikalingų sandėlių. Tame koridoriuje, ties durimis į II-ąją zakristiją, maža elektros lempa.

II-ji zakristija, kurioje laikomi bažnytiniai aparatai, indai bei kiti panašūs daiktai, yra tarp bažnyčios navos ir tik ką aprašyto koridoriaus vakarinės dalies. Jos ilgis 10 m, plotis – 4,42 m. Vakarų gale – užsukimas į pietus 5,58 m ilgio ir 3,24 m pločio. Tame gale vienas langas 121x95 cm dydžio, su geležinėm krotom iš oro pusės ir medžio langinėm iš vidaus.

Prie pietų sienos – didelė mensa su stalčiais bažnyčios baltiniams žemai ir su spintelėmis ant viršaus. Ji visa baltai dažyta ir vietomis paauksuota, bet jau labai sena ir vargiai taisytina. Jos aukštis – 2,97 m, ilgis – 4,79 m ir plotis 1,03 m.

Prieš ją stovi tokio pat darbo komoda su stalčiais 2,35 m ilgio, 1,12 m pločio ir 1 m aukščio.

Čia pat patalpintas ir vienuolių konfesionalas, didelės spintos pavidalo, su dviem langeliais (iš pietų ir šiaurės pusės), kurie pridengti drobės. Jis užima 1,87 x 1,59 m grindų plotą. Kunigui įėjimas iš bažnyčios navos (durelės mažos, vienašalės, užkabinamos, su stiklo langu viršuj), bet yra ir kitos durelės ir į zakristiją, taip, jog per konfesionalą iš zakristijos galima išeiti į bažnyčios navą.

Rytinėje zakristijos sienoje – durys (jau anksčiau drauge su koplyčia aprašytos) į Švenč. P. Marijos koplyčią, o šalia jų, pietinėje sienoje – niša, su lentynomis ir paprastom vienašalėm durim, gėlių indams ir kt. daiktams sudėti.

Koridoriaus aukštai (į vienuolyną)

Kaip jau anksčiau minėta, bažnyčią su vienuolynu jungia mūro koridoriai, dengti cinko skarda, iš oro pusės tinkuoti ir baltinti. Jie yra dviejų aukštų. Žemutinis jų yra aprašytas. Aukštutinis gi susideda iš trijų dalių: 1 – erdvi dalis prie

choro, kurioje stovi mogliai, 2 – siauresnė ir ilgesnė iki kapitulioriaus ir 3 – 7-iais laiptais aukščiau pakilusi dalis, nuo kapitulioriaus iki vienuolyno koridoriaus.

Erdvesnė dalis su mogliais aprašyta praėjusiam puslapy.

II-oji, į kurią patenkama per atvirą mūro arką pietų sienoje, – 15,42 m ilgio ir 2,6 m pločio. Pietinė jo siena tinkuota ir baltinta – 1,62 m aukščio. Joje keturi langai 90 x 111 cm dydžio. Šiaurės siena netinkuota, tik baltinta 3,77 m aukščio. Josios nišoje šv. M. Magdalenos paveikslas ir durys į kapituliorių. Vakarų sieną sudaro dvi medinės spintos paprasto darbo raudonai dažytos, viena knygoms, antra rūbams. Rytų gale – siena, skirianti tą koridoriaus dalį nuo trečios dalies, kuri yra 7-iais laiptais pakilusi aukščiau. Durys joje paprastos vienašalės raudonai dažytos, neužrakinamos.

Tame koridoriuje paprastai stovi dvi medinės skrynios, viena prie pietinės sienos, kita rytų gale, prie laiptų.

Grindys medinės, senos, nedažytų lentų. Lubų visai nėra, matoma stogo apačia. Tame koridoriuje tuo tarpu irgi prikrauta lentų.

Kapituliorius

Tarp bažnyčios presbiterijos ir tik ką aprašyto koridoriaus yra nedidelis kambarys, vadinamas kapituliorius. Įeinamosios durys paprastos, vienašalės, raudonai dažytos, neužrakinamos. Grindys medinės, raudonai dažytos. Jų plotas 3,37 x 4,43 m. Sienos vietomis tinkuotos ir baltintos, vietomis tik baltintos. Lubos medinės, paprastų lentų ant balkių, kalkėmis dažytos. Kambario aukštis – 3,52 m.

Vienas didelis jo langas-vitražas į presbiteriją (su šv. Benedikto kryžiumi ir tulpių ornamentais viršuj) ir vienas paprastas – rytų sienoje, 1,67 x 1,21 m dydžio (dubelt).

Prie vakarų sienos – didelė paprasto darbo klaupka, tamsiai dažyta, su durelėmis per vidurį. Šalia jos, prie durų, maža paprasta klaupka, medinis, senoviškai padirbtas kryžius ant sienos ir paprastas metalinis indas švęstam vandeniui.

Prie rytų sienos – 4 paprastos, medinės senos klaupkos įvairaus dydžio ir darbo.

Sienose kabo 9 paveiksliai – sena aliejinė tapyba, paprastuose rėmuose arba visai be jų. Yra tai silpnos kopijos arba kompozicijos. 1. „Nuo kryžiaus nuėmimas“, 2. „Šv. Pranciškus Serafiškas“, 3. „Mater Dolorosa“, 4. „Kristus ant kryžiaus“, 5. „Šventoji Teklė“, 6. „Šv. Gertrūda ir Mechtilda“, 7. „Šv. Antanas“, 8. „Šv. Gertrūda ir Mechtilda“ ir 9. „Šv. Benediktas“. Po šiuo paskutiniu juo kabo du maži relikvijoriai, apvalių rėmelių formos, su S. Kandidi M. ir S. Venantii M. relikvijomis, o tarp jų trečias dar mažesnis su S. Aniceti P. M. relikvijomis ir su mažu vokeliu, ant kurio yra sekantis spausdintas parašas: El S. Rupe Montis Kalvarii.

Tame kambary atliekami bendri Švenč. Sakramento aplankymai, kalčių kapitulios ir kiti vienuoliniai lavinimai. Ties ju durimis – elektros lempa.

III-oji ir paskutinioji to koridoriaus dalis yra 16,5 m ilgio ir 2,58 m pločio. Pietų siena tinkuota ir baltinta, 3,23 m aukščio. Joje 4 langai 1,65 x 1,15 m dydžio ir 2 keturkampės nišos 142 x 87 cm, kurių vienoje kabo vysk. Valančiaus fotografija po stiklu, antroje – šv. Pranciškus Asyžietis – paprasta tapyba ant skardos.

Šiaurinė siena medinė, paprastų lentų su dvejom durelėm į ten esančią palėpę, kuri tęsiasi visu tos koridoriaus dalies ilgumu (1,8 m platumo).

Lubų nėra. Stogas dengtas raudonomis čerpėmis, apačioj matomos lentos, kalkėmis baltintos. Grindys medinės, senos.

Vakarų gale prie mūro kamino stovi sena medinė nedidelė skrynia, geležiniais apkaustais ir tamsiai dažyta.

Durys į vienuolyno koridorių dvišalės, filianginės, geltonai dažytos, užrakina-
mos – 2 x 1,33 m dydžio.

Bažnyčios kaina 100.000 litų.

Vienuolyno aprašymas

Vienuolyno namai

Jie mūriniai, dviejų aukštų, su erdviais požemiais ir paprastu aukštu. Jų pagrindo planas – ilgas keturkampis, apie 42 x 11,5 m dydžio. Iš oro ir viduj tinkuoti ir baltinti, su raudonų čerpių stogu ir paprastu barokiniu pagražinimu pietų gale. Šiaurės gale yra pristatytas mažas prieangėlis.

Vidujinis sutvarkymas. Rytiniame namų šone, pirmame ir antrame aukšte – ilgi koridoriai. Jie betgi neužima viso namų ilgio, nes pietiniame gale yra du gyvenami kambariai, šiauriniame gi – vonios. Vakariniame namų šone, abiejuose aukštuose – gyvenami kambariai. Virtuvė pietų gale, pirmajame požemy, o po ja – antrieji požemiai daržovėms. Įėjimas iš oro – 4 ir iš bažnyčios 1, būtent: vienos durys į svečių kambarį per minėtą prieangį šiaurės gale, dvi durys rytiniame namų šone į I-ojo aukšto koridorių ir vienos į pirmąjį požemį, kame yra virtuvė. Iš bažnyčios įeinama į vienuolyno namus ilgais mūro koridoriais pietų gale.

Virtuvė ir sandėliukai

Virtuvė pietiniame namų gale, pirmajame požemy. Du žemi jos langai pietų sienoje ir vienas rytų sienoje. Grindys cementinės, jų plotas 9,68 x 3,73 m. Virtuvės gi aukštis 2,2 m. Ji padalinta į dvi dalis, būtent: vakarinė didesnė (kurioje stovi koklinė plyta su įmūrytu katilu šiltam vandeniui, dvi kriauklės vandeniui) ir rytinė mažesnė, kurią beveik visą užima didžioji krosnis. Durų tarp dviejų patalpų nėra.

Šalia virtuvės – mažas koridorėlis su vienu taip pat žemu langu ir durimis rytų sienoje, čia pat įėjimas į antrąjį požemį ir į sandėliuką (su vienu langeliu) malkoms sudėti.

Į vakarus nuo to koridorėlio, trijais laiptais žemiau – nedidelis prieškambaris su vienu mažu langu pietų sienoje ir durimis šiaurės sienoje į vienuolyno darželį. Iš to prieškambario patenkama į erdvesnį, neaukštą kambarį su trim nedideliais langais pietų ir šiaurės sienose – tai buvęs priėmimo kambarys. Jo langai iš oro apsaugoti geležinėm krotom. Grindys medinės, dažytos. Jose žymu, kur stovėjo kliauzuros tvorelė, kuri skirdavo vienuoles nuo svečių. Vakarų sienoje tebėra mažas langelis, pasikalbėjimui. Už jo dar yra vienas prieškambaris su dideliu langu šiaurės sienoje, su paprastu mūriniu pečiumi ir dvigubomis durimis (pietinėje sienoje) į vienuolyno sodnelį. Jo grindys iš plytų, trijais laiptais žemiau už aukščiau aprašytą kambarį.

Į šiaurę nuo virtuvės yra du sandėliukai. Juose yra po vieną žemą langelį vakarų sienoje (su geležinėm krotom). Pirmame jų medinės grindys ir senoviškų koklių krosnis. Antrajame grindys iš plytų, šiaurės sienoje didelis kiauras langas į tolimesnį požemį.

I-asis aukštas

Koridorius

Įeinamosios durys senos, medinės, apmuštos, tamsiai dažytos, vienašalės, užrakina-
mos. Virš jų maži langeliai. Be to, ties vienomis iš jų cementiniai laipteliai ant geležinių stulpų ir su geležiniais turėklais.

Grindys medinės, senos. Sienos tinkuotos ir baltintos iš apačios apie 50 cm spalvotais paprastais dažais dažytos. Lubos medinės, paprastų lentų ant balkių, kalkėmis baltintos.

Pastaba: grindys, sienos ir lubos beveik visuose namuose tokios pat, todėl aprašant kitas namo dalis nebus kartojamos. Tik išimtyms bus pažymėtos.

Rytų sienoje – 5 langai, 1,68 x 1,23 m dydžio, naujais rėmais ir stiklais, 1932 m. įdėtais, dar nedažyti, tik gruntuoti. Tos pat sienos vidury – didelė niša su trijom medžio lentynom. Durys pietų gale – 2,54 x 1,1 m, šiaurės gale – 2,61 x 1,14 m dydžio.

Kambariai

Pietiniame namo gale – du kambariai, vienas didesnis vakarų krašte ir kitas mažesnis – rytų krašte. Iš koridoriaus įeinama į didesnį. Durys vienašalės, filiangi-
nės, gelsvai dažytos, užrakina-
mos, 1,82 x 0,83 m dydžio. Kambario grindys medi-
nės, dažytos. Jų plotas 6,68 x 3,79 m. Kambario aukštis – 3,19 m. Lubos – paprastų lentų ant balkių. Du kambario langai pietų sienoje, vienas – vakarų. Jie visi – 1,61 x 1,21 m dydžio. Prie rytų sienos koklinė krosnis, kuri apšildo ir mažą kambarėlį. Tame kambary – trejos spintelės sienoje su medinėm durelėm. Jame dvi elektros lempos.

Iš šio kambario įeinama į kitą mažą kambarėlį. Durys tokio pat didumo. Kambarėlio grindys medinės, raudonai dažytos. Jų plotas 3,79 x 2,7 m. Pietų sienoje vienas langas.

Nuo tų kambarių į šiaurę – mediniai laiptai su mediniu turėklu į II-jį aukštą. Jų apačia apmušta nedažytomis lentelėmis. Rytų pusėje – medinės, filianginės, nedažytos, užrakina-
mos durys su stiklo langu viršuje. Jas atidarius – laiptai žemyn. Ties jomis – elektros lemputė.

Nuo šių durų į šiaurę – eilė kambarių ir (vakarų pusėje) kiti mediniai, siauri ir seni laiptai su mediniu turėklu į II-jį aukštą.

Pastaba: durys beveik visur vienodai dažytos, tik vienur dvišalės, kitur – vienašalės. Langai visuose kambariuose vienodai: seni, baltai dažyti, dvigubi, su mažais langeliais ventiliacijai.

Pirmas toje eilėje kambarys 6,42 x 3,95 m dydžio ir 3,24 m aukščio (aukštis tas pat ir kituose tos eilės kambariuose). Jame vienas langas vakarų sienoje. Dvi spintos sienoje: vienas su lentynom ir su medinėm, geltonai dažytom, dvišalėm durim, antra – su medžio pakabom ir su baltai dažytais medžio rėmais, be durų. Grindys buvo dažytos – išsitrynusios. Krosnis senoviška, stambių, tamsių koklių. Jame viena elektros lempa.

Antras – 6,42 x 4,3 m dydžio, taip pat su vienu langu vakarų sienoje. Čia krosnis stambių, margų koklių. Viena spinta sienoje be durų. Čia taip pat viena elektros lempa.

Trečias kambarys – 6,42 x 5,32 m dydžio. Įeinamosios durys dvišalės, užrakina-
mos. Jame du langai vakarų sienoje ir dvi spintelės šiaurės sienoje, be durų.

su lentynom. Krosnis margų koklių. Sienos iš apačios violetiniai, paprastais dažais dažytos, senos, medinės grindys naujai perteptos.

Ketvirtas kambarys – 6,42 x 4,39 m dydžio. Jame vienas langas toje pat vakarų sienoje ir dvi spintelės su durimis pietų sienoje. Krosnis margų koklių. Durys vienašalės. Viena elektros lempa.

Penktas kambarys – 6,42 x 4,48 m dydžio. Durys dvišalės, dažytos užrakinamos, su paprasta rankena. Grindys dažytos. Dvi mažesnės lentynos rytų sienoje ir viena didesnė – pietų sienoje. Vakarų sienoje – vienas langas. Krosnis nauja, paprastų, gelsvų koklių.

Šiame kambarielyje yra telefono įtaisas, taip pat įėjimas į požemį.

Tolimesnė koridoriaus dalis atidalinta tinkuota sienele ir vienašalėm, filianguinėm, nedažytom, užrakinamom durim ir sudaro nedidelį prieškambarį su vienu nauju langu rytų sienoje.

Šiaurinėje to prieškambario pusėje – vienos platesnės, filianguinės, nedažytos, užrakinamos durys su nepermatomu stiklu ir su gera rankena į vonios kambarėlį, kitos tokios pat tik siauresnės į W. C.

Vonios kambarėlis įtaisytas 1932 m., užima 2,76 m koridoriaus ilgio ir, drauge su W. C., visą jo plotį. Jo grindys cementinių spalvotų plytelių. Sienos 1,7 m nuo grindų – baltų koklių (su spalvota juostele), aukščiau – baltintos kalkėmis. Lubos tinkuotos ir baltintos. Jose viena elektros lempa. Du maži, nauji langai, aukštai, šiaurės ir rytų sienose. Krosnis, kaip ir sienos, dengta baltais kokliais, su špižinėm durelėm. Rytų sienos nišoje viena fajansinė kriauklė, su dviem kranais. Vonia špižinė, baltai emaliuota, su baltais kokliais apmūryta, su nikeliuotais kranais ir purkštais (dušais). W. C. grindys, sienos, lubos ir elektros lempa kaip vonioj. Vandens spaudiklis – nikeliuotas.

Svečių kambarys

Vakarinėje minėto prieškambario sienoje – dvišalės, filianguinės, geltonai dažytos, užrakinamos durys į svečių kambarį. Jo grindys medinės, tamsiai geltonai dažytos, 6,42 x 5,26 m ploto. Sienos tinkuotos ir paprastais dažais, spalvomis dekoruotos. Vakarinėje ir šiaurinėje yra po vieną langą. Lubos paprastų lentų ant balkių, kalkėmis baltintos. Krosnis stambių, senoviškų, tamsių koklių. Pietų sienoje viena spintelė su geltonai dažytom durelėm.

Durys į prieškambarį šiaurės sienoje – vienašalės, filianguinės, tamsiai raudonai dažytos, užrakinamos ir užsklendžiamos. Jas atidarius – mažas tarpduris ir kitos durys su stiklo langu viršuj į priangelį, pristatytą namo gale. Jo grindys cementinės, 3,32 x 2,18 m ploto. Sienos ir lubos – tinkuotos ir baltintos. Vakarų pusėje – langas 1,14 x 0,74 m dydžio. Prieškambario aukštis 2 m. Durys į orą vienašalės, filianguinės, baltai dažytos, užrakinamos. Lauke ties jomis – du cementiniai laiptai ir kelios cementinės plytos. Šalia durų, prie sienos, medinė dėžė laiškam.

II-sis aukštas

Koridorius

Jis, kaip ir pirmame aukšte, rytų pusėje, bet 33,2 m ilgio, 2,65 m pločio ir 3,52 m aukščio. Grindys medinės, senos, nedažytos. Sienos ir lubos, kaip I a. koridoriuj. Rytų sienoje – devyni langai (nauji kaip I a. koridoriuj) ir dvi spintelės su lentynom ir durelėm, baltai dažytos, vienoj – knygos, kitoj – vaistinė. Vakarų pusėje –

šeši kambariai ir laiptai iš I-ojo aukšto. Laiptų stogelis apmuštas nedažytom lentelėm, pietiniame jo gale – vienašalės, filianguinės, nedažytos, užrak. durys. Pietiniam koridoriaus gale – užsukimas į vakarus – 4,5 x 2,64 m dydžio. Jo šiaurėje – laiptai į aukštą, jie apmušti nedažytom lentelėm su nedažytom, filianguinėm, užrakinamom durim pietų pusėje. Rytų pusėje – tokios pat durys, tik su stiklo langu viršuje į laiptus iš I-ojo aukšto. Ties jomis elektros lempa.

Kambariai

Minėtame koridoriaus užsukime, vakarų sienoje, vienašalės, filianguinės, dažytos, užrak. durys į vyresniosios kambarį. Jo grindys dažytos, 3,65 x 3,14 m ploto. Sienos ir lubos kaip visuose kambariuose. Vakarinėje jų dalyje – vienas langas. Krosnis baltų koklių; jo viena siena gretimame kambari.

Antras iš eilės kambarys – pietiniame namų gale ir drauge su greta esančiu mažu kambarėliu užima jo plotį. Durys iš koridoriaus dvišalės, užrakinamos. Kambario grindys dažytos, jų plotas 6,94 x 4,64 m. Pietų sienoje – du langai, vakarų – vienas. Prie rytų sienos – baltų koklių krosnis.

Trečias kambarys iš eilės yra tai tas, kuris drauge su tik ką aprašytu užima visą namo plotį. Durys iš koridoriaus vienašalės, užrakinamos, vienu laiptu aukščiau, kaip koridorius (tas pat prie visų durų). Grindys dažytos, 4,04 x 2,9 m ploto. Vienas langas rytų, kitas pietų sienoje. Krosnis baltų koklių, prie vakarų sienos.

Dabar smulkiau aprašoma eilė kambarių vakarinėje namų pusėje, kurie buvo paminėti aprašant koridorių. Jų visų durys dažytos, filianguinės, išskyrus vieną mažą kambarėlį, medinės, senos, nedažytos. Sienos tinkuotos ir baltintos, apačioj plytine spalva dažytos paprastais dažais. Lubos paprastų lentų ant balkių, kalkėm baltintos, jau gerokai nutrupėjusios. Langai seni, baltai dažyti, visi, išskyrus vieną galutiniam kambari, vakarų sienoje. Krosnys įvairios. Kadangi yra vienoje eilėje, tad vieną grindų matą turi bendrą, būtent nuo rytinės iki vakarinės sienos – 6,8 m. Jų aukštis irgi vienodas 3,2 m, tad atskirai bus pažymėtos tik išimty.

Pirmas (iš pietų) toje eilėje kambarys turi vieną langą. Trys spintelės sienoje, viena su durelėm. Krosnis apačioj iš senoviškų tamsių, viršuj paprastų, gelsvų koklių.

Antras 6,8 x 4,31 m dydžio irgi su vienu langu ir trim spintelėm sienose, viena jų su durelėm. Krosnis tamsių koklių. Durys vienašalės.

Trečias 6,8 x 5,35 m dydžio, plonomis, tinkuotomis sienelėmis padalintas į tris dalis: į prieškambarį ir du kambarėlius, kurių viename yra dažytos grindys. Viename ir kitame kambarėly – po vieną langą. Prieškambari baltų koklių krosnis. Dvi spintelės sienoje (viena su lentynom ir durelėm, kita su pakabom, be durelių) ir viena didelė, prie sienos su pakabom rūbams. Durys į koridorių dvišalės, į kambarėlius vienašalės, baltai dažytos.

Ketvirtas 6,8 x 4,45 m dydžio, su vienu langu ir viena spintele sienoje (su durelėm). Krosnis tamsių koklių, durys vienašalės.

Penktas 6,8 x 4,53 m dydžio, su dviem langais. Krosnis baltų koklių, durys vienašalės.

Šeštas 6,8 x 5,54 m dydžio. Tai yra paskutinis kambarys toje eilėje. Jo viena siena su langu šiauriniame namų gale. Kitas langas – vakarų sienoje. Dvi spintelės sienoje su lentynom ir durelėm. Krosnis tamsių koklių, durys vienašalės.

(Visos minėtų spintelių sienoje durelės arba tik rėmai – baltai dažyti. Visuose kambariuose yra po vieną arba daugiau nišų sienose. Visur įvesta elektros šviesa.)

Šalia šio paskutinio kambario arba koridoriaus gale (šiauriniame) – vonios kambarėlis ir W. C. (tokie pat, kaip pirmame aukšte, tik čia, vonios kambarėly, rytų sienoje, didelis, naujas langas).

Aukštas (palėpė)

Laiptai į aukštą mediniai, seni, su mediniu turėklu (jau aukščiau minėti). Aukšte grindų nėra, lubos užpildtos žemėmis arba pjuvenomis. Jame 6 dideli kaminai, kai kurie jų sudėtiniai. Stogas paremtas mediniais ramsčiais. Šiauriniame gale dalis aukšto atidalinta senų lentų siena arba su tokiom pat durim. Tame gale – vienas didelis ir du maži keturkampiai langai su stiklu. Pietų gale – du dideli, keturkampiai langai su stiklu ir vienas mažas, apvalus, be stiklo.

Namų kaina Lt. 100.000, –

Kapelionija

Šie namai mūriniai su požeminiu pirmuoju aukštu ir salka. Iš oro pusės tinkuoti ir baltinti; jie stovi nuolaidžioje vietoje, tad požeminis aukštas rytų pusėj įleistas į žemę; toj pat pusėj laiptai nusileisti į požemį, dengti stogeliu, jų šoninės sienos – mažų langelių; suveriamos durys su stiklu viršuje. Į šiaurę nuo laiptų – maža malkinė. Laiptai į pirmąjį namo aukštą – iš pietų pusės; toj pat pusėj vakariniame namo gale mažas priebutis; sienos viršuje reljefinis pagražinimas – šv. Benedikto kryžius. Namų ir priebučių stogai dengti cinkuota skarda, kaminai 4, baltinti; vandeniui nuleisti 4 didelės ir 3 mažos rinos.

Požeminis aukštas

Įėjus laiptais iš kairės – durelės į sandėliuką; toliau koridorius tęsiasi į vakarus, dešinėj kriauklė, 4 suveriamos ir 4 vienašalės durys; be to, sienoj, kairėj pusėj, spintelė su durelėmis. Visuose kambariuose aštuonerios durys, tad iš viso požeminiame aukšte 17 durų, 10 kambarių, 23 dideli langai ir 3 maži; 1 kambarys be langų; 8 pečiai, 2 plytos.

Požeminio aukšto koridorių, kairėj pusėj, pro I-sias duris išėjimas į laiptus, kurie veda į I-jį aukštą ir į salkas. Toje laiptų aikštelės šiaurinėj pusėj dvigubos durys į Benediktinių g-vę, šiaurinėj sienoj – durys į sandėliuko priėngį, iš čia – į sandėliuką ir W. C.

Laiptus į pirmąjį aukštą apšviečia 1 langas šiaurinėj sienoj.

Pirmasis aukštas

Pirmame aukšte 9 kambariai, 22 langai, 1 mažas langelis, 1 tamsus kambarėlis, 7 pečiai, 2 plytos. Koridorių 3 suveriamos ir 3 vienpusės durys; priebučio dvejios durys su stiklais, 1 langas rytų pusėj ir laiptai pietų pusėj nusileidžia į šventorių.

Koridoriaus dešinėj pusėj durys į laiptus; prie laiptų, priebutėly sandėliukas su priebutėliu ir W. C.

Salkos

Laiptus apšviečia 1 langas šiaurinėj sienoj, o salkų koridorių – 1 langas rytinėj sienoj. Durys į salkų koridorių suveriamos, su stiklais; koridorius platus, jame kriauklė ir plyta iš 2 dalių su 4 skylėmis ir 2 pečionėmis; durelės pakūrimui atskirtos. Salkose 4 kambariai, visi įeinami iš koridoriaus pusės, 3 sandėliukai,

uždaromi žemomis durelėmis, 3 pečiai, 9 langai (iš jų 2 apskriti maži, vienas keturkampas, mažas).

Viso namo kambariai ir koridoriai tinkuoti ir aliejiniais dažais, įvairiomis spalvomis dažyti.

Kapelionijos kaina 65.000 litų.

Darželio namelis

Vieno aukšto mūriniai namai iš oro ir iš vidaus pusės tinkuoti ir baltinti. Iš vakarų – dvejios vienpusės durys.

Šiauriniame namo gale koridorius, kurio kairėje durys į vaikų darželio kambarį. Šis kambarys naujai atremontuotas, vakarų sienoj 2 dideli, šiaurės – maži langai, 1 pečius. To paties koridoriaus gale durys į rytinius kambarius; pirmasis didesnis, su 2 langais, viena mūro krosnimi, kairėj pusėj mažas kambarėlis su 1 langu ir 1 mūro krosnimi ir toliau durys į virtuvėlę, kurioje 1 langas, 1 plyta; visų kambarių grindys dažytos ir sienos spalvotai teptos.

Pietiniame namo gale 3 prieangėliai, pirtis, skalbykla ir 2 dideli kambariai. Koridoriaus dešinėj durys į didelį kambarį su 1 langu pietų sienoj ir 2 – vakarų, apšildymui 1 pilkų koklių krosnis, grindys dažytos. Antros durys – tiesiai į pirties prieangį, jame pečius pirties apšildymui pietų sienoj, toj pat pusėj ir durys į pirtį; rytų sienoj – durys į skalbyklą. Skalbykloje įmūrytas katilas baltiniams virti ir 1 mažas langas. Dešinėj – durys į didelį kambarį, kuriame 3 langai, 1 mūro krosnis duonai kepti ir 1 pilkų koklių krosnis apšildymui.

Pirmojo koridoriaus kairėj – durys į mažą prieangėlį, kurio vakarų sienoje durys į W. C. ir antros į mažą kambariuką, kriauklės, abiejuose patalpose, jų vakarų sienose po 1 mažą langelį. Prieangėlio gale, t. y. jo šiaurinėj sienoj – durys į vaikų darželio koridorių; šalia jų – laiptai į pastogę, pro kurią įeinama į salkos kambarį. Salkoje vienas platus langas ir krosnis. Darželio namelio stogas dengtas čerpėmis.

Darželio namelio kaina 30.000 litų.

Medinis namelis

Skarda dengtas; pirmas prieangėlis iš pietų pusės iš lentų pristatytas, antras – pačiuose nameliuose; jo grindų dalis iš plytų, kita – paprastų lentų; langas pietų sienoj 1. Dešinėj – durys į didelį kambarį su 3 langais, 1 plyta, dažytomis grindimis. Kitos durys tiesiai į mažą kambarėlį; jame 1 langas šiaurės sienoj, 1 krosnis, grindys dažytos. Kairėj – durys į kambarį, pertvertą į 2 dalis; jame 2 langai, 1 krosnis, grindys nedažytos.

Medinio namelio kaina 4.500 litų.

Malkinė

Prie medinio namelio iš vakarų pusės pristatyta malkinė; durys suveriamos, didelės, rytų pusėj atitverti 2 sandėliukai. Dengta skarda.

Malkinės kaina 500 litų.

Tvartas

Padalintas į 2 dalis, dengtas skarda. Jame 4 ėdinės arkliams; pastogėje laikomi šiaudai. Rytinėj tvarto pusėj pristatyti mediniai W. C. ir keli sandėliukai malkoms.

Tvarto kaina 2.000 litų

Bažnyčios inventorius

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Bendra suma Lt, ct	
1	Arnotas baltas šilkinis siuvinėtas	150	
2	Arnotai balti atnaujinti	280	
1	Arnotas žalias aksominis siuvinėtas	20	
1	Arnotas raudonas senas	20	
2	Arnotai violetiniai	100	
2	Arnotai juodi	80	
1	Kapa balta sena	10	
1	Kapa žalia aksominė	50	
1	Kapa raudona sena	50	
1	Kapa violetinė sena	15	
1	Kapa juoda	10	
2	Stulos baltos	50	
1	Stula žalia	50	
1	Stula raudona auksu siuvinėta	50	
1	Stula maža Šeštinėms	5	
3	Stulos violetinės	45	
1	Stula violetinė aksominė siūta auksu	50	
1	Rūbėlis šv. Sakramentui	80	
2	Velionai	55	
1	Medžiaga tronui rėd.	20	
4	Antipedium	30	
1	Katafalko uždengimas	5	
1	Calūnas did.	20	
6	Altorių uždangalai žali gelumb. (veliumai)	70	
1	Altorių uždangalas baltas	5	
1	Sakyklos uždangalas žalias	10	
1	Kilimas vilnonis siuvinėtas	20	
1	Kilimas vilnonis raudonas didelis	10	

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Bendra suma Lt, ct	
4	Kilimai seni paprasti	20	
1	Kilimas austinis naujas	20	
3	Poduškelės	40	
2	Vėliavos raudonos proces.	100	
2	Vėliavos popiežiškos	30	
12	Albos senos	180	
12	Kamžos kunigams senos	120	
34	Kamžos tarnautojams senos	170	
4	Kamžos vaikams tarnaut.	12	
5	Juostelės	40	
38	Humerolai	12	
34	Korporalai	68	
380	Purifikatoriai	38	
26	Palkos	26	
4	Abrūsai prie krotų	20	
5	Abrūsai prie koplyčios lango	5	
20	Rankšluosčių mažų ant altoriaus	10	
14	Rankšluosčių didelių zakristijoj	56	
25	Tobalijos	500	
8	Tobalijos plonos	64	
6	Tobalijos storos	24	
30	Kalnieriukai stuloms	2	
10	Servetėlių mažų po kryžium	5	
2	Firankos senos	1	
8	Tiuliai kalėjimo (Didžioj savait.)	1	
1	Baldakimas	50	
1	Altorelis šv. Pranciškaus	15	
1	Umbrakulum	2	

Bažnytiniai indai

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Bendra suma Lt, ct	
1	Monstrancija	1000	
1	Kupka	700	
4	Kielikai ir patenos	1500	
2	Relikvijoriai (pasidabruoti)	100	
12	Relikvijorių paprastų ant altorių	65	
1	Katiliukas švęstam vandeniui	30	
1	Smilkintuvas	70	
1	Krapylas	1	
1	Smilkalams laivelis	154	
1	Dėžutė Ostijoms sudėti	3	
1	Šventam aliejui indas	25	
1	Bursa	30	
1	Tacelė (pinigams rinkti)	1	
1	Ampulka	6	
1	Lamputė (prie didžiojo altoriaus)	20	
6	Liktoriai dideli	360	
6	Liktoriai mažesni	300	
2	Liktoriai nikeliniai mažiukai	5	
2	Liktoriai paprasti maži	3	
4	Liktoriai geltoni	24	
2	Liktoriai pasidabruoti	10	
6	Dideli cininiai liktoriai prie calūno	100	
20	Liktorių ant altoriaus	200	
7	Liktoriai ant altoriaus	70	
1	Liktorius didelis medinis šeš. žvak.	10	
3	Žorandėliai elektros žvakėms	100	
2	Pulpitai	10	
1	Maršalkos lazda	15	
1	Kryžius procesijoms metalinis	100	

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Bendra suma Lt, ct	
5	Kryželiai nikeliniai ant altorių	25	
1	Kryželis špižinis	5	
4	Skambučiai maži paprasti	8	
1	Skambutis cignorius	10	
1	Skambutis katafalkinis	100	
4	Klausyklos	300	
10	Suolų medinių	200	
3	Suolai maži	100	
1	Fotelis senas	7	
1	Taburetė	2	
14	Stacijų gipsinių	500	
1	a. a. arkivyskupo Matulevičiaus gipsinis biustas	50	
1	Reljefas Kristaus veido	10	
1	Komoda rūbams	50	
1	Spintelė	15	
1	Pakaba rankšluosčiui	3	
1	Pakaba rūbams	5	
1	Veidrodis	7	
1	Indas (rankoms plauti) vandeniui	10	
1	Bliūdas emaliuotas	2	
1	Bliūdas molinis	-	50
1	Forma plotkoms kepti	20	
2	Ašetėliai moliniai	-	80
2	Flakonėliai gėlėms didelis	10	
10	Flakonėlių gėlėms mažų	10	
3	Mišiolai	150	
3	Mišiolai gedulingoms mišioms	80	
1	Evangelijų knyga	5	
1	Ritualėlis	3	

Choro inventorių

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Bendra suma Lt, ct	
8	Suolai mediniai dideli	200	
4	Suolai mediniai maži	20	
1	Stovykla Panelės Švenčiausios	500	
1	Stovykla šv. Antano	50	
1	Paveikslas šv. Teresėlės Kūdikielio Jėzaus	200	
4	Nedideli paveikslai	20	

Viso 9.468 30

Knygynas

1. Knyginė yra 386 egz. knygų lietuvių kalboje iš jų:

226 egz. dvasinio turinio ir

160 egz. pasaulinio turinio.

Knygų vertė – 191 lt. 70 ct.

2. 316 egz. knygų lenkų kalboje įvairaus dvasinio ir pasaulinio turinio. Jų tarpe gražio-
se aptaisuose Šventasis Raštas Senojo ir Naujojo Įstatymo; Šventųjų ir „Jezus Kristus“
dvejuose tomuose.

Knygų vertė – 120 lt.

3. Žurnalai: „Tiesos kelias“ 1926 m. ir 1927 m. visi numeriai, o 1925 m., 1928 m., 1929 m.
ir 1930 m. ne visi numeriai. „Židinys“ 1927 m., 1932 m. ir 1933 m. visi numeriai, o 1926,
1929, 1928 ne visi numeriai.

Žurnalų vertė iš viso 70 lt.

4. Brevijoriai: 6 komplektai „Breviari Romani“

11 komplektų senų, nudėvėtų

4 egzemplioriai „Oficium Hebdomadae Majoris“

1 albumas – Episcoporum Samogitiensium (1417–190[?])

1 žemėlapis „Universal Atlas“ Sohr Berhaus 1861 mt.

Brevijorių, albumo, žemėlapių vertė 750 litų.

5. Viena spintelė įvairių senų mokslo vadovėlių ir užrašų.

6. Dvi skrynios senų dokumentalių raštų lotynų, baltgudžių, rusų ir lenkų kalbose. Dau-
guma jų mažos vertės.

Knygų kaina 1.131 lit. ir 70 centų.

Gaidos

Mišios:

	Lt.	ct.
1. „Stella Matutina“ (rašytos ranka, sąsiuvinys)	5	-
2. In honorem S. Joannis Evangelista (senos)	3	50
3. Requiem mit Libera. Johann Mandl (senos)	3	-
4. In hon. Immaculatae Conceptionis B. M. V. Ks. Moczynski (labai senos)	5	-
5. „Stabat Mater“. J. Singenberger	6	-
6. Missa Pro Defunctis. Michael Haller (geros)	5	-
7. Pulkim ant kelių. Teodoras Bražys	5	-
8. In honorem S. Joseph. P. Victore Eder, O. S. B.	3	50
9. Pro Defunctis. J. B. Molitos Op. 22	3	-
10. Bonifacius Messe. Carl Thiel. O5 p. 14	5	-
11. Missa Quarta (A) Micaell Haller (naujos)	6	-
12. „Rorate coeli“ J. B. Molitor (geros)	5	-
13. Messa secunda. P. Teresius a Sancte Maria, Karnet (naujos)	5	-
14. Missa in honorem St. Doratheae	5	-
15. Pro Defunctis. F. X. Witt (padėvėtos)	5	-
16. Pro Defunctis. J. Nowialis op. 18 (naujos)	4	-
17. In honorem S. Clarae. Licinio Refice	5	-
18. In honorem B. M. Virg. de Lourdes. Josef Deshermies op 64	5	-

Bažnytinės gaidos ir vadovėliai

1. egz. Organum ad Kiriale Romanum (apdevėtos)	20	-
1 egz. Organum Komitans ad vesoerale Romanum (senas, suiręs)	20	-
1 egz. Organum Komitans ordinarium Missae (senas, suiręs)	20	-
1 egz. Praktisches Praeludierbuch. Josef Gruber (senos)	5	-
1 egz. 26 kurse un leichte dreistimmige Präludien A. Freyer 4	-	-
1 egz. Ordinarium Missae (seni)	2	-
1 egz. Psalterium Vespertinum (seni, suplyšę)	3	-
1 egz. Cationale Ecclesiasticum Romano-Catolieum. 1878 m.	1	-
1 egz. Cantuarium Monialium. P. Priesbacher (senos)	5	-
1 egz. II-te latenische Vesper. Donat. Müller	3	-
1 egz. Der Fest. Organist. Jon. Diebald (senos)	3	-
1 egz. Te Deum laudamus. Kun. Teod. Brazys	1	50
1 egz. Lietuviškas bažnytinis giesmynas. J. Naujalis (senas, suiręs)	7lt.	
4 egz. Maži lietuviški giesmynėliai (seni, suplyšę)	2	-
1 egz. Harmonija. Kun. Teodoro Brazio (nauja)	10	-
1 egz. Magister Choralis. X. Fr. Xaw. Harberl. 1900 (apysen.)	10	-
1 egz. Choralo Mokykla. Kun. Teodoro Brazio. 1926 m.	12	-
1 egz. Orgelschule. J. S. Fröhlich	10	-
2 egz. F. Beyer (seni, suirę)	4	-
1 egz. „Le Fianiste Virtuose“	10	-
7 sąsiuviniai Rink-Album (für die Orgel) von Dr. Ch. H. Rinck.	35	-
3 sąsiuviniai Stüden Schule. Von C. Lütsche po 3 lt. 50 c. sąs.	10	50
5 sąsiuv. įvairių kompozicijų (seni, suirę) po 3 lt. 50 c. sąs.	17	50
4-ios giesmės (įvairios)	4	-

Mišios

19. Missa de beata Maria Virgine. Ferd. Schaller (senos)	4	-
20. Missa in honorem S-mi Trinitatis. S. A. Sieja	3	50
21. Missa Pro Defunctis. Josef Stein	3	50
22. Dritte Messe. Aloys Edenhofes	3	50

Viso Lt. 318, 50

Vienuolyno indai

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
3	Vazos įvairaus dydžio	4 -	12 -
2	Vazos paprastos	2 -	4 -
2	Pusbliūdžiai	6 -	12 -
14	Lėkščių gilių geresnių	2 -	28 -
5	Lėkštės gilios prastesnės	1 -	5 -
10	Lėkščių plokščių didelių geresnių	1 -	10 -
7	Lėkštės plokščios didelės prastesnės	1 -	7 -
9	Lėkštės plokščios mažos geresnės	1 -	9 -
6	Lėkštės plokščios mažos prastesnės	- 40	2 40
6	Spodkeliai geresni	- 40	2 40
9	Spodkeliai prastesni	- 30	2 70
2	Cukrinės	1 50	3 -
4	Druskinės	- 25	1 -
1	Salotnikas	2 -	2 -
1	Lėkštelė silkėm maža	1 -	1 -
1	Indelis sousui	3 -	3 -
1	Pusbliūdis apvalus	3 -	3 -

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
1	Ąsotėlis saldžiai smetonėlei	- 60	- 60
6	Stiklinės	- 60	3 60
14	Puodelių	- 50	7 -
3	Slojikai stikliniai dideli	4 -	12 -
8	Slojikai stikliniai mažesni	3 -	24 -
1	Slojikas molinis	- 50	- 50
6	Peiliai geri	2 -	12 -
6	Šakutės geros	2 -	12 -
4	Peiliai prasti	1 -	4 -
16	Šakučių prastesnių	- 30	4 80
7	Šaukštai geri	2 -	14 -
20	Šaukštų aliuminių	- 20	4 -
4	Šaukštai geri	- 50	2 -
18	Šaukštelių aliuminių	- 15	2 40
2	Samčiai aliuminiai	- 80	1 60
1	Arbatžolėms koštuvėlis	- 50	- 50
4	Servetėlės	1 -	4 -
1	Piramidė (metalinė su stiklo lėkštėm)	3 -	3 -

Viso Lt. 219 c. 80

Virtuvės daiktai

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
1	Stalas medinis didelis nedažytas	10 -	10 -
2	Spintelės medinės	5 -	10 -
2	Taburetės medinės	2 -	4 -
1	Kėdė	3 -	3 -
1	Lenta didelė tešlai	3 -	3 -
1	Lenta vidutinė	1 -	1 -
3	Lentelės mažos pjaustymui	- 20	- 60
1	Duonkubilis didelis	5 -	5 -
1	Lyžė	- 50	- 50
4	Šaukštai mediniai	- 20	- 80
3	Kočėlai mediniai	- 50	1 50
1	Plaktukas medinis mėšai mušti	1 -	1 -
1	Mentelė medinė	- 20	- 20
1	Puodas čiguninis didelis	5 -	5 -
3	Puodai skardiniai poliruoti	3 -	9 -
2	Puodai skardiniai poliruoti maži	2 -	4 -
2	Virduliai (čainikai)	3 -	6 -
2	Ąsotėliai	2 -	4 -
2	Bliūdai poliruoti	2 -	4 -
6	Bliūdeliai maži	1 -	6 -
3	Lėkštės skardinės	- 50	1 50
3	Pusbliūdžiai skardiniai	1 -	3 -
1	Samtis	- 50	- 50
10	Blėčių skardinių didelių	1 -	10 -

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
7	Formeliai košelėnai čažesnių	- 25	1 70
12	Formelių pyragaičiams pjaustyti	- 15	1 80
1	Spyruoklė penkai plakti	- 50	- 50
4	Tarkos	- 25	1 -
2	Peiliukai bulvėms skusti	- 30	- 60
1	Peilis didelis	1 -	1 -
1	Bliūdas varinis	8 -	8 -
3	Rundeliai variniai	10 -	30 -
1	Grūstuvėlis	15 -	15 -
4	Kibirai	1 50	6 -
1	Kaponė mėšai	2 -	2 -
1	Kirvis	2 -	2 -
4	Skaurados	4 -	16 -
2	Kačergos	1 -	2 -
3	Bliūdeliai moliniai	- 40	1 20
1	Skardinis puodelis mažas	- 50	- 50
6	Puodynės molinės	- 50	3 -
1	Mašinėlė mėšai malti	8 -	8 -
1	Mašinėlė „Vecko aparatas“	20 -	20 -
1	Mašinėlė riešutams malti	3 -	3 -
1	Mašinėlė tortams puošti	3 50	3 50
1	Svarstyklės	15 -	15 -
1	Laikrodis (žadintuvas)	7 -	7 -
1	Lempa (žibalinė)	1 -	1 -

Viso 243 45

Vienuolyno rakandai

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.	Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
1	Kryžius didelis	5 -	5 -	10	Suolų medinių	5 -	50 -
8	Kryžiai maži	1 -	8 -	7	Maži suoliukai	2 -	14 -
5	Indeliai švęstam vandeniui	1 50	7 50	6	Kėdės geros ažuolinės	20 -	120 -
27	Paveikslėliai spausdintos reprodukcijos po stiklu	4 -	108 -	12	Kėdžių gerų eglinių	8 -	96 -
4	Fotografijos po stiklu gražiuose rėm.	50 -	200 -	29	Kėdės senos	5 -	145 -
4	Paveikslai dideli tapyba ant drobės	nejkainuojami		38	Taburetės	2 -	76 -
6	Paveikslai mažesni tap. ant drobės	5 -	30 -	1	Sofa sena	15 -	15 -
2	Vidutinio didumo paveikslai tap. ant skardos	5 -	10 -	1	Fotelis	8 -	8 -
1	Paveikslas mažas tapybos ant drobės	5 -	5 -	3	Veidrodžiai	5 -	15 -
1	Pianinas	1000-	1000 -	3	Laikrodžiai sieniniai	10 -	30 -
1	Pianinas senas išsiderinęs	100-	100 -	3	Siuvimo mašinos „Singer“	400 -	1200 -
1	Fisharmonia	300-	300 -	1	Siuvinėjimo mašina („Singer“)	700 -	700 -
1	Citra	20 -	20 -	4	Praustuvės	2 -	8 -
1	Spinta šviesios spal. polir. ažuol.	150 -	150 -	4	Staklės medinės kaldroms siūti	10 -	40 -
1	Spinta knygoms su stiklais	80 -	80 -	1	Nėrimui mašina	500 -	500 -
6	Spintos didelės medinės	40 -	240 -	2	Lentos prasavojimui	2 -	4 -
13	Spintelių mažų	10 -	130 -	2	Oželiai mediniai	1 50	3 -
1	Spintelė su lentynom raštams	80 -	80 -	3	Baleikos medinės	4 -	12 -
8	Stalai dideli	30 -	240 -	3	Lentos skalbimui	1 -	3 -
30	Stalų mažesnių	10 -	300 -	22	Lovos geležinės mėlynos	30 -	660 -
4	Maži staliukai	5 -	20 -	6	Lovos geležinės baltos	30 -	180 -
1	Komoda nauja poliruota	30 -	30 -	5	Lovos medinės senos	10 -	50 -
17	Komodų įvairaus dydžio	15 -	250 -	1	Širma medinė	10 -	10 -
				8	Pakabos rūbams	2 -	16 -
				6	Etažerkos	5 -	30 -
				2	Skrynės didelės		
				8	Skrynės mažesnės	- -	50 -
				1	Dėžė miltams	4 -	4 -

Daiktų skaičius	Daiktų pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
1	Mašinelė žvakėms	5 -	5 -
1	Aruodėlis	10 -	10 -
3	Kubilėliai	2 -	6 -
1	Rėtis	1 -	1 -
14	Bliūdų	2 -	28 -
8	Muilinės	- 50	4 -
9	Ąsočiai	3 -	27 -

Viso 7433 50

Gėlės

Vazonų skaičius	Pavadinimas	Kaina Lt. ct.	Bendra suma Lt. ct.
83	Mažų gėlių	- 15	12 45
6	Oleandrų didelių	4 -	24 -
4	Oleandros mažos	1 50	6 -
2	Palmikės did.	2 -	4 -
12	Palmikių mažesn.	1 50	18 -
12	Aspidistrų	1 50	18 -
2	Karkliukų did. (eronymus)	3 -	6 -
32	Karkliukų mažesnių	1 50	48 -
6	Mirtų maž.	- 50	3 -
4	Mirtos brukminių	- 50	2 -
4	Primulių brukminių	- 50	2 -
1	Fikusas didelis	10 -	10 -
2	Fikusų mažesn.	5 -	10 -
1	Palergonija	- 50	- 50
1	Aloe (alijošius)	1 -	1 -
6	Kopanulių	- 50	3 95

Viso 167 95

Vienuolyno judomo ir nejudomo turto kaina 455.983 lit. ir 20 ct.

ASMENVARDŽIŲ RORYKLĖ

- Agota, šv. 110, 254
Albinas, šv. 33
Aleksna, Antanas 156
Aleksandras, Ldk 38, 42
Aleksandras VI, popiežius 38, 73
Ališauskas, Vytautas 230
Ančikovas, majoras 91–92, 237
Andriušytė-Žukienė, Rasa 181, 227
Andziulis, Antanas 196
Andziulis, Kęstutis 223
Antanas, šv. 116, 117, 237, 261, 263, 272
Arvydaitė, Emilija Anatolija OSB 98
Asamas, Cosmas Damianas, Azamas Kosmas Damianas (*Asam Cosmas Damian*) 84
Bagdonavičius, Vaclovas 206, 227
Bakaneckas, Arvydas 199, 223
Balkus, Mindaugas 8
Baltramiejus, kunigas 38
Baltramiejus, šv. 38, 73
Baltrukonytė, J. 193, 227
Beda, šv. 33
Beigienė, Violeta 8, 36, 235
Benderavičius, Juozapas 96–97
Benedetti, Maria 28
Benedetti, Simona 28
Benediktas, šv. 10–12, 19–29, 31–35, 47, 59–60, 65–66, 68–69, 76, 81–84, 86, 89, 107–108, 110–111, 113–114, 117–119, 125, 138, 140, 154, 157–159, 162, 164, 166, 187, 189, 196, 199, 201, 209–211, 228–229, 232–238, 241, 244, 246, 250–251, 253, 255, 259–260, 263, 268
Bernini, Gian Lorenzo 21
Bertašius, Mindaugas 127, 227
Bičiūnas, Vytautas 43–45, 95, 125, 161–162, 183–190, 200, 207, 212–213, 220, 221, 227, 240
Birškytė-Klimienė, Lijana 8
Blavatskaja, Jelena 181
Bloch, Herbert 16, 24, 227
Borkowska, Małgorzata 227
Brodzicki, Czesław 65, 228
Bulota, Alfonsas 204
Būčys, Pranciškus 157
Bžostovskis, Konstantinas Kazimieras 17, 92
Celso, Benigno Luigi Constancini 25, 227
Chrzastowska, Anna 65
Conxolus 21
Čechavičius, Simonas 31, 76, 82–83, 85–87, 199, 211, 218, 235, 237
Čiurlionis, Mikalojus Konstantinas 181, 227
Čukovičova (*Czukowiczowa*) 93
Dabašinskienė, Iveta 8
Daugelavičius 173
Daugėla, Arūnas 205
Davidson, Thomas 16, 24, 26, 227
Derwich, Marek 230
Desiderijus 23–24
Dievo Motina 28, 64–65, 68, 77, 79, 82, 107–111, 114, 118–119, 123, 158–159, 210–211, 259
Dolański, Dariusz 228
Dolinskas, Vydas 230
Domeikovna (*Domeykowna*) 93–94, 102

- Dominykas, šv. 107, 110, 114, 166, 252–253, 260
- Dorlingas, Andriejus (*Andreas Dorling*) 48
- Dručkus, Gintaras 8
- Drungilienė, Gita 106, 227
- Dubeneckis, Vladimiras 134, 140
- Elena, šv. 110
- Engs, Ruth Clifford 19, 227
- Eufemija, šv. 27, 31–34, 47, 225, 235
- Fabijonas, šv. 47
- Fergisaitė, Bogumila Skolastika OSB 94
- Florencija, šv. 34
- Fuhrich, Joseph 118
- Gabrieliūs, šv., arkangelas 24, 65, 175–177, 232
- Gangidaitė, Rožė Aleksandra OSB 104, 108–109, 111, 119, 226
- Garbauskas, Antanas 205
- Gasiūnaitė, Milda 8
- Gedgaudas, Edmundas 181, 228
- Gediminas, Ldk 41
- Genienė, Gražina 119
- Genys, Rimtautas 119
- Gertrūda Didžioji, šv. 27, 31, 34–35, 37, 85–86, 105–106, 211, 218, 263
- Gidžiūnas, Viktoras 228
- Giniūnienė, Asta 8, 118, 228
- Girdziušaitė, Rūta 73, 223
- Glebavičius, Adomas 167, 261
- Glembauskaitė, Sofija OSB 5, 110, 114, 119, 211–212, 219
- Glemža, Liudas 4, 8
- Godlewska, Donata 65, 228
- Goligontas, Samuelis 17
- Goedevidzius, Aleksandras 5, 13, 123, 132–138, 140, 149, 152, 212, 220, 229, 238
- Grabliauskaitė, Sigita 205
- Gravrogkas, Antanas 131
- Grickevičius, Artūras 156–157, 228
- Grigalius Didysis, šv. 19–20, 24, 34–35, 209, 228
- Grigalius Nysietis, šv. 175
- Grinevičiūtė-Jankevičienė, Algė 9, 15, 41, 43, 47, 49, 59, 61–62, 120, 125, 168, 193, 200, 228–230, 235
- Gwioździk, Jolanta 85, 228
- Hartmanaitė-Bransberskaitė, Darata OSB 29
- Hildegarda, šv. 34
- Ibianskaitė, Teresė Cecilija OSB 136, 248
- Ignatavičius, K. 196
- Iliničiai 37
- Ivanovskis, Eustachijus Antanas (*Eustachy Antoni Iwanowski*) 14, 41–42, 228
- Jackiewicz, Mieczysław 228
- Jackus, šv. 108
- Jakučiūnas, Alfredas 193
- Janickis, Kazimieras 204
- Jankevičienė, Algė, žr. Grinevičiūtė-Jankevičienė, Algė
- Jankevičiūtė, Giedrė 182, 185, 187–188, 229
- Janonienė, Rūta 229–230
- Jasėnas, Kazimieras 45, 229, 231
- Jėzus Kristus 30, 73, 79, 109, 184, 223, 226
- Joana Šantalietė, šv. 117
- Jonas Damaskietis, šv. 175
- Jonas Krikštytojas, šv. 23
- Jonas Paulius II, popiežius 204
- Jonynas, Vytautas Kazimieras 168, 182, 187
- Jovaiša, Liudas 16, 27, 106, 227, 229, 230, 232–233
- Juozapas, šv. 116–117, 186, 237, 261
- Kaladžinskaitė-Vičkienė, Auksė 8, 17, 29, 32, 34, 74, 105, 110, 229
- Kalamajška-Saeed, Maria 229
- Kaminskis, Mykolas 96–97
- Kamuntavičienė, Vaida 7–8, 11, 32, 38, 66, 69, 73–74, 77, 85, 89, 92–94, 126–127, 216, 229
- Kančienė, Jolita 133–134, 140, 229
- Kandinskis, Vasilijus 181
- Kandrotienė, Danguolė 230
- Kanior, Marian OSB 229
- Karazija, Povilas 169, 231
- Karevičius, Pranciškus 156
- Karkas 131
- Kaubrys, Jaunius Erikas 200, 204–205, 213, 221, 223, 230, 241
- Kaunietis, Stanislovas 38
- Kazimieras, šv. 79, 158–160, 186, 239, 257, 259
- Kęsgailos 37–38
- Kiaupa, Zigmantas 230
- Kibartaitė, Uršulė Benedikta OSB 98
- Klajumienė, Dalia 118, 229–230
- Klara, šv. 117
- Klee, Paul 181
- Kletkutė, Aleksandra 196
- Kogelytė-Simanaitienė, Raimonda 205, 230
- Kolumbanas, šv. 33
- Korickis (*Korycki*) 95
- Kortas, Samuelis (*Samuel Kortt*) 97, 225
- Kotryna Aleksandrietė, šv. 34
- Kotryna Sienietė, šv. 107, 114, 166
- Kovalskis, Jonas 188
- Krasnowolski, Bogusław 69, 230
- Kriškijonas, Pranciškus 120–121
- Kruopaitė, Laima 198, 224
- Kulvietytė-Slavinskienė, Aušrinė 43, 230
- Kurczewski, Jan 230
- Kurliandskis, Izraelis 104, 226
- Kūdikėlio Jėzaus Teresė (Teresėlė), šv. 166–167, 240, 261, 272
- Kviklys, Bronius 230
- Labauskis, Julijonas (*Julian Labaszewski*) 95–97, 225
- Landsbergis-Žemkalnis, Vytautas 134, 187
- Lanzi, Fernando 73, 111, 206, 230
- Lanzi, Gioia 73, 111, 206, 230
- Lapaitė, Serafina Zuzana OSB 146, 248
- Laukaitytė, Regina 121, 156–157, 230
- Launney (ar Lenney) 43
- Lažinskas, A. 196
- Le Corbusier 134
- Legaitė, Regina 14–15, 39, 98, 225
- Leibovičius, Hirsas 29
- Lensy 96
- Lenz, Peter Desiderius 24–25, 234
- Leonas XIII 169
- Levandauskas, Vytautas 230
- Linkauskas 131
- Liškevičienė, Jolita 230
- Liobė, šv. 34
- Litak, Stanisław 231
- Liudvikas II 169
- Liuima, Antanas 228
- Loschi, Jacopo 16, 27–28, 231, 234
- Lukšionytė, Nijolė 140, 231
- Mackevičius, Jonas 166–167, 240, 261
- Magdalena, šv., žr. Marija Magdalena, šv.
- Magne, Henri-Marcel 182
- Mayer, Adalbert 169
- Mayer, Anton 169
- Mayer, Gabriel Jozeph 169, 171
- Mayer, Franz 169–172, 228, 240
- Mayer, Karl 169
- Makovskis, Tomas 43, 235
- Maksencijus 34
- Mamertas, Herburtas 104
- Margarita, šv. 38, 73, 110–112, 119, 159, 237
- Margarita Antiochietė, šv. 110
- Marija Magdalena, šv. 29, 38, 69, 73–74, 76–77, 79, 82, 85, 107–108, 111, 158–159, 196, 199, 210, 236, 242, 251, 257–258, 260, 263
- Markauskaitė, Neringa 160, 233
- Markus 131
- Martin, Céline 167, 240
- Maslauskaitė, Sigita 160, 233
- Mastianica, Olga 231
- Matilda, šv. 27, 34–35, 85, 105, 211, 218
- Matulevičius (Matulaitis), Jurgis 157, 223, 246, 260, 271
- Matulionis, Teofilus 123–124, 129, 147, 171, 173, 204–205, 213, 223, 231, 241

- Matuškaitė, Marija 15, 29, 49, 66, 68, 70, 76, 173, 199, 225, 231
- Mauras, šv. 21, 27, 33–35, 47, 110–111, 113, 119, 158–159, 209, 237, 259
- Mergelė Marija Snieginė, Švč. (lot. *S. Maria ad Nives*) 64–65, 68
- Mergelė Marija Škaplierinė, Švč. 64–65
- Meškauskas, Juozapas 123, 173, 247
- Michalovskis (*Michalowski*) 98
- Michelevičius, Vladislovas 201
- Mikalojus, šv. 38–39, 59, 69–74, 79, 82, 86, 107–109, 111–112, 119, 156, 158–159, 199–200, 206–207, 210–211, 213, 223, 226, 236, 241, 251, 256, 258–260
- Mikėnas, Juozas 182
- Mikėnas, Saulius 77, 231
- Minkevičius, Jonas 15, 230
- Misiurek, J. Jerzy 231
- Misius, Kazys 45, 231
- Mykolas, šv., arkangelas 24, 66, 176–177, 180, 253
- Mondrian, Piet 181
- Mozūraitis, Vytenis 199, 225
- Mrozcko, Teresa 55–57, 231, 236
- Mulevičiūtė, Jolita 177, 227
- Murinas, Bronius 122, 161, 163–165, 168, 183, 185, 189, 212, 220, 231, 239
- Napoleonas 126
- Norkutė, Raimonda 4, 8, 182, 225
- Ochmański, Jerzy 231
- Odilonas, šv. 33
- Oginskiai, Antanina ir Juozapas 73
- Oginskis, Ignacas 73
- Oginskytė (*Ogińska*), Konstancija Iliuminata OSB 73
- Ona, šv. 31, 47, 223
- Paknys, Mindaugas 233
- Pakštalis, Arvydas 8
- Palloni, Michelangelo 27
- Paltarokas, Kazimieras 156
- Paluszkiewicz, Felicjan SJ 231
- Paškevičius, Tomas (*Tomasz Paszkiewicz*) 95–96
- Paulauskas, Vygantas 205
- Paulius, šv. 27–28, 234
- Pčiskis, Mauricijus (*Maurycij Pczycki*) 95
- Penkauskas, Pranciškus 173
- Petraitiene, Irena 204, 231
- Periti, Giancarla 16, 27–28, 231
- Petrulis, Vaidas 8
- Petrusevičiūtė, Laima 185, 232
- Placidus, šv. 21, 27, 32–35, 47, 110–111, 113, 119, 158–159, 209, 237, 259
- Pocius, Kazimieras 134
- Pranciškus Asyžietis, šv. 158, 263
- Prapuolenis, Algirdas 188
- Prašmantaitė, Aldona 14, 233
- Puzinas, Jonas 43, 232
- Pžeciševskytė, Teresė Elena OSB 94, 96
- Racėnaitė, Radvilė 169, 227–228, 231–233
- Radvila Našlaitėlis, Mikalojus Kristupas 9, 32
- Radvilaitė, Kristina Eufemija OSB 28–29, 32, 74, 76, 210, 218, 244
- Radvilienė-Višnioveckia, Elžbieta Eufemija 32
- Rafaelis 59, 249
- Raggi, Antonio 20–21, 234
- Rakauskaitė, Marijona 180, 182, 223
- Ramonienė, Dalia 31, 230
- Rapolas, šv., arkangelas, 24, 176–177
- Reipaitė, Violeta 15, 39, 41, 66, 81, 85, 225
- Reisonas, Karolis (*Kārlis Reisons*) 5, 13, 132–135, 141, 143–153, 168, 173, 212, 220, 229, 238–239
- Reni, Guido 112
- Rerich, Jelena 181
- Rerichas, Nikolajus 181
- Rėklaitis, Povilas Viktoras 232
- Rickevičienė, Raimonda 15, 39, 41, 66, 81, 85, 225
- Romiečių Globėja (lot. *Salus Populi Romani*) 64
- Romualdas, šv. 32
- Rospond, Stanisław 227
- Rotter, Lucyna 16, 19, 68–69, 232
- Rožė Limietė, šv. 107–108, 111, 114, 166
- Ruibienė, Rasa 180, 182, 223
- Sabakonienė, Birutė 15, 92, 98, 226
- Sabaliauskaitė, Kristina 111
- Sabaliauskas, Adolfas 173
- Sabina, šv. 31
- Sadauskas, Dainius 8
- Saladžius, Edmundas 77
- Savičiūnaitė, Vida 165, 232
- Schroetter, Johann 76
- Sebastijonas, šv. 47
- Sebeckas, Vidas 199, 226
- Segalis 131
- Sesickaitė, Elžbieta Iliuminata OSB 47–48
- Sezenovskis, Ignotas 110, 112, 114, 211, 226
- Sidas, Vytautas 196, 204
- Sidaravičius, Pranciškus (*Francisk Sidorowicz*) 95–96, 223
- Simonaitis, Vytautas 200
- Sipavičiūtė, Praksedė Julijona OSB 104
- Skolastika, šv. 19–23, 27–29, 31–32, 35, 66, 68–69, 76, 79, 85–87, 107, 108, 110–111, 119, 157, 159, 166, 200–201, 209–211, 234–238
- Skorulskis, Andriejus 9, 47, 89, 244–245
- Skorulskytė (Skorulskaitė), Ona Eufemija OSB, 66, 74, 229, 244, 247
- Skvireckas, Juozapas 123, 142–143, 224
- Sladkevičius, Vincentas 193, 201
- Smetona, Adomas 122, 161, 163–165, 168, 183, 185, 189, 212, 220, 231, 239
- Smilingytė-Žeimienė, Skirmantė 24–25, 116, 167, 232
- Smirnovas, Vasilijus (*Wasilij Smirnow*) 98
- Songaila, Mykolas 140
- Stakauskas, Juozapas 135, 137
- Stanislavovičius, Martynas (*Marcin Stanislawowicz*) 77
- Stankevičienė, Regimanta 64, 77, 232
- Stasiulevičius, Raimundas 106, 225
- Steikūnas, Romanas 133
- Strakšytė, Juozapa Valerija OSB 7, 196–197, 226, 239, 241
- Striukaitis, V. 150
- Strolis, Liudvikas 182
- Sutkus, Alfredas 200, 226
- Szylar, Anna 232
- Šalkauskis, Algirdas 188
- Šaniavskas, Eufemija Justina OSB 29
- Šeinkeris, Leizeris 104–105, 226
- Šinkūnaitė, Laima 8, 16, 27, 73–74, 125, 169, 173, 178–180, 187, 223, 232, 236
- Šinkūnas, Romualdas 231
- Širvinskaitė, Leonija Birutė OSB 193, 199, 204, 226–227, 233
- Šmitleinas, Raimundas (*Raymond Schmittlein*) 126
- Šurkutė, Kotryna Indrė OSB 8, 174
- Švėgždienė, Nijolė 193, 199, 226, 236
- Teofilija, šv. 117
- Teresė, šv. 117
- Teresėlė, šv. 114
- Teresius, Adolfas 206–207, 213, 221, 241
- Tomas Akvinielis, šv. 107–108
- Torelli, Antonia 28
- Truikys, Liudas 13, 124–125, 160–161, 168–171, 173–174, 176–185, 187, 189–190, 197–200, 207, 212–213, 220–221, 223, 225, 227–228, 231–233, 240
- Tumas-Vaižgantas, Juozas 14, 42, 233
- Tumėnas, Vytautas 181–182, 233
- Urbaitė, D. 198, 224
- Urmanskis, Antanas Kazimieras 8
- Usačovai 48–49, 257
- Ušakas, Feliksas (*Felix Uszak*) 97–98, 226
- Ušinskas, Stasys 182, 185–186, 232
- Vaišnora, Juozas 233
- Vaišvilaitė, Irena 233
- Vaižgantas, žr. Tumas-Vaižgantas, Juozas

Vaitiekus, šv. 69
 Vaitiekūnaitė, R. 204
 Valančius, Motiejus 14, 42, 71, 114, 226, 233, 263
 Valavičius, Eustachijus 39, 66, 245
 Valburga, šv. 34
 Valeška, Adolfas 188
 Valinčiūtė, Rima; Valinčiūtė-Varnė, Rima 4, 8, 106, 109, 226, 233
 Valiuškevičiūtė, Apolonija 165, 233
 Vanagas, A. 196
 Varsackytė, Rasa 233
 Vasiliauskaitė, Aušra Gabrielė OSB 7, 156–157, 228, 233
 Vasiliauskienė, Aušra 4, 12, 77, 180, 200, 223, 229, 230, 233
 Vengeras, Efraimas (*Epfraim Wenger*) 97–98, 226
 Veronika, šv. 118, 173, 178, 237
 Vydūnas 180
 Vihovskiai (*Wyhowski*) 73
 Vilčinskis, Jonas Kazimieras 32, 117, 235, 237
 Vileišis, Jonas 131, 133, 246
 Vincentas Fereras, šv. 107
 [De] Vitė, J. E. 92
 Voronovičius, Jonas (*Jan Woronowich*) 93
 Wiszewski, Przemysław Piotr 233
 Wolter, Maurus 24–25
 Wüger, Jacob Gabriel 25
 Zettler, Franz Xavier 171
 Zigmantas Vaza 39
 Žemkalnis, žr. Landsbergis-Žemkalnis, Vytautas
 Žygimantas Augustas 201
 Гукковский, К. П. 42, 233

VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ

Abiejų Tautų Respublika, ATR 11, 16, 29, 74, 81–82
 Adrija, jūra 41
 Aleksoto kalnas (Kaunas) 44
 Antakalnio koplyčia (Kauno priemiestis) 38
 Apolono šventykla (Monte Cassino) 22
 Ariogala 188, 197
 Ariogalos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia 12, 65, 67–69, 173, 217, 236
 Asleris, upė 41
 Ateizmo muziejus (Vilnius) 119, 193
 Baltarusija 222
 Baltarusijos dailės muziejus 74
 Bavarija 169
 Belgija 207
 Benediktinių g. (Kaunas) 37, 93, 102, 127, 130, 132–133, 135, 137–138, 144, 146–153, 199, 212, 227, 238–239, 246, 249, 268
 Berčiūnai; Kryžiaus keliai 206
 Beuronas (*Beuron*) 16, 24–26, 35, 234
 Bielefeld 41, 56
 Bizantija 24
 Brestas 76, 95
 Čenstakava (*Częstochowa*) 29, 110–111, 114, 119, 159, 259
 Danija 207
 Daugų Dievo Apvaizdos bažnyčia 205
 Darsūniškis 73
 Didžioji Švč. Mergelės Marijos bazilika (it. *Basilica di Santa Maria Maggiore*, Roma) 64
 Egiptas 24–25, 181, 206
 [P.] Eimučio g. (Kaunas) 37, 123, 131–132, 143, 147, 149–150, 152–153, 239, 246, 249
 Fleury benediktinių vienuolynas (Loiret departamentas) 23
 Frankfurtas prie Maino (*Frankfurt am Main*) 56, 58, 236
 Fritzlar, miestelis Vokietijoje 56
 Gentas (*Gent*) 41
 Hamburgas 41
 Helfta 85
 Horodiščė (*Horodyszczce*) 47, 223
 Höxter, Vokietijos miestas 56
 Imperijos kelias (*Via Imperii*) 41
 Jeruzalė 9, 244
 Jonavos g. (Kaunas) 130–131, 238
 Karališkasis kelias (*Via Regia*) 41
 Karūna 73
 Kassel 56
 Kauno arkikatedra 118, 188, 207
 Kauno dailės institutas 204, 232
 Kauno Dievo Kūno bažnyčia 182
 Kauno kunigų seminarija 167
 Kauno Šv. Mikalojaus bažnyčia, žr. Mikalojaus bažnyčia
 Kauno valstybinis M. K. Čiurlionio dailės muziejaus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejaus 8, 18, 192, 201, 222, 227–228, 231–233
 Kazimiero Pociaus namas Laisvės alėjoje 134
 Klaipėda 134, 165
 Klaipėdos Švč. Mergelės Marijos Taikos Karalienės bažnyčia 205
 Konstantinopolis 24
 Kooperacijos rūmai (Kaunas) 133
 Kražiai 106, 227, 245

- Kretingos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia 185
- Kryžių kalnas 206
- Krokuva (*Kraków*) 16–17, 29, 222, 227, 232
- Kvesai 95, 131, 245
- Laisvės alėja 134
- Laodikėja (*Laodicea*) 175
- Lateranas; Laterano kryžius 138, 162
- Leipcigas (*Leipzig*) 41
- Lenkija 16, 29, 56, 62, 64, 66, 69, 105, 156, 187, 210, 246
- Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė (LDK) 7, 9, 11–12, 16, 30, 32, 47, 55, 64, 69, 92, 105, 119, 210, 228–231, 233, 235
- Lietuvos nacionalinis muziejus 8, 12, 18, 73, 119, 160, 193, 200, 222
- Liudo Truikio ir Marijonos Rakauskaitės memorialinis muziejus (Kaunas) 180, 182, 223
- Lizjė (*Lisieux*) 167
- Loiret, Prancūzijos departamentas 23
- Lomža (*Łomża*) 65
- Londonas 25, 169, 175, 233
- Lvovas 29
- Maskva 81, 211, 222, 246
- [Šv.] Mikalojaus bažnyčia (Kaunas) 5, 7, 9, 11–15, 30, 37–46, 48–59, 61–64, 67, 69, 73–74, 77, 85–86, 89, 105–111, 121–124, 126–129, 133, 138, 154–155, 159, 161–163, 165, 168–169, 171–173, 175–176, 178, 180–183, 187–188, 190, 192, 196, 198–199, 201–205, 207–214, 223–229, 233–241, 245, 249–250
- Minskas 69, 225
- Miunchenas (*München*) 56, 125, 169–171, 182, 227, 240
- Monte Cassino 10, 16, 19, 22–27, 35, 68, 215, 227, 234
- Neris, upė 9, 37, 39, 43
- Nesvyžius 9, 11, 28–32, 47, 74, 82, 85–86, 89, 94, 106, 210, 218, 225, 244
- Neubrandenburg, Vokietijos miestas 56
- Novaja Myš 76
- Olyva 29
- [E.] Ožeškienės g. (Kaunas) 134
- Pakalnės g. (Kaunas) 15, 192, 223, 225
- Panevėžio Kristaus Karaliaus katedra 133
- Parma 16, 27–28, 231, 234
- Paštuva 95
- Paryžius 14, 57, 165, 180, 182, 185, 190, 228
- Pažaislis 27, 192, 196, 201, 223, 232
- Pažaislio kamaldulių vienuolyno Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia 27
- Peremislis (*Przemysł*), Lenkijos miestas 29
- Petrašiūnai 95, 245
- Piumarola, vietovė Italijos Latiumo regione 19
- Platelių Šv. Apaštalų Petro ir Pauliaus bažnyčia 65
- Plumbariola, žr. Piumariola
- Prancūzija 23, 167
- [V.] Putvinskio g. (Kaunas) 133
- „Ragučio“ alaus darykla (Kaunas) 140
- Raseinių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 201, 223
- Raudondvario Šv. Kūdikėlio Jėzaus bažnyčia 82, 117, 167
- Rekutis, dvaras 89
- Roma 25, 64, 68–69, 79, 105, 210, 217, 228, 233, 246
- Romos Šv. Petro katedra 171
- Rotušės a. (Kaunas) 134, 206
- Rusija 8, 17, 48, 61, 133, 204, 222–223, 226
- Saint-Benoît-sur-Loire, Loret departamento komuna 23
- Salantai 206
- Sandomieras (*Sandomierz*) 29, 65, 232
- Sandomiero benediktinių Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčia 65
- Seligenthal, Siegburgo dalis (Vokietija) 56, 58, 236
- Senujų Trakų Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia 82
- Siena, miestas Italijoje 21
- Sintautų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia 205
- Slanimas 47, 226
- Staniontkai (*Staniątki*) 16, 19, 29, 68–69, 229–230, 232
- Staniontkų Šv. Vaitiekaus bažnyčia 69
- Subiaco, miestas Italijoje 10–11, 20–21, 26–27, 33, 35, 215, 234
- Šančiai, Kauno miesto dalis 179–180, 186
- Šančių karmelitų Šv. Kryžiaus bažnyčia 179
- Šančių Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia 179
- Šauklių g. (Kaunas) 37, 93, 137
- Šiluva 158–160
- Šiluvos Švč. Mergelės Marijos Gimimo bazilika 64, 232
- Štutgartas (*Stuttgart*) 38
- Švedija 81, 211
- Šventoji grota (*Sacro Speco*) 20–22, 234
- Šventoji koplyčia (*Sainte-Chapelle*, Paryžius) 180
- Telšių katedra 185
- Tytuvėnų bernardinų vienuolynas 120, 245
- Torunė 56, 65
- Trakai 31
- Trogiras 41
- Turinas (*Torino*) 173, 178, 212, 220
- Umbrija, Italijos regionas 21–22, 234
- Valdajus (Novgorodo sritis) 48
- Valstybės draudimo įstaigų rūmai (Kaunas) 134
- Varniai 114
- Vidra, dvaras 89
- Vilniaus katedra 104
- Vilniaus Šv. Kotrynos bažnyčia 17, 31–32, 34–35, 229, 235
- Vilniaus vartai (*Brama Wilenską*) 93
- Vytauto bažnyčia, Vytauto Didžiojo bažnyčia (Kaunas) 185, 187–188
- Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus 134, 148, 168–169, 187, 231
- Vokietija 24, 48, 55–56, 58–59, 62, 169, 173, 187, 207, 226
- Žeimelis 199
- Žemaitija 180, 237, 246

Ka625 **Kauno benediktinių vienuolyno tyrimai.** – Kaunas : Vytauto Didžiojo universitetas ; Vilnius : Versus aureus, 2016- .

T. 2, Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio meninė savastis : mokslinė monografija / Aušra Vasiliauskienė. – 2016. – 288 p. : iliustr., faks. – Tekstas liet., angl.; santr. angl. – Bibliogr.: p. 223–233. – Asmenvardžių ir vietovardžių r-klės: p. 279–287.

ISBN 978-609-467-253-8 (spausdintas)

ISBN 978-609-467-252-1 (internetinis)

ISBN 978-9955-34-650-0 (spausdintas)

ISBN 978-9955-34-649-4 (internetinis)

Monografijoje atskleidžiamas reikšmingo Lietuvos kultūros paveldo objekto – Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio – meninis savitumas, atsižvelgiant į istorines ansamblio formavimosi ypatybes, vienuolijos dvasingumo aspektus ir kasdieninį gyvenimą lėmusias bei koregavusias aplinkybes. Analizuojamas Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio architektūros formavimasis, įvertinamos bažnyčios, vienuolyno, klebonijos, mažųjų architektūros formų meninės ypatybės, bažnyčios interjero raida ir kaita, interpretuojama ikonografinė programa bei jos pokyčiai, išryškinami ir apibūdinami vertingiausi meno objektai, atskleidžiami nauji faktai apie ansamblio architektūros ir dailės kūrėjus, nustatoma jų reikšmė meniniam objekto įvaizdžiui, kuris neatsiejamas nuo dvasinių vienuolijos ir bendrų krikščioniškojo tikėjimo idealų. Meninio paveldo analizę papildo kontekstinė dalis – benediktiniško meno specifikos Europoje bei Lietuvoje apžvalga.

UDK 27-789.2(474.5)+27-789.2(474.5)(091)+
726(474.5)+7.04(474.5)

KAUNO BENEDIKTINIŲ VIENUOLYNO TYRIMAI

II t o m a s

Aušra Vasiliauskienė

Kauno benediktinių vienuolyno ansamblio meninė savastis

Lietuvių k. redaktorė Ramutė Dragenytė

Vertėja į anglų k. Elena Gytautė

Dailininkas ir maketuotojas Aurimas Švedas

Išleido:

Vytauto Didžiojo universitetas

K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas

www.vdu.lt | bibl@vdu.lt

UAB „Versus aureus“ leidykla

Rūdinkų g. 18, LT-01135 Vilnius

www.versus.lt | info@versus.lt

Spausdino:

Spaustuvė „BALTO print“

Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

www.baltoprint.com | info@baltoprint.com